

Волинський національний університет
імені Лесі Українки

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Випуск 22

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Друкується за рішенням Вченої ради
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол 8 від 26 червня 2025 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: **Макарук Л. Л.**, д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Відповідальний секретар: **Пасик Л. А.**, к. філол. н., доц. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Бєлєхова Л. І., д. філол. н., проф. (Херсонський державний університет, м. Херсон)
Бєхта І. А., д. філол. н., проф. (Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів)
Біскуп І. П., д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Кійко Ю. Є., д. філол. н., проф. (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці)
Коляда Е. К., к. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Ущина В. А., д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Товарес Алла, доктор філософії з лінгвістики, доц. (Університет Говард, США)
Урбанавичене Йолита, старший науковий співробітник Центру досліджень стандартної мови (Інститут литовської мови, м. Вільнюс, Литовська Республіка)

Адреса редакційної колегії: 43025, м. Луцьк, проспект Волі, 13.

E-mail: philology@journals.vnu.volyn.ua. Веб-сайт збірника: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology>

A43 **Актуальні питання іноземної філології. Збірник наукових праць. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 22. 120 с.**
ISSN 2410-0927 (Print)
DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22>

Науковий журнал містить статті, у яких висвітлено актуальні питання сучасної іноземної філології (дискурсознавства, лексичної семантики, лінгвокультурології, літературознавства, термінознавства, лінгвістики тексту, лексикології, когнітивної, комунікативної та прикладної лінгвістики).

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів факультетів іноземних мов закладів вищої освіти та наукових установ.

This journal includes the articles which are related to current issues of modern foreign linguistics (discourse studies, lexical semantics, cultural linguistics, literary studies, terminology, text studies, lexicology, cognitive, communicative and applied linguistics).

The target audience is scientists, teachers, postgraduates and students of the foreign philology faculties of higher educational establishments and academic institutions.

УДК 80-027.63(082)

Науковий журнал «Актуальні питання іноземної філології»
zareєстровано суб'єктом у сфері друкованих медіа Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення (Рішення № 1834 від 21.12.2023 року. Ідентифікатор медіа: R30-02331)

Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Волинський національний університет імені Лесі Українки
(просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, post@vnu.edu.ua, тел. +38 (0332) 72-01-23)

«Актуальні питання іноземної філології» включено до Переліку наукових фахових видань України
категорії Б (спеціальність В11 – Філологія) відповідно до Наказу МОН України
від 30.11.2021 № 1290 (додаток 3).
Періодичність: 2 рази на рік.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
[StrikePlagiarism.com](https://www.strikeplagiarism.com) від польської компанії [Plagiat.pl](https://www.plagiat.pl).

УДК 81'25:81'373.46[811.161.2+811.531]

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-1>

Ольга АЛИМЕНКО

кандидат філологічних наук, асистент кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033

ORCID: 0000-0003-0186-6909

Анна ТОГОБИЦЬКА

старший викладач кафедри корейської і японської філології, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, Україна, 03680

ORCID: 0009-0000-4351-5504

Бібліографічний опис статті: Аліменко, О., Тогобицька, А. (2025). Питання мовної адаптації українських голосінь як елементів обрядового фольклору у кіноперекладі корейською мовою. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 3–8, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-1>

**ПИТАННЯ МОВНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ГОЛОСІНЬ
ЯК ЕЛЕМЕНТІВ ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ
У КІНОПЕРЕКЛАДІ КОРЕЙСЬКОЮ МОВОЮ**

Стаття присвячена аналізу особливостей перекладу українських голосінь у кіноперекладі корейською мовою. Голосіння як жанр обрядового фольклору мають важливе ритуальне та емоційне значення, що ускладнює їхню передачу в іншомовному контексті. У дослідженні розглядаються основні труднощі адаптації голосінь для корейськомовної аудиторії, зокрема лексико-синтаксичні та комунікативно-прагматичні особливості їхнього відтворення.

Збереження культурної автентичності та емоційного впливу голосінь у кіноперекладі потребує врахування не лише мовних відповідників, а й особливостей траурного дискурсу в корейській культурі. Важливою є адаптація стилістичних засобів, таких як метафори, повтори, зменшувально-пестливі форми та риторичні питання, що передають глибину скорботи та трагічність моменту. У статті проаналізовано варіанти перекладу окремих голосінь із фільму «Довбуш» (2023) та їхнє відтворення в офіційних корейських субтитрах.

Дослідження виявило, що процес перекладу голосінь включає різні перекладацькі трансформації: перестановки, вилучення, перифрази, семантичні розширення та адаптацію культурно маркованих елементів. Зокрема, було встановлено, що корейський переклад нерідко змінює емоційний акцент оригінальних текстів, пом'якшуючи або модифікуючи трагічні мотиви. Це зумовлено як лінгвістичними, так і прагматичними факторами, зокрема відмінностями у сприйнятті скорботної лексики в українській та корейській культурах.

Отримані результати свідчать про необхідність ретельного добору засобів вираження у кіноперекладі, щоб максимально зберегти як змістові, так і емоційні аспекти голосінь. Висновки дослідження можуть бути корисними для перекладачів, які працюють із фольклорними текстами, а також для подальших розвідок у сфері аудіовізуального та міжкультурного перекладу.

Ключові слова: корейська мова, корейська етнокультура, голосіння, обрядовий фольклор, фольклоризм, траурний дискурс, кінопереклад.

Olha ALIMENKO

PhD in Philology, Assistant at the Department of The Far East and Southeast Asia Languages and Literature, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Volodymyrska St, 60, Kyiv, Ukraine, 01033

ORCID: 0000-0003-0186-6909

Anna TOHOBYTSKA

Senior Lecturer at the Department of Korean and Japanese Philology, Kyiv National Linguistic University, Velyka Vasylkivska St, 73, Kyiv, Ukraine, 03680

ORCID: 0009-0000-4351-5504

To cite this article: Alimenko, O., Tohobytska, A. (2025). Pytannia movnoi adaptatsii ukrainskykh holosin yak elementiv obriadovoho folkloru pry kinoperekładi koreiskoiu movoiu [The issue of linguistic adaptation of Ukrainian laments as elements of ritual folklore in film translation into Korean]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 3–8, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-1>

THE ISSUE OF LINGUISTIC ADAPTATION OF UKRAINIAN LAMENTS AS ELEMENTS OF RITUAL FOLKLORE IN FILM TRANSLATION INTO KOREAN

The article is devoted to the study of the peculiarities of translating Ukrainian laments into Korean in film translation. Laments, as a genre of ritual folklore, hold significant ritual and emotional value, which complicates their transmission in a foreign-language context. The study examines the main challenges of adapting laments for a Korean-speaking audience, particularly the lexical-syntactic and communicative-pragmatic features of their reproduction.

Preserving the cultural authenticity and emotional impact of laments in film translation requires considering not only linguistic equivalents but also the specifics of mourning discourse in Korean culture. An essential aspect is the adaptation of stylistic devices such as metaphors, repetitions, diminutive forms, and rhetorical questions that convey the depth of grief and the tragic nature of the moment. The article analyzes the translation of selected laments from the film «Dovbush» (2023) and their representation in the official Korean subtitles.

The study revealed that the process of translating laments involves various translation transformations, including rearrangement, omission, paraphrasing, semantic expansion, and the adaptation of culturally marked elements. Notably, the Korean translation often alters the emotional emphasis of the original texts, softening or modifying the tragic motifs. This is influenced by both linguistic and pragmatic factors, particularly differences in the perception of mourning-related vocabulary in Ukrainian and Korean cultures.

The findings highlight the necessity of carefully selecting expressive means in film translation to preserve both the semantic and emotional aspects of laments as much as possible. The study's conclusions may be useful for translators working with folklore texts, as well as for further research in the field of audiovisual and intercultural translation.

Key words: Korean language, Korean ethnoculture, lamentations, ritual folklore, folklorism, mourning discourse, film translation.

Актуальність проблеми. Питання відтворення голосінь як елементів обрядового фольклору у кіноперекладі корейською мовою є важливим аспектом, що вимагає особливої уваги при передачі культурного контексту. Голосіння є невід'ємною частиною українських ритуальних практик. Вони відображають емоційний стан, соціальні та культурні норми, що притаманні певному народові. Подібно до замовлянь, благословень і прокльонів, голосіння містять в собі глибокі етнокультурні смисли, котрі ускладнюють їхнє точне відтворення під час перекладу на іншу мову, зокрема корейську.

Процес адаптації голосінь у кіноперекладі потребує врахування як культурних, так і лінгвістичних аспектів, оскільки ці елементи не тільки передають зміст, але й мають ритуальну, емоційну та соціальну функцію, яка важлива для збереження автентичності у перекладі. Важливим є також адаптування голосінь до комунікативного контексту корейської культури, що може вимагати зміни певних образів або використання відповідних лексичних одиниць, які максимально передають оригінальний зміст.

Таким чином, аналіз перекладу українських голосінь вимагає детального дослідження підходів до передачі їхніх культурних і емоційних аспектів у кіноперекладі, зокрема при переході на корейську мову. Вивчення цих аспектів допоможе зрозуміти, як зберегти емоційну силу та ритуальну значущість голосінь у новому культурному контексті, а також розширить уявлення про процес міжкультурної комунікації у перекладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вербалізації лінгвокультурних та етнокультурних особливостей українських голосінь у перекладі розглядається у наукових працях багатьох дослідників. Зокрема, питання відтворення емоційно забарвлених звертань, метафорики та обрядових формул аналізували вітчизняні науковці, серед яких Короткова С. В. (Короткова, Шалдуга, Хуртак, 2024), Павловська Л. О. (Павловська, 2007; 2013), Талько С. В. (Талько, 2009), Чернова Ю. В. і Алієва Ф. С. кизи (Чернова, Алієва, 2022). Проблематиці кіноперекладу, зокрема загальним особливостям субтитрування, присвячені роботи українських мовознавців, таких як Конкульов-

ський В. В. (Конкульовський, Возник, 2020) і Перванчук Т. Б. (Перванчук, 2021). Особливості функціонування і відтворення фольклоризмів у різних мовних культурах досліджували Гуцол А. і Юмрукуз А. (Гуцол, Юмрукуз, 2020), Коваль-Фучило І. (Коваль-Фучило, 2000), Скіра Г. (Скіра, 2008) та інші науковці.

Незважаючи на важливість цієї теми, переклад українських фольклорних елементів на корейську мову, зокрема у контексті аудіовізуального перекладу, залишається недостатньо вивченим. Це вимагає проведення детального аналізу методів адаптації таких мовних одиниць для корейськомовної аудиторії, з урахуванням лінгвістичних, культурних і прагматичних особливостей обох мов.

Мета дослідження. Метою дослідження є висвітлення основних підходів до відтворення українських голосінь у кіноперекладі корейською мовою та визначення загальних особливостей їхнього функціонування у перекладацькій практиці.

Завдання:

- проаналізувати особливості передачі українських голосінь у кіноперекладі корейською мовою;
- визначити лексико-синтаксичні особливості адаптації цих фольклорних елементів;
- розглянути комунікативно-прагматичні властивості українських голосінь та їхнє відтворення у корейському мовному контексті;
- визначити ефективні перекладацькі підходи і способи перекладу до передачі українських фольклорних елементів у корейському кіноперекладі.

Матеріалом дослідження слугував український художній фільм «Довбуш» (2023) та його офіційні субтитри корейською мовою, створені для показу у республіці Корея.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відтворення українських голосінь, як частини обрядового фольклору, у кіноперекладі є складним завданням. Головна проблема полягає у збереженні неповторної образності, символізму та емоційного впливу, які притаманні пісням-плачам. Українські голосіння багаті на метафори, емоційні звертання та повтори, що відображають народне розуміння смерті, ритуалу прощання та способу вираження горя. Хоча у корейській культурі також існують власні традиції оплакування, вони відрізняються за фор-

мою, емоційним забарвленням та лексичним складом. Тому, при перекладі необхідно адаптувати не лише зміст, але й емоційну глибину, щоб корейський глядач відчув ті ж почуття, що й українець. Для успішного відтворення цих унікальних елементів української культури у кіно, важливо детально проаналізувати особливості голосінь та знайти найбільш вдалі способи їх перекладу корейською мовою. Для цього ми розглянемо наведений нижче приклад голосіння матері за померлим сином:

- *Дитинко моя дорога,*
- *Васильчику мій незабутній,*
- *Устань, Васильчику, та подивись на мене!*
- *Дитинко моя дорога,*
- *На кого ж ти мене, таку бідну стареньку, лишив?*
- *Дитинко моя дорога, з ким я маю тепер жити?*
- 나의 아름다운 아이!
- 내 사랑하는 바실!
- 일어나, 나를 봐, 나와 함께 걸어!
- 사랑하는 아이야,
- 나는 이제 누구와 함께 살 것인가?
- 어떻게 계속 살아갈 수 있나요?

Аналіз перекладу українського голосіння корейською мовою виявляє цікаві особливості застосування перекладацьких підходів, способів перекладу та трансформацій. Ми бачимо, що перекладач прагнув адаптувати голосіння до корейського культурного контексту, використовуючи відповідні форми звертання та емоційного вираження. Його метою було не лише передати буквальний зміст, а й викликати у корейського глядача аналогічні емоції, зберігаючи глибину скорботи. Важливим аспектом перекладу стало збереження експресивності, що вимагало використання лексичних і стилістичних засобів корейської мови для передачі болю, розпачу та любові до померлого. Завдяки цьому переклад не просто відтворює зміст оригінального тексту, а й передає його емоційне забарвлення та зберігає його прагматичні властивості у новому культурному середовищі.

Розглянемо детальніше особливості відтворення лексичної складової оригінального фольклоризму. В українському тексті присутні звертання, які містять емоційно забарвлені зменшувально-пестливі форми *дитинко*, *Васильчику*, що підкреслюють ніжність і скор-

боту. Оскільки в корейській мові відсутні аналогічні зменшувальні форми, передача ніжності здійснюється за допомогою дієприкметникових зворотів 아름다운 «прекрасний» і 사랑하는 «коханий, дорогий». Це дозволяє зберегти емоційну глибину звертань, хоча переклад оригінальних лексем не є еквівалентним за семантикою.

Перша фраза *Дитинко моя дорога* у тексті зустрічається тричі, формуючи рефрен як стилістичний прийом, однак ми спостерігаємо відмінні варіанти її перекладу. У першому випадку глядачеві пропонується переклад *나의 아름다운 아이*, буквально «моя прекрасна дитина», без збереження кличного відмінку і з лексичною заміною слова *дорога* на *прекрасна*, а у другому випадку подається переклад *사랑하는 아이야* «прекрасна дитино» із збереженням кличного відмінку та застосуванням лексеми зі значенням «кохана, дорога», що робить цей варіант ближчим до оригіналу, але при цьому опускається присвійний займенник. Таким чином можна прослідкувати, що обидва переклади є частково еквівалентними, але другий варіант є більш точним. А застосування перекладачем двох різних варіантів відтворення одного і того ж виразу мотивовано бажанням урізноманітнити текст для глядача. У третьому випадку фраза опускається за браком хронометражу, тому оригінальний рефрен у будь-якому випадку не зберігся б, навіть якщо б попередні два варіанти перекладу були тотожні. З чого можна зробити висновки, якщо технічні вимоги до субтитрів або обмеження хронометражу не дозволяють зберегти стилістичні прийоми оригінального тексту, зокрема різні види повторів, то такі повторювані частини можуть бути опущені задля відповідності технічним параметрам.

Друге звертання *Васильчику мій незабутній* також втрачає кличний відмінок і зменшено-пестливу форму у перекладі, а лексема *незабутній* замінена на дієприкметник 사랑하는 «коханий, дорогий», що також робить кінцевий результат відтворення фрази частково еквівалентним.

Переклад фрази *Устань, Васильчику, та подивись на мене* як 일어나, 나를 봐, 나와 함께 걸어 демонструє певні адаптаційні зміни, які впливають на зміст та емоційне забарвлення вислову. В українському оригіналі дієслово

устань є риторичним зверненням до померлого, що характерне для традиційного голосіння. Це не буквально прохання встати, а вираження скорботи та неможливості змиритися з втратою. У корейській версії 일어나 «встань, прокинься» зберігає буквально значення, але без культурного контексту похоронного обряду воно може сприйматися занадто прямолінійно.

Фраза *подивись на мене* у голосінні підкреслює бажання живих отримати відповідь від померлого, що посилює трагічність. У корейському перекладі 나를 봐 зберігає той самий зміст і природно передає відчай.

Наведені вище частини репліки є точними еквівалентами, однак фраза також містить декілька перекладацьких трансформацій. Так, наприклад, оригінальне звертання *Васильчику* опускається, а натомість додається ще один заклик 나와 함께 걸어 «ходи зі мною». Таке додавання значно підсилює емоційний вплив фрази. Воно виражає глибшу тугу за втраченою близькістю та спільним життям. Це більш активне звернення, що передає відчайдушне бажання утримати померлого.

Окрім технічної потреби відкоригувати звукову доріжку і рядок субтитрів по довжині, така трансформація також мотивована тим, що у корейській культурі, особливо в контексті похоронних ритуалів, часто зустрічаються вирази, що підкреслюють зв'язок між живими та померлими. Додавання *ходи зі мною* може відображати культурне переконання про те, що душа померлого ще деякий час залишається поруч з живими. Таким чином, можна зробити висновки, що переклад загалом передає загальну ідею оригінальної репліки, але присутнє семантичне розширення, яке посилює відчуття скорботи за померлим.

Наступні дві репліки *На кого ж ти мене, таку бідну стареньку, лишив і з ким я маю тепер жити* подані в оригіналі у вигляді риторичних запитань. Такий тип речення характерний для українських голосінь. Він покликаний висловити безвихідь і розпач після втрати, а також риторичний докір померлому.

У перекладі зазначених вище фраз спостерігається застосування перестановки як перекладацької трансформації, зумовлене стилістичними відмінностями траурного дискурсу в українській і корейській мовах. Міжфразова транспозиція допомагає зробити текст більш

природним для корейського глядача. Що ж до відтворення лексичної складової тексту, українська традиційна скорботна формула *на кого ж ти мене лишив*, підсилена епітетами *таку бідну стареньку* для формування образу вразливості і страждань мовця від втрати, а також від страху самотності, перекладається як *어떻게 계속 살아갈 수 있나요?*, що буквально означає «Як я можу продовжувати жити далі?». Такий переклад є перифразом, який загалом передає зміст скорботної формули, однак зміщує акцент повідомлення з померлого на мовця. Втрачається емоційність, розпач і опускається образ самотньої старенької. Корейський варіант звучить менш експресивно та більш відсторонено через відсутність драматичних звертань і конкретних деталей, а риторичний докір померлому, присутній в українському варіанті, у перекладі втрачається.

Остання репліка *з ким я маю тепер жити* відтворюється корейською мовою як *나는 이제 누구와 함께 살 것인가*, що є коректним і досить точним, оскільки передає основний зміст питання про майбутнє життя без покійного. Він граматично правильний, зберігає риторичний тон і передає зміст питання. Єдиним відмінним елементом є застосування у корейській мові граматичної конструкції *-ㄴ 것인가*, що формує риторичне питання про майбутнього часу, тобто як оригінальне питання було виражено формою теперішнього часу із додаванням модального дієслова *мати*. Тим не менш, в українському варіанті питання є риторичним, виражаючи тим самим розгубленість і скорботу. У корейському тексті цей риторичний ефект зберігається через *-ㄴ 것인가*, що підкреслює невизначеність і відчай.

Загалом переклад є коректним. Він зберігає основне емоційне навантаження та зміст українського голосіння, але через відмінності між мовами та культурними традиціями зазнає деяких лексичних і граматичних змін задля покращення сприйняття носіями корейської мови.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Переклад українських голосінь на корейську мову виявив низку важливих аспектів, що потребують уваги. По-перше, збереження образності та емоційного впливу оригіналу є важливим завданням, яке вимагає модифікацій тексту з урахуванням культурних відмінностей у традиціях оплакування. Врахування цих культурних особливостей дозволяє адаптувати текст так, щоб він залишався емоційно насиченим та передавав зміст, зрозумілий корейському глядачеві.

Крім того, лексичні та граматичні трансформації є необхідними для точного відтворення емоційного контексту, зберігаючи важливі культурні акценти. Використання таких стилістичних прийомів, як перестановка і перифраз, допомагає зробити переклад більш природним для корейської аудиторії.

Окремої уваги заслуговують технічні обмеження, які змушують перекладача коригувати текст, зокрема застосовуючи опущення або додавання, що можуть бути необхідні для вирівнювання хронометражу і довжини субтитрів. Всі ці аспекти призводять до того, що переклад українських голосінь корейською мовою намагається дотримуватися буквального перекладу і передавати основний емоційний зміст, але змушений застосовувати певні перекладацькі трансформації і адаптаційні техніки, які роблять текст доступнішим для корейського глядача, зберігаючи його емоційну глибину та культурні акценти.

Перспективами подальших розвідок є компаративні дослідження інших жанрів усної народної творчості, зокрема, обрядових пісень, які також містять значні труднощі в адаптації та передачі культурного контексту. Подальше вивчення цих аспектів сприятиме глибшому розумінню проблеми та вдосконаленню методології перекладу українського фольклору корейською мовою, що забезпечить ефективнішу міжкультурну комунікацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуцол А., Юмрукуз А. Особливості відтворення фольклорних елементів при перекладі українських народних казок. *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського*, 2020. № 31. С. 118–133.
2. Коваль-Фучило І. Голосіння в контексті похоронного обряду. *Народна творчість та етнографія*. 2000. № 1. С. 33–44.
3. Конкульовський В.В., Возник Н. Субтитрування як один з видів аудіовізуального перекладу. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2020. Вип. 187. С. 634–640.

4. Короткова С.В., Шалдуга І.П., Хуртак І.В. Мовні особливості перекладу емоційно забарвлених висловів з української на німецьку мову. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2024. № 4. С. 45–51.
5. Павловська Л.О. Прагмасемантичний аналіз вербальних формул побажань в структурі ритуального дискурсу. *Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Сер.: Філологічна*. 2013. Вип. 38. С. 104–106.
6. Павловська Л.О. Структурно-семантична та когнітивно-семіотична категоризація ситуативно-вербальних реквестивних обрядових формул у зіставлюваних мовах. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова : Серія «Сучасні тенденції розвитку мов»*. 2007. Серія 9. Вип. 1. С. 50–54.
7. Перванчук Т.Б. Аудіовізуальний переклад: основні види і особливості. *Вчені Записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика»*. 2021. Т. 32. № 4. С. 121–126.
8. Скіра Г. Фольклоризми як проблема перекладу (на матеріалі англомовних перекладів Франкових казок). *Українське літературознавство*. 2008. Вип. 70. С. 238–244.
9. Талько С.В. Лінгвоаксіологічна семантика антропоцентричних метафор та порівнянь в українській і англійській мовах : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Київ, 2009. 198 с.
10. Чернова Ю.В., Алієва Ф.С. кизи. Особливості перекладу метафор (на прикладі українських перекладів романів Агати Крісті). *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72). № 1. Ч. 2. С. 125–129.

REFERENCES:

1. Hutsol, A., Yumrukuz, A. (2020). Osoblyvosti vidtvorennia folklornykh elementiv pry perekladi ukrainskykh narodnykh kazok [Peculiarities of Reproducing Folkloric Elements in the Translation of Ukrainian Folk Tales]. *Naukovyi visnyk PNPU im. K.D. Ushynskoho – Scientific bulletin of South Ukrainian Pedagogical University named after K.D. Ushynsky*, 31, 118–133 [in Ukrainian].
2. Koval-Fuchylo, I. (2000). Holosinnia v konteksti pokhoronnoho obriadu [Lamentations in the Context of the Funeral Rite]. *Narodna tvorchist ta etnografia – Folk Art and Ethnography*, 1, 33–44 [in Ukrainian].
3. Konkulovskiy, V.V., Voznyk N. (2020). Subtytruvannya yak odyin z vydiv audiovizualnoho perekladu [Subtitling as a Type of Audiovisual Translation]. *Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky – Scientific Notes. Series: Philological Sciences*, 187, 634–640 [in Ukrainian].
4. Korotkova, S.V., Shalduha, I.P., Khurtak, I.V. (2024). Movni osoblyvosti perekladu emotsiino zabarvlenykh vysloviv z ukrainskoi na nimetsku movu [Linguistic Features of Translating Emotionally Colored Expressions from Ukrainian into German]. *Akademichni studii. Seriya «Humanitarni nauky» – Academic Studies. Series: «Humanities»*, 4, 45–51 [in Ukrainian].
5. Pavlovska, L.O. (2013). Prahmasemantychnyi analiz verbalnykh formul pobazhan v strukturi rytualnoho dyskursu [Pragmasemantic Analysis of Verbal Formulas of Wishes in the Structure of Ritual Discourse]. *Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu Ostrozka akademii]. Ser.: Filolohichna – Scientific Notes [National University of Ostroh Academy]. Series: Philology*, 38, 104–106 [in Ukrainian].
6. Pavlovska, L.O. (2007). Strukturno-semantychna ta kohnityvno-semiotychna katehoryzatsiia sytuatyvno-verbalnykh rekvestyvnykh obriadovykh formul u zistavliuvanykh movakh [Structural-semantic and cognitive-semiotic categorization of situational-verbal ritual request formulas in contrasted languages]. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova : Seriya «Suchasni tendentsii rozvytku mov» – Scientific Journal of NPU named after M.P. Dragomanov: Series «Contemporary Trends in Language Development»*, Series 9, Vol. 1, 50–54 [in Ukrainian].
7. Pervanchuk, T.B. (2021). Audiovizualnyi pereklad: osnovni vydy i osoblyvosti [Audiovisual Translation: Main Types and Features]. *Vcheni Zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriya «Filolohiia. Zhurnalistyka» – Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series «Philology. Journalism»*, Vol. 32, 4, 121–126 [in Ukrainian].
8. Skira, H. (2008). Folklorizmy yak problema perekladu (na materiali anhlomovnykh perekladiv Frankovykh kazok) [Folklorisms as a Translation Problem (Based on English Translations of Franko's Fairy Tales)]. *Ukrainske literaturoznavstvo – Ukrainian Literary Studies*, 70, 238–244 [in Ukrainian].
9. Talko, S.V. (2009). Linhvoaksiolohichna semantyka antropotsentrychnykh metafor ta porivnian v ukrainskii i anhliiskii movakh [Linguoaxiological Semantics of Anthropocentric Metaphors and Comparisons in Ukrainian and English Languages]. *Candidate's thesis*. Kyiv: KNU named after M.P. Dragomanov [in Ukrainian].
10. Chernova, Yu.V., Aliieva, F.S. kyzy (2022). Osoblyvosti perekladu metafor (na prykladi ukrainskykh perekladiv romaniv Ahaty Kristi) [Features of Metaphor Translation (Based on Ukrainian Translations of Agatha Christie's Novels)]. *Vcheni Zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriya «Filolohiia. Zhurnalistyka» – Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series «Philology. Journalism»*, Vol. 33 (72), 1, Part 2, 125–129 [in Ukrainian].

УДК 811.111'373.612.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-2>

Мар'яна БАНЕВИЧ

асистент кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46015

ORCID: 0009-0001-0881-9569

Бібліографічний опис статті: Баневич, М. (2025). Темпоральні метафори як інструмент репрезентації часу та його вплив на політичну аргументацію. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 9–15, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-2>

ТЕМПОРАЛЬНІ МЕТАФОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЧАСУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНУ АРГУМЕНТАЦІЮ

Метою роботи є дослідження ролі темпоральних метафор у представленні часу та їхній вплив на політичну аргументацію. Стаття прагне виявити, як метафоричні рамки формують суспільне сприйняття, політичні наративи та прийняття рішень, аналізуючи їхню функцію як інструментів для спрощення складних часових концепцій і сприяння емоційній участі в політичному дискурсі. Методологією даної наукової розвідки є міждисциплінарний підхід, який поєднує когнітивну лінгвістику та теорії політичної комунікації. Використовуючи якісний контент-аналіз, цей підхід досліджує корпус політичних промов і медіа-текстів із різних культурних та історичних контекстів. Дослідження ідентифікує та класифікує часові метафори, такі як «час як подорож», «час як ресурс» і «час як цикл», аналізуючи їхні риторичні функції та значення в політичній аргументації. Наукова новизна полягає в новому погляді на стратегічне використання темпоральних метафор у політичному дискурсі, підкреслюючи їх роль у формуванні політичних подій, ідеологій та політичних рішень. Це підкреслює, що темпоральні метафори є не просто лінгвістичними інструментами, а й когнітивними та культурними конструктами, які впливають на те, як люди розуміють і оцінюють політичні реалії. Крім того, дослідження розширює розуміння метафоричного обрамлення, зосереджуючись конкретно на часових вимірах, які залишаються недостатньо вивченими в існуючих дослідженнях. Зроблено висновки, що темпоральні метафори служать подвійній меті: вони сприяють розумінню абстрактних понять, таких як прогрес, криза та безперервність, водночас формуючи та обмежуючи політичну аргументацію. Такі метафори, як «рух уперед» або «повернути час назад» викликають певні емоційні та ідеологічні асоціації, впливаючи на сприйняття громадськістю певного типу політики. Дослідження підкреслює необхідність критичного усвідомлення цих метафор у політичній риторичі, оскільки вони можуть як прояснити політичний дискурс, так і маніпулювати ним. Ці ідеї сприяють розвитку теоретичного та практичного розуміння метафоричного фреймінгу в політичній комунікації.

Ключові слова: темпоральні метафори, репрезентація часу, політична аргументація, когнітивна лінгвістика, метафоричне моделювання, мовленнєві стратегії.

Mariana BANEVYCH

Assistant at the Department of English Philology and Methods of Teaching English, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2 Maksym Kryvonis St, Ternopil, Ukraine, 46015

ORCID: 0009-0001-0881-9569

To cite this article: Banevych, M. (2025). Temporalni metafory yak instrument reprezentatsiyi chasu ta yoho vplyv na politychnu arhumentatsiyu [Temporal metaphors as a tool for representing time and their impact on political argumentation]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 9–15, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-2>

TEMPORAL METAPHORS AS A TOOL FOR REPRESENTING TIME AND THEIR IMPACT ON POLITICAL ARGUMENTATION

The purpose of the paper is to investigate the role of temporal metaphors in the representation of time and their impact on political argumentation. The article seeks to reveal how metaphorical frames shape public perception, political narratives and decision-making, analyzing their function as tools for simplifying complex temporal concepts and facilitating emotional engagement in political discourse. The research methodology of this scientific investigation is

an interdisciplinary approach combining cognitive linguistics and political communication theories. Using qualitative content analysis, it examines a corpus of political speeches and media texts from different cultural and historical contexts. The study identifies and classifies temporal metaphors, such as "time is a journey", "time is a resource", and "time is a cycle", analyzing their rhetorical functions and meanings in political argumentation. The scientific novelty lies in a new perspective on the strategic use of temporal metaphors in political discourse, emphasizing their role in shaping political events, ideologies and political decisions. This highlights that temporal metaphors are not simply linguistic tools but also cognitive and cultural constructs that influence how people understand and evaluate political realities. Furthermore, the study extends the understanding of metaphorical framing by focusing specifically on temporal dimensions that remain understudied in existing research. The conclusion is that temporal metaphors serve a dual purpose: they contribute to the understanding of abstract concepts such as progress, crisis, and continuity while at the same time shaping and constraining political argumentation. Metaphors such as "moving forward" or "turning back the clock" evoke certain emotional and ideological associations, influencing the public's perception of a certain type of politics. The study highlights the need for a critical awareness of these metaphors in political rhetoric, as they can both clarify and manipulate public discourse. These ideas contribute to developing a theoretical and practical understanding of metaphorical framing in political communication.

Key words: temporal metaphors, time representation, political argumentation, cognitive linguistics, metaphorical modelling, speech strategies.

Час, як абстрактне та невловиме поняття, потребує когнітивних рамок для інтерпретації та комунікації. Метафори, засновані на досвіді та культурному контексті, надають засоби для концептуалізації часу доступними способами. Темпоральні метафори, такі як «ЧАС ЯК РЕСУРС» або «ЧАС ЯК ПОДОРОЖ», особливо широко поширені в політичній риториці, де їх використання обрамлює політичні проблеми, диктує терміновість і встановлює ідеологічні пріоритети. Наприклад, фрази на зразок «закінчується час» або «озираючись на історію» не лише сформулюють часові зв'язки, але й керують розумінням і емоційною реакцією слухача.

Актуальність проблеми. Різноманітні лінгвістичні дослідження демонструють, що політики використовують широкий спектр лінгвістичних стратегій, щоб заручитися підтримкою виборців, одночасно культивуючи сприятливий образ себе та зображуючи опонентів у негативному світлі. Серед цих стратегій метафори виділяються як особливо потужні завдяки своєму переконливому впливу, своїй вирішальній ролі в ідеологічному позиціонуванні та здатності підкреслювати позитивні риси «в групі», одночасно підкреслюючи негативні риси «позагрупи» (ван Дейк, 1998). Політичний дискурс, як окремий жанр, дозволяє політикам утверджувати панування над суперниками та створювати умови для залучення нових прихильників. Для досягнення цих цілей політики виступають з промовами, дискутують з опонентами, ставлять запитання та дають відповіді. У цьому контексті метафори виявляються одним із найефективніших інструментів для досягнення цих цілей.

Темпоральні метафори не нейтральні; вони несуть ідеологічний підтекст. Дж.Лакофф і М.Джонсон вперше підкреслили, що метафори є не просто мовними прикрасами, а когнітивними інструментами, які формують думки та дії. У політичному контексті часові метафори можуть структурувати аргументи про прогрес, кризи чи традиції, впливаючи на суспільне сприйняття та політичні пріоритети. Наприклад, метафори, що підкреслюють майбутнє («КРАЩЕ ЗАВТРА»), часто використовуються в прогресивних аргументах, тоді як метафори, зосереджені на минулому («ПОВЕРНЕННЯ ДО НАШИХ КОРЕНІВ»), домінують у консервативних наративах. Оскільки політична поляризація поглиблюється в усьому світі, вивчення риторичних стратегій, включаючи часові метафори, стає все більш актуальним. Розуміння того, як час виділяється в політичному дискурсі, може виявити певну динаміку влади, маніпуляції та культурні припущення, вбудовані в політичні наративи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники в галузі когнітивної лінгвістики, політології та комунікації широко досліджують роль метафор у формуванні політичної аргументації. Ключовим внеском беззаперечно залишається новаторська робота «Metaphors We Live By» Дж.Лакоффа і М.Джонсона. Їхнє дослідження заклало основу для розуміння «метафор як когнітивних засобів, а не просто мовних прикрас» (Lakoff, Johnson, 1980). Нещодавнє дослідження К.Хартмана і К.Хазбенда зосереджено на використанні темпоральних метафор у риториці про зміну клімату, показуючи, як «...ці метафори можуть створювати

відчуття терміновості або спонукати до дій, залежно від того, як вони оформлені» (Hartman, Husband, 2020). Дослідники Є. Будаєв і А. Чудінов стверджують, що метафори діють як дзеркало, відображаючи національну свідомість на конкретних етапах розвитку суспільства, незалежно від індивідуальних упереджень. К. Дацишин розглядає когнітивну теорію метафори, висвітлюючи її здатність відображати та формувати мовний світогляд через транспоновані вирази. І. Бутова у порівняльному аналізі гумору в політичних повідомленнях із США та України описує метафору як основу для виявлення подібностей і відмінностей у тому, як гумор використовується в політичній комунікації. О. Безугла досліджує темпоральні метафори, типові для американського політичного дискурсу, класифікуючи їх основні типи та визначаючи джерела, важливі для розуміння різних аспектів часу. А. Попова розробила типологію когнітивних метафор в українській та англійській мовах, пропонуючи розуміння міжмовних і культурних варіацій. С. Куранова розглядає концептуальні політичні метафори, наголошуючи на їхній ролі у виявленні національно-культурної специфіки суспільно-політичної мовленнєвої поведінки. О. Семіно і М. Дієс-Прадос аналізують взаємозв'язок між метафорою та ідеологією.

Ці дослідження разом демонструють, що метафори функціонують як потужні інструменти для формування думки, відображення культурної ідентичності та впливу на громадську та політичну комунікацію. Хоча дані дослідження представляють цінну інформацію, існує потреба в цілеспрямованому аналізі темпоральних метафор у політичній аргументації, особливо в епоху прискорення глобальних криз і посилення політичної комунікації.

Мета дослідження. Це стаття спрямована на дослідження стратегічного використання темпоральних метафор у політичній аргументації, зосереджуючись на їхній ролі в оформленні політичних наративів, впливаючи на сприйняття аудиторії та легітимізації ідеологічних позицій. Стаття прагне забезпечити детальне розуміння того, як часові метафори формують дискурс, і їхні наслідки для державної політики та демократичної участі. Дане дослідження також аналізує взаємодію репрезентації часу та його ролі в аргументації, до якої вдаються

державні діячі під час обґрунтування політичних рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Час є абстрактним і нематеріальним поняттям, яке часто потребує метафоричної мови, щоб зробити його зрозумілим. Темпоральні метафори допомагають людям структурувати своє розуміння часу, відображаючи його в більш відчутних і звичних областях (Lakoff, Johnson, 1980). У своїх виступах політики зазвичай прагнуть переконати аудиторію у власних успіхах, яких вони нібито досягли після серйозної політичної чи економічної кризи, що вплинула на їхню країну та світ. Також вони намагаються створити позитивний імідж для себе, водночас дискредитувати своїх опонентів.

Як зазначає М. Дієс-Прадос, метафору можна розглядати як своєрідну призму, через яку представляються кандидати (Díez-Prados, 2016). Завдяки наявності позитивних або негативних оцінок, ці метафори, ймовірно, мають потужний вплив, оскільки володіють «силою оцінювання». Це означає, що ми не лише переносимо сутності з одного домену до іншого, але й передаємо спосіб їх оцінювання у вихідному контексті (Musolff, 2016). Політики часто використовують темпоральні метафори для побудови переконливих аргументів, формування політичних планів і мобілізації колективних дій. Часовий вимір політичного дискурсу дозволяє лідерам позиціонувати свою політику в рамках наративів прогресу, кризи чи оновлення, впливаючи на те, як виборці сприймають терміновість і наслідки політичних рішень.

Темпоральні метафори діють у рамках теорії концептуальної метафори, яка стверджує, що абстрактні поняття розуміються через відображення з конкретних вихідних доменів (Lakoff, Johnson, 1980). Спираючись на основу цієї теорії, можна виділити кілька основних типів концептуальних метафор.

Час як подорож: Ця метафора описує час як шлях, який проходять окремі особи чи суспільства. Такі заяви, як «МИ РУХАЄМОСЯ ВПЕРЕД» або «МИ НА РОЗДОРІЖЖІ», є прикладом цієї метафори, передаючи ідеї прогресу або прийняття рішень.

Час як ресурс: Фрази на кшталт «У НАС ЗАКІНЧУЄТЬСЯ ЧАС» або «ЕКОНОМІЯ ЧАСУ» зображують час як обмежений ресурс, підкреслюючи терміновість і дефіцит. В. Еванс

акцентує увагу на тому, що у політичній аргументації ця метафора відіграє вирішальну роль у підкресленні необхідності стратегічних дій. Політики, часто використовують цю структуру для формулювання проблем і обґрунтування рішень, особливо в ситуаціях кризи чи реформ. У випадку «часу як ресурсу» час розглядається як вимірювальна та обмежена сутність, подібно до грошей чи енергії (Evans, 2004).

Час як цикл: Політичні згадки про «ЧАС ЗМІН» або «ІСТОРІЮ, ЩО ПОВТОРЮЄТЬСЯ» викликають циклічні метафори, що натякають на безперервність або неминучість.

Темпоральні метафори посилюють переконливість політичної аргументації завдяки виконанню риторичної функції в політичному дискурсі. Дані метафори залучають проблеми обрамлення. Метафори створюють певну «лінзу», через яку сприймаються проблеми. Криза, яку окреслюють як «ВИЧЕРПАННЯ ЧАСУ», нав'язує відчуття невідкладності, що узаконює швидкі дії.

Також, як зазначає Л. Боугер, провідною задачею концептуальних метафор є створення наративів. Політики використовують метафори для створення переконливих наративів, таких як «ПОБУДОВА КРАЩОГО МАЙБУТНЬОГО» або «ПОВЕРНЕННЯ ДО ЗОЛОТОГО ВІКУ», щоб узгодити їх із прагненнями чи ностальгією виборців (Bougher, 2012). За допомогою темпоральних метафор відбувається формування громадського сприйняття. Темпоральні метафори впливають на те, як аудиторія концептуалізує політику. Наприклад, «ПОВЕРНУТИ ЧАС НАЗАД» може викликати опір регресу, тоді як «НОВИЙ СВІТАНОК» означає оптимізм і прогрес.

У рамках дослідження було здійснено контент-аналіз тексту, причому основна увага здебільшого приділялася окремим словам (іменникам, дієсловом, прикметникам, прислівникам). Однак у деяких випадках одиницями аналізу виступали фрази, частини речень або навіть цілі речення. Отримані результати дослідження можна виокремити наступними практичними випадками.

Прогрес і реформа: «ЧАС ЯК ПОДОРОЖ».

Метафора часу як подорожі широко використовується для позиціонування політики в межах континууму прогресу. Гасло президентської кампанії Барака Обами 2008 року

«ЗМІНИ, У ЯКІ МИ МОЖЕМО ВІРИТИ» використовувало цю метафору, щоб запропонувати прогресивну траєкторію покращення суспільства (BBC News Україна, 2018). Подібним чином кліматичний активізм Грети Тунберг наголошує на колективній подорожі з наближенням дедлайну: «БУДИНОК ГОРИТЬ, І НАМ ПОТРІБНО ДІЯТИ НЕГАЙНО» (Mind, 2021). Ці рамки підсилюють ідею кінцевої точки — успіху чи катастрофи — що залежить від негайних дій.

Криза та терміновість: «ЧАС ЯК РЕСУРС»

Терміновість прийняття рішень під час кризи часто зображає метафори часу як дефіцитний ресурс. Під час пандемії COVID-19 політичні лідери часто заявляли: «МИ БОРЕМОСЯ З ЧАСОМ», щоб розробити вакцини та впровадити заходи безпеки. Ця метафора виправдовувала безпрецедентне втручання уряду та посилювала потребу в швидких колективних діях.

Цикли історії: «ЧАС ЯК ЦИКЛ»

Часові цикли часто використовують для контекстуалізації поточних подій в рамках історичних моделей. Циклічні метафори резонують як з консервативними, так і з прогресивними ідеологіями, залежно від того, викликають вони ностальгію за минулим чи оптимізм щодо майбутнього. Циклічне оформлення може зробити абстрактні історичні уроки пов'язаними, сприяючи емоційній взаємодії з політичними аргументами. Гасло Дональда Трампа «ЗРОБИМО АМЕРИКУ ЗНОВУ ВЕЛИКОЮ» прямо згадує минулий золотий вік, пропонуючи повернутися до кращих часів (Brittanika, 2025). І навпаки, прогресивні рухи часто критикують такі метафори, стверджуючи, що вони ігнорують системну несправедливість або спотворюють історію.

Темпоральні метафори формують те, як аудиторія інтерпретує політичні повідомлення, формуючи проблеми емоційно резонансними способами. Дж. Шільперорд та ін. підтверджують, що темпоральні метафори можуть викликати терміновість, ностальгію чи надію, залежно від їх структури (Schilperoord, 2022). П. Тібодо та Л. Боролицька, провівши дослідження в когнітивній психології показують, що метафори керують не тільки тим, як люди інтерпретують інформацію, але й тим, як вони приймають рішення (Thibodeau & Boroditsky, 2011). Т. Метлок та ін. виявили, що метафори

тимчасової подорожі, такі як «МИ НА ШЛЯХУ ДО ВІДНОВЛЕННЯ», підвищують оптимізм щодо економічних реформ навіть у невизначених умовах (Matlock et al., 2011). М. Нісбет доводить, що подібним чином метафори, які розглядають час як обмежений ресурс, підвищили сприйняті ставки бездіяльності в екологічних кампаніях (Nisbet, 2009).

Посилення політичної поляризації може відбуватись за допомогою темпоральних метафор. В даній сфері метафори поєднують різні політичні ідеології з різними часовими наративами. Наприклад, консерватори можуть наголошувати на «ПОВЕРНЕННІ ДО ТРАДИЦІЙ» (циклічна метафора), тоді як ліберали зосереджуються на «ПОБУДОВІ МАЙБУТНЬОГО» (метафора подорожі). Ці розбіжності впливають на те, як виборці визначають пріоритети таких питань, як імміграція, економічні реформи чи кліматична політика. Метафори часто впливають на те, як аудиторія оцінює необхідність діяти. Темпоральні метафори керують громадськими діями. Наприклад, представлення зміни клімату стимулює негайні дії, тоді як опис цього явища як «МАРАФОНУ, А НЕ КОРОТКОГО ЗАБІГУ» підкреслює важливість стійких і довготривалих зобов'язань.

Риторична ефективність посилюється завдяки темпоральним метафорам, які викликають емоційну реакцію. Метафори подорожей часто вселяють надію чи рішучість, тоді як метафори ресурсів породжують терміновість або страх. Використовуючи ці емоційні заклики, політики можуть здобути підтримку або виправдати суперечливу політику.

Темпоральні метафори служать інструментами легітимації політичних дій. Політичні діячі використовують яскраві, та іноді гіперболізовані метафоричні конструкції. Більшість лексико-синтаксичних повторів, які застосовуються для експлікації соціально-політичних змін в країні, одноманітні. Наприклад, метафора «НАЗДОГАНЯТИ ІСТОРІЮ» використовувалася для підтвердження прогресивних реформ, тоді як «ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ» використовувалася для опору змінам.

У ході дослідження було розглянуто і етичні аспекти використання темпоральних метафор. Результати показують, що темпоральні метафори ставлять під сумнів етичні міркування. Стратегічне застосування часо-

вих метафор у політичній риторичі порушує питання етики. Спрощення складних проблем через метафори терміновості (наприклад, «ЧАС СПЛИВАЄ») може підштовхнути аудиторію до необдуманих рішень, а циклічні метафори, які ідеалізують минуле, здатні посилювати ексклюзивістські ідеології. Погоджуємось із думкою Б. Нерліх і Р. Джаспал про те, що політичні лідери повинні знаходити баланс між ефективністю риторичі часових метафор і відповідальністю за сприяння поінформованому й глибокому публічному дискурсу (Nerlich, Jaspal, 2014). Стратегічне використання часових метафор викликає етичні питання щодо їх потенціалу маніпулювання громадською думкою. Наприклад, оформлення політичних дебатів за сценарієм «ЗАРАЗ АБО НІКОЛИ» може надто спростити складні питання або змусити виборців приймати поспішні рішення. Подібним чином ідеалізовані зображення минулих епох ризикують романтизувати історичну несправедливість. Політики та громадські діячі повинні збалансувати переконливі наміри з прагненням до точності та інклюзивності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У цьому дослідженні було з'ясовано роль темпоральних метафор у політичних промовах та їх використання в аргументації для підтвердження політичних рішень. Також було визначено, що темпоральні метафорами у вигляді техніки репрезентації часу, доволі часто залежать від ідеологічної позиції мовця. Аналіз виступів демократичних політиків виявляє схильність оцінювати людську поведінку з етичної точки зору, наголошуючи на необхідності змін для реалізації економічної політики, яка рухає країну вперед. Це підкреслює поширеність темпоральних метафор у політичному дискурсі як важливого інструменту для оформлення наративів.

Темпоральні метафори є важливим, але недостатньо вивченим елементом політичної аргументації. Більшість сучасних політичних промов включають в себе аргументативні, маніпулятивні та сугестивні технології, адже є результатом репрезентації метафор. Даний тип метафор є дієвим, але лише одним із мовленнєвих засобів впливу на масову свідомість. Темпоральні метафори впливають на суспільне сприйняття часу та допомагають

політичним діячам будувати наративи прогресу, кризи та традицій. Через такі метафори політики заявляють про досягнення на політичній арені, часто негативно формулюючи політику своїх опонентів. Ці метафори також служать сильній ідеологічній меті, оскільки вони спрямовані на формування у громадян бачення майбутнього країни. Використовуючи часові метафори, політики намагаються виправдати свої рішення та вплинути на громадську думку.

Майбутні дослідження можуть стосуватися різноманітних аспектів, зокрема:

дослідження міжкультурних відмінностей у використанні часових метафор та їхнього впливу на глобальний політичний дискурс;

аналіз того, як цифрові медіа-платформи сприяють або обмежують використання часових метафор у політичній комунікації;

переоцінці роль відтворення метафоричного часу у формуванні реакцій на глобальні кризи, такі як війна, зміна клімату чи пандемії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. BBC News Україна. Чого нас вчать найвидатніші промови Кінга, Кеннеді і Обами. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-43644875> (дата звернення: 28.01.2025).
2. Bougher, L. D. (2012). "The Case for Metaphor in Political Reasoning and Cognition." *Political Psychology*, 33(1), 145–163.
3. Britannica. MAGA movement United States political movement. 2025. URL: <https://www.britannica.com/topic/MAGA-movement> (дата звернення: 28.01.2025).
4. Díez-Prados M. The use of metaphor and evaluation as discourse strategies in pre-electoral debates: Just about winning votes. *Exploring Discourse strategies in social and Cognitive Interaction: Multimodal and Cross-linguistic Perspectives*. Amsterdam : John Benjamins, 2016. P. 215-244
5. Dijk T A. van. *Ideology: A Multidisciplinary Approach* / T. A. van Dijk. London : Sage Publications, 1998.
6. Evans, V. (2004). *The Structure of Time: Language, Meaning, and Temporal Cognition*. Amsterdam: John Benjamins.
7. Hartman, K., & Husband, K. (2020). Temporal Metaphors in Climate Change Rhetoric: Creating Urgency or Complacency? *Journal of Environmental Communication*, 14(3), 345-359.
8. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
9. Mind. Грета Тунберг у Давосі: «Ви дієте так, ніби ваш дім горить, а ви вирішили дзвонити пожежникам через 30 років». 2021. URL: <https://mind.ua/news/2021311-greta-tunberg-u-davosi-vi-diete-tak-nibi-vash-dim-gorit-a-vi-virishili-dzvoni-pozhezhnikam-cherez-30-rokiv> (дата звернення: 28.01.2025).
10. Matlock, T., et al. (2011). "Framing Economic Recovery: Journey Versus Container Metaphors." *Metaphor and Symbol*, 26(3), 173–185.
11. Musolff, A. (2016). *Political Metaphor Analysis: Discourse and Scenarios*. Bloomsbury Academic.
12. Nerlich, B., & Jaspal, R. (2014). "Metaphors We Die By? Geoengineering, Metaphors, and the Argument From Catastrophe." *Metaphor and Symbol*, 29(3), 243–261.
13. Nisbet, M. C. (2009). "Communicating Climate Change: Why Frames Matter for Public Engagement." *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 51(2), 12–23.
14. Schilperoord, J., Verhagen, S., & de Graaf, A. (2022). Nostalgia and Hope: Temporal Metaphors in Political Narratives. *Discourse Studies*, 24(5), 678-695.
15. Thibodeau, P. H., & Boroditsky, L. (2011). Metaphors We Think With: The Role of Metaphor in Reasoning. *PLoS ONE*, 6(2), e16782. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0016782>.

REFERENCES:

1. BBC News Ukraina. (2018). Choho nas vchat nayvydatnishi promovy Kinha, Kennedi i Obamy [What the greatest speeches of King, Kennedy, and Obama teach us]. Retrieved January 28, 2025, from <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-43644875>.
2. Bougher, L. D. (2012). The case for metaphor in political reasoning and cognition. *Political Psychology*, 33(1), 145–163.
3. Britannica. (2025). MAGA movement: United States political movement. Retrieved January 28, 2025, from <https://www.britannica.com/topic/MAGA-movement>.
4. Díez-Prados, M. (2016). The use of metaphor and evaluation as discourse strategies in pre-electoral debates: Just about winning votes. In L. de Saussure & P. Schulz (Eds.), *Exploring discourse strategies in social and cognitive interaction: Multimodal and cross-linguistic perspectives* (pp. 215–244). Amsterdam: John Benjamins.

5. Dijk, T. A. van. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage Publications.
6. Evans, V. (2004). *The structure of time: Language, meaning, and temporal cognition*. Amsterdam: John Benjamins.
7. Hartman, K., & Husband, K. (2020). Temporal metaphors in climate change rhetoric: Creating urgency or complacency? *Journal of Environmental Communication*, 14(3), 345–359.
8. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
9. Mind. (2021). Hreta Tunberh u Davosi: «Vy diyete tak, niby vash dim horyt', a vy vyrishyly dzvonyty pozhezhnykam cherez 30 rokiv» [Greta Thunberg in Davos: "You act as if your house is on fire, but you decided to call the firefighters in 30 years"]. Retrieved January 28, 2025, from <https://mind.ua/news/20221311-greta-tunberg-u-davosi-vi-diete-tak-nibi-vash-dim-gorit-a-vi-virishili-dzvoniti-pozhezhnykam-cherez>
10. Matlock, T., et al. (2011). Framing economic recovery: Journey versus container metaphors. *Metaphor and Symbol*, 26(3), 173–185.
11. Musolff, A. (2016). *Political metaphor analysis: Discourse and scenarios*. Bloomsbury Academic.
12. Nerlich, B., & Jaspal, R. (2014). Metaphors we die by? Geoengineering, metaphors, and the argument from catastrophe. *Metaphor and Symbol*, 29(3), 243–261.
13. Nisbet, M. C. (2009). Communicating climate change: Why frames matter for public engagement. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 51(2), 12–23.
14. Schilperoord, J., Verhagen, S., & de Graaf, A. (2022). Nostalgia and hope: Temporal metaphors in political narratives. *Discourse Studies*, 24(5), 678–695.
15. Thibodeau, P. H., & Boroditsky, L. (2011). Metaphors we think with: The role of metaphor in reasoning. *PLoS ONE*, 6(2), e16782. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0016782>.

УДК 81'243:811

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-3>

Марина ВОЛКОВА

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри авіаційної англійської мови факультету післядипломної освіти, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, вул. Сумська, 77/79, м. Харків, Україна, 61023

ORCID: 0000-0001-6533-3015

Майя СЕРГІЄНКО

викладач мовного відділу, Київський інститут Національної гвардії України, вул. Оборони Києва, 7, м. Київ, Україна, 03179

ORCID: 0000-0001-5511-5030

Бібліографічний опис статті: Волкова, М., Сергієнко, М. (2025). Аналіз мовленнєвої діяльності курсантів-перекладачів не філологічного профілю. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 16–21, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-3>

АНАЛІЗ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ НЕ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Стаття присвячена аналізу особливостей мовленнєвої діяльності курсантів, яких відряджають за кордон у якості перекладачів, але не мають філологічного профілю. Автори зосереджуються на ключових компонентах мовної підготовки, таких як аудіювання, читання, письмо, говоріння та використання військової термінології, що є надзвичайно важливим для військових. У статті пропонується огляд методів навчання, проблем, з якими стикаються курсанти, та шляхів їх подолання.

Актуальність статті полягає в тому, що сучасні військові повинні володіти не лише загальною мовною компетентністю, але й глибокими знаннями спеціалізованої військової термінології та вмінням швидко адаптуватися до різних ситуацій. На відміну від філологічних спеціалістів, курсанти не філологічного профілю мають обмежені можливості для глибокого вивчення мовних теорій, що впливає на їх здатність ефективно комунікувати в реальних умовах. Автори статті вдало підкреслюють цю проблему, демонструючи, що адаптація методів навчання є важливою для досягнення високого рівня мовної компетентності.

Детально проаналізовано ключові види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, письмо та читання. Особлива увага приділяється аудіюванню, яке вимагає від курсантів швидкого сприйняття інформації в умовах високого рівня шуму та інших перешкод. Говоріння, на думку авторів, є найскладнішим видом діяльності для курсантів, оскільки вимагає не лише знання термінології, але й швидкого реагування на зміну обставин. Читання і письмо, хоча й менш динамічні, також викликають труднощі через складність військових текстів.

У статті пропонується кілька ефективних методів навчання, серед яких є використання автентичних матеріалів, моделювання реальних ситуацій та застосування сучасних технологій для полегшення сприйняття складної інформації. Автори також підкреслюють важливість використання інтерактивних методів навчання, які допомагають курсантам краще засвоїти нову термінологію та розвинути навички швидкої реакції.

Автори звертають увагу, що для ефективного навчання перекладу в умовах військової діяльності необхідно запровадити підходи до навчання, враховуючи специфіку підготовки курсантів не філологічного профілю. Стаття надає корисні рекомендації для викладачів, що працюють з військовими, зокрема щодо необхідності більшого використання військової термінології в повсякденній навчальній практиці, а також про важливість регулярних тренувань в умовах, максимально наближених до реальних.

Ключові слова: абрєвіатура, аудіювання, військова термінологія, говоріння, мовленнєва діяльність, письмо, читання.

Maryna VOLKOVA

PhD in Philological Sciences, Head of the Department of Aviation English, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University, 77-79 Sumska St, Kharkiv, Ukraine, 61023

ORCID: 0000-0001-6533-3015

Maiia SERHIENKO

Lecturer at the Language Department, Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, 7 Oborony Kyieva St, Kyiv, Ukraine, 03179

ORCID: 0000-0001-5511-5030

To cite this article: Volkova, M., Serhienko, M. (2025). Analiz movlennievoi aktyvnosti kursantiv-perekladachiv nefililohichnoho profilu [Speech activity analysis of non-philological cadets-interpreters]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 16–21, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-3>

SPEECH ACTIVITY ANALYSIS OF NON-PHILOLOGICAL CADETS-INTERPRETERS

The article is dedicated to the analysis of the speech activity of cadets who are sent abroad as interpreters but do not have a philological background. The authors focus on the key components of language training, such as listening, reading, writing, speaking and the use of military terminology, which are extremely important for the military. The article offers an overview of the teaching methods, the challenges cadets face and the ways to overcome them.

The relevance of the article lies in the fact that modern military personnel must not only possess general language competence but also have a deep knowledge of specialized military terminology and the ability to quickly adapt to various situations. Unlike philological specialists, cadets without a philological background have limited opportunities for an in-depth study of language theories, which affects their ability to communicate effectively in real-world conditions. The authors successfully highlight this issue, demonstrating that adapting teaching methods is essential to achieving a high level of language proficiency.

The article provides a detailed analysis of some key types of speech activity: listening, speaking, writing and reading. Particular attention is paid to listening, that requires cadets to quickly perceive information in conditions of high noise levels and other disruptions. According to the authors' analysis, speaking is the most challenging activity for cadets, as it requires not only knowledge of terminology but also the ability to react swiftly to changing circumstances. Reading and writing, although less dynamic, also pose difficulties due to the complexity of military texts.

The article suggests several effective teaching methods, including use of authentic materials, the simulation of real-life situations, and the application of modern technologies to facilitate the perception of complex information. The authors also emphasize the importance of using interactive teaching methods which help cadets better grasp new terminology and develop quick-response skills.

The authors conclude that for effective translation training in military settings, it is necessary to adapt teaching approaches, taking into account the specific training needs of cadets without a philological background. The article provides valuable recommendations for instructors working with military personnel, particularly regarding the increased use of military terminology in everyday teaching practice and the importance of regular drills in conditions as close to real life as possible.

Key words: abbreviation, listening, military terminology, speaking, speech activity, reading, writing.

Постановка проблеми. У сучасному світі глобалізації та інтернаціоналізації економіки, професія перекладача стає все більш затребуваною в різних сферах діяльності, зокрема у технічних, юридичних та бізнесових сферах, враховуючи російсько-українську війну, де навчання закордоном (у країнах-партнерів НАТО) курсантів та офіцерів є особливо важливою. Однак проблема ефективної підготовки перекладачів, особливо курсантів, які навчаються за непрофільними філологічними спеціальностями, є досить актуальною та потребує детального вивчення.

Курсанти, яких відправляють у якості перекладачів в рамках непрофільних спеціальностей,

часто стикаються з рядом проблем, що пов'язані з недостатньою мовною підготовкою та обмеженим розумінням культурних і мовних особливостей цільової мови. Це може негативно вплинути на якість їхньої перекладацької діяльності і професійну ефективність. В умовах навчання на непрофільних спеціальностях курсантам бракує як глибоких філологічних знань, так і практичного досвіду в галузі перекладу, що ускладнює процес освоєння специфічних навичок і технік перекладу.

Недостатня адаптація навчальних програм до специфічних потреб курсантів-перекладачів, обмежені можливості для практичного застосу-

вання навичок та відсутність цілісного підходу до інтеграції культурних аспектів у навчальний процес створюють додаткові труднощі. Важливо також враховувати, що традиційні методи навчання, орієнтовані на філологічні спеціальності, не завжди ефективні для курсантів, які навчаються за іншими напрямками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У останні роки зросла увага до дослідження мовленнєвої діяльності перекладачів, зокрема в контексті непрофільних філологічних спеціальностей. Це пов'язано з потребою у підвищенні якості перекладацької діяльності та адаптації навчальних програм до специфічних вимог стандартів НАТО.

Вчені, такі як В. Г. Суворов (2021) і Н. В. Олексійчук (2022) займаються проблемами підготовки перекладачів у нетрадиційних філологічних напрямках, акцентуючи увагу на проблемах, з якими стикаються студенти та курсанти, що навчаються на непрофільних спеціальностях. Вони зазначають, що недостатня філологічна підготовка часто веде до проблем в адаптації перекладацьких навичок до реальних умов. Водночас, такі дослідження підкреслюють важливість інтеграції практичних навичок і культурних аспектів у навчальний процес для підвищення ефективності перекладу.

Ряд публікацій, зокрема роботи М. С. Рябова і І. С. Смирнової, розглядають новітні методики та інструменти, які сприяють покращенню мовленнєвих навичок у курсантів непрофільних спеціальностей. Вони вказують на успішність використання інтерактивних навчальних матеріалів, сучасних комп'ютерних програм і платформ для практичного навчання перекладу (Рябов, 2023). Також акцентується на важливості міжкультурної комунікації як ключового аспекту підготовки (Смирнова, 2024). Аналіз мовленнєвої діяльності і її вплив на професійну ефективність досліджували, такі вчені: Т. В. Головченко і А. І. Костюченко. Їхні праці фокусуються на вивченні впливу мовленнєвих навичок на професійну діяльність перекладачів (Головченко, 2023; Костюченко, 2023). Вони підкреслюють, що недостатня практика і нерегулярний доступ до мовних ресурсів можуть знижувати ефективність перекладу і рівень професійної підготовки курсантів. Публікації таких авторів, як Л. П. Васильєва і О. М. Іваненко, досліджують вплив культурного кон-

тексту на перекладацьку діяльність. Вони відзначають, що успішний переклад можливий тільки за умови глибокого розуміння культурних нюансів, що є особливо актуальним для курсантів непрофільних спеціальностей, які не завжди мають достатню підготовку в цій сфері (Іваненко, 2024).

Таким чином, сучасні дослідження показують, що ефективна підготовка курсантів-перекладачів непрофільних філологічних спеціальностей потребує комплексного підходу, який включає оновлення навчальних програм, інтеграцію практичних навичок та культурних аспектів, а також використання новітніх технологій і методик навчання.

Предмет – проблемні питання адаптації курсантів-перекладачів ХНУПС ім. І. Кожедуба за кордоном.

Об'єкт – аналіз мовленнєвої діяльності курсантів-перекладачів не філологічного профіля.

Мета: дослідити та визначити ефективні підходи до формування іншомовної компетентності курсантів-перекладачів не філологічного профіля під час відряджень чи стажувань за кордоном; проаналізувати проблемні питання мовленнєвої діяльності та дослідити практичні методи, які сприяють оптимальному володінню іноземними мовами.

Виклад основного матеріалу. З метою внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти кафедрою авіаційної англійської мови ХНУПС ім. І. Кожедуба було проведено опитування курсантів, які були у відрядженні за кордоном у якості перекладачів.

Основна мета даного опитування полягала у визначенні основних проблем, які виникали у курсантів під час перекладу та знайти шляхи їх вирішення. В опитуванні, шляхом анкетування, взяли участь 25 (100%) курсантів денної форми навчання 2-4 курсів інженерно-авіаційного факультету ХНУПС ім. І. Кожедуба, які повернулися з відрядження.

В запропонованій курсантам анкеті було представлено 11 питань, які включали в себе чотири види діяльності: читання, письмо, говоріння та аудіювання. В першій частині анкетування курсанти обирали відповіді, а у другій частині давали свої відповіді та висвітлювали свої думки та бачення стосовно перекладацької діяльності, перебуваючи за кордоном. Форма анкети додається.

Найбільші труднощі під час перебування за кордоном у курсантів викликали такі види діяльності як говоріння – 25 % та сприймання іншомовного мовлення на слух – 75%, читання та письмо не входили до курсантської зони відповідальності. Але під час анкетування було включено та проаналізовано всі види діяльності, в яких можуть виникати труднощі для курсантів.

Під час читання у 20 % курсантів виникли проблеми з розумінням технічної чи військової термінології під час опрацювання інформації та у 80% курсантів – розуміння аббревіатур.

Під час письма курсанти зазначили, що близько 50% – граматичні труднощі, а саме використання часових форм та порядок слів у речення, 35% – підбір відповідної лексики, у 15% курсантів не виникало проблем.

Під час говоріння у 20% курсантів проблем не виникало, у 30% – було присутнє відчуття страху говорити, 30% стикнулися з проблемою вибору необхідної граматичної конструкції, у 10% була проблема, пов'язана з швидкістю формування думки та 10% опитаних зазначили, що виникали труднощі зі словниковим запасом, але курсанти намагалися знаходити синоніми.

Під час аудіювання курсанти-перекладачі виокремили три основних проблеми: 55% – вимова окремих слів, 25% – проблеми, пов'язані зі швидкістю мовлення іноземця та 20% – сприйняття та опрацювання великого об'єму почутої інформації англійською мовою.

Половині курсантів знадобилося 3-4 дні для адаптації в англомовному середовищі, а іншій половині – тиждень. Тобто, можемо зробити висновок, що адаптаційний період у курсантів становив від 3 до 7 днів. Майже у всіх (у 80% опитуваних) був присутній страх говорити. Деяким курсантам саме адаптаційний період допоміг його позбутися, деякі самі себе настроїли «треба», щоб стати краще та дбайливе ставлення інструкторів.

Найбільш поширеними проблемами, з якими стикнулися курсанти під час відрядження, були:

1) страх говорити, вони боялися бути незрозумілими:

– обмежений словниковий запас – військова термінологія, аббревіатури, скорочення підбір доречних слів у перекладі, щоб донести зміст (Це стосується курсантів 2-х курсів);

– складність формування думки мобілізованих;

– передача основної думки кількома доступними для розуміння словами чи реченнями.

2) сприймання на слух:

– діалекти. Найлегшими для всіх курсантів виявилися: американський, британський та канадський, а найскладнішими – філіппінський, шотландський, уельський, шведський, фіджійський та ірландський;

– скорочення;

– ковтання деяких слів чи закінчень;

– швидка промова інструкторів;

100% курсантів, які повернулися з відрядження, вважають за потрібне запровадити факультативні заняття з практики перекладу для підготовки курсантів, які у майбутньому планують розвивати свої навички, вміння та отримувати військовий досвід від закордонних колег, то для цього їм необхідно удосконалювати свою перекладацьку діяльність (Глуховська, 2024).

На мій погляд, доречним було б включити до факультативу ораторсько-психологічний практичний розділ для ораторського мистецтва курсантів, основним завданням яких буде позбутися страху говорити.

Підготовка перекладачів є комплексним процесом (Олексійчук, 2022), що вимагає застосування різноманітних методик та інструментів для ефективного розвитку мовленнєвих і перекладацьких навичок. У сучасних умовах навчання перекладачів використовуються як традиційні, так і новітні підходи (Вебер, 2023). Ось основні методики та інструменти, що використовуються в навчанні перекладачів, які доречно використовувати на факультативних заняттях з практики перекладу для підготовки курсантів:

1. Комунікативний підхід. Цей підхід фокусується на розвитку комунікативних навичок шляхом інтерактивних занять, симуляцій реальних перекладацьких ситуацій та рольових ігор. Основною метою є підвищення здатності курсантів ефективно комунікувати на цільовій мові та враховувати культурні відмінності.

2. Контекстуальне навчання. Використання реальних текстів і матеріалів, що відображають специфіку перекладацької діяльності, допомагає курсантам краще адаптуватися до умов практичної роботи. Це може включати переклад

юридичних документів, технічних інструкцій, або рекламних матеріалів.

3. Технології комп'ютерного перекладу (CAT-tools). Інструменти, такі як SDL Trados, MemoQ та Wordfast, використовуються для автоматизації та вдосконалення процесу перекладу. Вони допомагають зберігати консистентність термінології, забезпечувати ефективне управління проектами та підвищувати швидкість перекладу.

4. Інтернет-ресурси та платформи. Платформи для онлайн-навчання, такі як Coursera, Udemu та платформи для обміну перекладацькими завданнями (наприклад, ProZ.com), надають доступ до курсів, вебінарів та форумів для практики перекладу і обговорення професійних питань.

5. Аналіз корпусів текстів. Корпусна лінгвістика забезпечує доступ до великих баз даних текстів, що дозволяє студентам аналізувати та порівнювати мовні зразки, вивчати частотність використання термінів та контекстуальні особливості (Вебер, 2023).

6. Машинний переклад і постредагування. Вивчення машинного перекладу і постредагування є важливим для розуміння меж і можливостей автоматизованих систем перекладу. Це включає вивчення якості автоматичних перекладів і вдосконалення їх за допомогою редагування (Щербань, 2022).

7. Крос-культурне навчання. Розвиток культурної компетенції через вивчення культурних аспектів, історії, соціальних норм і традицій цільової мови (Іваненко, 2024). Це включає участь у культурних заходах, перегляд фільмів та читання літератури, що допомагає зрозуміти контекст перекладу.

8. Практичні стажування та проектна діяльність. Досвід реальної перекладацької діяльності є критично важливим. Стажування в агентствах або участь у перекладацьких проєктах дозволяє студентам отримати практичні навички та краще підготуватися до професійної діяльності (Вебер, 2023).

9. Модульне навчання і дистанційне навчання. Гнучкість у навчанні, що дозволяє курсантам самостійно управляти своїм часом і прогресом, є важливою для адаптації до індивідуальних потреб і швидкості освоєння матеріалу.

10. Аналіз помилок і зворотний зв'язок. Регулярний аналіз помилок у перекладі

та отримання зворотного зв'язку від викладачів і практиків допомагає студентам коригувати свої помилки та вдосконалювати свої навички (Смірнова, 2024).

Інтеграція цих методик і інструментів у навчальний процес дозволяє ефективно підготувати майбутніх перекладачів, забезпечуючи їм необхідні навички і знання для успішної професійної діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз останніх досліджень і публікацій на тему мовленнєвої діяльності курсантів-перекладачів, які навчаються за непрофільними філологічними спеціальностями, виявив ряд ключових аспектів, що впливають на ефективність їхньої підготовки та практичної діяльності.

По-перше, дослідження підтверджують, що курсантам непрофільних спеціальностей часто бракує глибоких філологічних знань та практичного досвіду, що ускладнює їхню адаптацію до реальних умов перекладу. Це потребує спеціальних навчальних підходів, які б враховували специфіку їхньої підготовки та надавали необхідні навички для успішної перекладацької діяльності.

По-друге, новітні методики та інструменти, такі як комунікативний підхід, контекстуальне навчання, комп'ютерні технології (CAT-tools) та аналіз корпусів текстів, довели свою ефективність у підвищенні якості навчання. Інтеграція цих інструментів у навчальний процес дозволяє курсантам краще адаптуватися до умов професійної діяльності, покращує їхню мовленнєву компетенцію та перекладацькі навички.

По-третє, особливу увагу слід приділити розвитку міжкультурної компетенції, оскільки розуміння культурних контекстів є критично важливим для точності і адекватності перекладу. Використання практичних стажувань, проєктної діяльності та культурного навчання сприяє глибшому освоєнню культурних особливостей і термінології.

По-четверте, важливою є роль зворотного зв'язку та аналізу помилок у процесі навчання, що дозволяє курсантам постійно удосконалювати свої навички і виправляти помилки.

Таким чином, подальше вдосконалення навчальних програм для курсантів-перекладачів непрофільних філологічних спеціальностей повинно включати інтеграцію новітніх методик

і технологій, акцент на культурну компетенцію та забезпечення реального практичного досвіду. Це дозволить не лише підвищити ефективність

навчання, але й забезпечити якісну підготовку перекладачів, готових до викликів у військовій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глуховська М., Бекіров А. Language Barrier Analysis of Cadets During Assignments Abroad / “Новітні технології – для захисту повітряного простору”: тези доповідей XX міжнародної наукової конференції Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, м. Харків, 4-5 травня 2024 р. Харків: ХНУПС, 2024. С. 743.
2. Головченко Т. В. Аналіз ефективності методик навчання перекладачів. *Журнал перекладу та лінгвістики*, 2023. Т. 14, № 2. С. 45–60.
3. Вебер А. Корпусна лінгвістика в перекладацькій практиці. *Журнал корпусної лінгвістики*. 2023. Т. 8, № 2. С. 87–103.
4. Іваненко О. М. Міжкультурна компетенція у навчанні перекладачів: Теорія та практика. Харків: ХНУРЕ, 2024. 256 с.
5. Костюченко А. І. Роль машинного перекладу в сучасній перекладацькій практиці. *Вісник мовознавства*. 2023. Т. 19, № 3. С. 112–125.
6. Олексійчук Н. В. Перекладацька практика курсантів непрофільних філологічних спеціальностей. *Вісник педагогіки*. 2022. Т. 17, № 1. С. 30–47.
7. Рябов М. С. Новітні методики у підготовці перекладачів: Теоретичний та практичний аспекти. Київ: Академія педагогічних наук України, 2023. 310 с.
8. Смирнова І. С. Інтерактивні технології у навчанні перекладачів: Перспективи та виклики. *Науковий журнал «Лінгвістичні студії»*. 2024. Т. 25, № 4. С. 68–85.
9. Щербань О. В. Технології комп’ютерного перекладу: Роль і значення в сучасній освіті перекладачів. Харків: Видавництво «Освіта», 2022. 172 с.

REFERENCES:

1. Hlukhovska M., Bekirov A. (2023). Analiz movnykh barieriv kursantiv u vidriadzhenni za kordonom [Language Barrier Analysis of Cadets During Assignments Abroad] abstracts of the reports of 20th international scientific conference of Ivan Kozhedub Kharkiv National University of the Air Force “New technologies – for the protection of air space”: – Ivan Kozhedub Kharkiv National University of the Air Force, Kharkiv. 2024. – P. 743. [in Ukrainian].
2. Holovchenko, T. V. Analiz efektyvnosti metodyk navchannia perekladachiv [Analysis of the effectiveness of translator training methods]. *Journal of Translation and Linguistics*, No.14(2), 45–60. [in Ukrainian].
3. Weber, A. (2023). Korpusna linhvistyka v perekladatskii praktytsi [Corpus linguistics in translation practice]. *Journal of Corpus Linguistics*, No. 8(2), 87–103. [in Ukrainian].
4. Ivanenko, O. M. (2024). Mizhkulturna kompetentsiia u navchanni perekladachiv: Teoriia ta praktyka [Intercultural competence in translator training: Theory and practice]. Kharkiv: KhNURE. – 256 p. [in Ukrainian].
5. Kostyuchenko, A. I. (2023). Rol mashynnoho perekladu v suchasni perekladatskii praktytsi [The role of machine translation in modern translation practice]. *Bulletin of Linguistics*, No. 19(3), 112–125. [in Ukrainian].
6. Oleksiichuk, N. V. (2022). Perekladatska praktyka kursantiv neprofilnykh filolohichnykh spetsialnostei [Translation practice of cadets in non-philological specialties]. *Bulletin of Pedagogy*, No. 17(1), 30–47. [in Ukrainian].
7. Riabov, M. S. (2023). Novitni metodyky u pidhotovtsi perekladachiv: Teoretychnyi ta praktychnyi aspekty [New methods in translator training: Theoretical and practical aspects]. Kyiv: *Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy*. – 310 p. [in Ukrainian].
8. Smirnova, I. S. (2024). Interaktyvni tekhnolohii u navchanni perekladachiv: Perspektyvy ta vyklyky [Interactive technologies in translator training: Prospects and challenges]. *Scientific Journal “Linguistic Studies”*, No. 25(4), 68–85. [in Ukrainian].
9. Shcherban, O. V. (2022). Tekhnolohii kompiuternoho perekladu: Rol i znachennia v suchasni osviti perekladachiv [Computer translation technologies: Role and significance in modern translator education]. Kharkiv: *Vydavnytstvo “Osvita”*. – 172 p. [in Ukrainian].

УДК 81'33:004.738.5

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-4>

Андрій ВОРНАЧЕВ

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу, Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна, 02156

ORCID: 0000-0003-0342-0601

Любов КОЛОТ

вчитель англійської мови, Main School Triumph ліцей, вул. Вербицького, 24 б, Київ, Україна, 02121

ORCID: 0000-0003-4491-9169

Вікторія НІКІФОРОВА

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу, Державний торговельно-економічний університет, вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна, 02156

ORCID: 0000-0002-6606-1127

Бібліографічний опис статті: Ворначев, А., Колот, А., Нікіфорова, В. (2025). Діджитал-лінгвістика: як соціальні мережі змінюють англійську мову. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 22–29, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-4>

ДІДЖИТАЛ-ЛІНГВІСТИКА: ЯК СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЗМІНЮЮТЬ АНГЛІЙСКУ МОВУ

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя мільйонів людей. Такі платформи, як Twitter, TikTok, Instagram, Facebook, створили унікальний простір для мовної взаємодії, який постійно змінює спосіб, у який люди пишуть, говорять і сприймають мову. Так, TikTok популярний завдяки коротким відео, трендовим викликам і алгоритму, який швидко адаптується до інтересів користувача. Instagram приваблює візуальним контентом. Facebook, залишається важливим для навчання, професійних контактів і спільнот за інтересами. Twitter дає можливість швидко обмінюватися думками та слідкувати за актуальними подіями й мемами. Зважаючи на той факт, що англійська мова є мовою міжнародного спілкування не тільки в бізнесі, але й в соціальних мережах, то зміни в граматиці, лексиці та синтаксисі різних мов через англійську, формують сучасний мовний ландшафт, який відображає динамічність цифрового спілкування. Мета статті – проаналізувати процес впливу соціальних мереж на англійську мову, зокрема на лексику, граматику, синтаксис та комунікативні практики, а також визначити основні тенденції та можливі наслідки цих змін для майбутнього мовної еволюції.

Виділено кілька основних способів, якими соціальні мережі впливають на англійську мову: 1. Поширення нових слів через мему. 2. Популяризація новотворів через тренди, челенджі та хештеги. 3. Зміни у граматиці та стилі. 4. Мовна інклюзивність та запозичення. Вплив соціальних мереж на англійську мову має великий потенціал для формування майбутніх змін у мовному стандарті, але чи стануть ці зміни сталими, залежить від кількох факторів: постійне зростання неформального стилю, швидкий розвиток нових слів і виразів завдяки глобалізації, невизначеність у впровадженні в офіційну мову, вибірковість у поширенні змін. Соціальні мережі не лише відображають мовні зміни, а й прискорюють їх, роблячи комунікацію більш динамічною, неформальною та глобалізованою. Зміни, що відбуваються під впливом цифрового середовища, демонструють гнучкість англійської мови та її здатність до адаптації. Це відкриває нові можливості для лінгвістичних досліджень і вимагає подальшого вивчення діджитал-лінгвістики як науки, що досліджує взаємозв'язок між технологіями та мовою.

Ключові слова: діджитал-лінгвістика, соціальні мережі, англійська мова, студент, мем, хештег, мовна інклюзивність.

Andrii VORNACHEV

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department of Foreign Philology and Translation, State University of Trade and Economics, 19 Kyoto St, Kyiv, Ukraine, 02156

ORCID: 0000-0003-0342-0601

Liubov KOLOT

Teacher of English, Main School Triumph Lyceum, 24 b Verbytskoho St, Kyiv, Ukraine, 02121

ORCID: 0000-0003-4491-9169

Viktoria NIKIFOROVA

Senior Lecturer, Department at Foreign Philology and Translation, State University of Trade and Economics, 19 Kyoto St, Kyiv, Ukraine Kyiv, Ukraine, 02156

ORCID: 0000-0002-6606-1127

To cite this article: Vornachev, A., Kolot, A., Nikiforova, V. (2025). Digital linguistics: how social networks are changing the English language. *Current Issues in Foreign Philology*, 22, 22–29, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-4>

DIGITAL LINGUISTICS: HOW SOCIAL MEDIA IS CHANGING THE ENGLISH LANGUAGE

Social networks have become an integral part of people's lives. Platforms such as Twitter, TikTok, Instagram, and Facebook have created a unique space for linguistic interaction changing the way people write, speak, and perceive language. For example, TikTok is popular due to its short videos, trending challenges, and an algorithm that quickly adapts to the user's interests. Instagram attracts with visual content. Facebook remains important for learning, professional contacts, and communities of interest. Twitter makes it possible to exchange ideas and follow current events and memes quickly. Given that English is the language of international communication in business and social networks, changes in the grammar, vocabulary, and syntax of different languages through English shape the modern linguistic landscape that reflects the dynamism of digital communication. The article aims to analyze the process of the influence of social networks on the English language, particularly on vocabulary, grammar, syntax, and communicative practices, as well as to identify the main trends and possible consequences of these changes for the future of language evolution.

There are several main ways to influence the English language through social networks: 1. The spread of new words through memes. 2. The popularization of new words through trends, challenges, and hashtags. 3. Changes in grammar and style. 4. Linguistic inclusivity and borrowing. The impact of social networks on the English language has great potential to shape future changes in the language standard, but whether these changes will become permanent depends on several factors: the constant growth of informal style, the rapid development of new words and expressions due to globalization, uncertainty in the introduction into the official language, selectivity in the spread of changes. Social media not only reflects linguistic changes but also accelerates them, making communication more dynamic, informal, and globalized. The changes that occur under the influence of the digital environment demonstrate the flexibility of the English language and its ability to adapt. It opens up new opportunities for linguistic research and requires further study of digital linguistics as a science that explores the relationship between technology and language.

Key words: digital linguistics, social media, English, student, meme, hashtag, linguistic inclusivity.

Актуальність проблеми. У сучасному світі соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя мільйонів людей, суттєво впливаючи на різні аспекти людської комунікації. Такі платформи, як Twitter, TikTok, Instagram, Facebook, створили унікальний простір для мовної взаємодії, який постійно змінює спосіб, у який люди пишуть, говорять і сприймають мову. Зважаючи на той факт, що англійська мова є мовою міжнародного спілкування не тільки в бізнесі, але й в соціальних мережах, то зміни в граматиці, лексиці та синтаксисі різних мов через

англійську, формують сучасний мовний ландшафт, який відображає динамічність цифрового спілкування.

З появою соціальних мереж темп мовних змін суттєво пришвидшився. Якщо раніше еволюція мови відбувалася поступово, сьогодні нові слова та вирази можуть набутися популярності буквально за кілька днів або тижнів. Меми та вірусні хештеги створюють нові контексти використання слів, змушуючи мовців адаптуватися до нових комунікативних реалій. Нові слова та фрази швидко переходять із вірту-

ального простору в усне мовлення, а деякі з них навіть потрапляють до офіційних словників. Соціальні медіа сприяють поширенню не лише англomовного сленгу, а й запозичень з інших мов, що робить англійську ще більш гнучкою та адаптивною в умовах глобалізації.

Мета статті – проаналізувати процес впливу соціальних мереж на англійську мову, зокрема на лексику, граматику, синтаксис та комунікативні практики, а також визначити основні тенденції та можливі наслідки цих змін для майбутнього мовної еволюції. Завдання статті полягають в аналізі появи нових слів, скорочень, сленгу, візуальних елементів та запозичень в англійській мові; вивченні впливу соціальних медіа на структуру речень, пунктуацію та використання неформальних конструкцій; виявленні основних тенденцій діджитал-лінгвістики та оцінці можливого впливу цих змін на майбутнє англійської мови – чи стануть вони частиною мовного стандарту або залишаться тимчасовим явищем.

Предмет дослідження – лінгвістичні зміни в англійській мові під впливом соціальних мереж. Об'єкт дослідження – англomовний контент у соціальних мережах (Twitter, TikTok, Instagram, Facebook) та його вплив на лексику, граматику, синтаксис і комунікативні особливості сучасної англійської мови.

Методи дослідження передбачають: контент-аналіз, який полягає в систематичному зборі та аналізі текстів з соціальних мереж (Twitter, TikTok, Instagram, Facebook) з метою виявлення нових слів, фраз, сленгу та інших мовних змін, а також визначення їх частоти використання в різних контекстах; комунікативний аналіз, що дав змогу вивчити використання візуальних елементів, таких як меми і хештеги, які стали важливими компонентами мовної комунікації в цифровому просторі; опитування серед користувачів соціальних мереж, що дозволило зібрати якісні дані щодо їхнього ставлення до мовних змін і визначити, як саме ці зміни впливають на мовлення; порівняльний аналіз, який дозволив порівняти зміни в англійській мові, оцінюючи їхній довгостроковий вплив на мову.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу соціальних мереж на англійську мову є важливою частиною сучасної лінгвістики. У цій галузі відомі як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники. Серед

зарубіжних: британський лінгвіст Д. Крістал, який вивчає, як цифрові технології та соціальні мережі впливають на розвиток мови (Crystal, 2006), канадська лінгвістка Г. МакКаллох, яка аналізує, як інтернет-комунікація змінює англійську мову (McCulloch, 2019), німецький лінгвіст Я. Андроупулос, який досліджує вплив соціальних мереж, зокрема TikTok, на мову молоді (Androutsopoulos et al, 2014), італійський дослідник В. Кваттроціоккі, який вивчає, як інтернет впливає на мовну багатство, зокрема на зменшення лексичної різноманітності в онлайн-комунікації (Quattrociochi, et al, 2016). Серед українських дослідників відомі імена: О. Стойки, І. Попович, В. Пільовки, які вивчали мовні зміни в англійській мові під впливом соціальних мереж та інтернет-комунікації (Стойка та ін., 2024), О. Синюти, який досліджував роль соціальних мереж у зміні мов (Синюта, 2018), Т. Ніколаєвої, яка аналізує лексико-семантичні аспекти мови соціальних мереж (Ніколаєва, 2019), Х. Чорнопис, яка звертала особливу увагу на мовний аналіз комунікації користувачів соціальних мереж (Чорнопис, 2023), та багато інших.

Однак, швидка еволюція мови під впливом цифрового середовища сьогодення спонукає до вивчення останніх тенденцій в англійській мові відображених в Twitter, TikTok, Instagram, Facebook, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтернет-простір є джерелом відображення та функціонування мови, яке є найбільш близьким до щоденного її побутування і вжитку (Синюта, 2018). Мова сучасного Інтернету досі малодосліджена: одні науковці вважають її «псевдогендерною», інші – такою, що перебуває під креативним впливом молодіжної субкультури. Сучасний стан Інтернету можна вважати «вибухом народної мовотворчості, яка уповні реалізується в лексиці кіберпростору та підпорядковує дедалі більше рівнів» (Дзюбіна, 2016).

Д. Крістал вважає, що інтернет є п'ятою мовною революцією після появи усної мови, письма, друкарства та масових комунікацій. Він стверджує, що цифрове середовище суттєво трансформує мову, але не руйнує її, як часто бояться традиціоналісти і, що соцмережі не призводять до загибелі мови, а навпаки – розши-

рюють її можливості. Інтернет-мова (netspeak) є унікальним змішанням письмового та усного мовлення, що створює нові способи самовираження. Лінгвіст підкреслює, що цифрове середовище збагачує мовлення, створюючи нові можливості для комунікації (Crystal, 2006).

Соціальні мережі мають високий рівень динамічності. Вони дають можливість творити щось нове. Соціальні мережі – це засіб контактування та спілкування людей незалежно від їх місцезнаходження (Ніколаєва, 2019, с. 97). Користувачі позиціонують себе в Інтернеті саме за допомогою мови, розміщуючи свої висловлювання, беручи участь в дискусіях. Їхня комунікація реалізується здебільшого за допомогою писемних текстів: приватні повідомлення, коментарі, спілкування в групах та записи на «стіні», зображення, аудіо- та відеофайли, а також непрямим, пасивним способом: у вигляді поширень (shares) та «лайків» (Чорнопис, 2023, с. 239).

Г. МакКаллох у книзі «Because Internet: Understanding the New Rules of Language» досліджує, як соцмережі змінюють мовлення. Вона стверджує, що інтернет-комунікація не хаотична, а має свої правила, які інтуїтивно розуміють користувачі. Соцмережі сприяють появі нових норм: наприклад, пунктуація, форматування та емодзі допомагають передавати емоції та тон. Вона також розглядає різні «покоління інтернету», показуючи, як стиль онлайн-спілкування змінювався від ранніх форумів до TikTok. Важливим аспектом є вплив соцмереж на поширення сленгу – нові слова швидко стають вірусними завдяки платформам. Соцмережі не руйнують мову, а роблять її більш виразною та динамічною, наближаючи текстове спілкування до усного. Інтернет відкриває нові можливості для комунікації, перетворюючи мову

на більш гнучку, неформальну та глобальну (McCulloch, 2019).

До найбільш популярних соціальних мереж по всьому світу віднесено нами TikTok, Instagram, Facebook та Twitter. Ці платформи дозволяють студентам споживати автентичний контент – від навчальних відео до неформального спілкування носіїв мови. Вони сприяють інтерактивному навчанню і мотивують студентів продовжувати практику мови через реальні приклади успішного вивчення англійської.

Серед опитаних 546 студентів було виявлено деякі особливості використання TikTok, Instagram, Facebook та Twitter:

Запитання 1. Які соціальні мережі Ви використовуєте? (Рис. 1)

Студенти закладів вищої освіти найчастіше використовують TikTok, Instagram, Facebook та Twitter, оскільки ці платформи відповідають їхнім потребам у самовираженні, спілкуванні та споживанні контенту в зручному форматі. Так, TikTok популярний серед молоді завдяки коротким відео, трендовим викликам і алгоритму, який швидко адаптується до інтересів користувача. Instagram приваблює молодь візуальним контентом. Facebook, залишається важливим для навчання, професійних контактів і спільнот за інтересами. Twitter приваблює молодих людей можливістю швидко обмінюватися думками та слідкувати за актуальними подіями й мемами.

Запитання 2. Як часто Ви використовуєте соціальні мережі? (Рис. 2)

Запитання 3. З якою метою Ви використовуєте соціальні мережі?

Як бачимо причиною є задоволення базових психологічних, соціальних та інформаційних потреб. По-перше, вони забезпечують спілкування та соціальну взаємодію, дозволяючи

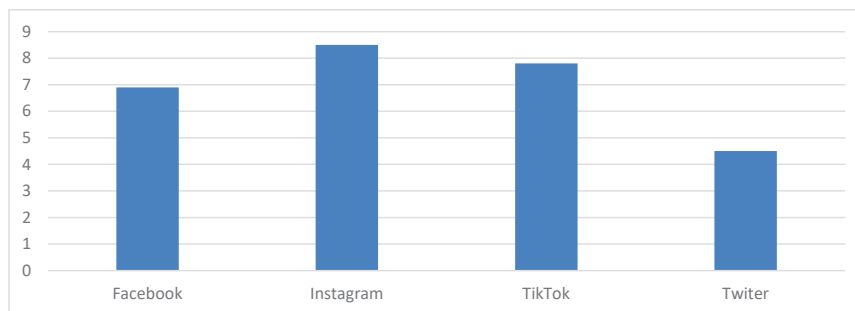

Рис. 1

Рис. 2

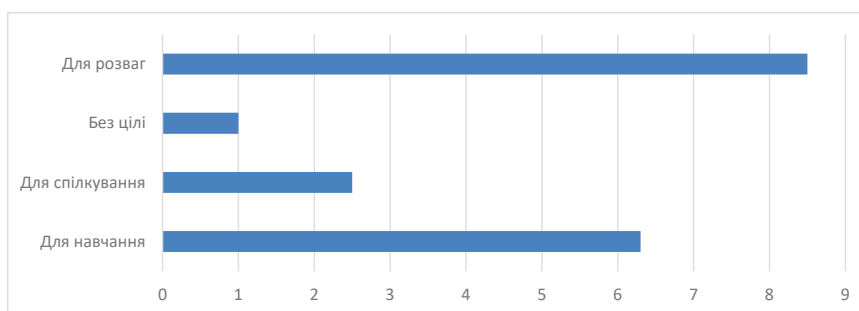

Рис. 3

підтримувати зв'язки незалежно від відстані. По-друге, вони слугують платформою для самовираження, де користувачі можуть ділитися своїми думками, емоціями, фотографіями та досягненнями. Багато людей також використовують соцмережі з професійних чи навчальних причин: для роботи, маркетингу, просування власного бренду або отримання нових знань.

Вражаючою є кількість відповідей про використання соціальних мереж без цілі, однак вважаємо, що більш детальне вивчення анкет дасть можливість стверджувати, що респонденти у цю відповідь включають розважальну ціль.

Запитання 4. Яку соціальну мережу Ви використовуєте для вивчення іноземної мови (зокрема англійської)? (Рис. 4)

Соціальні мережі відіграють важливу роль у житті студентів, які вивчають іноземну мову, оскільки вони створюють природне середовище для практики, занурення в мову та розширення словникового запасу. Варто також зауважити, що соціальні мережі є важливим аспектом розвитку культурного розуміння, оскільки студенти знайомляться не лише з мовою, а й з контекстами її використання в різних країнах.

Оскільки платформи TikTok, Instagram, Facebook, Twitter використовуються дуже часто, то вони мають прямий вплив на мовні зміни,

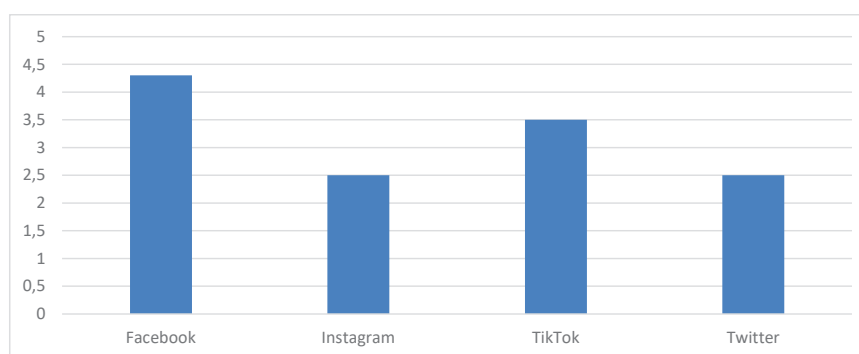

Рис. 4

створюючи швидке та глобальне середовище для обміну інформацією, що стимулює появу нових слів, сленгу, скорочень та змін у граматичних конструкціях.

Нами було виділено кілька основних способів, якими соціальні мережі впливають на англійську мову:

1. Поширення нових слів через меми.

Мемі є одним із найпопулярніших способів передачі культурних та мовних інновацій. Вони часто містять нові слова чи вирази, які користувачі миттєво адаптують і поширюють. Через повторюваність і гумор меми можуть зробити нові терміни вірусними. Наприклад, *Mocking SpongeBob* – мем, на якому Спанч Боб зображений у дивній позі, що імітує сміх. Використовується для пародії на чийсь слова або поведінку; *Is This a Pigeon?* – мем з японського аніме, де персонаж запитує, чи є метелик піжоною, зазвичай використовується для іронії над неправильними уявленнями; *Expanding Brain* – мем, що показує різні етапи розумових процесів у вигляді мозку, який поступово розширюється. Використовується для демонстрації еволюції або прогресивних ідей; *Grumpy Cat* – мем із зображенням кота, який виглядає незадоволеним або сердитим. Використовується для вираження негативних або саркастичних настроїв; *Change My Mind* – мем із зображенням людини, яка сидить за столом з плакатом «*Change My Mind*» для вираження твердих, але часто гумористичних переконань; «*I'm Baby*» – мем на TikTok і Instagram для вираження слабкості, безпорадності чи дитячої наївності. *Cheugy* – термін, що позначає старомодні або неактуальні стилі, практики чи тенденції (мем з цим словом став популярним, коли молодь почала сміятися з певних трендів, які не є актуальними або вважаються застарілими); *No Cap* – фраза, що означає «без перебільшень» або «чесно» стала популярною серед молоді завдяки мемам і челенджам на TikTok; *Sis* – слово, яке стало популярним через меми, зазвичай використовується для вираження підтримки або наративу в стилі «сестро» для підкреслення емоційного моменту.

2. Популяризація новотворів через тренди, челенджі та хештеги.

Користувачі часто використовують нові слова або фрази, щоб брати участь у популярних активностях та швидко знайти контент,

що стосується конкретних подій або явищ, що часто супроводжується новими словами. Це дозволяє термінам та словам набувати масового визнання за короткий час. Наприклад, *#FYP* (*For You Page*) – сторінка для вас на TikTok, на якій алгоритм пропонує популярний контент; *#VibeCheck* – вираз для оцінки атмосфери або настрою в конкретній ситуації або у людини; *#ChallengeAccepted* – вираз, що означає прийняття виклику або участь у тренді чи челенджі; *#GlowUp* – процес змін на краще, особливо в контексті зовнішнього вигляду або самопочуття; *#NoCap* – фраза, що означає «без обману» або «чесно»; *#Savage* – використовується для опису чогось або когось, хто діє сміливо, впевнено або безкомпромісно; *#Duet* – функція TikTok, що дозволяє користувачам створювати відео з додаванням іншого відео (зазвичай популярних челенджів або реакцій); *#ItsGiving* – термін, що використовується для опису певного настрою або стилю, зазвичай візуального або емоційного – «*It's giving summer vibes*» (Це дає літні вібрації); *#TrendAlert* – попередження про новий тренд, який набирає популярність на платформі; *#Slay* – використовується, щоб похвалити когось за вражаючі досягнення або стиль, зокрема в моді чи поведінці.

3. Зміни у граматиці та стилі.

Соціальні мережі сприяють спрощенню граматичних конструкцій, використанню нових виразів та скорочень, а також змінюють стиль спілкування. Наприклад, маленькі літери («*i*» замість «*I*») – «*i am tired*» замість «*I am tired*»); відсутність артиклів «*Going to store*» замість «*Going to the store*»; абсолютна відсутня пунктуація – «*i cant believe this*» без крапки в кінці; скорочення слів – «*u*» замість «*you*», «*g*» замість «*are*», «*thx*» замість «*thanks*»; змішуються різні часи у одному реченні – «*I am watching TV, I was tired*» замість правильного «*I was watching TV, I was tired*»; складні речення без сполучників – «*I went to store I bought milk*» замість «*I went to the store, and I bought milk.*»; заміна частини слова на цифри – «*gr8*» замість «*great*».

4. Мовна інклюзивність та запозичення.

Соціальні мережі сприяють активному обміну ідеями та словами між користувачами по всьому світу. Завдяки глобальній природі цих платформ нові слова, що спочатку можуть бути популярними в одній культурі чи країні, швидко переходять до інших мовних

груп. Платформи TikTok, Instagram, Facebook та Twitter дозволяють обмінюватися професійними та академічними знаннями з людьми з різних країн, що сприяє розвитку глобальної освіти та інновацій.

Дж. Дженкінс підкреслює важливість врахування різних варіантів англійської мови в глобалізованому світі, що сприяє зростанню інклюзивності та адаптації мовних стандартів до культурних реалій різних країн (Jenkins, 2015).

Вважаємо, що вплив соціальних мереж на англійську мову, без сумніву, має великий потенціал для формування майбутніх змін у мовному стандарті, але чи стануть ці зміни сталими, залежить від кількох факторів: - постійне зростання неформального стилю (використання неформальної мови, скорочень, сленгу та нових виразів, що значно спрощує комунікацію в онлайн-середовищі); - швидкий розвиток нових слів і виразів завдяки глобалізації; - невизначеність у впровадженні в офіційну мову (більшість змін, особливо в контексті граматики чи стилю, залишаться тимчасовими явищами і не обов'язково стануть частиною офіційного стандарту мови); вибірковість у поширенні змін (частина нових

виразів може бути обмежена певними віковими або культурними групами і буде адаптована лише в певних контекстах).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Цифрова епоха кардинально змінила спосіб комунікації, і соціальні мережі відіграють ключову роль у трансформації англійської мови. Платформи, такі як Twitter, TikTok, Instagram та Facebook, сприяють появі нових слів, скорочень, сленгу та мемів, які швидко інтегруються в повсякденне спілкування. Основними тенденціями є поширення скорочень, адаптація запозичених термінів, активне використання візуальних елементів та розмиття меж між усною та письмовою мовою. Соціальні мережі не лише відображають мовні зміни, а й прискорюють їх, роблячи комунікацію більш динамічною, неформальною та глобалізованою. Зміни, що відбуваються під впливом цифрового середовища, демонструють гнучкість англійської мови та її здатність до адаптації. Це відкриває нові можливості для лінгвістичних досліджень і вимагає подальшого подальшого вивчення діджитал-лінгвістики як науки, що досліджує взаємозв'язок між технологіями та мовою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дзюбіна О. Комунікативний аспект соціальних мереж Facebook і Twitter. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія: Філологічні науки. 2016. № 2. С. 218–222.
2. Кобякова І., Аліфіровець М., Шинкаренко Д. Вплив глобалізації на розвиток української та англійської. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. № 72, том 2. С. 176–181. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-2-26>.
3. Ніколаєва Т. М. Лексико-семантичні аспекти мови соціальних мереж. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. № 9 (2). С. 96–101.
4. Синюта О. Роль соціальних мереж у зміні мов. *International scientific survey journal*. 2018. № 3, Т. 1. С. 1–13.
5. Стойка О. Я., Попович І. Є., Пітьовка В. В. Мовні зміни в англійській мові під впливом соціальних мереж та інтернет-комунікації. *Вісник науки та освіти*. Серія: Філологія. 2024. № 11(29). С. 636–646.
6. Чорнопис Х. Мовний аналіз комунікації користувачів соціальних мереж. *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених*, 26 травня 2023 р. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c914a835-8cf1-4dc0-9e09-4fe47f4cbf75/content>.
7. Androutsopoulos J. Mediatization and Sociolinguistic Change (linguae & litterae 36). Berlin, Germany / Boston, Massachusetts: Walter de Gruyter. 2014. Pp. 11–56.
8. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge University Press, New York, 2006. 318 p.
9. Jenkins J. Global Englishes: A Resource Book for Students. 2015. 296p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315761596>.
10. McCulloch G. Because Internet: Understanding The New Rules Of Language, Riverhead Books. 2019. 336 p.
11. Quattrocio W., Scala A. & Sunstein C. Echo Chambers on Facebook. 2016. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2795110>.

REFERENCES:

1. Dziubina, O. (2016) Komunikatyvnyi aspekt sotsialnykh merezh Facebook i Twitter [Communicative aspect of social networks Facebook and Twitter]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia*. Seriiia: Filolohichni nauky. No. 2, 218–222.

2. Kobiakova, I., Alifirovets, M. & Shynkarenko, D. (2024) Vplyv hlobalizatsii na rozvytok ukraïnskoi ta anhliiskoi [The impact of globalization on the development of Ukrainian and English]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. No. 72 (2), 176–181. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-2-26>.
3. Nikolaieva, T. M. (2019) Leksyko-semantychni aspekty movy sotsialnykh merezh [Lexical and semantic aspects of the language of social networks]. *Zakarpatski filolohichni studii*. No. 9 (2), 96–101.
4. Syniuta, O. (2018) Rol sotsialnykh merezh u zminenni mov [The role of social networks in language change]. *International scientific survey journal*. No. 3 (1), 1–13.
5. Stoika, O. Ya., Popovych, I. Ye. & Pitovka, V. V. (2024) Movni zminy v anhliiskii movi pid vplyvom sotsialnykh merezh ta internet-komunikatsii [Language changes in the English language under the influence of social networks and Internet communication]. *Visnyk nauky ta osvity. Seriia: Filolohiia*. No. 11(29), 636–646.
6. Chornopys, Kh. (2023) Movnyi analiz komunikatsii korystuvachiv sotsialnykh merezh [Language analysis of communication of social network users]. *Movnyi prostir suchasnoho svitu: tezy dopovidei VII Vseukraïnskoi naukovoï konferentsii studentiv, aspirantiv i molodykh uchenykh*, 26 travnia 2023 r. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c914a835-8cf1-4dc0-9e09-4fe47f4cbf75/content>.
7. Androutsopoulos, J. (2014) *Mediatization and Sociolinguistic Change* (linguae & litterae 36). Berlin, Germany / Boston, Massachusetts: Walter de Gruyter.
8. Crystal, D. (2006) *Language and the Internet*. Cambridge University Press, New York.
9. Jenkins, J. (2015). *Global Englishes: A Resource Book for Students*. 296 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315761596>.
10. McCulloch, G. (2019) *Because Internet: Understanding The New Rules Of Language*, Riverhead Books.
11. Quattrociocchi, W., Scala, A. & Sunstein, C. (2016) *Echo Chambers on Facebook*. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2795110>.

UDC 378,147:81'4

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-5>

Kateryna HAVRYLENKO

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer at the Department of English for Engineering №2, Faculty of Linguistics, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", 37 Beresteiskyi Ave, Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID: 0000-0001-9474-1990

Oksana CHUGAI

PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department of English for Engineering №2, Faculty of Linguistics, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", 37 Beresteiskyi Ave, Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID: 0000-0002-2118-8255

To cite this article: Havrylenko, K., Chugai, O. (2025). Questions of Internet Folklore Studies in Modern Communication. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 30–36, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-5>

QUESTIONS OF INTERNET FOLKLORE STUDIES IN MODERN COMMUNICATION

The study of internet folklore, a relatively new field of research dating back to the late 1990s, examines the unique ways folklore manifests in the digital age. Researchers have identified such main areas of focus as analyzing traditional folklore genres with new content (like online fairy tales or memes), studying the subculture of online communication, exploring folklore genres online, and focusing on folklore genres that exist solely online, like memes.

A key challenge in this field is understanding how folklore is disseminated online. While some research exists, a comprehensive analysis of the development and functioning of internet folklore is still lacking. This gap is partly due in part to the rapid evolution of the digital information space, which has significantly altered the mechanisms of folklore communication.

The text highlights the importance of recognizing the unique characteristics of internet folklore communication. Unlike traditional folklore, which relies on oral transmission, internet folklore utilizes a hybrid form of communication that blends oral and written elements. This hybridity is evident in the use of written text that mimics the characteristics of spoken language, such as intonation, emotions, and pace, to create a sense of live communication.

The text also emphasizes the role of collectiveness in internet folklore. While the original author of a piece of internet folklore may be unknown, the text itself is shaped and refined through the collective contributions of users. This process is similar to the traditional folklore model, where the significance of the original creator is often lost over time as the text becomes a shared cultural heritage.

In conclusion, the text argues that internet folklore represents a significant evolution of traditional folklore, adapted to the unique environment of the digital world. Further research is needed to fully understand the complexities of this new form of communication and its impact on contemporary culture.

Key words: folklore genres, folklore elements, internet communication, internet folklore, online communication, online communities, online forum, internet linguistics, simplification method.

Катерина ГАВРИЛЕНКО

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 факультету лінгвістики, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Берестейський просп., 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0001-9474-1990

Оксана ЧУГАЙ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 факультету лінгвістики, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Берестейський просп., 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0002-2118-8255

Бібліографічний опис статті: Гавриленко, К., Чугай, О. (2025). Questions of Internet Folklore Studies in Modern Communication [Питання досліджень ролі Інтернет фольклору в сучасній комунікації]. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 30–36, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-5>

ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ РОЛІ ІНТЕРНЕТ ФОЛЬКЛОРУ В СУЧАСНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Дослідження Інтернет фольклору є досить новою галуззю досліджень, яка починаючи з кінця двадцятого століття вивчає способи використання фольклорних одиниць у цифрову епоху. Основна увага науковців у вивченні функціонування сучасного фольклору у цифровому форматі приділена аналізу традиційних фольклорних жанрів з новим контентом, вивченню субкультури в онлайн комунікації, дослідженню фольклорних жанрів в Інтернеті, особливо існуючих виключно в Інтернет культурі.

Ключовим завданням у вивченні зазначеної теми є аналіз способів розповсюдження фольклору в Інтернет просторі. Попри існування ряду окремих досліджень, комплексний аналіз розвитку та функціонування інтернет фольклору досі не проводився. Цей факт частково пояснюється швидкістю еволюції цифрового інформаційного простору, що суттєво ускладнює механізми дослідження фольклорної комунікації.

У роботі підкреслюється важливість визнання унікальних характеристик фольклорної Інтернет комунікації. На відміну від традиційного фольклору, який головним чином покладається на усну передачу тексту, Інтернет фольклор використовує гібридну форму спілкування, яка поєднує усні та писемні елементи. Ця гібридність очевидна у використанні письмового тексту, який імітує характеристики розмовного мовлення, наприклад, передача елементів інтонаційності, емоцій та темпу, щоб створити відчуття реального спілкування.

Стаття також підкреслює роль колективності в Інтернет фольклорі. Хоча оригінальний автор Інтернет фольклору як правило, невідомий, сам текст формується та вдосконалюється завдяки колективному внеску різних користувачів. Цей процес схожий на традиційну модель фольклору, де значення оригінального автора втрачається з часом, а текст стає спільним культурним надбанням.

Інтернет фольклор є природною еволюцією традиційного фольклору, який адаптувався до унікального середовища цифрового світу. Необхідно провести ряд подальших досліджень для повного розуміння складності цієї нової форми спілкування та його впливу на сучасну культуру.

Ключові слова: Інтернет комунікація, Інтернет спільноти, Інтернет фольклор, Інтернет форум, Інтернет лінгвістика, метод спрощення, онлайн комунікація, фольклорні жанри, фольклорні елементи.

Urgency of the problem. The study of internet folklore appeared in the late 20th century and investigates the adaptation of traditional folklore within the digital environment. The researchers have identified several primary areas for internet folklore studying. They include the analysis of traditional genres used in online communication, subcultural studies, ways of internet folklore spreading and distribution and types of folklore entirely developed in a digital environment. The genre analysis is important for learning how traditional folklore genres have been recontextualized with new content related to the digital world. The subcultural studies focused on the unique linguistic and cultural practices of online communication. The internet folklore distribution and evolution of modern folklore genres within online communities should also be considered. The digital folklore studies of analyzing genres exclusive to the digital environment, such as memes and viral content are also important for linguistic studies.

Analysis of recent research and publications. Notable scientific works have explored the intersec-

tion of language, folklore, and linguistics. T. Blank focused on the cultural aspects of language within folklore texts, emphasizing how language reflects cultural identity (Blank, 2012, p.5-7). W. Labov's research delves into the social stratification of language, examining how folklore interacts with sociolinguistic factors in communities (Labov, 1997). Scientists discuss the role of language in social life, highlighting how folklorists contribute to sociolinguistic studies. They also investigate the relevance of folklore language studies to sociolinguistics, providing insights into how folklore can inform our understanding of language use (Bronner, 2009; De Seta, 2020). These works collectively illustrate the rich relationship between language and folklore within the field of linguistics.

The role of internet folklore in communication was studied by D. Ben-Amos, T. Blank, V. Dewanty and others. They discussed how internet communication endows digital folklore with unique features that significantly alter traditional folk culture. (Ben-Amos; Blank, 2014; Dewanty et al., 2021). M. Kõiva and L. Vesik explore

the architecture and typology of digital folklore, emphasizing its role in global communication (Kõiva et al., 2009). In this work, D. Ben-Amos discusses the context of folklore in the digital age, providing insights into how folklore manifests online (Ben-Amos). G. Hansen delves into the approach of studying folklore on the internet, highlighting its evolving nature (Hansen, 2009). These works study the intersection of folklore and digital communication.

Purpose and main objectives of the study. The article aims to study the characteristics of Internet folklore within the digital environment, highlight the differences between traditional folklore and its online counterpart as a hybrid form of communication that blends oral and written elements, and emphasize the importance of collective creativity blurring authorship in online contexts.

Presentation of the main research material. Internet folklore as a special object of linguists' studying, is identified relatively long ago, in the late 90s of the twentieth century. The researchers distinguish the four main directions of folklore research on the Internet: classification and analysis of traditional genres with new content (fairy tales, jokes, responses to the latest events, etc.); network communication as part of a special subculture; modern folklore genres on the network; folklore genres existing exclusively on the network (for example, memes) (Blank, 2018; Havrylenko et al., 2024).

The most significant deficiency of Internet folklore research is the lack of information on the specifics of folklore distribution on the Internet. Undoubtedly, we can find some facts about the features of folklore communication in some scientific works. The Internet folklore functions in a certain artificial sociotechnical environment as a natural type of communication. One of the main features of the internet folklore is the impression is impersonality and absence of control combined with the ability of linguistic self-regulation of the language of folklore (Frank, 2011). The actual research on the development and functioning of Internet folklore in the network has not been conducted yet, and the existing scientific research looks more like metaphorical observations than analytical studies. Obviously, the lack of scientific research is conditioned by the recent changes in the mechanisms of the folklore type of communication caused by the development of the mod-

ern information space. They should be recorded and defined first.

The electronic environment expands the personal space almost literally enriching his abilities, enhancing and expanding vision, etc. (Blank, 2012; Blank, 2014). New data we receive is associated with the objectification of the communication process and its principles. Under folklore communication, we mean to recall the basic features of folklore as an oral art. There are serious differences in the understanding of folklore by various researchers. Traditionally they define folklore as an oral collective type of various creative texts, widely distributed throughout some ethnic group. Folklore is a verbal creative linguistic system based on tradition. However, he regards communication as secondary and limited to oral transmission. Meanwhile, the folklore type of communication can and should be considered as a different approach to communicativeness (Frank, 2011). The communication process is carried out on condition of availability of a sender, a recipient, information and a transmission channel. A sender encodes the information according to the channel used and the recipient must decode it (Bronner, 2009). The researchers distinguish folklore type of communication from non-folkloric and at the same time, agree that the message can be not only a text but a video, a photo, a symbol, a drawing, etc.

The folklore in communication features the following conditions: oral interaction; insignificance of the first author of the spreading message; traditional rules, genres, formats, and forms of communication recognized by all participants; collective opinions as the only regulators for folklore message selection, except for consciously inaccurate replication (improvisation) of a folklore message.

The main principle of Internet communication is the global connection of individuals for exchanging collective thoughts and ideas. The exchange of collective ideas is the core of both offline and online communication, which permits the researchers to study Internet folklore as an integral part of communication. Such types of web pages as forums, newsgroups, and messengers follow the principles of oral communication, although paradoxically the exchange of opinions goes in written form as posted texts.

As a rule, Internet communication is used for instant responses and cannot be considered as an opposition to oral-written speech therefore,

modern linguistics recognises Internet communication as a hybrid form of communication (AbuSa'aleek, 2015). The hybridization of communication contradicts one of the fundamental postulates of the theory of communication, which contrasts oral and written types of speech, and results in revising the key aspects of internet language. The written words on the Internet function under the laws of oral communication (spread from mouth to mouth). The network changes individual words into collective printed words and vice versa. Internet folklore offers new, original ways of text organization and as in traditional folklore verbal acts are always supported by visual manifestations (by rituals, gestures, clothes, etc.). In Internet folklore, they are represented by intonation, emotions, and pace of transmitted utterance, which fill the written text with live intonation. The researchers define it as an oral-written text representation of spontaneous speech (Blank, 2014). Different forums are examples of such communication, which is organised according to the principles of oral speech transferred in written forms.

The idea of collectiveness in folklore requires special attention. In the classical theories of folklore, the collectiveness in the text creation is generally by unimportance of the creator. The text becomes known and is honed by thousands of speakers, so the significance of the author becomes fundamentally unimportant. The Internet text authorship is in most cases unknown and unsigned. The only information may contain the user's name, and avatar, which is usually lost with the rapid spread of the text. Moreover, the uniqueness of the primary source is not granted as a meme may be a ready-made template based on a film frame and the inscription can be a proverb or other well-known text with a new aptly meaning precisely coined for the specific context, which complicates the authorship even more. The concept of creativity in this case acquires truly folklore features.

Internet communication has the potential for levelling authorship, which is a fundamental principle of such communication. Some individuals might become known and receive a large number of likes, but the general interest of communication is drawn to the created text, not the author.

The rapid distribution of information on the network is similar to the folklore principles of assimilation, circulation and consolidation of new texts.

Folklore is a local culture, an integral part of a collective, where an individual is not so important (Bergstrom, 2011). However, individual and group self-identification takes a special place.

The Internet space is an analogue of real social relationships where group identity is represented more than personal self-identification. The understanding of values and tradition is significant. Usually, the analysis of large forums represents traditions of individual and group communication on the Internet. Social networks are less occupied with verbal text organization and perform such functions as the exchange of links or resources. Forums, on the contrary, are designed for user group gatherings and follow special rules (traditions) for discussing different topics according to certain thematic blocks. The analysis of communication on these sites shows unique communication models abiding by local rules (rituals) shared by all participants. Communication takes place both diachronically (in time) or cyclically, fixing the main stages of its development and creating its history. Traditions are passed to beginners or new generations of users. Thus, large forums have a high potential for developing folklore types of communication.

The practices of Internet exchange demonstrate that users value witty, fresh, and new ideas which immediately become popular and then quickly go to the category of obsolete. Any new text on the Internet gets users' approval precisely because it is based on some well-known cliché, which gives the reason to insist on the correlation of communication on large Internet forums with traditional folklore type of communication. The features of folklore can be noticed in any online group that has at least one rule shared by everyone and this rule (tradition) also acts as a creative stimulus for composing folklore texts (Bergstrom, 2011).

The folklore elements are clearly seen in the communication of large forums with thousands of participants. The classic folklore texts survived due to their exact and clear wording, which helped them to be remembered and transmitted from mouth to mouth. On the contrary, for modern information the condition for survival is the ability to be liked by big number of users: the more forum participants support the publication with plus, the higher it rises in the ranking and gets an opportunity to become the basis of a meme or other special neo-folklore genres (a meme is an image or

video widely replicated and supported by a witty commentary, which rises the probability of its selection higher than of a neutral text). Users with a certain number of points for their wit receive more reactions from other readers for the clever post, which makes each user treat communication on forums seriously. This is the process of natural selection that is suitable for scientific analysis of the process of the collective selection and folklorisation of texts.

The analysis of modern Internet platforms for information exchange gives the possibility to define certain principles of selection from the general chaos of texts based on common unique rules of acceptability adopted for each forum. Internet folklore can be correlated with the perception developed by a certain Internet community as a system of conventional signs associated with previously recognized witty texts. It can cause a communicative failure among forum participants who are not accustomed to the inherent communication code and their ignorant posts can be disliked or banned and, as a result, their comments disappear from the discussions, which leads to the physical elimination of their texts from the information field.

Consequently, a large forum with its own rules can be considered as a representative of folklore type of communication with a conscious selection of a collective creative response. Unlike the author's model of text creation, the folklore model involves the creation of a text simultaneously assigned by many, and collectively acceptable, correlated with traditions but with an effect of witty novelty at the same time. The large forums and other sites specified for online communication can be an excellent source of information for comprehension and analysis of the processes of selection and approval of folklore texts and genres.

The development of capabilities of the Internet facilitated the use of various semiotic systems in the communication process. The popular method of language simplification applied in the Internet language is often a combination of verbal and non-verbal signs including textual samples as well as photographs, memes, emoticons, graphics, etc. The combination of the verbal language means with other semiotic systems increases the effectiveness of information transmission and perception. It should be noted that the information scope of non-verbal means is higher than verbal.

Simplification is one of the common trends in language development reflected in Internet communication. It helps to simplify language communication and creates the most comfortable conditions for information exchange between representatives of different cultures and countries in virtual communication. Simplification and self-identification in folklore communication are performed at universal and specific levels. The universal level is demonstrated by large groups of participants and is understandable for all while the specific level represents the communication in a small group of participants with specific language units understandable only for them (Kõiva et al., 2009). A large forum is an example of a cultural local sub-ethnos connected by common language parameters as something whole and a collection of smaller units from numerous groups of participants with specific communication rules.

The forum participants suggest some text and wait for a response and attention, counting on pluses and likes as a sign of interest. Their participation in the forum is intentional and they seek self-identification, which makes them follow the rules of forum communication. The forum culture has specific rules not amenable to manipulations, which permits to consideration of folklore Internet communication as an objective collective process.

Conclusions and prospects for further exploration of this issue. All components of folklore communication present in the Internet language do not necessarily produce folklore samples. The centuries of creative language exploitation brought only hundreds of folklore texts transmitted from generation to generation with many others being rejected during folklore communication or lost due to various factors. Large forums today permit numerous participants to generate folklore texts among many others.

The classification of Internet folklore communication is considered a serious task for the researchers studying Internet communication providing folklore texts based on creative stimulus, tradition, selectiveness, absence of the author, collectiveness and a hybrid of oral-written speech. All these specifications of Internet folklore communication demand thorough scrutiny of this type of text as a kind of timeless metamodel of folklore generation.

BIBLIOGRAPHY:

1. AbuSa'aleek A. O. Internet linguistics: a linguistic analysis of electronic discourse as a new variety of language. *International journal of english linguistics*. 2015. Vol. 5, no. 1. URL: <https://doi.org/10.5539/ijel.v5n1p135> (date of access: 21.02.2025).
2. Ben-Amos D. The modern local historian in africa. *Folklore in the modern world*. Berlin, New York. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110803099.327>.
3. Bergstrom K. "Don't feed the troll": shutting down debate about community expectations on reddit.com. *First monday*. 2011. URL: <https://doi.org/10.5210/fm.v16i8.3498>.
4. Blank T. J. Introduction: pattern in the virtual folk culture of computer-mediated communication. *Folk culture in the digital age: the emergent dynamics of human interaction*. 2012. P. 1–24. URL: <https://doi.org/10.7330/9780874218909.c00>.
5. Blank T. J. Toward a conceptual framework for the study of folklore and the internet. University Press of Colorado, 2014. 46 p.
6. Blank T. Folklore and the internet: the challenge of an ephemeral landscape1. *Humanities*. 2018. Vol. 7, no. 2. P. 50. URL: <https://doi.org/10.3390/h7020050>.
7. Bronner S. J. Digitizing and virtualizing folklore. *Folklore and the internet*. P. 21–66. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctt4cgrx5.5>.
8. De Seta G. Digital folklore. *Second international handbook of internet research*. Dordrecht, 2018. P. 1–17. URL: https://doi.org/10.1007/978-94-024-1202-4_36-1.
9. Dewanty V. L. et al. Japanese language learning through folklore themed instagram / *Fifth international conference on language, literature, culture, and education (ICOLLITE 2021)*, Bandung, Indonesia, 12 August 2021. Paris, France, 2021. URL: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211119.108>.
10. Frank R. Newslore: contemporary folklore on the internet. University Press of Mississippi, 2013. 224 p.
11. Hansen G. Public folklore in cyberspace. *Folklore and the internet*. P. 194–212. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctt4cgrx5.12>.
12. Havrylenko K. M., Chugai O. Y. Lexical features of internet memes. *Research bulletin series philological sciences*. 2024. No. 208. P. 99–104. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-13>.
13. Labov W. Linguistics and sociolinguistics. *Sociolinguistics*. London, 1997. P. 23–24. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-349-25582-5_3.
14. Kõiva M., Vesik L. Contemporary folklore, internet and communities at the beginning of the 21st century. *Media & folklore: contemporary folklore IV*. 2009. P. 97–117.

REFERENCES:

1. AbuSa'aleek, A. O. (2015). Internet linguistics: A linguistic analysis of electronic discourse as a new variety of language. *International Journal of English Linguistics*, 5(1). <https://doi.org/10.5539/ijel.v5n1p135>
2. Ben-Amos, D. (б. д.). The modern local historian in Africa. In *Folklore in the modern world*. DE GRUYTER MOUTON. <https://doi.org/10.1515/9783110803099.327>
3. Bergstrom, K. (2011). "Don't feed the troll": Shutting down debate about community expectations on reddit.com. *First Monday*. <https://doi.org/10.5210/fm.v16i8.3498>
4. Blank, T. J. (2012). Introduction: Pattern in the virtual folk culture of computer-mediated communication. *Y Folk culture in the digital age: The emergent dynamics of human interaction* (с. 1–24). Utah State University Press. <https://doi.org/10.7330/9780874218909.c00>
5. Blank, T. J. (2014). Toward a Conceptual Framework for the Study of Folklore and the Internet. University Press of Colorado.
6. Blank, T. J. (2018). Folklore and the Internet: The challenge of an ephemeral landscape. *Humanities*, 7(2), 50.
7. Bronner, S. J. (2009). Digitizing and virtualizing folklore. *Folklore and the internet: Vernacular expression in a digital world*, 1, 21.
8. De Seta, G. (2020). Digital folklore (pp. 167-183). Springer Netherlands.
9. Dewanty, V. L., Deandra, G. N., Alika, P. N. S., & Farisya, G. (2021). Japanese language learning through folklore themed instagram. *Y Fifth international conference on language, literature, culture, and education (ICOLLITE 2021)*. Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211119.108>
10. Frank, R. (2011). Newslore: Contemporary folklore on the Internet. Univ. Press of Mississippi.
11. Hansen, G. (2009). Public Folklore in Cyberspace. *Folklore and the internet: vernacular expression in a digital world*, 1, 194.
12. Havrylenko, K. M., & Chugai, O. Y. (2024). Lexical features of internet memes. *Research Bulletin Series Philological Sciences*, (208), 99–104. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-13>

13. Labov, W. (1997). Linguistics and sociolinguistics. У Sociolinguistics (с. 23–24). Macmillan Education UK. https://doi.org/10.1007/978-1-349-25582-5_3
14. Kõiva, M., & Vesik, L. (2009). Contemporary Folklore, Internet and Communities at the beginning of the 21st Century. Media & Folklore: Contemporary Folklore IV, 97-117.

УДК 32.019.5:81'37:81'25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-6>

Ольга ЛИНТВАР

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу, Державний університет «Київський авіаційний інститут», просп. Гузара Любомира, 1, м. Київ, Україна, 03058

ORCID: 0000-0003-4671-5514

Бібліографічний опис статті: Линтвар, О. (2025). Концепт «перемога» крізь призму політичного дискурсу Б. Джонсона в українському перекладі (на матеріалі твору «Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію»). *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 37–42, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-6>

**КОНЦЕПТ «ПЕРЕМОГА» КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ
Б. ДЖОНСОНА В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ
«ФАКТОР ЧЕРЧИЛЛЯ. ЯК ОДНА ЛЮДИНА ЗМІНИЛА ІСТОРІЮ»)**

Стаття присвячена дослідженню концепту «перемога» крізь призму політичного дискурсу Бориса Джонсона в оригіналі та перекладі його книги «Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію».

У статті розглядається поняття «концепт», що є наріжним поняттям когнітивної лінгвістики, запропоноване його авторське визначення. Дослідження розглядає лінгвістичні засоби, що формують концепт «перемога». Зокрема, Джонсон протиставляє «перемогу» та «тиранію», що посилює значущість історичної ролі Черчилля. Риторика Джонсона вирізняється піднесенням стилем та використанням потужних образів, що формують героїчний наратив. В українському перекладі збережено цей ефект, хоча спостерігаються зміни в синтаксичній структурі через особливості української мови. До того ж, присутня деяка нейтралізація на стилістичному рівні.

Стаття також аналізує, як Джонсон подає особисті та державницькі досягнення Черчилля як етапи на шляху до його головної перемоги у Другій світовій війні. Автор використовує прикметники на кшталт «хоробрий» та «незамінний», щоб підкреслити силу його характеру.

Окрему увагу приділено категоричному протиставленню «перемога або смерть», зокрема в контексті відмови Черчилля від перемовин з нацистською Німеччиною. Тож, концептуальне ядро посилюється концептуальними ознаками, які вербалізуються на лексичному та граматичному рівнях. Окремо варто підкреслити підвищену емоційність висловлювань і експресію за рахунок вживання емоційно забарвлених прикметників та прислівників в англійському тексті.

Загалом стаття доводить, що концепт «перемога» в політичному дискурсі Джонсона тісно пов'язаний із лідерськими якостями Черчилля та його історичною спадщиною. Лінгвістичний аналіз демонструє, що Джонсон створює емоційно насичений наратив, який підносить Черчилля до рівня національного героя. Український переклад відрізняється своєю зниженою емоційною насиченістю тексту, нейтралізацією висловлювань, зниженням концептуального реєстру.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, концептуальне ядро, концептуальна ознака, політичний дискурс, «Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію».

Olha LINTVAR

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of English Philology and Translation, State University 'Kyiv Aviation Institute', 1, Huzara Liubomyra Ave, Kyiv, Ukraine, 03058

ORCID: 0000-0003-4671-5514

To cite this article: Lyntvar, O. (2025). Kontsept «peremoha» kriz pryzmu politychnoho dyskursu B. Johnsona v ukrayinskomu perekladі (na materialі tvorі «Faktor Cherkhillia. Yak odna lyudyna zmiynila istoriyu»). *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 37–42, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-6>

**THE CONCEPT OF «VICTORY» THROUGH THE PRISM OF B. JOHNSON'S
POLITICAL DISCOURSE IN UKRAINIAN TRANSLATION (BASED ON THE WORK
«THE CHURCHILL FACTOR: HOW ONE MAN MADE HISTORY»)**

The article is devoted to the study of the concept of 'victory' through the prism of political discourse of Boris Johnson in the original and translation of his book «The Churchill Factor: How One Man Made History».

The article examines the notion of 'concept', which is a cornerstone concept of cognitive linguistics, the author offers their own definition. The study examines the linguistic means that form the concept of 'victory'. In particular, Johnson contrasts 'victory' and 'tyranny', which enhances the significance of Churchill's historical role. Johnson's rhetoric is distinguished by its elevated style and the use of powerful images that form a heroic narrative. The Ukrainian translation retains this effect, although there are changes in the syntactic structure due to the particularities of the Ukrainian language. In addition, there is some neutralisation at the stylistic level.

The article also analyses how Johnson presents Churchill's personal and statesmanship achievements as stages on the way to his main victory in World War II. The author uses adjectives such as 'brave' and 'irreplaceable' to emphasise the strength of his character.

Special attention is paid to the categorical opposition 'victory or death', in particular in the context of Churchill's refusal to negotiate with Nazi Germany. Thus, the conceptual core is reinforced by conceptual features that are verbalised at the lexical and grammatical levels. It is worth emphasising the increased emotionality of statements and through the use of emotionally coloured adjectives and adverbs in the English text.

In general, the article proves that the concept of 'victory' in Johnson's political discourse is closely related to Churchill's leadership qualities and his historical heritage. The linguistic analysis shows that Johnson creates an emotionally charged narrative that elevates Churchill to the level of a national hero. The Ukrainian translation is distinguished by its reduced emotional saturation of the text, neutralisation of utterances, and lowering of the conceptual register.

Key words: cognitive linguistics, concept, conceptual core, conceptual feature, political discourse, «The Churchill Factor. How One Man Made History».

Актуальність проблеми. Дослідження когнітивної лінгвістики і концепту зокрема залишається актуальним і важливим у контексті виходу за межі суто лінгвістичних досліджень, коли мова розглядається як різновид когнітивної діяльності, а пізнавальні механізми досліджують через мовні явища. Крім того, міждисциплінарність досліджуваного напрямку лінгвістики, який охоплює широкий спектр наукового знання з інших наук, як – психології, філософії, нейронауки додає ваги при визначенні актуальності дослідження; дослідження концепту «перемога» на прикладі міркувань політиків зі способом мислення переможців – Вінстона Черчилля та Бориса Джонсона – є цікавим у напрямку розуміння їхніх вчинків через їхні вербальні конструкти: як переможне мислення впливає на переможне мовлення, яке своєю чергою призводить до дій, спрямованих на досягнення бажаного результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання когнітивної лінгвістики вчені розглядають у різних площинах. Так, Ділай І.П., Ділай М.П., (2021) вивчають питання синергії когнітивно-лінгвістичної теорії і корпусно-лінгвістичної методології, Полюжин М. (2015) досліджує напрями в сучасній когнітивній лінгвістиці і саме поняття «концепт». Карпенко О.Ю. (2006) напрацювала напрямок когнітивної ономастики, при якому досліджується ментальна організація власних назв та їх роль у когнітивних процесах. Девід Кеммерер (2022) у своїй книзі досліджує нейрокогнітивні основи мови, об'єднуючи когнітивну лінгвіс-

тику з нейронаукою для розуміння мовних процесів у мозку; Андреа Тайлер (2017) у своїй книзі розглядає застосування принципів когнітивної лінгвістики до вивчення другої мови, пропонуючи нові підходи до навчання та засвоєння мов. Низка дослідників вивчають концепти на прикладі окремих творів, як, наприклад, і наше дослідження буде присвячене дослідженню концепту «перемога» на прикладі твору Б. Джонсона «Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію».

Мета дослідження. Метою дослідження є лінгвокогнітивний аналіз концепту «перемога» крізь призму політичного дискурсу Б. Джонсона. Виходячи з того, що Б. Джонсон досліджував політичний і особистісний геній Вінстона Черчилля здебільшого у період Другої світової війни, ми у своєму концептуально-переможному науковому доробку є третьою ланкою у переосмисленні переможного мислення крізь вербальні конструкти двох визначних постатей британської історії і сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття концепту є наріжним у дослідженнях когнітивної лінгвістики, оскільки саме від цього поняття здебільшого відштовхуються науковці у своїх лінгвокогнітивних дослідженнях. Тому пропонуємо кілька, на наш погляд, надзвичайно влучних і ємних визначень, які відображають суть поняття. Філософ мови, доктор філософії Вів'ян Еванс назвав концепт «посередником між словами та екстралінгвістичною реальністю» (Evans, 2009). Він вважає, що «концепти внутрішньо організовані за озна-

кою поля і включають чуттєвий образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле. Чуттєвий образ у структурі концепту формується перцептивними когнітивними ознаками. Ці особливості виникають у свідомості носіїв мови, відображаючи навколишнє тлумачення предметів і явищ. Структура концепту формується когнітивними класифікаторами і поєднується з когнітивними ознаками, які різняться ступенем виразності у свідомості» (Evans, 2009).

За визначенням О. Селіванової, концепт – це інформаційна структура свідомості, різноструктурна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого. Ядром концепту є поняття, фіксоване у вигляді пропозиційних структур і позначене певною номінативною одиницею. Концепти зароджуються під час пізнавальної діяльності, відображають і узагальнюють досвід людини й інтеріоризовану її свідомістю дійсність, підводячи інформацію під певні вироблені суспільством категорії та класи. Слово є засобом доступу до концептуального знання, однак воно може представляти різні концепти, тому мова є доволі компактним засобом концептуалізації (Селіванова, 2008, с. 256). Отже, *концепт*, на нашу думку, є *сутністю, яка знаходиться у людській свідомості, відображає суб'єктивну реальність і реалізується через мовні засоби у дискурсі*.

Протягом останніх кількох десятиріч років не втрачає своєї актуальності проблема концепту. У численних роботах, опублікованих як в Україні, так і за кордоном, концепт розглядається в різних аспектах: як культурологічний феномен, філософське поняття і поняття психолінгвістики, об'єкт аналізу когнітивної лінгвістики і лінгвокультурології тощо.

Матеріалом дослідження є біографічний історично-публіцистичний текст Б. Джонсона, у якому висвітлено питання ролі особистості в історії. Автор згадує одного лідера думок на тлі і у порівнянні з різними історичними персонажами, враховуючи різні історичні реалії, причому деякі із згаданих осіб були злими геніями радше, ніж просто геніями, але на думку Джонсона, у пам'яті людей залишаються тільки ті, «чия рішучість була спрямована на добро, хто власноруч перекинув шальки терезів долі у бік

свободи та надії» (Джонсон, 2022, с. 364). І саме гуманність вчинків особистості й розкриває її роль у суспільстві.

Концепт «перемога», який досліджується у статті, проявляється крізь різні лінгвістичні та екстралінгвістичні категорії аналізованого тексту, причому ми зупинимо свою детальну увагу на перших. У прикладі спостерігаємо піднесений стиль опису історичної важливості В. Черчилля через протиставлення понять перемоги – тиранії, що інтенсифікує семантичне наповнення власне концепту «перемога», увиразнює його, додає пафосного звучання.

“... he had led my country to victory against all the odds and against one of the most disgusting tyrannies the world has seen” (Johnson, 2014, p. 13).

«... усупереч усьому, подолавши одну з найогидніших тираній в історії світу, він привів мою країну до перемоги» (Джонсон, 2022, с. 6). Крім того, спостерігаємо також переставлення частин речення, що відповідає довільному порядку членів речення в українській мові на відміну від фіксованого англійського синтаксису.

Наступний приклад яскраво ілюструє особисті перемоги політика, які в результаті і привели його до найбільшої перемоги його громадського життя – перемоги Антигітлерівської коаліції у Другій світовій війні.

“I KNEW THAT he had been amazingly brave as a young man, and that he had killed men with his own hand, and been fired at on four continents, and that he was one of the first men to go up in an aeroplane” (Johnson, 2014, p. 15).

«Відомо мені було і те, що замолоду він відзначався дивовижною хоробрістю, не з чужих слів знав, що таке кровопролиття; стріляли в нього на чотирьох континентах; він одним із перших сів за штурвал літака» (Джонсон, 2022, с. 7).

Хоробрість молодого Черчилля у реченні підкреслюється через прислівник *amazingly*, прикметники *brave*, *own*, числівники *four*, *first*. Можемо висновувати, що концепт «перемога» тут має яскраво виражену діахронічну перспективу, оскільки будь-яка перемога – це сума зусиль, розтягнених у часо-просторових рамках через міжособистісну взаємодію.

“Churchill matters today because he saved our civilization. And the important point is that only he could have done it” (Johnson, 2014, p. 16).

«Пам'ять про Черчилля має таке велике значення, тому що він урятував нашу цивілізацію. Важливо тут те, що лише йому це було до снаги» (Джонсон, 2022, с. 7).

У суб'єктивній картині світу Б. Джонсона В. Черчилль розглядається як єдиноможливий рятівник цивілізації, що, однак, не можна спростувати, але – навряд чи і підтвердити попри справді значну роль політика у досягненні перемоги. Тут концептуальна ознака «рятівник цивілізації» є суголосною із концептом «переможець», а отже, суб'єктивованим наслідком до концепту «перемога». Помітні також суттєві зміни у перекладеній версії тексту, де узагальнене *“Churchill matters”* трансформується у дещо звужене **«пам'ять про Черчилля має велике значення»**. Метою такої трансформації, можливо, було прагнення «приземлити» вторинний текст до читача, наблизити постать британського прем'єр міністра до пересічного оглядача.

У наступному прикладі спостерігаємо ще одне протиставлення, актуальне з погляду сучасних перемовин, в яких наразі задіяні Сполучені Штати. Цього разу це протиставлення категоричне: *перемога* або *смерть* (через перемовини та капітуляцію).

“... And I am convinced that every one of you would rise up and tear me down from my place if I were for one moment to contemplate parley or surrender. If this long island story of ours is to end at last, let it end only when each one of us lies choking in his own blood upon the ground” (Johnson, 2014, p.27).

«... Я переконаний, що кожен із вас буде готовий підвестись і виштовхати мене геть з мого місця, якщо я хоч на мить посмію допустити перемовини або капітуляцію. Та якщо давній історії нашого острова врешті судилося закінчитись, хай цей кінець настане тільки тоді, як кожен із нас поляже, захлинувшись власною кров'ю» (Джонсон, 2022, с.16).

Як відгукуються ці рядки у сучасних обставинах. На той момент В. Черчилль вирішив відмовитися від будь-яких перемовин, оскільки вони приведуть країну до *капітуляції*, що було не прийнятним, суперечили шляху політика до найбажанішого – «перемоги», на відміну від очевидної можливості стати *“slave state”* та *“Hitler's puppet”*. Отже, відбувається протиставлення концепту «перемога» концепту

«смерть», а також суміжним поняттям: «капітуляція», «перемовини», «маріонетка Гітлера», «рабська держава».

*“There are two final ways in which his literary exertions made Churchill the only man for 1940. As even Plumb admits, in his study of Marlborough, there is something **orchestral** about Churchill's ability to deploy and coordinate his material: switching from Holland to Paris to London and to the Seven Seas. He knew **instinctively** which subject needed attention and when, while **driving** the central narrative along. Which was more or less how he ran the war”* (Johnson, 2014, p.73).

«Та є в його літературному вияві вирішальний аспект, який визначив Черчилля як єдиного гідного кандидата на ту роль у 1940 році. Навіть Пламб у дослідженні праці про Мальборо погоджується, що Черчилль виявляє якусь *диригентську* здатність викладати і координувати матеріал. Вчасно переключається з Голландії на Париж, з Лондона на Світовий океан; *інстинктивно* знає, яка тема потребує уваги й коли, — і все це **не зупиняючись в основній лінії оповіді. Приблизно так само він вів і війну»** (Джонсон, 2022, с.51).

В цьому прикладі спостерігаємо заміну і звуження значення в перекладі, де В. Черчилль виступає як диригент оркестру, порівняно з оригіналом, де йдеться про майстерність і філігранність маневрування, хитрість і проникливість керівника і чутливість до вимог часу і простору, музичний слух до оточення і обставин, інстинктивне чуття і візіонерство. Тут концепт «перемога» у політичному дискурсі проглядається через лексеми: *orchestral*-диригентський, *instinctively*-інстинктивно. У перекладі спостерігаємо антонімічний переклад – *driving*-не зупиняючись, який знову дещо нейтралізує оригінальне асертивне бачення автора, яке полягає у незворушності, незламності і руху вперед попри будь-які перешкоди.

*“When I was growing up, there was no doubt about it. Churchill was quite **the greatest statesman** that Britain had ever produced”* (Johnson, 2014, p.13).

«Ще зовсім малим я був абсолютно переконаний у тому, що Черчилля цілком можна вважати *найвеличнішим державним діячем* з усіх, кого породила Британія» (Джонсон, 2022, с. 6).

Найвищий ступінь порівняння прикметника поруч із лексемою *statesman-державний діяч* є граматичним способом вербалізації концепту «перемога» як у тексті Б. Джонсона, так і в українському перекладі Ю. Гірича. Тут зрозумілий підтекст, який поєднує силу, мужність і мудрість керівника у прийнятті складних рішень. Звернімося до словника: величний – це: 1) який своєю величиною, грандіозністю, силою прояву або наявністю чогось видатного, надзвичайного викликає подив, захоплення; 2) сповнений гідності, поважності; 3) який заслуговує поваги, пошани (Словник, онлайн). Відповідно, концепт «перемога» оприявнюється опосередковано через почуття власної гідності та через особистісні риси і прояви, які заслуговують на пошану та повагу.

“He was crucial to the beginning of the welfare state in the early 1900s. He helped give British workers job centres and the tea break and unemployment insurance. He invented the RAF and the tank and he was absolutely critical to the action — and Britain’s eventual victory — in the First World War. He was indispensable to the foundation of Israel (and other countries), not to mention the campaign for a united Europe” (Johnson, 2014, p. 16).

«Він був ключовою особою в процесах, що заклали підвалини підвищення добробуту на початку ХХ століття. Сприяв отриманню британськими робітниками центрів працевлаштування, страхування у разі безробіття, перерви на чай. винайшов танк, започаткував Королівські повітряні сили та відіграв абсолютно вирішальну роль у бойових діях Першої світової війни, які врешті-решт здобули його країні перемогу. Був незамінною фігурою в процесі заснування Ізраїльської держави (та інших країн), уже не кажучи про участь у кампанії з об’єднання Європи» (Джонсон, 2022, с. 8).

Перемога В. Черчилля – як особистісна, так і концептуальна – яскраво висвітлюється на прикладі цього речення. Винятковість особистості британського прем’єра увиразнюється прикметниками: *crucial-ключовий, critical-вирішальна (роль), indispensable-незамінний; дієсловами: helped-сприяв, invented-винайшов, започаткував*. На початку 20-ого століття, коли умови праці були важкі, безробіття ставило

людину на межу виживання, відкриття центрів працевлаштування та започаткування страхування на випадок безробіття стали насправду безпрецедентними кроками і особистою перемогою В. Черчилля, що і зазначає його сучасник і прототип (без сумніву, для Б. Джонсона В. Черчилль є рольовою моделлю, іконою урядування) прем’єр-міністр Великої Британії 2019-2022 рр. Вагомим здобутком британського політика середини 20-ого століття є винаходи у військовій сфері, створення нової держави у післявоєнній геополітиці, об’єднання Європи. Отже, в одному реченні на лексичному і граматичному рівні виокремлюються концептуальні ознаки концепту «перемога»: *незамінний, винахідник, благодійник, миротворець*.

“Churchill had been proved crushingly right in his warnings about Nazism — ...In countless newspaper articles and speeches he had identified a spiritual evil that so many others chose not to see: the fundamental revanchism and aggression of the Nazi regime. Now he had been massively vindicated, about the Rhineland, and about Czechoslovakia, about Poland and about the desperate need for Britain to rearm” (Johnson, 2014, p. 34).

«Черчилль уже доводив свою розгромну правоту в попередженнях щодо небезпеки нацизму —...У незліченній кількості промов та газетних статей він викривав духовне зло, що його багато інших воліли не помічати: принциповий реваншизм та агресивність нацистського режиму. Тепер усі його побоювання стосовно мілітаризації Рейнської землі, подій у Чехословаччині та Польщі, усі його думки щодо відчайдушної потреби у переозброєнні Британії було виправдано» (Джонсон, 2022, с. 8).

Кількість емоційно забарвлених прикметників і прислівників, вжитих в оригіналі, підсилені влучними метафоричними словосполученнями, достеменно ілюструє потугу концепту «перемога». У перекладі не відтворено прислівник *massively*, натомість прислівник *crushingly* у перекладі трансформувався у дещо незграбне словосполучення «розгромна правота». Прикметники *right, countless, spiritual, fundamental, desperate* у словосполученнях слугують концептуальними ознаками і підсилюють концептуальне ядро.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, у статті ми проаналізували

шляхи вербалізації концепту «перемога» на лексичному і граматичному рівні, визначили концептуальні ознаки навколо ядра концепту, які здебільшого вербалізуються через протиставлення *перемоги тиранії, смерті, капітуляції, перемовинам*; дещо пафосні словосполучення, наприклад, «*рятівник цивілізації*», «*найвеличніший державний діяч*», де найвищий ступінь порівняння прикметників надає позитивної конотації ядру; навколоядерні пласти: *винахідник, благодійник, миротворець*; використання прислівників і прикметників в описі підсилюють ядро на граматичному та стилістичному рівні, оскільки вони надають словосполученням яскравого емоційного забарвлення. Крім того, варто зазначити, що у перекладі спостерігаємо

здебільшого нейтралізацію значення концептуальних ознак за рахунок перекладацьких заміни та звуження значення, що при зводиться до нівелювання авторського стилю викладу та славетної вербальної емоційності Б. Джонсона. Очевидно також, що автор дещо ототожнює себе із британським прем'єр-міністром часів Другої світової війни, сприймає його водночас як рольову модель і приклад для наслідування, про що свідчить дещо надмірний пафос опису діяльності і особистості британського політика.

Перспективою подальших досліджень може бути вивчення концептуальних ознак інших концептів на прикладі політичного дискурсу та біографічно-публіцистичного жанру літератури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ділай І.П., Ділай М.П. Когнітивна корпусна лінгвістика: сучасний стан і перспективи. *Нова філологія*, (83), 2021. С. 71–78.
2. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2015. № 4. С. 212–22.
3. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики. Одеса: Астропринт, 2006. 326 с.
4. Kemmerer D. *Cognitive Neuroscience of Language*. 2nd ed., Routledge, 2022. 702 p.
5. Tyler A. Second Language Acquisition. *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics* / edited by Barbara Dancygier. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. P. 73–90.
6. Evans V. How words mean: Lexical concepts, cognitive models, and meaning construction. Oxford: Oxford University Press, 2009. 377 p.
7. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. С. 712.
8. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію / пер. з англ. Ю. Гірича. Харків: Віват, 2022. 400 с.
9. Johnson B. The Churchill Factor: How One Man Made History / Boris Johnson. London: Hodder & Stoughton, 2014. 432 p.
10. Словник – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <https://slovyk.ua/index.php?swrd=величний> (дата звернення: 23.03.2025).

REFERENCES:

1. Dilay, I. P., & Dilay, M. P. (2021). *Kohnityvna korpusna linhvistyka: suchasnyi stan i perspektyvy*. Nova filolohiia, (83), 71-78. [in Ukrainian].
2. Poliuzhyn, M. (2015). *Poniattia, kontsept ta yoho struktura*. Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Filolohichni nauky. Movoznavstvo, (4), 212-222. [in Ukrainian].
3. Karpenko, O. Yu. (2006). *Problematyka kohnityvnoi onomastyky*. Odesa: Astroprynt. [in Ukrainian].
4. Kemmerer, D. (2022). *Cognitive neuroscience of language* (2nd ed.). Routledge. [in English].
5. Tyler, A. (2017). Second language acquisition. In B. Dancygier (Ed.), *The Cambridge handbook of cognitive linguistics*. Cambridge University Press, 73-90. [in English].
6. Evans, V. (2009). *How words mean: Lexical concepts, cognitive models, and meaning construction*. Oxford University Press. [in English].
7. Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy i problemy*. Poltava: Dovkillia-K. [in Ukrainian].
8. Dzhonson, B. (2022). *Faktor Cherkhillia. Yak odna liudyna zminyla istoriiu* (Yu. Hirych, Trans.). Kharkiv: Vivat. [in Ukrainian].
9. Johnson, B. (2014). *The Churchill factor: How one man made history*. Hodder & Stoughton. [in English].
10. Slovyk – tлумachnyi slovyk ukraïnskoi movy, orfohrafichnyi slovyk onlain. Retrieved March 23, 2025, from <https://slovyk.ua/index.php?swrd=величний>. [in Ukrainian].

УДК 821.161.2'05-1/-9.09Жадан:81'255.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-7>

Nataliia LYSETSKA

PhD, Kandidat der philologischen Wissenschaften, Assistenzprofessorin, Professorin des Lehrstuhls für deutsche Philologie, Nationale Lesja-Ukrainka-Universität Wolhynien, Woljaprospekt, 13, Luzk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-8821-4836

Researcher ID: AAE-1405-2022

Scopus Author ID: 57431101700

Liudmyla PASYK

PhD, Kandidat der philologischen Wissenschaften, Assistenzprofessorin, Leiterin des Lehrstuhls für deutsche Philologie, Nationale Lesja-Ukrainka-Universität Wolhynien, Woljaprospekt, 13, Luzk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-8635-5168

Researcher ID: ABC-3263-2021

Olena BONDARCHUK

PhD, Kandidat der philologischen Wissenschaften, Assistenzprofessorin, Assistenzprofessorin des Lehrstuhls für deutsche Philologie, Nationale Lesja-Ukrainka-Universität Wolhynien, Woljaprospekt, 13, Luzk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-5922-5253

Zum Zitieren dieses Artikels: Lysetska, N., Pasyk, L., Bondarchuk, O. (2025). Ukrainisch-deutsche Übersetzung: lexikalische, stilistische und grammatikalische Besonderheiten der Übersetzung eines literarischen Textes (am Beispiel des Romans «Internat» von Serhiy Zhadan). *Aktuelle Fragen der Fremdsprachenphilologie*, 22, 43–52, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-7>

**UKRAINISCH-DEUTSCHE ÜBERSETZUNG: LEXIKALISCHE,
STILISTISCHE UND GRAMMATIKALISCHE BESONDERHEITEN
DER ÜBERSETZUNG EINES LITERARISCHEN TEXTES (AM BEISPIEL
DES ROMANS «INTERNAT» VON SERHIY ZHADAN)**

Der Artikel erforscht lexikalisch-grammatikalische und stilistische Besonderheiten des Romans *Internat* von Serhiy Zhadan und deren Wiedergabe in der deutschen Übersetzung von Juri Durkot und Sabine Stöhr. Es wurde festgestellt, dass die Übersetzer angesichts der Unterschiede in den grammatikalischen und lexikalischen Systemen der verglichenen Sprachen häufig auf Transformationen zurückgreifen. Unter Transformation verstehen wir eine Änderung der Ausdrucksform, die die Bedeutung des Wortes in dem Kontext wiedergibt und keine inhaltlichen Änderungen beeinträchtigt. Der Schriftsteller verwendet regionale Sprache, die durch viele umgangssprachliche Wörter, Phraseologismen, Schimpfwörter, Realien geprägt ist, was die allgemeine Atmosphäre in der Region Donbass widerspiegelt. Bei lexikalisch-semantischen Transformationen geht es am häufigsten um die Methoden der Konkretisierung, der Verallgemeinerung, der Einführung neuer lexikalischer Einheiten, der Erklärung bestimmter Begriffe, der Auslassung etc. Oft basiert die Übersetzung auf situativen Transformationen, bei denen die Situation durch andere Merkmale dargestellt wird (*вгрузають важкими грудьми в скрижаніле полотнище/ sie versinken mit ihren schweren Schultern in der vereisten Fläche; тато прунупається/der Vater schneit herein etc.*). Zur Wiedergabe einiger umgangssprachlicher Wörter wurden synonymische Variationen vorgefunden (*ладно/Ist doch egal/Was soll das/Na gut/Ach Quatsch!*). Umgangssprachliche Kurzformen von Namen wurden authentisch übersetzt, einige von ihnen entsprechen aber teilweise nicht der ukrainischen Schreibweise (*Marina, Vera und Anna*). Einzelne Realien werden nicht nur einfach transliteriert, sondern auch erklärt, da sie im deutschen Sprachsystem nicht existieren oder eine andere Bedeutung haben (*Пауа-пенетумоп/Pascha gibt Nachhilfe; інтернат/Internat. Erziehungsheim*). Bei den grammatikalischen Transformationen wird die Syntax der Zielsprache an die Normen der Ausgangssprache angepasst. Hier geht es vor allem um die Änderung der Wortfolge, Zerstückelung der langen Sätze in mehrere kleinere oder umgekehrt. Ungeachtet der Unterschiede im lexikalischen und grammatischen System der ukrainischen und deutschen Sprache, ist es den Übersetzern gelungen, durch die geschickten Transformationen und die passende Wortwahl dem Leser die Idee des Autors zu

vermitteln, ohne die ästhetische Integrität des Originals zu verletzen. In der Arbeit wurden u.a. die Methoden der Generalisierung, Transformation und Logifizierung eingesetzt.

Schlüsselwörter: literarische Übersetzung, Transformation, Kompositum, Stilmittel, Metapher, Ironie, Vergleich, Syntax.

Наталія ЛИСЕЦЬКА

кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри німецької філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-8821-4836

Researcher ID: AAE-1405-2022

Scopus Author ID: 57431101700

Людмила ПАСИК

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри німецької філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-8635-5168

Researcher ID: ABC-3263-2021

Олена БОНДАРЧУК

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри німецької філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-5922-5253

Бібліографічний опис статті: Лисецька, Н., Пасик, Л., Бондарчук, О. (2025). Українсько-німецький переклад: лексико-стилістичні та граматичні особливості перекладу художнього тексту (на матеріалі роману Сергія Жадана «Інтернат»). *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 43–52, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-7>

**УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ ПЕРЕКЛАД: ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ
ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»)**

У статті досліджуються лексико-стилістичні та граматичні особливості роману Сергія Жадана «Інтернат» та їх відтворення в німецькому перекладі Юрія Дуркота та Сабіни Штер. З'ясовано, що перекладачі часто вдаються до трансформацій з огляду на відмінності в граматичних і лексичних системах порівнюваних мов. Під трансформацією ми розуміємо зміну форми вираження, яка відображає значення слова в контексті і не впливає на зміст. Письменник використовує регіональну колоритну мову, яка характеризується великою кількістю розмовних слів, фразеологізмів, лайливих слів, реалій тощо, що відображає автентичну атмосферу Донбасу. Лексико-семантичні трансформації найчастіше пов'язані з прийомами конкретизації, генералізації, введенням нових лексичних одиниць, поясненням певних термінів, опущенням тощо. Переклад часто ґрунтується на ситуативних трансформаціях, в яких ситуація представлена іншими ознаками (вгрузають важкими грудьми в скрижаніле полотнище/Sie versinken mit ihren schweren Schultern in der vereisten Fläche; тато припирається/der Vater schneit herein). Виявлено синонімічні варіанти для відтворення деяких розмовних слів (ладно/Ist doch egal/Was soll das?/Na gut/Ach Quatsch!). Розмовні короткі форми імен перекладено автентично, але написання деяких із них не відповідає українській орфографії (Marina, Vera und Anna). Окремі реалії не лише просто транслітеровано, але й пояснено, оскільки вони не існують у системі німецької мови або мають інше значення (Паша/repentitor/Pascha gibt Nachhilfe; інтернат/Internat. Erziehungsheim). Граматичні трансформації передбачають адаптацію синтаксису мови перекладу до норм мови оригіналу. Йдеться насамперед про зміну порядку слів, розбиття довгих речень на кілька менших або навпаки. Незважаючи на відмінності в лексичній та граматичній системах української та німецької мов, перекладачам вдалося донести до читача авторський задум завдяки вправним трансформаціям та доречному вибору слів, не порушивши естетичної цілісності оригіналу. Задля збереження сенсу чи уточнення конотації певних мовних одиниць застосовано методи генералізації, трансформації та логізації.

Ключові слова: художній переклад, трансформація, композит, стилістичні засоби, метафора, іронія, порівняння, синтаксис.

Nataliia LYSETSKA

PhD (Doctor of Philosophy (in Philology)), Associate Professor, Professor at the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-8821-4836

Researcher ID: AAE-1405-2022

Scopus Author ID: 57431101700

Liudmyla PASYK

PhD (Doctor of Philosophy (in Philology)), Associate Professor, Head of the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-8635-5168

Researcher ID: ABC-3263-2021

Olena BONDARCHUK

PhD (Doctor of Philosophy (in Philology)), Associate Professor, Associate Professor at the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-5922-5253

To cite this article: Lysetska, N., Pasyk, L., Bondarchuk, O. (2025). Ukrainsko-nimetskyi pereklad: leksyko-stylistychni ta hramatychni osoblyvosti perekladu khudozhnoho tekstu (na materialy romanu Serhiia Zhadana «Internat») [Ukrainian-German Translation: Lexical, Stylistic and Grammatical Features of Translation of a Literary Text (Based on the Novel «Boarding School» by Serhiy Zhadan)]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 43–52, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-7>

UKRAINIAN-GERMAN TRANSLATION: LEXICAL, STYLISTIC AND GRAMMATICAL FEATURES OF TRANSLATION OF A LITERARY TEXT (BASED ON THE NOVEL «BOARDING SCHOOL» BY SERHIY ZHADAN)

The article examines the lexical, stylistic and grammatical features of Serhiy Zhadan's novel «Boarding School» and their reproduction in the German translation by Yuriy Durkot and Sabine Ster. It has been found that translators often resort to transformations due to differences in the grammatical and lexical systems of the compared languages. By transformation, we mean a change in the form of expression that reflects the meaning of a word in the context and does not affect the meaning. The writer uses a regional colourful language characterized by a large number of colloquial words, phrases, swear words, realities, etc. that reflects the authentic atmosphere of Donbas. Lexical and semantic transformations are most often associated with the techniques of specification, generalization, introduction of new lexical items, explanation of certain terms, omission, etc. Translation is often based on situational transformations, in which the situation is represented by other features (вгрузають важкими грудьми в скрюжаніле полотнище/Sie versinken mit ihren schweren Schultern in der vereisten Fläche; тато припирається/der Vater schneit herein). Synonymic variants for reproducing some colloquial words have been identified (ладно/Ist doch egal/Was soll das?/Na gut/Ach Quatsch!). Colloquial short forms of names have been translated authentically, but the spelling of some of them does not correspond to Ukrainian spelling (Marina, Vera und Anna). Certain realities are not only simply transliterated, but also explained, as they do not exist in the German language system or have a different meaning (Пауа/penemumop//Pascha gibt Nachhilfe; інтернат/Internat. Erziehungsheim). Grammatical transformations involve adapting the syntax of the target language to the norms of the source language. This primarily means changing the order of words, splitting long sentences into several smaller ones, or vice versa. Despite the differences in the lexical and grammatical systems of the Ukrainian and German languages, the translators managed to convey the author's intention to the reader through skilful transformations and appropriate word choice without compromising the aesthetic integrity of the original. In order to preserve the meaning or clarify the connotation of certain language units, the method of generalization, transformation, and logization is used.

Key words: literary translation, transformation, composite, stylistic devices, metaphor, irony, simile, syntax.

Aktualität der Forschung. In den letzten Jahrzehnten ist eine Reihe von Büchern erschienen, die aktuelle gesellschaftliche Themen und Tendenzen in der Ukraine aufzeigen. Die Schriftsteller greifen zum Thema des russisch-

ukrainischen Krieges, zeigen Gräuel des Krieges, den mutigen Kampf der Ukrainer gegen den russischen Feind, der ganz Europa bedroht. Der brutale militärische Überfall auf die Ukraine am 24.02.2022 gilt für viele westliche Bürger als

Anfang des Krieges. Aber in den östlichen Regionen der Ukraine herrschen seit 2014 kriegsähnliche Zustände. Zu den Schriftstellern, die über den Krieg im Donbass schreiben, gehört der berühmte moderne ukrainische Schriftsteller Serhiy Zhadan.

Serhiy Zhadan ist einer der prominentesten Vertreter der zeitgenössischen ukrainischen Literatur. Er wurde in der Nähe von Luhansk im Osten der Ukraine geboren und hat selbst den schweren Weg zu sich selbst in dem postsowjetischen Raum durchgemacht. In seinen Büchern schildert der Künstler die Lebenswirklichkeit der einfachen Ukrainer, die auf der Suche nach ihrer eigenen Identität, Zugehörigkeit in einer postkolonialen Gesellschaft und innerer Freiheit sind. Seine Bücher wurden in viele Sprachen übersetzt auch ins Deutsche. Die Aktualität der Studie ergibt sich aus der Bedeutung der Themen, die der Autor in seinem Werk behandelt, sowie aus der Fähigkeit des Schriftstellers, die innere Welt der ukrainischen Realitäten und die Ereignisse des Krieges aufzuzeigen. Serhiy Zhadan – Romanautor, Dichter, Publizist, Freiwilliger, Kämpfer, der sich aus eigener Überzeugung freiwillig in die Reihen der ukrainischen Nationalgarde meldete, ist für die Ukrainer seit vielen Jahren von besonderer Bedeutung. Der Schriftsteller ist längst nicht nur in der Ukraine, sondern auch im Ausland anerkannt. Dem deutschen Leser wurde er durch die Übersetzungen seiner Gedichte, Erzählungen sowie Romane wie *Depeshe Mode* (2007), *Die Erfindung des Jazz im Donbass* (2012), *Internat* (2018), *Himmel über Charkiw. Nachrichten vom Überleben im Krieg* (2022) bekannt.

Analyse der neuesten Forschungsergebnisse und Veröffentlichungen. Dem literarischen Schaffen von Serhiy Zhadan sind viele wissenschaftliche Forschungen gewidmet. Seine Werke wurden in ihren wissenschaftlichen Untersuchungen von O. Danylina, N. Dancyshyn, A. Babenko, Y. Holoborodko, L. Pecherskyh, T. Hundorowa, U. Fedoriv und anderen analysiert. Die Vielseitigkeit der akuten Themen, der Stil des Autors, die Vielfalt der sprachlichen und stilistischen Mittel, sein natürliches Können, die lebendige Regionalsprache wiederzugeben, ziehen die Wissenschaftler zur Erforschung seiner Werke. Am Beispiel des Originalromans von Serhiy Zhadan *Internat* wurden die Besonderheiten des Verständnisses des russisch-ukrainischen Krieges im zeitgenössischen künstlerischen Bewusstsein

anhand des Topos der Straße (Крупка, 2019), literarische und künstlerische Anthroponyme (Береш, 2018) u.a. untersucht. Da eine Sprache nicht nur ein System sprachlicher Symbole ist, sondern auch die Kultur und Identität ihrer Sprecher widerspiegelt, kann die Übersetzung gewisse Schwierigkeiten bei der Vermittlung von Konzepten haben, die der Zielsprache nicht eigen sind. Deshalb ist es für die Forscher interessant die Sprache des Originalwerkes mit der in der Übersetzungsvariante zu vergleichen. Unter diesem Blickwinkel wurden der umgangssprachliche Wortschatz (Сеник, 2024) und die lexikalisch-stilistischen Besonderheiten des Romans *Internat* von S. Zhadan in der deutschen Übersetzung von Juri Durkot und Sabine Stöhr (Лисецька, Карпевич, 2024) analysiert.

Ziel der Studie ist es, die lexikalisch-stilistischen und grammatikalischen Besonderheiten des Romans *Internat* von Serhiy Zhadan und deren Wiedergabe in der deutschen Übersetzung zu identifizieren.

Die wichtigste Funktion eines literarischen Werkes ist es nicht nur den Leser über etwas zu informieren, ihm eine Geschichte zu erzählen, sondern auf ihn einzuwirken, bei ihm bestimmte Gefühle und Emotionen hervorzurufen und ihn zum Nachdenken zu bewegen. Der Leser soll die Information in ihrer Gesamtheit mit allen semantischen, stilistischen, situativen, ästhetischen und anderen Hintergrundmerkmalen verstehen. Dieser Übersetzungsprozess basiert auf den intellektuellen Eigenschaften des Autors und des Übersetzers sowie auf den situativen und kommunikativen Bedingungen der Textproduktion. Das Ziel des Übersetzers besteht also nicht darin, die einzelnen Elemente und Strukturen des Originals zu kopieren, sondern die Wirkung ihrer Funktionen in der Zielsprache wiederzugeben. Die adäquate Wiedergabe des Originaltextes von Belletristik lässt sich in erster Linie auf die lexikalische und grammatikalische Ebene zurückführen. Die lexikalischen und grammatikalischen Strukturen der Ausgangs- und der Zielsprache stimmen nicht immer überein, so dass die Übersetzer auf verschiedene Arten von Transformationen zurückgreifen. Lexikalisch-semantische Transformationen helfen bei der Auswahl der besten Übersetzungsoption. Sie werden durch die Unzulänglichkeit der lexikalischen Mittel der verschiedenen Sprachen

und durch eine gewisse Unverhältnismäßigkeit ihrer «sprachlichen Weltbilder» verursacht.

Der Begriff «Transformation» bezeichnet den Prozess der Übertragung eines Textes aus der Ausgangssprache in die Zielsprache. Dieser Begriff bedeutet eine Veränderung der Form, der Art und der wesentlichen Eigenschaften eines Objekts. Die Transformation ist ein Prozess des logischen Denkens, durch den Übersetzer die Bedeutung von Wörtern und Ausdrücken aus dem Ausgangstext in der Zielsprache wiederfinden, ohne sich dabei unbedingt an eine wörtliche Übersetzung aus einem Wörterbuch zu halten. Die endgültige Fassung der Übersetzung kann sich vom Ausgangstext unterscheiden, muss aber die Bedeutung des Wortes in dem Kontext wiedergeben, in dem es verwendet wurde. Es sollte nicht mit zusätzlichen semantischen Schattierungen angereichert werden (Вилущак, Сітко, 2023, с. 118).

Bei lexikalisch-semantischen Transformationen geht es am häufigsten um die Methoden der Konkretisierung, der Verallgemeinerung (hyperhyponymisches Modell), der Einführung neuer lexikalischer Einheiten, Erklärung bestimmter Begriffe, der Auslassung usw. Bei den grammatikalischen Transformationen werden die syntaktischen Strukturen eines Satzes verändert, so dass die Syntax der Zielsprache an die Normen der Ausgangssprache angepasst wird. Hier geht es vor allem um die Änderung der Wortfolge, Zerstückelung der langen Sätze in mehrere kleinere (Hypotaxe) oder umgekehrt etc. (Кияк, Оруй, Науменко, 2006, с. 534–536).

Zusammenfassung des Forschungsmaterials.

Wenden wir uns dem Roman *Internat* von Serhij Zhadan zu und vergleichen wir seine lexikalisch-grammatische Ausformung in der Erstquelle mit der in der deutschen Übertragung, ausgeführt von Juri Durkot und Sabine Stöhr.

In seinem Roman *Internat* schildert Serhij Zhadan die Situation im ukrainischen Donbass nach der Invasion der russischen Truppen 2014. Der Protagonist Pascha ist ein typisch ostukrainischer Bürger, der seinen schwierigen Weg zu Selbstidentität und Erkenntnis durchmacht. Er ist Lehrer an einer Schule im Osten der Ukraine, unterrichtet Ukrainisch, aber im Alltag bedient er sich der örtlichen Sprache – einem Surshyk aus dem Russischen und Ukrainischen. Was um ihn herum passiert, interessiert ihn nicht. Pascha führt wie alle hier ein gewöhnliches Leben – vom

Lehrerzimmer bis zu seiner Wohnung, und so jeden Tag. Doch eines Tages bricht der Krieg in seine Routine ein. Zunächst versucht er, sich von ihm fernzuhalten, aber dann versteht er, dass es so nicht weiter gehen kann. Man muss persönlich etwas dagegen tun, d.h. sich selbst verändern und als Lehrer und ein bewusster Bürger die Anderen beeinflussen.

Die Lage in seiner Heimatstadt wird immer gefährlicher und Paschas Vater, bei dem er lebt, besteht darauf, dass sein Enkel, der im Internat lernt, so bald wie möglich nach Hause zurückkehrt.

Pascha's Reise durch die Stadt zum Internat beginnt am Busbahnhof. Überall spürt er die Atmosphäre der Spannung und der Angst. Diese Spannung empfindet auch der Leser durch die anaphorische Wiederholung und Ellipsen: *Щось не так, думає він, щось тут не так. Жодної живої душі, жодного голосу. Навіть локомотивів не чути. Навіть торгівлі немає* (Жадан, 2023, с. 14)/*Irgendwas stimmt nicht, denkt er, irgendwas stimmt nicht. Keine Menschenseele, kein Laut. Nicht einmal Lokomotiven sind zu hören. Keine Händler* (Zhadan, 2023, S. 14). Im Originalwerk wurde durch die Adverbialbestimmung *тут* das Empfinden der Ungewissheit konkretisiert. Genauso stärker wirkt der Satz *Навіть торгівлі немає*, der auch viele Menschen (Käufer) und dementsprechend mehr Bewegung und mehr Leben auf dem Marktplatz voraussieht und der als *Keine Händler* (*Ніяких дилерів*) übersetzt wurde. Sogar das Wetter selbst scheint den Eindruck der Spannung zu verstärken: *Темно-синій сніг підтікає водою, погода мало не плюсова, але небо в хмарах, волога висне в повітрі, іноді переходячи в лідь відчутний дощ* (Жадан, 2023, с. 14)/*Aus dem dunkelblauen Schnee sickert das Wasser, es hat um die null Grad, aber der Himmel hängt voller Wolken, und die Feuchtigkeit in der Luft verwandelt sich ab und zu in kaum spürbaren Regen* (Zhadan, 2023, S. 14). In der deutschen Variante wurde auf *волога «висне в повітрі»* verzichtet und *іноді* (manchmal) als *ab und zu* übersetzt und somit den Eindruck „der hängenden Schwere“ gemildert.

Und noch ein ähnliches Bild, das die Zerstörung in der Stadt verdeutlicht: *На нагорбах стоїть сіра важка будівля. Вікна забиті фаневою* (Жадан, 2023, с. 125)/*Auf den Hügeln steht die Bebauung grau und schwer. Die Fenster mit Sperrholz vernagelt* (Zhadan, 2023, S. 113). Den

Übersetzern ist es durch die Generalisierung (*die Bebauung* statt *das Gebäude*) und die Ausrahmung (*grau und schwer* statt *ein graues und schweres Gebäude*) gelungen, die gesamte Atmosphäre der Ruinierung darzustellen. Das Gefühl der Spannung wird bei Pascha durch tiefen Nebel und schwarze Apfelbäume um das Gebäude herum verstärkt. Man spürt Angst und Verzweiflung bei Pascha, als er die Hunde sieht: *З-поміж дерев до будівлі вибираються безпритульні пси, троє – худі й насторожені. Бредуть травною, вибрідають на ламааний асфальт перед будівлею, приношуються* (Жадан, 2023, с. 125)/*Zwischen den Bäumen nähern sich herrenlose Hunde dem Gebäude, es sind drei – abgemagert und wachsam* (Zhadan, 2023, S. 125). In der deutschen Variante wirkt das Partizip II *abgemagert* in der Funktion einer Adverbialbestimmung (abgemagerte Hunde) noch stärker als *худі* (dünn). Aber der danach folgende Satz wurde frei übersetzt, indem die Übersetzer die Situation der Furcht und Ratlosigkeit mittels der Auslassung der im Ausgangsabschnitt verwendeten Lexik ihre eigene Beschreibung (situativ-semantische Transformation) verwendet haben: *Ihre Blicke sind so verzweifelt und bar jeder Hoffnung, als hätten sie sich in den letzten Tagen von Leichen ernährt* (Zhadan, 2023, S. 113). Die Übersetzung basiert auf einer situativ-semantischen Transformation, bei der die Auswahl der Komponenten geändert wird, aber der Inhalt erhalten bleibt, d.h. die Situation durch andere Merkmale dargestellt wird.

Serhij Zhadan greift in seinem Roman *Internat* zu Umgangssprache, Dialekt und Jargon. Gerade durch die Verwendung der Sprache gelingt es ihm, die Vielfalt und die Widersprüche des Donbass zu zeigen. Pascha selbst, ein ukrainischer Sprachlehrer, spricht nur im Unterricht literarisches Ukrainisch und im Alltag spricht er wie alle anderen Einheimischen Surzhyk. Am Sprachgebrauch kann man erkennen, wer auf welcher Seite steht. Es ist die Vielfalt der Sprachen, die das moderne Donbass charakterisiert – «ohne familiäre, nationale und historische Werte» (Крупка, 2019, с. 103–105). Die Übersetzer haben versucht die authentische Sprachkommunikation wiederzugeben wie z.B. im Dialog zwischen Pascha und seinem Neffen im Internat: *Малий стоїть поруч, ревниво дослухається до розмови. – Що? – кричить нетерпляче. – Пішли вже!* (Жадан, 2023, с. 142)/*Der Junge steht daneben und lauscht*

eifersüchtig. – Was is? – ruft er ungeduldig (Zhadan, 2023, S. 128). Literarisch soll es heißen ukrainisch *Що?* und entsprechend deutsch *Was ist es?* Oder im folgenden Satz: *Паша теж ковтає своє пійло, обнімає піднебіння, рішуче відставляє кружку* (Жадан, 2023, с. 137)/*Pascha schlürft auch seine Plörre* (ugs. zu mieses Getränk, Kaffee von schlechter Qualität), *verbrennt sich den Gaumen, schiebt den Becher energisch zur Seite* (Zhadan, 2023, S. 124). Authentisch werden auch umgangssprachliche feste Wortverbindungen und Redewendungen ins Deutsche übertragen wie z. B. *До баб ходив?* (Жадан, 2023, с. 133)/*Hast dich bei den Weibern rumgetrieben?* (Zhadan, 2023, S. 120).

Die meisten umgangssprachlichen Wörter haben jedoch einige synonymische Variationen im übersetzten Roman. Auffallend ist der Gebrauch des Wortes *ладно*, das je nach der Situation verschieden übertragen wird: *Та ладно, – відповідає малий* (ugs.). – *У тебе теж не державний гімн стоїть.* (Жадан, 2023, с. 135)/*Ist doch egal, – antwortet der Junge. – Du hast ja auch nicht die Nationalhymne heruntergeladen.* (Zhadan, 2023, S. 122); *Та ладно, – розчаровано протягує малий. – Яка там ситуація?* (Жадан, 2023, с. 143)/*Was soll das?, – heult der Junge verzweifelt* (Zhadan, 2023, S. 128); – *Ладно, – каже, – тут треба районом пройтись, далі розвиток буде* (Жадан, 2023, с. 162)/– *Na gut, – sagt er, – hier durch das Viertel, dann kommt eine Kreuzung* (Zhadan, 2023, S. 146); – *Та ладно, – заспокоює його Паша. – Ніхто нічого не розбомбив. – Не хвилюйся* (Жадан, 2023, с. 257)/– *Ach Quatsch, – beruhigt ihn Pascha. – Niemand hat dort was zerbombt. Keine Panik* (Zhadan, 2023, S. 231). Kennzeichnend ist die Übersetzung der umgangssprachlichen Wörter *малий* та *пацан*, mit denen Pascha während der ganzen Handlung seinen Neffen oder seine Gleichaltrigen anspricht und die im Deutschen die Entsprechung etwa wie *der Kleine, Bube, Bengel* oder *Bursche* hätten. Nichtsdestoweniger benutzen die Übersetzer das literarische Wort *der Junge*: *Паша згадує, як криво посміхнувся водій, згадує посмішку того пацана на блокпосту, який упізнав його, але нічого не сказав* (Жадан, 2023, с. 252)/*Pascha denkt an das Grinsen des Fahrers, an das Lächeln dieses Jungen am Checkpoint* (Zhadan, 2023, S. 226); *Пацан валиться на крісло, але ж відразу підхоплюється ... і вибігає геть* (Жадан,

2023, с. 253)/*Der Junge fällt in seinen Stuhl zurück, springt jedoch sofort wieder auf...und stürzt aus dem Zimmer* (Zhadan, 2023, S. 227). Der umgangssprachliche Ton wird durch das Substantiv *das Grinsen* zu *круво посміхнувся* sowie das Verb *stürzen* mit der pejorativen Bedeutung zu *вубізає земь* beibehalten.

Interessant scheint uns die Übersetzung des ukrainischen Wortes *натовн* zu sein. Hier finden wir eine breite Palette von Ersatzformen (Synonymen) wie *ein Haufen, eine Menge, eine große Schar, die zwei Trupps: I стоїть натовн чоловіків, злих від безсоння та безвиході, посеред бетонних блоків та безвиході... I від натовну в бік їхнього автобуса відокремлюється худий високий боєць...* (Жадан, 2023, с. 18)/*Und ein Haufen unrasierter Männer, wütend vor Schlaf- und Ausweglosigkeit, steht zwischen Betonblöcken und Stacheldraht... Da löst sich ein großer hagerer Soldat aus der Menge und kommt auf sie und ihren Bus zu...* (Zhadan, 2023, S. 17); *...і вони помічають біло-сірого кольору пасажирський автобус із висадженими вікнами, а довкола автобуса – цілий натовн військових* (Жадан, 2023, с. 58)/*...und bemerken einen weißgrauen Bus mit ausgesprengten Fenstern und um den Bus herum eine große Schar Soldaten* (Zhadan, 2023, S. 52); *I ось два натовни стоять один проти другого...* (Жадан, 2023, с. 252)/*Und da stehen sich also die zwei Trupps gegenüber* (Zhadan, 2023, S. 226).

Serhij Zhadan benutzt in seinem Roman auch umgangssprachliche Namen, ihre Kurzformen, auch typische Shurshykvarianten wie *Альоша, Аннушка, Саша, Вадік, Діма*, die auch genauso übersetzt wurden *Aljoscha, Annuschka, Wadik, Dima* u.a.m.: *– Чорт, – злитися Аннушка* (Жадан, 2023, с. 100)/*– Verdammt, – sagt Annuschka wütend* (Zhadan, 2023, S. 91)/*За мною! – кричить Альоша. – Швидко* (Жадан, 2023, с. 90)/*Alle hinter mir her, – fährt Aljoscha mürrisch fort* (Zhadan, 2023, S. 77). Es sei zu bemerken, dass typisch ukrainische Namen wie *Марина, Віра, Аня*, die im Deutschen als *Maryna und Vira, Anja* geschrieben und ausgesprochen werden sollten, wurden als *Marina, Vera und Anna* übersetzt und auf solche Weise noch ehemalige sowjetische (russische) Variante darstellen: *– Ты Аня, – правильно?* (Жадан, 2023, с. 213)/*– Du bist Anna, – stimmt's?* (Zhadan, 2023, S. 191); *– Що з Вірою, до речі? – думає він* (Жадан, 2023, с. 212)/*– Was ist eigentlich mit Vera? – überlegt er* (Zhadan,

2023, S. 190); *– Зрешиною Марина зірвалась, вибігла* (Жадан, 2023, с. 101)/*– Schließlich riss sich Marina los und rannte weg* (Zhadan, 2023, S. 90).

Viele Realienwörter und Begriffe werden nicht einfach transliteriert, sondern erklärt oder erläutert, da sie im deutschen Sprachsystem nicht existieren oder eine andere Bedeutung haben: *чорний остов хрущовки* (Жадан, 2023, с. 194)/*schwarze Insel des Häuserblocks* (Zhadan, 2023, S. 174); *у своїй однокімнатній хрущовці* (Жадан, 2023, с. 123)/*in ihrer Einzimmerwohnung im Plattenbau* (Zhadan, 2023, S. 111); *Паша-репетитор* (Жадан, 2023, с. 252)/*Pascha gibt Nachhilfe* (Zhadan, 2023, S. 226); *Автобуси підганяють десь по дев'ятій. Два пошарпані лази* (Жадан, 2023, с. 241)/*Kurz nach neun fahren die Busse vor. Zwei arg gebeutete Vehikel Marke LAZ* (Zhadan, 2023, S. 216). Wenn Pascha an sein Studium zurück denkt, sieht er die Bilder, wie er bei jeder Gelegenheit nach Hause kam: *Єдине що: за першої-ліпшої нагоди з'являється можливість – тікає додому, добирається перекладними, ніби холодна пружина виштовхує його з нового життя – назад у його кокон, назад до його зони спокою* (Жадан, 2023, с. 228)/*Allerdings: bei der erstbesten Gelegenheit, kaum dass sich eine Möglichkeit eröffnet, flüchtet er heim, mit Bummelzügen, Sammeltaxis und per Anhalter, es ist, als treibe ihn eine kalte Feder aus seinem neuen Leben – zurück in die Kokon, zurück in die Komfortzone* (Zhadan, 2023, S. 204). Der Begriff *добиратися перекладними* wäre für den deutschen Leser nicht verständlich, deswegen wird er durch die zusätzliche Beschreibung *flüchtet er heim, mit Bummelzügen, Sammeltaxis und per Anhalter* näher erklärt.

Nach 2014 gab es im Donbass силовики (Sylowyky) und бойовики (Bojowyky), die im russisch-ukrainischen Krieg eindeutig zwei unterschiedliche Gegnergruppen darstellen. Die Sylowyky sind die ukrainischen Streitkräfte, die ihr Land gegen feindliche Angriffe verteidigen. Die Bojowyky sind Terroristen, illegale terroristische Gruppen der Quasi-Republiken der LVR und der DVR. In der deutschen Übersetzung wird zwischen den beiden Begriffen nicht unterschieden. Die Übersetzer verallgemeinern die beiden Wörter unter einem Terminus *Soldaten*: *– Звідки вони знають, хто там? Може, думають, силовики сидять. Ось і валять* (Жадан, 2023, с. 133)/

Vielleicht glauben sie, dass dort Soldaten hocken. Da ballern sie halt drauf (Zhadan, 2023, S. 120).

Spezifisch für die Übersetzung von belletristischen Texten ist die phraseologische Ebene, insbesondere einzelne Phrasen, Klischees, stereotype Formulierungen (Кияк, с. 534–535). Schon selbst im Titel des Romans *Internat* versteckt sich eine Metapher. Zu den Sowjetzeiten wie auch noch jetzt sind die meisten von solchen Einrichtungen für die sozialschwachen Familien, deren Kinder leistungsschwach sind, behindert sind oder sich auffällig verhalten und dementsprechend solche Einrichtungen brauchen, wo speziell ausgebildete Lehrkräfte unterrichten und Betreuer rund um die Uhr tätig sind: *Му ж тут усі, якщо подумати, як в інтернаті живемо. Кинуті всіма, але нафарбовані. Кому що перепале – те й носимо* (Жадан, 2023, с. 147)/*Wir leben hier doch alle, wenn man es recht überlegt, wie im Erziehungsheim, im Internat. Von allen verlassen, aber geschminkt. Tragen, was wir bekommen* (Zhadan, 2023, S. 133). Das Leben der Menschen im Osten der Ukraine ist katastrophal und bedauernswert. Sie sind sich selbst und ihrem Schicksal überlassen. Wo sollen sie hin? Überall herrscht Chaos, auf jeden Schritt und Tritt lauert auf sie Gefahr, überall stehen Ruinen und laufen bewaffnete Soldaten. Hier fällt auf, dass sich die Übersetzer einer lexikalischen Transformation bedienen, durch die der Begriff *Internat* durch die Einführung des Substantivs *Erziehungsheim* für den deutschen Leser erklärt wird.

Um die innere Welt und den Gemütszustand des Protagonisten zu offenbaren, verwendet Serhij Zhadan unterschiedliche lexikalische und stilistische Mittel wie Epitheta, Metaphern, Vergleiche, Hyperbeln, Symbole usw. (Лисецька, Карпевич, 2024). Serhij Zhadan ist ein Meister des bildlichen Ausdrucks. Er findet immer einen passenden Ausdruck, um dem Leser die beschriebene Gegebenheit anschaulich zu machen. Im Roman begegnen wir vielen umgangssprachlichen Phraseologismen, für die die Übersetzer entsprechende Äquivalente finden wie *тато припирається; пацана чомусь перемикає; заводиться; не церемониться й заряджає йому в голову* (Жадан, 2023, с. 253)/*der Vater schneit herein; der Junge fährt hoch; rast... aus; der Vater hält sich auch nicht zurück und zieht ihm eins über* (Zhadan, 2023, S. 227). Die adäquate Übersetzung ermöglicht, die authentische Atmosphäre, die

zwischen den Menschen in der besetzten Stadt herrscht, wiederzugeben.

Durch eine Metapher verleiht der Autor einem bestimmten Gegenstand ungewöhnliche Eigenschaften und verlebendigt ihn. Der Schriftsteller schildert bildlich auch Paschas Weg mit seinem Neffen zurück nach Hause: *Прямо перед ними обривається глибока улоговина, яр, забитий туманом, як подушка пір'ям. Таке враження, ніби весь туман стягнуло вниз, ніби він втік туди, сховався на якийсь час* (Жадан, 2023, с. 169)/*Direkt vor ihnen fällt der Boden in eine tiefe Senke, eine Schlucht ab, voller Nebel, so wie ein Kissen voller Federn ist. Es scheint, als hätte sich aller Nebel dorthin verzogen, als wäre er dorthin geflüchtet, um sich für einen Moment zu verstecken* (Zhadan, 2023, S. 152). Durch die Verben *обривається* та *Partizip II забитий* wirkt der Originaltext stärker. Das Satzsegment in der passivischen Form *ніби весь туман стягнуло вниз* wurde im Aktiv *als wäre er dorthin geflüchtet* übersetzt, wodurch die beschriebene Situation verlebendigt wird.

Die bedrückende Atmosphäre in der Stadt wird durch verschiedene Schattierungen dunkler Farben von Schwarz bis Grau und Dunkelblau wiedergeben, die die katastrophale Lage im Donbass symbolisieren (Лисецька, Карпевич, 2024). Dunkel, schwarz, schmutzig, grau ist ein Symbol für Gefangenschaft, Hilflosigkeit, Verwüstung und Angst. Zhadan vermittelt diesen Zustand mit Hilfe von Epitheta, damit der Leser die Hoffnungslosigkeit besser verstehen kann: *чорний остовхрущовки/ schwarze Insel des Häuserblocks; чорний сніг і чорне небо/der schwarze Schnee und der schwarze Himmel; чорне від незібраного з минулого року соняшника поле/das Feld, schwarz von nicht abgeernteten Sonnenblumen aus dem Vorjahr; темна соняшникова пройма/ diese dunkle Sonnenblumenschneise etc.*

Um die Wirkung auf den Leser zu verstärken, verwendet Serhij Zhadan im Roman bildliche Vergleiche. Im Satz *Кора возка й беззахисна – торкаєшся її та плямишся цим темним болючим соком, ніби фарбою, ніби кров'ю з надрізів* (Жадан, 2023, с. 51). Die komparativische Konjunktion *ніби* enthält in ihrer semantischen Struktur das Sem der Annahme und der Vorsicht. In der Übersetzung *Die Rinde ist feucht und schutzlos – du berührst sie und befleckst dich mit ihrem dunklen Schmerzenssaft wie mit Farbe, wie mit Blut aus Schnittwunden* (Zhadan, 2023, S. 46)

wird der Vergleich durch *wie* ausgedrückt, obwohl es möglich wäre, den Vergleich im Konjunktiv mit den Verbindungskonjunktionen *als ob*, *als wäre* zu verwenden, was *ніби* und *наче* entspricht. Die deutsche Übersetzung wird als realer und nicht als fiktiv oder imaginär wahrgenommen. Im Roman begegnen wir vielen symbolischen Mitteln. Eines solcher symbolischen stilistischen Mittel ist das Substantiv *пружина*: *Так, наче якась пружина штовхає мене вперед, жене, не дає зупинитися* (Жадан, 2023, с. 258)/*Als würde mich eine Feder vorantreiben, mir keine Pause gestatten* (Zhadan, 2023, S. 231). Der bildliche Vergleich mit *пружина*/*Feder* wird in den beiden Sprachen im Konjunktiv wiedergegeben. Während das Verb *штовхає* nur das Sem zu *etwas gezwungen sein* enthält, hat das Verb *vorantreiben* eine neutralere und eher positive Bedeutung – *etwas mit Nachdruck betreiben* oder *jemanden/etwas gezielt fördern*.

Die Syntax der Prosa von Serhij Zhadan zeichnet sich durch komplexe Sätze aus, die in ihrer Struktur und ihrem funktionalen Gehalt vielfältig sind. Beim Lesen begegnet man vielen syntaktischen Konstruktionen, die durch Partizipial- und Adverbialphrasen verkompliziert werden. In solchen Fällen haben die Übersetzer häufig die für die deutsche Sprache typischen Transformationen verwendet, wobei die Bedeutung des Ausgangsmaterials so weit wie möglich erhalten blieb: *І що він зранку вже дві ходки зробив, об'їхавши всі блокпости й намахавши всіх генералів* (Жадан, 2023, с. 48)/*Und dass er an diesem Morgen schon zwei Führen hatte, dass er die Checkpoints umfahren und den Generälen den Stinkefinger gezeigt hat* (Zhadan, 2023, S. 43). Der einfache Satz mit der erweiterten Adverbialbestimmung hinter dem Komma *об'їхавши всі блокпости й намахавши всіх генералів* wurde in den zusammengesetzten Satz mit der Konjunktion *dass* transformiert. Oder umgekehrt, ein zusammengesetzter Satz wird in einen einfachen verwandelt: *Але траса порожня, порожня настільки, що це лякає* (Жадан, 2023, с. 17)/*Aber die Landstraße ist leer, beängstigend leer* (Zhadan, 2023, S. 16). Durch das Partizip I

beängstigend geben die Übersetzer die Bedeutung des im Nebensatz enthaltenen Inhalts *настільки, що це лякає* wieder. Durch die Wiederholung der gleichartigen Satzteile (Prädikative) *ist leer, beängstigend leer* empfindet man die Steigerung, die eine Art von der stilistischen Klimax darstellt. Oft werden komplexe syntaktische Strukturen des Originals sinnvollerweise in zwei getrennte Strukturen aufgeteilt: *Блокпост забитий військовими: стоять за бетонними блоками, під розтрінаними прапорами, мовчки дивляться в бік міста* (Жадан, 2023, с. 16). *An der Straßensperre ein Haufen Soldaten. Sie stehen hinter den Betonblöcken, unter zeretzten Staatsflaggen, und blicken schweigend in Richtung Stadt* (Zhadan, 2023, S. 15). Außerdem wurde im ersten Satz die Formulierung *забитий військовими* durch *ein Haufen Soldaten* ersetzt, da es in diesem Kontext nicht um die direkte Bedeutung des Wortes *забитий* (*umgebracht*) geht, sondern um die übertragene Bedeutung *vollgepackt sein*. *Ein Haufen* wird im Sinne *Masse, Menge, Gedränge* von Soldaten verwendet, was der ukrainischen Variante entspricht.

Schlussfolgerungen und Aussichten für weitere Forschung. Die Sprache von Serhij Zhadan im Roman *Internat* zeichnet sich durch ihre emotionale Färbung aus. Sie vermittelt deutlich die düstere Stimmung des Lehrers und die Atmosphäre der Spannung und Unsicherheit, der Angst und Ungewissheit in der von russischen Besatzungstruppen umgebenen Stadt. Der Schriftsteller verwendet lokale Sprache, die durch viele umgangssprachliche Wörter, Phraseologismen, Schimpfwörter, Realien etc. geprägt ist, die die Region Donbas charakterisieren. Die Syntax ist auch durch viele zusammengestzte Strukturen und Satzperioden gekennzeichnet. Dies alles bereitet bestimmte Schwierigkeiten beim Übersetzen. Dennoch ist es den Übersetzern gelungen, durch die passenden lexikalischen und grammatischen Transformationen und die angemessene Wortwahl die Intention des Autors und die von Serhij Zhadan im Roman geschilderte Atmosphäre authentisch wiederzugeben.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук О. Ю., Лисецька Н. Г. Концептуальний переклад: до питання трансферу культурно маркованих текстових елементів (німецька та українська мови). *Актуальні питання іноземної філології: наук. журн.*/(редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.). Луцьк, 2020. № 13. С. 33–39. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology/issue/view/7/7>

2. Вегеш А. І. Семантичне навантаження літературно-художніх антропонімів у романі «Інтернат» Сергія Жадана. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018. Вип. 2. С. 16–20. RL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/27769>
3. Вилушак А. В., Сітко А. В. Проблема виокремлення перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2023. № 62. Т. 2. С. 117–120. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.62.2.28>
4. Жадан С. В. Інтернат. Чернівці: Meridian Czernowitz : Вид. Померанцев С., 2023. 336 с.
5. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу німецької мови: підруч. для студентів вищ. навч. закл. Вінниця: Нова кн., 2006. 592 с.
6. Крупка Л. О. Дороги Донбасу в художній концепції Сергія Жадана (за романом «Інтернат»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 7 (75). с. 103–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2019_7_27
7. Лисецька Н., Карпевич А. Лінгвостилістичні особливості перекладу художнього тексту німецькою мовою (на матеріалі творчості Сергія Жадана). *Актуальні питання іноземної філології*. 2024. № 20. С. 24–30. DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2024-20-4>
8. Сенік Г. Виклики перекладу розмовної лексики німецькою мовою на матеріалі роману Сергія Жадана «Інтернат». *Наук. вісник Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія*. 2024. № 850-851. С. 131–138. DOI <https://doi.org/10.31861/gph2024.850-851.131-138>
9. Основні лінгвостилістичні поняття й категорії (словник-довідник філолога): укладач: І. І. Коломієць. Умань: ВПЦ «Візаві», 2015. 203 с.
10. Zhadan S. *Internat*. Suhrkamp Verlag. 2023. 300 p.

REFERENCES:

1. Bondarchuk, O. Yu., Lysetska, N. H. (2020). Kontseptualnyi pereklad: do pytannia transferu kulturno markovanykh tekstovyykh elementiv (nimetska ta ukrainska movy) [Conceptual translation: to the issue of transfer of culturally marked textual elements (German and Ukrainian)]. *Actual issues of foreign philology: scientific journal* / (editors: I. P. Biskub (editor-in-chief) and others). Luts'k. № 13, pp. 33–39 [in Ukrainian]. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology/issue/view/7/7>
2. Vehesh, A. I. (2018). Semantychne navantazhennia literaturno-khudozhnikh antroponimiv u romani «Internat» Serhiia Zhadana [Semantic load of literary and artistic anthroponyms in the novel «Boarding School» by Serhiy Zhadan]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, Issue 2, 16–20. [in Ukrainian]. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/27769>
3. Vylushchak, A. V., Sitko, A. V. (2023). Problema vyokremлення perekladatskykh transformatsii v ukrainskomu perekladознавстві [The Problem of Distinguishing Translation Transformations in Ukrainian Translation Studies]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, № 62, T. 2, 117–120. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.62.2.28>
4. Zhadan, S. V. (2023). *Internat* [Boarding school] Chernivtsi: Vyd. Pomerantsev S., 336 p. [in Ukrainian].
5. Kyiak, T. R., Ohui, O. D., Naumenko, A. M. (2006). Teoriia ta praktyka perekladu nimetskoï movy [Theory and Practice of German Translation]: Pidruchnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. Vinnytsia: Nova Knyha, 592 p. [in Ukrainian].
6. Krupka, L. O. (2019). Dorohy Donbasu v khudozhnii kontseptsii Serhiia Zhadana (za romanom «Internat») [Roads of Donbas in the Artistic Concept of Serhiy Zhadan (based on the novel «Boarding School»)] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: seriia «Filolohiia»*. Ostroh: Vyd-vo NaUOA, Vyp. 7 (75), 103–105. [in Ukrainian]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2019_7_27
7. Lysetska, N., Karpevych, A. (2024). Linhvostylistychni osoblyvosti perekladu khudozhnoho tekstu nimetskoïu movoiu (na materialii tvorchosti Serhiia Zhadana) [Lexical and Stylistic Features of Translation of a Literary Text into German (Based on the Works of Serhiy Zhadan)]. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*, № 20, 24–30. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2024-20-4>
8. Senyk, H. (2024). Vyklyky perekladu rozmovnoi leksyky nimetskoïu movoiu na materialii romanu Serhiia Zhadana «Internat» [The Challenges of Translating Colloquial Vocabulary into German on the Material of Serhiy Zhadan's Novel «Boarding School»]. *Nauk. visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu im. Yuriiia Fedkovycha. Seriia: Hermanska filolohiia*, № 850-851. 131–138. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.31861/gph2024.850-851.131-138>
9. Osnovni linhvostylistychni poniattia i katehorii (sloynyk-dovidnyk filoloha) [Basic linguistic and stylistic concepts and categories (Dictionary of philologist's reference)]. (2015). Ukladach: I. I. Kolomiiets, Uman: VPTs «Vizavi», 203 p. [in Ukrainian].
10. Zhadan, S. (2023). *Internat*. Berlin: Suhrkamp Verlag. 300 p.

УДК 811.112.2'04/06

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-8>

Тарас ПИЦ

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0002-8988-2753

Scopus-Author ID: 37069889600

Бібліографічний опис статті: Пиц, Т. (2025). Апелятиви на позначення бондарів і стельмахів у німецьких діалектах. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 53–59, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-8>

АПЕЛЯТИВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ БОНДАРІВ І СТЕЛЬМАХІВ У НІМЕЦЬКИХ ДІАЛЕКТАХ

Статтю присвячено дослідженню сілезьких, нижньопрусських і східнопомеранських апелятивів на позначення ремісників бондарського і стельмаського ремесел XIV-XVII ст. Тут обґрунтовується актуальність дослідження зниклих частково чи повністю, унаслідок Другої світової війни, німецьких діалектів, аналізується фахова література, характеризується історія досліджень німецьких назв ремісників у колишніх східнонімецьких діалектах, визначається рівень їхньої вивченості, формулюються мета і завдання публікації, а також окреслюються перспективи подальших наукових розвідок. Крім цього висвітлюються словотвірні особливості апелятивів на позначення ремісників, що займалися бондарством і стельмахівством, форми їхньої фіксації у складі трьох німецьких діалектів: сілезького, нижньопрусського і східнопомеранського. До кожної форми наводяться дані щодо часу та місця їхньої фіксації. Згідно результатів дослідження встановлено загалом 18 апелятивів на позначення ремісників. Серед них: 11 апелятивів на позначення бондарів, 7 апелятивів на позначення стельмахів. Встановлені твірні основи апелятивів на позначення деревообробників: а) назви ремісничих виробів (17); б) загальна характеристика виробів (1). Крім того, однокореневих (9) та двокореневих (8) апелятивів майже порівну. Однокореневі апелятиви на позначення бондарів та стельмахів утворено за допомогою суфіксів: -er (6), -ner (2), -ler (1). Другими твірними основами у різнокореневих апелятивах на позначення ремісників, що займаються бондарними і стельмаськими ремеслами слугують -macher (4), -binder (2), -schneider (2). У межах виявлених апелятивів на позначення деревообробників можна виокремити 4 синонімічних рядів. Також у пам'ятках німецької мови можна простежити різні історичні зміни в системі вокалізму та консонантизму.

Ключові слова: апелятив, німецькі діалекти, твірна основа, словотвір, синонім, консонантизм, вокалізм.

Taras PYTS

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of German Philology, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universytetska St, Lviv, Ukraine, 79000

To cite this article: Pyts, T. (2025). Apeliatyvy na poznachennia bondariv i stelmakhiv u nimetskykh dialektakh [Appellations for denoting the coopers and carriage builders in the German dialects]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 53–59, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-8>

APPELLATIONS FOR DENOTING THE COOPERS AND CARRIAGE BUILDERS IN THE GERMAN DIALECTS

The article studies the Silesian, Low Prussian, and East Pomeranian appellations for denoting the coopers and carriage builders of the 14th-17th centuries. The article substantiates the topicality of studying the German dialects that disappeared partially or completely due to the World War II, analyses the specialized literature, characterizes the history of studying the German appellations for denoting the coopers and carriage builders in the former East-German dialects, determines the level of their coverage, formulates the objective and task of the publication and outlines the perspectives of further academic research. Besides, the article provides the insight into the word-formative peculiarities of the appellations for denoting the coopers and carriage builders, the form of their fixation within the Silesian, Low Prussian, and East Pomeranian dialects. Each form is accompanied by the data concerning the time and place of the fixation. According to the research results, 18 appellations for denoting the craftsmen were established. They include: 11 appellations for denoting the coopers; b) 7 appellations for denoting the carriage builders. The formative bases of the appellations for

denoting the wood-processing craftsmen were established: a) names of the handicrafts (17); b) according to the general characteristic of the items (1). Besides, there are almost equal numbers of appellations with one and two roots. Appellations with one root are formed with the suffixes: -er (6), -ner (2), -ler (1). The second word-formative bases in the appellations for denoting the coopers and carriage builders with the different roots are as follows: -macher (4), -binder (2), -schneider (2). Four synonymic rows can be identified within the established names of the metal-processing craftsmen. The defined forms of fixation of the appellations for denoting the coopers and carriage builders fixed also various historical changes in the system of consonantism and vocalism of the German language.

Key words: *appellation, German dialects, forming basis, word formation, synonym, consonantism, vocalism.*

Постановка проблеми. Ремісництво переживало період особливого розвитку та галузевої спеціалізації в Середньовіччі, що було зумовлено, насамперед, введенням і поширенням магдебурзького права. Різногоалузеві ремісники забезпечували широкі верстви населення усіма необхідними товарами для побутових і господарських потреб, оснащували армію, а також займалися будівництвом різних споруд, а також мостів. Вони складали основну частину середньовічного міського населення. Тому реміснича фахова лексика є важливою складовою словникового запасу кожної мови. Її вивчення, а також реконструкція німецьких діалектів, які частково або повністю втрачені унаслідок Другої світової війни, дає змогу точніше простежити процеси формування німецького регіонального лексикону та розвиток фахової лексики. Це є особливо цінним для історичної германістики, що підтверджує актуальність цього дослідження.

Аналіз досліджень. Апелятивам на позначення бондарів та стельмахів вже присвячено декілька наукових розвідок. Так, Р. ван де Коолвійк та У. Вітте присвятили свої спеціальні дослідження нижньонімецьким назвам виробників бочок (Koolwijk, б. р.; Witte, 1982), а Е. Стер приділила увагу різноманітним найменуванням виробника возів у всіх німецьких діалектах (Jäger, 1948). Ландшафтну синонімію назв ремісників Törfer «гончар», Böttcher «бондар», Tischler «столяр» вивчав Л. Рікер (Ricker, 1917). Також багатий фактологічний матеріал можна знайти в монографії М. Голмберг, що зібрала історичні свідчення щодо нижньонімецьких назв ремісників, що стосуються обробки шкіри та дерева (Holmberg, 1950). Окрім того, великий за обсягом перелік історичних назв професій з детальним описом характеру їхньої діяльності, даними щодо словоформ, варіантів, синонімії, історичних фонетичних та морфологічних змін а також джерел, однак без витягів з пам'яток німець-

кої мови, є в словнику Я. Ебнера (Ebner, 2015). Водночас відсутнє окреме спеціальне дослідження, що охоплювало б усі давні апелятиви на позначення бондарів і стельмахів та їхніх форм на території сілезького, нижньопрусського та східнопомеранського діалектів XIV-XVII ст. Для їхнього більш повного відображення долучаємо до дослідження антропоніми (Bahlow, 1926; Bahlow, 1953; Bahlow, 1975a; Bahlow, 1975b; Reichert, 1908; Rühle, 1932) та годоніми (Hoffmann, 1913; Markgraf, 1896; Stephan, 1911; Volckmann, 1921), оскільки вони є «застиглими» давніми апелятивами, що виникли і поширювались на певному етапі історичного розвитку мови в епоху Середньовіччя. Ця публікація є продовженням серії досліджень автора апелятивів на позначення різногоалузевих ремісників у колишніх східних німецьких діалектах (Пиц, 2021a; Пиц, 2021b; Пиц, 2022a; Пиц, 2022b).

Мета статті. Мету статті вбачаємо у чіткій фіксації апелятивів та їхніх форм на позначення ремісників бондарського і стельмаського ремесел XIV-XVII ст. у складі сілезького, нижньопрусського і східнопомеранського діалектів із зазначенням часу й місця їхньої локалізації. Надалі визначаємо їхні мотивуючі основи, словотвірні особливості, аналізуємо розподіл апелятивів на позначення ремісників у складі трьох німецьких діалектів, а також історичні зміни у системі консонантизму і вокалізму в виявлених формах апелятивів і простежуємо синонімію.

Основний виклад матеріалу. *Бондари.* Böttcher міг позначати виробника чанів, бочок, а також був загальною назвою для всіх ремісників, що виробляли великі бондарські вироби (Großböttcher). Це Böttner, Faßbinder, Küfer, Legler, Scheffler, Tubenhauer. Окремі цехи утворювали Kleinböttcher, до яких належали Becherer та Eimermacher, що займалися виготовленням невеликого бондарського краму. Вироби бондарів з'являються у середньовіччі

під різноманітними назвами, від яких і походять назви ремісників.

Böttcher передовсім виробляв бочки для пивоваріння (свн. botech(e), снн. bōde, bōde(ne), bödeken, двн. botahha): «Hermannus botcher» (Danzig, 1357) (Koolwijk, б.р., С. 64), «der dem botcher reyffen hat geholffen hauwen» (Marienburg, 1411) (Ziesemer, 1935; Т. I, С. 774), «Lambert böker» (Danzig, 1427) (Witte, 1982, С. 155), «ouch sullen die Bötchr uff itczliche byetonnen vier esschen bende legen ...» (Danzig, сер. XV ст.), «... die Bötger; die tonnen machen ...» (Danzig, сер. XV ст.) (Hirsch, 1969, С. 305), «bothicher» (Elbing, 1412), «bodeker» (Danzig, 1377-1378) (Holmberg, 1950, С. 177), «bodykers hus und hof» (Braunsberg, 1393) (Ziesemer, 1935, Т. I, С. 744); «Harwartt Böttker» (Danzig, 1615) (Rühle, 1932, С. 64), «Die Handwercker, welche mit Holtz arbeiten, als Böttcher, Tischler, Drechsler, Bildhauer, Bechler und andere» (Preussen, 1667) (Ziesemer, 1935, Т. I, С. 448); також у назві вулиці: «böttigergasse» (Danzig, XV ст.) (Hoffmann, 1913, С. 75). Синонімом до нього слугує **Büttner** (свн. bütte, bote «дерев'яна посудина, бочка», двн. butin, butin(n)a, ст. сакс. budin). Якщо апелятив на позначення бондаря **Böttcher** простежується лише на території нижньопруського діалекту, то останній також в Сілезії: «Heinusch botener» (Breslau, 1345) (Reichert, 1908, С. 13), «Beyr, botener» (Liegnitz, 1372) (Bahlow, 1926, С. 134), «Hannos bothener permenterer» (Breslau, 1398) (Reichert, 1908, С. 106), «Grolog deme bötener vor eine nüe böte bei Jorge Ermerlich 48 gr.» (Görlitz, 1408) (Bahlow, 1975a, С. 23), «Creuczberg der bottner hot den rothurm aufgehowen» (Breslau, 1418) (Reichert, 1908, С. 137), «botenern» (Marienburg, 1420) (Witte, 1982, С. 150), «Heincze Bottener genant Bisschof» (Görlitz, 1427-1428) (Bahlow, 1953, С. 102), «bottener» (Preussen, 1444) (Ziesemer, 1935, Т. I, С. 144), «bettner» (Lauban, 1489), «der Böttner» (Lauban, 1515) (Jangandreas, С. 147), «putger» (Königsberg, 1521) (Witte, 1982, С. 154), «Galli Botners garthen» (Breslau, 1531) (Markgraf, 1896, С. 170), «Schmide, Schneider, Schuster, Wagner, Bütner und ander hantwercker auffm Lande» (Königsberg, бл. 1549) (Ziesemer, Т. I, С. 896), «Bartel Buttner, klamperer ...» (Görlitz, 1561) (Bahlow, 1953, С. 109). А **Scheffler** (свн. scheffel «міра об'єму для рідких і сипучих тіл», двн. skeffil, ст. сакс. skepil) – півден-

нонімецький варіант апелятива на позначення бондаря, що нотується у сілезькому діалекті як антропонім: **Scheffeler**» (Breslau, бл. 1350), «Joh. Scheffler» (Liegnitz, 1624) (Bahlow, 1975a, С. 115).

Fassbinder виготовляв не лише відра, кадоби, чани, бочки (снн. vat, свн., двн. vaz «бочка, кадіб») різних розмірів для зберігання вина, але й кошики для збирання винограду (Kiepe), які носили на спині: «vassbynder» (Marienburg, 1403) (Koolwijk, б.р., С. 80). Дещо вужчу спеціалізацію мав **Weinfassbinder** (снн. wīnfat, свн., двн. wīnfaz «бочка від вина»): «... item 3 m. dem wunvasbynder vor syne cleidunge, der die wyne brochte» (Marienburg, 1403) (Witte, 1982, С. 176). Обидва апелятиви зафіксовані в нижньопруському діалекті.

Лише посудини для зберігання вина виготовляв **Küfer** (свн. kuofe, двн. kuofa, ст. сакс. kōpa «посудина, дзбан»), що згадується у нижньопруських джерелах: «Joh. de Kupere» (Danzig, 1459) (Witte, 1982, С. 206). Натомість **Legler** робив кадоби для різних рідин (свн. lāgel(e), lægel(e), двн. lāgel(la), снн. lēchel(k)en, legelen), під якими у різних місцевостях могли розуміти кадіб для вина з двома ручками (зокрема, для збирання винограду), малий закритий кадіб з трубочкою для пиття, переносну бочівку, пляшку, міру вимірювання об'єму. Згадка про це ремесло залишилася у назві вулиці у м. Бреслау: «haus gelegen uf dem newen margte undir den legelnern» (1433) (Markgraf, 1896, С. 138).

Цеховими помічниками виробників бочок були **Bandschneider** (свн. bant «стрічка, зв'язка», двн. bant, ст. сакс. band) та **Reifenschneider** (свн. reif, двн. reif, снн. rēp «стрічка, обруч, канат»), що вирізали обв'язувальний матеріал для бочок: «Hans bandznyder» (Danzig, 1377-1378) (Holmberg, 1950, С. 171), «Nik. Bentsnyder» (Danzig, 1394) (Witte, 1982, С. 300); «Cunadus reyfsnyder» (Liegnitz, 1339) (Bahlow, 1926, С. 134). Перший апелятив задокументовано в нижньопруському, а другий – в сілезькому говорі.

Відра (свн. eimpir, embir, двн. einbar, eimpar) та цебри з двома ручками виготовляв **Eimermacher**, що згадується в нижньопруському джерелі: «Eimermacher» (Danzig, 1655) (Witte, 1982, С. 269). По різному оцінюють науковці характер діяльності **Becherer**. Наприклад, Е. Фолькманн (Volckmann, 1921, С. 169)

та У. Вітте (Witte, 1982, С. 115) дотримуються думки про те, що свн. *becherer*; снн. *beke-maker* відноситься до бондарів та виготовляє чаші (свн. *becher*, двн. *behhari*, ст. сакс. *bikeri* «посудина до вина, чаша»), глечики, черпаки з дерева, згодом також з металу. Л. Рікер (Ricker, 1917, С. 65) та В. Ціземер (Ziesemer, 1935, Т. I, С. 160) вважають, що він належить до цеху токарів. До того ж Г. Балов (Bahlow, 1926, С. 134) вважає, що *Becherer* має у свн. періоді два значення: той, хто робить чаші (свн. *becher*, двн. *behhari*, ст. сакс. *bikeri*) та смолокур (свн. *pech*, *bech*, двн. *peh*, *beh*, ст. сакс. *pik* «смола»): «*Hanconem Becherer*» (Elbing, 1354-1356) (Witte, 1982, С. 126), «*Thomas Becherer*» (Liegnitz, 1369) (Bahlow, 1975a, С. 17), «*Vrecze bekerer*», «*Nicolaus becherer*» (Danzig, 1377-1378) (Holmberg, 1950, С. 172), «*Martinus becherer lanifex*» (Breslau, 1382) (Reichert, 1908, С. 106), «*Item 24 schill. dem becherer vor 6 leygel dem groskomptur*» (Marienburg, 1411) (Ziesemer, 1935, Т. I, С. 447), «... hat man der stadt wegen von den *bechlern* höltzerne eymer genommen» (Elbing, бл. 1570) (Ziesemer, 1935, Т. I, С. 448). Тобто, територія поширення *Becherer* охоплює сілезький та нижньопруський говори.

Стельмахи. Апелятиви на позначення виробників возів утворились від назви самого возу (*Wagner*) або його окремих частин (*Stellmacher*, *Radmacher*, *Rädler*, *Achsenhauer*). *Wagner* майстрував вози (двн. *wagan*, ст. сакс. *wagan*), візки, плуги, борони та інше з дерева, а також робив необхідну оббивку: «*Heineman Wegener*» (Stettin, 1307), «*Hinricus Wegener*» (Stettin, 1311) (Holmberg, 1950, С. 153), «*Vorbas me sal keyn Weyner; noch ...*» (Schlesien, 1344) (Siebs & Jungandreas, 1935, С. 44), «*Konrad von Heinrichau wagner*» (Heinrichau, 1350) (Fallersleben, 1857, С. 28), «*Nic. Wayner sutor*» (Breslau, 1368) (Reichert, 1908, С. 108), «*Nitsche wayner*» (Liegnitz, 1372) той самий: «*Nitsche wagner*» (1382) (Bahlow, 1926, С. 134), «*Gherhard weghener*» (Danzig, 1377-1378), «*Hannico Wegener*» (Braunsberg, 1377) (Holmberg, 1950, С. 154), «*Hannus Haze der wayner*» (Liegnitz, 1416) (Bahlow, 1975a, С. 144), «*Bartholomäus Wegener*» (Danzig, 1450) (Hirsch, 1969, С. 305), «*Wagner oder Radmacher*» (Schebitz, 1590) (Siebs & Jungandreas, 1935, С. 43), «*Jocoff Seydel wayner*» (Görlitz, 1518-1519), «*Barthel Wehner*» (Schweidnitz, бл. 1535) (Bahlow, 1975a, С. 144),

«*Schmide, Schneider, Schuster, Wagner, Bütner und ander hantwercker auffm Lande*» (Königsberg, до 1549) (Ziesemer, 1935, Т. I, С. 896), «*Tobias Weiner*» (Görlitz, 1660) (Bahlow, 1975a, С. 144). Форми цього апелятива на позначення стельмаха були найбільш поширеними й охоплювали усі три досліджувані діалекти. Також на думку Г. Балова, *Wagner* виготовляв вози з окремих частин, що їх виробляв *Stellmacher* (Bahlow, 1926, С. 143). На переконання братів Грімм свн. *wagner* міг також позначати візника, що часто фіксується до XVI ст., або бути похідною формою від свн. *wager* «той, що має справу з вагами» (*Wage*) (Grimm & Grimm, 1984, Т. 27, С. 493).

Rademacher та **Rädler** виготовляли не лише колеса (свн. *gat*, двн. (h)*rad*, ст. сакс. *gath*), а й вози, що, на думку Е. Фолькманна (Volekmann, 1921, С. 161), засвідчує латинська назва *carpentarius*: «*Vorbas me sal keyn Weyner, noch Stelmecher, noch Radmecher in der Stat nicht wonen*» (Schlesien, 1344) (Siebs & Jungandreas, 1935, С. 44), «*rademacher*» (Elbing, 1431), «*Jorge Rademacher*» (Graudenz, 1504) (Holmberg, 1950, С. 151), «*Caspar Höher, Rademacher Eltiester*» (Breslau, 1650) (Siebs & Jungandreas, 1935, С. 44); «*Vecenz Radeler*» (Liegnitz, 1444), «*Johann Christoph Rädler, Rotgerber*» (Breslau, 1717) (Siebs & Jungandreas, 1935, С. 55). Перший апелятив засвідчений в сілезькому та нижньопруському діалектах, а другий – лише в сілезькому. А **Stellmacher** походить від свн. *stelle* «основа воза» й згадується в пам'ятках сілезького й східнопомеранського діалектів: «*Nicolai Stelmeker*» (Stettin, 1306) (Holmberg, 1950, С. 152), «*Johannes stellemecher*» (Liegnitz, 1339) (Bahlow, 1926, С. 134), «*Wenero Stelmeker*» (Stettin, 1346) (Holmberg, 1950, С. 152), «*Mathias stelmecher menteler*» (Breslau, 1393) (Reichert, 1908, С. 108), «*Jost Stelmecher*» (Görlitz, 1452), «*Michil Furman der stellemecher*» (Liegnitz, 1491) (Bahlow, 1953, С. 117). **Achsenhauer** – від свн. *ahse*, двн. *ahsa*, ст. сакс. «вісь»: «*Peter achsenhawer*» (Liegnitz, 1417) (Bahlow, 1975b, С. 126). **Krummholz** – стара назва виробника возу, від *Krummholz* «обід колеса»: *Krumpholz* (Breslau, 1350) (Bahlow, 1975a, С. 81). Обидва апелятиви зафіксовані в сілезькому говорі.

Karrenmacher виготовляв різні візки (свн. *karre*, снн. *kar(re)*, двн. *karre*, *garra*, *karro*): «*Hannos Karrenmecher*» (Schweidnitz, 1374)

(Korn, 1867, С. 72), «*karrenmecher*» (Schweidnitz, до 1400) (Bahlow, 1975a, С. 127), «*karrenmecher*» (Schlesien, 1443) (Jungandreas, 1937, С. 64).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Загалом виявлено 18 апелятивів на позначення ремісників, які займалися обробкою деревини, серед них бондарів – 11, стельмахів – 7. У межах трьох німецьких діалектів вони розподіляються таким чином. Апелятивів на позначення *бондарів*, що зафіксовані лише у нижньопрусському діалекті – 6 (Bandschneider, Böttcher, Fassbinder, Küfer, Eimermacher, Reifenschneider), а в обох говорах засвідчені – 2 (Büttner, Becherer). Апелятивів на позначення *стельмахів*, що нотуються лише в сілезькому говорі – 4 (Achsenhauer, Krummholz, Karrenmacher, Rädler). Також в цьому діалекті та нижньопрусському задокументований апелятив Rademacher, в сілезькому та східнопоморанському – Stellmacher, а в усіх трьох досліджуваних говорах – Wagner.

Майже всі апелятиви утворено від назв ремісничих виробів (17), що їх виготовляли бондарі та стельмахи, за загальною характеристикою виробу – 1 (Krummholz). Однокореневих (9) та двокореневих (8) апелятивів майже порівну. За допомогою суфікса -er, який є характерним для утворення назв діячів, утворено 6 апелятивів, інші – його варіанти: -ner – 2 (Bogener, Büttner), -ler – 1 (Rädler). Другими твірними основами у різнокореневих назвах ремісників виступають -macher (Eimermacher, Rademacher,

Stellmacher, Karrenmacher), -binder (Fassbinder, Weinfassbinder), -schneider (Bandschneider, Reifenschneider).

У пам'ятках німецької мови в апелятивах та антропонімах можна простежити такі історичні зміни в системі вокалізму та консонантизму: а) умлаутизацію o>ö: *botener-bötener*; б) умлаутизацію u>ü: *Buttner-Büttner*; в) умлаутизацію a>ä: *Radeler-Rädler*; г) делабіалізацію ö>e: *Böttner-bettner*; д) підняття u>o: *bottener-Buttner*; е) монофтонгізацію (Monophthongierung) ei > ē: *Weiner-Wehner*; є) синкопу: *botener-bottner*, *Radeler-Rädler*, *rademacher-radmecher*, *stellemecher-stelmecher*, *Wagner-Wagner*; ж) апокопу: *Wegenere-Wegner*; з) контракцію age / ege > ei: *wagener-wayner/weyner*.

Відзначено чотири рядів синонімів, що, як правило, відрізняються територією поширення: Böttcher-Büttner-Scheffler „виробник бочок для пивоваріння“; Fassbinder-Weinfassbinder-Scheffler „виробник бочок для зберігання вина, кошиків для збирання винограду та ін.“; Bandschneider-Reifenschneider „той, що вирізає об'єздувальний матеріал для бочок“; Wagner-Stellmacher-Rademacher-Rädler-Achsenhauer-Krummholz „виробник возів“;

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у подальшому дослідженні різних груп лексики зниклих німецьких діалектів, а також у вивченні запозичених німецьких слів у складі слов'янських мов і виокремленні саме східнонімецького компонента.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

Двн. – давньовірхньонімецьке
Свн. – середньовірхньонімецьке
Сн. – середньонімецьке
Снн. – середньоніжньонімецьке
Ст. сакс. – старосаксонське
Нн. – нижньонімецьке

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пиц Т. Б. Сілезькі назви текстильників XIV–XVII століть. *Львівський філологічний часопис*. 2021. № 9. С. 181–186. (Пиц, 2021a).
2. Пиц Т. Б. Назви ремісників металообробних ремесел у німецьких діалектах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2022. Вип. 3. С. 171–182. (Пиц, 2022a).
3. Пиц Т.Б. Апелятиви на позначення кравців і взуттєвників у німецьких діалектах. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 2. С. 101–105. (Пиц, 2022b).
4. Пиц Т.Б. Назви ремісників шкірообробних і хутрообробних ремесел у німецьких діалектах. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 20. Т. 2. С. 49–53. (Пиц, 2021b).

5. Bahlow H. *Liegnitzer Namenbuch: Familiennamen, gedeutet aus den Quellen des Mittelalters*. Lorch : Weber, 1975. 160 S. (Bahlow, 1975a)
6. Bahlow H. *Mittelhochdeutsches Namenbuch nach schlesischen Quellen: Ein Denkmal des Deutschtums*. Neustadt an der Aisch : Degener & Co, 1975. 182 S. (Bahlow, 1975b)
7. Bahlow H. *Schlesisches Namenbuch*. Kitzingen : Holzner, 1953. 147 S.
8. Bahlow H. Studien zur ältesten Geschichte der Liegnitzer Familiennamen. *Mitteilungen des Geschichts- und Altertumsvereins für die Stadt und das Fürstentum Liegnitz*. Liegnitz : Krumbhaar, 1926. Bd. 10. S. 102–162.
9. Digitales Familiennamenbuch Deutschlands (DFD). Ein Projekt im Portal [namenforschung.net](https://www.namenforschung.net/dfd/woerterbuch/liste/). URL : <https://www.namenforschung.net/dfd/woerterbuch/liste/>
10. Ebner J. *Wörterbuch historischer Berufsbezeichnungen*. Berlin-Boston : de Gruyter, 2015. 1027 S.
11. Fallersleben H. v. Beiträge zu einem schlesischen Wörterbuche. Nürnberg : Mäsch, 1857. 30 S.
12. Grimm J., Grimm W. *Deutsches Wörterbuch*. München : Deutscher Taschenbuch Verl., 1984 (Nachdr. 1854–1971). Bd. 1–33.
13. Hirsch Th. *Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*. Wiesbaden : Sändig (Nachdr. von 1858), 1969. 344 S.
14. Hoffmann A. *Die typischen Straßennamen im Mittelalter unter besonderer Berücksichtigung der Ostseestädte*. Diss. zur Erlangung des Doktorgrades. Königsberg, 1913. 103 S. + XII S.
15. Holmberg M. Å. *Studien zu den niederdeutschen Handwerkerbezeichnungen des Mittelalters : Leder- und Holzhandwerker*. Lund (u.a.), 1950. 279 S.
16. Jäger E. *Die Synonymik der Berufsamen für den Wagenbauer*. Diss. zur Erlangung des Doktorgrades. Marburg, 1948. 154 S.
17. Jungandreas W. *Zur Geschichte der schlesischen Mundart im Mittelalter*. Breslau : Maruschke & Berendt, 1937. 586 S. + LXIV S.
18. Kluge Fr. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache* / bearb. von Elmar Seebold / 24. durchges. und erw. Aufl. Berlin – New-York : de Gruyter, 2002. 1023 S.
19. Koolwijk R. v. d. *Eine sprachliche Untersuchung zum Küferhandwerk*. (Masch. Manuskript). o.O., o.J. 96 S. + X S.
20. Korn G. *Schlesische Urkunden zur Geschichte des Gewerberechts insbesondere des Innungswesens aus der Zeit vor 1400*. Breslau : Josef Max & Comp, 1867. 137 S.
21. Markgraf H. *Die Straßen Breslaus nach ihrer Geschichte und ihren Namen*. Breslau : Morgenstern, 1896. 244 S.
22. Reichert H. *Die deutschen Familiennamen nach Breslauer Quellen des 13. und 14. Jahrhunderts*. Breslau : M. & H. Marcus, 1908. 192 S. + IX S.
23. Ricker L. *Zur landschaftlichen Synonymik der deutschen Handwerkernamen*. Freiburg : Freiburger Werkstätten für Plakate, 1917. 139 S.
24. Rühle S. *Geschichte des Handwerks der Bäcker zu Danzig*. Danzig : Danziger Verl., 1932. 77 S.
25. Siebs T., Jungandreas W. *Schlesisches Wörterbuch*. Breslau : Korn, 1935–1938. Lief. 1–5.
26. Volckmann E. *Alte Gewerbegassen: deutsche Berufs-, Handwerks-, und Wirtschaftsgeschichte älterer Zeit*. Würzburg : Memminger Verlagsbuchhandlung, 1921. 354 S.
27. Witte U. *Die Bezeichnungen für den Böttcher im niederdeutschen Sprachgebiet : eine Wort- und sachkundliche Untersuchung zum Böttcherhandwerk*. Frankfurt a. M. : Lang, 1982. 485 S.
28. Ziesemer W. *Preußisches Wörterbuch: Sprache und Volkstum Nordostdeutschlands*. Königsberg : Gräfe u. Unzer 1935–1944. Bd. I–II.

REFERENCES:

1. Pyts, T. B. (2021a). Silezki nazvy tekstylnykh XIV–XVII stolit [Silesian names of textile worker in the XIV – XVII-th centuries]. *Lvivskyi filolohichni chasopys*, 9, 181–186 [in Ukrainian].
2. Pyts, T. B. (2022a). Nazvy remisnykh metaloobrobnykh remesel u nimetskykh dialektakh [Names of the metal-processing craftsmen in the German dialects] . *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky*. 3. 171–182 [in Ukrainian].
3. Pyts, T. B. (2022b). Apelatyvy na poznachennia kravtsiv i vztutovykh u nimetskykh dialektakh [Appellations for denoting tailors and shoemakers in the German dialects]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 23. 2. 101–105 [in Ukrainian].
4. Pyts, T. B. (2021b). Nazvy remisnykh shkiroobrobnykh i khutroobrobnykh remesel u nimetskykh dialektakh [Names of the leather craftsmen and furriers in the German dialects]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 20, 2, 49–53 [in Ukrainian].
5. Bahlow H. (1975a). *Liegnitzer Namenbuch: Familiennamen, gedeutet aus den Quellen des Mittelalters*. Lorch : Weber. [in German].

6. Bahlow H. (1975b). *Mittelhochdeutsches Namenbuch nach schlesischen Quellen: Ein Denkmal des Deutschtums*. Neustadt an der Aisch : Degener & Co. [in German].
7. Bahlow H. (1953). *Schlesisches Namenbuch*. Kitzingen : Holzner. 147 S. [in German].
8. Bahlow H. (1926). Studien zur ältesten Geschichte der Liegnitzer Familiennamen. *Mitteilungen des Geschichts- und Altertumsvereins für die Stadt und das Fürstentum Liegnitz*. Liegnitz : Krumbhaar, 10, 102–162 [in German]
9. *Digitales Familiennamenbuch Deutschlands* (DFD). Ein Projekt im Portal namenforschung.net. URL : <https://www.namenforschung.net/dfd/woerterbuch/liste/> [in German].
10. Ebner J. *Wörterbuch historischer Berufsbezeichnungen* (2015). Berlin-Boston : de Gruyter. [in German].
11. Fallersleben H. v. (1857). *Beiträge zu einem schlesischen Wörterbuche*. Nürnberg : Mäsch. [in German].
12. Grimm J., & Grimm W. (1984) *Deutsches Wörterbuch*. München : Deutscher Taschenbuch Verl., [Nachdr. 1854–1971], 1–33. [in German].
13. Hirsch Th. (1969). *Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*. Wiesbaden : Sändig [Nachdr. von 1858] [in German]
14. Hoffmann A. (1913). *Die typischen Straßennamen im Mittelalter unter besonderer Berücksichtigung der Ostseestädte*: Diss. zur Erlangung des Doktorgrades. Königsberg. [in German]
15. Holmberg M. Å. (1950). Studien zu den niederdeutschen Handwerkerbezeichnungen des Mittelalters : Leder- und Holzhandwerker. Lund [u.a.] [in German].
16. Jäger E. (1948). *Die Synonymik der Berufsamen für den Wagenbauer*. Diss. zur Erlangung des Doktorgrades. Marburg [in German].
17. Jungandreas W. (1937). *Zur Geschichte der schlesischen Mundart im Mittelalter*. Breslau : Maruschke & Berendt. [in German]
18. Kluge Fr. (2002). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache* / bearb. von Elmar Seebold / 24. durchges. und erw. Aufl. Berlin – New-York : de Gruyter.
19. Koolwijk R. v. d. (o. J.) *Eine sprachliche Untersuchung zum Küferhandwerk*. [Masch. Manuskript] [in German].
20. Korn G. (1867). *Schlesische Urkunden zur Geschichte des Gewerberechts insbesondere des Innungswesens aus der Zeit vor 1400*. Breslau : Josef Max & Comp. [in German].
21. Markgraf H. (1896). *Die Straßen Breslaus nach ihrer Geschichte und ihren Namen*. Breslau : Morgenstern. [in German].
22. Reichert H. (1908). *Die deutschen Familiennamen nach Breslauer Quellen des 13. und 14. Jahrhunderts*. Breslau : M. & H. Marcus [in German].
23. Ricker L. (1917). *Zur landschaftlichen Synonymik der deutschen Handwerkernamen*. Freiburg : Freiburger Werkstätten für Plakate [in German].
24. Rühle S. (1932). *Geschichte des Handwerks der Bäcker zu Danzig*. Danzig : Danziger Verl. [in German].
25. Siebs T., Jungandreas W. (1935-1938). *Schlesisches Wörterbuch*. Breslau : Korn. Lief. 1–5 (R-Riss) [in German].
26. Volckmann E. (1921). *Alte Gewerbegassen: deutsche Berufs-, Handwerks-, und Wirtschaftsgeschichte älterer Zeit*. Würzburg : Memminger Verlagsbuchhandlung [in German].
27. Witte U. (1982). *Die Bezeichnungen für den Böttcher im niederdeutschen Sprachgebiet : eine Wort- und sachkundliche Untersuchung zum Böttcherhandwerk*. Frankfurt a. M. : Lang. [in German].
28. Ziesemer W. (1935-1944). *Preußisches Wörterbuch: Sprache und Volkstum Nordostdeutschlands*. Königsberg : Gräfe u. Unzer, I–II [in German].

УДК 811.111:004.8:81`25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-9>

Карина РАЗУМНА

старший викладач кафедри іноземних мов, Поліський національний університет, Старий бульвар 7, м. Житомир, Україна, 10002

ORCID: 0000-0002-1085-534X

Scopus ID: 57315486500

Юлія БАРАБАШУК

викладач кафедри іноземних мов, Поліський національний університет, Старий бульвар 7, Житомир, Україна, 10002

ORCID: 0009-0002-8738-837X

Бібліографічний опис статті: Разумна, К., Барабашук, Ю. (2025). Етичні аспекти використання штучного інтелекту у перекладацькій діяльності. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 60–65, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-9>

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета цієї роботи полягає у вивченні етичних аспектів застосування штучного інтелекту в сфері перекладацької діяльності. Особлива увага приділяється аналізу впливу технологій машинного перекладу на професійну роботу перекладачів, розгляданню питань, пов'язаних з авторським правом, а також забезпеченню точності та достовірності перекладених текстів. Методологія дослідження базується на якісному контент-аналізі наукових праць, нормативно-правових документів і практичних кейсів, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту в перекладацькій діяльності. У ході роботи проведено порівняльний аналіз між традиційними та автоматизованими методами перекладу, а також розглянуто судові прецеденти, які стосуються авторських прав при використанні штучного інтелекту в ході перекладу. Наукова новизна полягає у систематизації ключових етичних ризиків, що виникають при застосуванні машинного перекладу, зокрема питань відповідальності за результати перекладу, дотримання авторських прав та трансформації ролі перекладача в сучасних умовах. Вперше здійснено всебічний аналіз можливих правових наслідків використання машинного перекладу в контексті чинного законодавства. Висновки: впровадження штучного інтелекту в сферу перекладу відкриває нові можливості для професійних перекладачів, але водночас супроводжується серйозними етичними викликами. Завдяки машинному перекладу можна суттєво підвищити ефективність роботи, проте це створює ризики, пов'язані з точністю та відповідальністю за вміст перекладених матеріалів. Освоєння нових технологій перекладачами є вирішальним чинником для підтримання високої якості перекладу та збереження професійної ідентичності. Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на створення етичних і правових рамок, які будуть регулювати застосування штучного інтелекту в перекладацькій діяльності.

Ключові слова: штучний інтелект, переклад, етика, авторське право, конфіденційність, точність перекладу, постредагування.

Karyna RAZUMNA

Senior Lecturer at the Foreign Languages Department, Polissia National University, 7 Staryi Blvd., Zhytomyr, Ukraine, 10002

ORCID: 0000-0002-1085-534X

Scopus ID: 57315486500

Yuliia BARABASHUK

Lecturer at the Foreign Languages Department, Polissia National University, 7 Staryi Blvd., Zhytomyr, Ukraine, 10002

ORCID: 0009-0002-8738-837X

To cite this article: Razumna, K., Barabashuk, Yu. (2025). Etychni aspekty vykorystannia shtuchnoho intelektu u perekladatskii diialnosti [Ethical aspects of using AI in translation]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 60–65, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-9>

ETHICAL ASPECTS OF USING AI SYSTEMS TRANSLATION

The purpose of this study is to examine the ethical dimensions of artificial intelligence in translation, highlighting its effects on professional translators, addressing copyright concerns, and assessing the reliability of machine-translated content. Methodology. This research utilizes qualitative content analysis to examine scientific literature, legal frameworks, and practical cases connected to AI-based translation. It incorporates a comparative analysis between conventional and automated translation techniques, as well as an evaluation of legal precedents addressing copyright issues while using AI in translation process. Scientific novelty. This research highlights significant ethical risks associated with machine translation, including issues of translation accountability, copyright implications, and the evolving role of human translators. It offers, for the first time, a comprehensive examination of the potential legal consequences of machine translation as interpreted through modern legal frameworks. Conclusions. Artificial intelligence holds transformative potential in the field of translation, presenting a mix of promising opportunities alongside critical ethical concerns. On the one hand, machine translation offers the ability to considerably enhance efficiency and streamline workflows, making it a powerful tool for handling large-scale linguistic tasks. On the other hand, it introduces challenges surrounding the accuracy of the translations produced and accountability for errors or misinterpretations that may arise. Navigating this evolving landscape requires professional translators to adapt to these technological advancements, which is essential not only for maintaining high-quality outcomes but also for safeguarding their professional identity in an increasingly automated world. Moving forward, it is imperative for researchers and industry stakeholders to prioritize efforts aimed at establishing robust ethical guidelines and legal frameworks.

Key words: artificial intelligence, translation, ethics, copyright, confidentiality, accuracy, post-editing.

Актуальність проблеми. Сучасний розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) значно впливає на професійну діяльність перекладачів, відкриваючи нові перспективи та трансформуючи традиційні підходи до обробки текстів. Використання автоматизованих систем перекладу підвищує ефективність роботи та скорочує час на виконання завдань, однак супроводжується низкою етичних викликів, в тому числі питань авторських прав, точності перекладу, відповідальності за кінцевий результат та забезпечення робочих місць для фахівців у цій галузі.

Зростаюча залежність від автоматизованих систем може призвести до зниження людського контролю над процесом перекладу, що, в свою чергу, ставить під сумнів якість та достовірність отриманих текстів. Некоректна обробка текстів може спричинити викривлення змісту, особливо важливого для перекладів юридичних, медичних або технічних документів. Водночас питання захисту авторських прав, конфіденційності даних та відповідальності за точність перекладу стають дедалі актуальнішими на тлі глобального впровадження автоматизованих технологій. Відсутність загальновизнаних стандартів етичного використання штучного інтелекту створює ризики зловживань і порушень правового харак-

теру. У цьому контексті дослідження етичних аспектів застосування ШІ в перекладацькій сфері набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки спостерігається суттєве збільшення кількості досліджень, присвячених вивченню впливу ШІ на процес перекладу. У межах цих досліджень науковці акцентують увагу як на перевагах застосування ШІ для підвищення ефективності та точності перекладу, так і на можливих етичних викликах, які можуть виникати у зв'язку з його впровадженням.

У наукових дослідженнях значна увага приділяється підвищенню ефективності перекладу за допомогою технологій машинного навчання та нейронних мереж (Wang, 2023; Андрієнко, 2005). Дослідники відзначають істотний прогрес у якості автоматизованих перекладачів порівняно з їхніми ранніми версіями (Красуля, 2020; Осіпа, 2008). Попри це, вони вказують на низку проблем, зокрема щодо точності та надійності перекладів, що є особливо актуальним для юридичних та медичних текстів. Зазначається, що алгоритми можуть вміщувати системні упередження, які впливають на об'єктивність і коректність перекладу (Farahani, 2020).

Окрім цього, активно дискутується тема авторських прав і відповідальності за кінцевий переклад (Mantecón, 2023). Автоматизо-

ваний підхід до перекладу може створювати ризики порушення інтелектуальної власності. Це обумовлено тим, що часто виникає невизначеність щодо того, кому належить кінцевий продукт – машині, програмісту чи користувачу. Таким чином, аналіз наукових досліджень свідчить про те, що етичні аспекти застосування ШІ у перекладі залишаються важливим питанням, яке вимагає подальшого вивчення й розроблення регуляторних механізмів для раціонального й відповідального впровадження цієї технології.

Метою дослідження є проведення аналізу етичних аспектів використання штучного інтелекту у сфері перекладу, зокрема, впливу автоматизованих систем на якість перекладу, дотримання авторського права, питання професійної відповідальності та зайнятості перекладачів.

Виклад основного матеріалу. Сучасні технології штучного інтелекту докорінно змінили підхід до перекладу текстів. Завдяки машинному навчанню та нейронним мережам перекладачі автоматизують рутинні завдання та працюють продуктивніше.

Штучний інтелект переважно є метафоричним терміном, що використовується для опису систем, створених людьми, які імітують окремі аспекти людського мислення. Це також визначення цілого напрямку досліджень, спрямованих на розробку технічних систем, здатних вирішувати складні завдання, що не піддаються простому обчисленню, та виконувати дії, які потребують обробки змістовної інформації і традиційно вважаються сферою діяльності людського мозку (Денєжніков, 2013).

Сучасні інструменти машинного перекладу, як-от Google Translate, DeepL та ChatGPT, пропонують нові перспективи для оперативного й доступного міжмовного спілкування. Однак при їх використанні для виконання професійних перекладацьких завдань варто пам'ятати про певні обмеження.

Сучасні машинні перекладачі здатні за секунди обробляти великі обсяги тексту. Google Translate і DeepL швидко перекладають веб-сторінки, документи чи текстові фрагменти, тоді як ChatGPT також може редагувати переклад, змінюючи його стиль на формальний або неформальний. Для термінових перекладів, як-от електронні листи, ці сервіси допомагають швидко зрозуміти основний зміст. Однак

у випадку складних текстів їх якість може поступатися роботі професійного перекладача.

Сучасні системи перекладу значно полегшують глобальне спілкування. Google Translate підтримує понад 130 мов, забезпечуючи найширше охоплення. DeepL спеціалізується на 31 мові, переважно європейських, демонструючи високу точність. ChatGPT розпізнає складні мовні структури, включаючи діалекти та сленг. Загалом, машини краще працюють із поширеними мовами, як англійська чи німецька, ніж із рідкісними. Такі системи перекладу також враховують контекст, але їхнє розуміння залишається обмеженим. DeepL краще адаптує текст до стилю, тоді як ChatGPT глибше аналізує контекст і пропонує варіанти перекладу. Google Translate спрямований на дослівний переклад, що часто призводить до помилок. Наприклад, вираз «He is pulling my leg», який означає «Він мене розігрує», Google Translate перекладає як «Він тягне мою ногу», що є неточним. Натомість ChatGPT пропонує «Він жартує наді мною», що ближче до змісту. Однак переклад художніх, юридичних та медичних текстів усе ще викликає труднощі, оскільки ШІ не завжди коректно розпізнає контекст.

Машинні перекладачі дозволяють працювати не лише з текстами, але й із різними форматами файлів. Наприклад, Google Translate підтримує переклад тексту зображень за допомогою Google Lens. DeepL пропонує можливість перекладати документи у форматах .docx, .pptx та .pdf із збереженням їхнього форматування. ChatGPT наразі може обробляти лише текстові файли, але ще не має функції роботи безпосередньо з PDF чи зображеннями. Використовуючи Google Translate для перекладу меню ресторану, можна отримати швидкий результат без необхідності ручного введення тексту. Однак точність перекладу може знижуватися, якщо текст на зображенні має низьку якість або містить спеціалізовану термінологію (Красуля, 2020).

Машинний переклад іноді може звучати надто формально або, навпаки, надмірно спрощено. Наприклад, оригінальний текст: «We regret to inform you that your application has been declined.» У перекладі Google Translate звучить як: «Ми шкодуємо повідомити, що ваша заявка була відхилена.» А у варіанті ChatGPT стає: «На жаль, ми змушені повідомити, що вашу заявку

не схвалено,» що видається більш природним. Хоча машинні переклади суттєво полегшують вирішення завдань, вони все ще мають обмеження, які потребують додаткової перевірки та редакторського доопрацювання людиною.

Машинний переклад суттєво трансформував перекладацьку сферу, забезпечуючи швидкий і зручний доступ до текстів на різних мовах. Однак його впровадження супроводжується низкою етичних викликів, серед яких особливу увагу привертають питання, пов'язані з дотриманням авторського права (Ткаченко, 2014).

Авторське право є механізмом правової охорони, який спрямований на захист зовнішньої форми вираження об'єкта, тобто його матеріального втілення. Воно не поширюється на абстрактні ідеї, концепції, факти та подібне, оскільки захищає саме конкретне творче вираження.

Стаття 437 Цивільного кодексу України встановлює, що авторське право виникає з моменту створення твору. Первинним суб'єктом авторського права визнається виключно особа, яка створила твір, тобто сам автор. У разі відсутності доказів зворотного автором вважається особа, зазначена як така на оригіналі чи примірнику твору, що зумовлено презумпцією авторства. Це правило поширюється також на твори, опубліковані під псевдонімом, який дозволяє ідентифікувати автора. Отже, авторське право на твір виникає автоматично з моменту завершення його створення, незалежно від будь-яких додаткових процедур (Актуальні проблеми, 2014, с.38).

Згідно з нормами міжнародного права, авторське право охоплює захист оригінальних творів, але не самого процесу їхнього перекладу. Однак використання інструментів машинного перекладу може створити ризики порушення авторських прав. Це можливо у випадках, коли оригінальний текст перебуває під охороною авторського права, а його автоматичний переклад використовується без відповідного дозволу. Автоматизовані системи перекладу інколи зберігають або оперують перекладеними текстами без відома чи згоди власника авторських прав.

Численні системи машинного перекладу, зокрема такі як Google Translate, DeepL і ChatGPT, базуються на використанні великих обсягів текстових даних для вдоскона-

лення своїх алгоритмів. У багатьох випадках такі масиви даних можуть включати матеріали, захищені авторським правом, що спонукає до розгляду правомірності їх використання без попередньої згоди власників. Уже зараз окремі автори та видавці ініціювали судові позови проти компаній, які застосовували їхні тексти для навчання штучного інтелекту без належного дозволу. Наприклад, у грудні 2023 року видання The New York Times подало позов проти компаній OpenAI та Microsoft, звинувачуючи їх у використанні мільйонів статей для навчання мовних моделей без належного дозволу. Газета стверджує, що це порушує її авторські права та завдає збитків на мільярди доларів (Пилипів, 2004). Подібні ситуації потенційно здатні вплинути на формування майбутнього правового регулювання у сфері машинного перекладу та використання даних для навчання штучного інтелекту.

Більшість сучасних онлайн-сервісів перекладу здійснює обробку даних, введених користувачами, на віддалених серверах. Це зумовлює кілька важливих аспектів. По-перше, такі дані можуть зберігатися та аналізуватися з метою вдосконалення алгоритмів машинного перекладу та оптимізації роботи сервісу. По-друге, існує ризик того, що сторонні неавторизовані особи можуть отримати доступ до цих текстів, особливо якщо сервіс не забезпечує належного рівня шифрування та захисту інформації. Враховуючи ці ризики, організації, які працюють із конфіденційною інформацією, наприклад, юридичні компанії або медичні установи, зазвичай утримуються від використання онлайн-сервісів перекладу, щоб уникнути потенційних витоків даних.

Незважаючи на значний прогрес сучасних систем штучного інтелекту, їх впровадження не виключає можливості виникнення помилок, зокрема в обробці спеціалізованого жаргону, метафор чи контекстуальних виразів. У випадках, коли компанія використовує машинний переклад для створення офіційної документації, але отримує недостовірний або неточний результат, постає важливе питання: хто несе відповідальність за такі помилки? У ситуаціях, коли переклад виконується людиною, відповідальність лягає на самого перекладача. Однак, якщо організація вирішує покластися на автоматизовані інструменти перекладу

без подальшої перевірки з боку фахівця, відповідальність потенційно може бути покладена на саму компанію. Це особливо критично у випадках юридичних чи фінансових документів, оскільки неточності в перекладі таких матеріалів можуть спричинити серйозні правові або фінансові наслідки.

Більшість професійних перекладачів впроваджують гібридний підхід, поєднуючи машинний переклад із редакторською обробкою. Такий метод дозволяє їм підвищувати продуктивність завдяки автоматизованим рішенням, забезпечувати якість, виправляючи неточності та адаптуючи текст до контексту, а також оптимізувати витрати зарахунок ефективнішого використання часу. Цей підхід поступово стає стандартом у сфері професійних перекладів. Хоча штучний інтелект значно спрощує роботу перекладачів, людський контроль залишається ключовим для збереження точності, відповідальності й безпеки у перекладацькій діяльності.

Розвиток технологій ШІ у сфері перекладу істотно трансформує традиційні функції перекладача, породжуючи водночас як нові можливості, так і численні виклики. Ці трансформації суттєво впливають на звичні робочі процеси, актуалізуючи питання перекладацької етики, розподілу відповідальності та необхідності оволодіння новими компетенціями. Одним із ключових сучасних напрямів у галузі перекладознавства є постредагування, яке передбачає ефективне поєднання переваг автоматичного перекладу з фундаментальною потребою в людському контролі для забезпечення якості та точності кінцевого тексту.

У зв'язку зі зростанням популярності машинного перекладу, попит на постредакторів стабільно зростає. У перспективі можуть з'явитися автоматизовані системи, здатні

самостійно вдосконалюватися на основі внесених ними виправлень.

Постредагування набуває все більшого значення як ключова компетенція для сучасних перекладачів у цифрову епоху. Замість конкуренції зі штучним інтелектом, професіонали у сфері перекладу мають можливість інтегрувати ці технології у свою роботу, зосереджуючись на контролі якості текстів та забезпеченні відповідності встановленим стандартам.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в перекладацькій діяльності набувають дедалі більшої актуальності, зокрема через питання відповідальності, авторського права та якості перекладу. Попри значні технологічні досягнення, машинний переклад все ще не здатен повністю замінити людський фактор, особливо в контексті складних текстів специфічної тематики.

Автоматизація перекладацьких процесів створює як нові можливості, так і виклики, серед яких – необхідність удосконалення навичок постредагування та адаптації перекладачів до нових технологій. Особливу увагу слід приділяти питанням захисту інтелектуальної власності, оскільки використання захищених авторським правом текстів для навчання штучного інтелекту залишається предметом дискусій.

Подальші дослідження можуть зосередитися на розробці етичних стандартів застосування ШІ в перекладі, удосконаленні алгоритмів з урахуванням культурних особливостей мов та розширенні правового регулювання для захисту прав авторів і перекладачів. Важливо також вивчати вплив автоматизованих систем на професійну діяльність перекладачів та розробляти стратегії ефективної інтеграції ШІ у перекладацьку практику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності : навчальний посібник / В. К. Матвійчук та ін. / за ред. І. С. Тімуш, Ю. В. Нікітіна, В. П. Мироненко. – Київ : Національна академія управління, 2014. 352 с.
2. Андрієнко Л. О. Проблеми розвитку машиного перекладу на сучасному етапі. Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія. Черкаси : ЧДТУ, 2005. № 27. С. 348–351.
3. Денежников С. С. Супертехнології штучного інтелекту в трансгуманістичному дискурсі. *Філософія науки: традиція та інновації*, 2013. № 2. С. 132–141.
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23 грудня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 19.03.2025).
5. Засоби штучного інтелекту : навч. посіб. / Р. О. Ткаченко та ін. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. 204 с.

6. Красуля, А., Турчина, М. Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу. *Львівський філологічний часопис*. 2020. (8). С. 108–113. <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.17>
7. Осіпа Л. В. Комп'ютерний переклад тексту за допомогою системи машинного перекладу PRAGMA. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2008. № 1 (13). С. 14–19.
8. Пилипів І., Матяш А. Війна за мільярди: проблема авторського права та ШІ вийшла за рамки звичайного плагіату. Економічна правда. URL: https://epravda.com.ua/publications/2024/05/7/713178/?utm_source (дата звернення: 19.03.2025).
9. Системи штучного інтелекту: навч. посіб. / Ю. В. Нікольський та ін. / за наук. ред. В. В. Пасічника; 2-ге вид., виправл. та доповн. Львів: Магнолія-2006, 2013. 279 с.
10. Mantecón, Miguel L. Authorship and Rights Ownership in the Machine Translation Era. 2023. 10.1007/978-3-031-14689-3_5.
11. Vasheghani Farahani, Mehrdad. Adequacy in Machine vs. Human Translation: A Comparative Study of English and Persian Languages. *Applied Linguistics Research Journal*. 2020. 4. 10.14744/alrj.2020.98700.
12. Wang, Lan. The Impacts and Challenges of Artificial Intelligence Translation Tool on Translation Professionals. *SHS Web of Conferences*. 163. 2023. 10.1051/shsconf/202316302021.

REFERENCES:

1. Matviichuk, V. K., et al. (2014). Aktualni problemy prava intelektualnoi vlasnosti [Current issues of intellectual property] (I. S. Timush, Yu. V. Nikitin, & V. P. Myronenko, Eds.) [Textbook]. National Academy of Management. [in Ukrainian]
2. Andriienko, L. O. (2005). Problemy rozvytku mashynoho perekladu na suchasnomu etapi [Problems of machine translation development at the present stage]. *Humanitarian Bulletin. Series: Foreign Philology*, (27), 348–351. Cherkasy: ChDTU. [in Ukrainian]
3. Denezhnikov, S. S. (2013). Supertekhnolohii shtuchnoho intelektu v transhumanistychnomu dyskursi [Super technologies of artificial intelligence in transhumanist discourse]. *Philosophy of Science: Tradition and Innovation*, (2), 132–141. [in Ukrainian]
4. Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" No. 3792-XII of December 23, 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> [in Ukrainian]
5. Tkachenko, R. O., et al. (2014). Zasoby shtuchnoho intelektu [Artificial intelligence means]. [Textbook] Publishing House of Lviv Polytechnic National University. [in Ukrainian]
6. Krasulia, A., & Turchyna, M. (2020). Vykorystannia instrumentiv shtuchnoho intelektu: porivnialnyi analiz system avtomatyzovanoho perekladu [The use of artificial intelligence tools: A comparative analysis of machine translation systems]. *Lviv Philological Journal*, (8), 108–113. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.17>. [in Ukrainian]
7. Osipa, L. V. (2008). Komp'uternyi pereklad tekstu za dopomohoiu systemy mashynnoho perekladu PRAGMA [Computer translation of text using the PRAGMA machine translation system]. *Informatics and Information Technologies in Educational Institutions*, (1) (13), 14–19. [in Ukrainian]
8. Pylypiv, I., & Matiash, A. (2024, 7 May). Viina za miliardy: problema avtorskoho prava ta ShI vyishla za ramky zvychainoho plahiatsu [War for billions: the problem of copyright and AI has gone beyond simple plagiarism]. *Ekonomichna pravda*. https://epravda.com.ua/publications/2024/05/7/713178/?utm_source
9. Nikolskyi, Yu. V., et al. (2013). Systemy shtuchnoho intelektu [Artificial intelligence systems] (V. V. Pasichnyk, Ed.) [Textbook, 2nd edition]. Magnoliia-2006.
10. Mantecón, Miguel L. (2023). Authorship and Rights Ownership in the Machine Translation Era. 10.1007/978-3-031-14689-3_5.
11. Vasheghani Farahani, Mehrdad. (2020). Adequacy in Machine vs. Human Translation: A Comparative Study of English and Persian Languages. *Applied Linguistics Research Journal*. 4. 10.14744/alrj.2020.98700.
12. Wang, Lan. (2023). The Impacts and Challenges of Artificial Intelligence Translation Tool on Translation Professionals. *SHS Web of Conferences*. 163. 10.1051/shsconf/202316302021.

УДК 821.112.2'06-31.09

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-10>

Тетяна СЕМЕНЮК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-6832-0551

Еліна МАЛЕЦЬ

студентка третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

Бібліографічний опис статті: Семенюк, Т., Малець, Е. (2025). Наративні стратегії вираження проблематики посттоталітарного роману Бернгарда Шлінка «Читець». *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 66–71, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-10>

НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ВИРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ПОСТТОТАЛІТАРНОГО РОМАНУ БЕРНГАРДА ШЛІНКА «ЧИТЕЦЬ»

Стаття досліджує роман «Читець» Бернгарда Шлінка у контексті новітніх тенденцій сучасного літературознавства. Метою статті є аналіз наративних стратегій, використаних автором для відображення основної тематики твору, а саме культури пам'яті, проблематизації історичної провини, моральної відповідальності та особистого вибору особистості у складних життєвих умовах. Особлива увага приділяється взаємодії індивідуальної та колективної пам'яті, історичної відповідальності та морального осмислення минулого. У науковому доробку виокремлені такі наративні стратегії як «Я-натор» (роман написаний від першої особи, імені головного героя), «ретроспективне оповідання» (головний герой розповідає про події, що сталися і минулому), «хронологічний поділ» (три частини роману, які відповідають трьом етапам життя головного героя), «інтертекстуальність» (роман містить покликання на літературні твори) та «мовна стриманість» (мова твору стримана, без емоційності). Наративні стратегії служать засобом вираження проблем тогочасного суспільства, серед яких виправдання злочину через підпорядкування наказам, стосунки між людьми з великою різницею у віці, а також неписьменність як метафора незнання та сорому. Робота розкриває психологічні портрети головних героїв – Міхаеля Берга та Ганни Шмітц, завдяки яким автор розглядається питання міжпоколіннєвого діалогу в німецькому суспільстві після Другої світової війни, досліджуючи, як історія закоханої пари відображає спробу воєнного покоління осмислити нацистське минуле. Особлива увага приділяється питанню вини, моралі, сорому та спокути, що лейтмотивом проходять через весь роман. У роботі продемонстровано, як індивідуальні моральні дилеми відображають ширший колективний досвід, а також як наративні стратегії роману сприяють глибшому переосмисленню історичних подій.

Ключові слова: наративна стратегія, культура пам'яті, індивідуальна та колективна пам'ять, мораль.

Tetiana SEMENIUK

Ph.D. in Philology, Associate Professor at the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Avenue, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-6832-0551

Elina MALETS

second-year student of the first (bachelor's) level of higher education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Avenue, Lutsk, Ukraine, 43025

To cite this article: Semeniuk, T., Malets, E. (2025). Naratyvni stratehii vyrazhennia problematyky posttotalitarnoho romanu Bernharda Shlinka «Chytets» [Narrative Strategies for Expressing the Problems of Bernhard Schlink's Post-Totalitarian Novel «The Reader»]. *Current Issues of Foreign Philology*. 22, 66–71, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-10>

NARRATIVE STRATEGIES FOR EXPRESSING THE PROBLEMS OF BERNHARD SCHLINK'S POST-TOTALITARIAN NOVEL «THE READER»

The article examines Bernhard Schlink's novel The Reader in the context of the latest trends in contemporary literary studies, in particular, the issues of memory, trauma and moral responsibility. The aim of the article is to analyse the narrative strategies used by the author to reflect the main themes of the novel, namely the culture of memory, problematisation of historical guilt, moral responsibility and personal choice in difficult life conditions. Particular attention is paid to the interaction of individual and collective memory, historical responsibility and moral comprehension of the past. The article addresses issues that reflect such problems of the society of that time as the justification of a crime through obedience to orders, relationships between people with a large age difference, and illiteracy as a metaphor for ignorance and shame. The work reveals psychological portraits of the main characters, Michael Berg and Hanna Schmitz, which help the author to examine the issue of intergenerational dialogue in German society after the Second World War, exploring how the story of a couple in love reflects the attempt of the wartime generation to comprehend the Nazi past. Particular attention is paid to the issues of guilt, morality, shame, and redemption that run through the novel. The paper demonstrates how individual moral dilemmas reflect a broader collective experience, as well as how the novel's narrative strategies contribute to a deeper rethinking of historical events. The article identifies the following narrative strategies: "I-narrator" (the novel is written in the first person, on behalf of the protagonist), "retrospective narration" (the protagonist tells about events that happened in the past), "chronological division" (three parts of the novel corresponding to three stages of the protagonist's life), "intertextuality" (the novel contains references to literary works) and "linguistic restraint" (the language of the novel is restrained, without emotionality).

Key words: narrative strategy, culture of memory, individual and collective memory, morality.

Актуальність проблеми. Сучасна література дедалі частіше звертається до проблеми пам'яті, історичної провини, відповідальності та моралі. Роман «Читець» (1995) Бернгарда Шлінка є яскравим прикладом такого осмислення минулого через індивідуальні переживання. Автор досліджує травматичний досвід двох поколінь Німеччини після Другої світової війни, що робить цей твір важливим для аналізу в межах новітніх літературознавчих тенденцій.

Роман «Читець» є надзвичайно популярним, твір став бестселером не тільки в Німеччині, де він введений до шкільної програми, але й в усьому світі, будучи перекладеним майже 40 мовами. Які наративні стратегії використав автор, аби достукатися до кожного читача, піднімаючи надзвичайно важливі проблеми індивідуальної та колективної пам'яті, моралі та провини? Це питання лягло в основу нашої літературознавчої наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роман Бернгарда Шлінка «Читець» привертая й досі привертає значну увагу дослідників та критиків. Українські науковці В. Марценішко (Марценішко, 2018) та С. Таратута (Таратута, 2023) досліджували історичну пам'ять та ідеї розлюднення у романі. Серед зарубіжних науковців хочемо наголосити на наукових розвідках В. Нівен, який у своїй праці «Bernhard Schlink's 'Der Vorleser' and the Problem of Shame» (Niven, 2003) розглядає образ Ганни Шмітц не як

жертви неписьменності, а як людини, яка уникає сорому, пов'язаного з її неграмотністю. Головна героїня твору Ганна часто стає об'єктом літературознавчих досліджень через свою професію, неграмотність, стосунки з молодшим за неї чоловіком тощо. Й. Метц у свою чергу акцентує увагу на наративних стратегіях та проблемі сисвітлення фашизму у романі (Metz, 2004, с. 300–323).

Мета наукової розвідки полягає у дослідженні наративних стратегій, використаних Бернгардом Шлінком у романі «Читець» з ціллю з'ясування, яким чином структура оповіді, ретроспективність, особливості внутрішнього монологу та мовна стриманість сприяють глибшому розкриттю тем особистої та колективної провини, пам'яті, любові та морального вибору. Аналіз спрямований на виявлення зв'язку між формою оповіді та змістовими акцентами твору.

Виклад основного матеріалу. Історична пам'ять є тією сторінкою в минулому кожної нації, яку не можливо просто так перевернути. Довгий час про злочини проти людства мовчали, адже боялися. У промові Конрад Аденауер 20 вересня 1949 року наголосив: «Залишити минуле минулим» (Gries, 2008, с. 23), запровадивши тим самим курс на забування. Відтак травматична історія залишилася у пам'яті індивідуальною історією кожної окремої родини (Третьевич, 2016).

«Читець» (нім «Der Vorleser») є одним з найпопулярніших творів Бернхарда Шлінка, який

підіймає тему травматичного нациського минулого Німеччини.

Роман розповідає про життя оповідача Міхаеля Берга. Твір поділений три частини і відповідно кожна з них характеризує певний період із життя головного героя. Дія першої частини відбувається у 1958/59 роках. Міхаелю п'ятнадцять років, він знайомиться з 36-річною Ганною. Хлопець закохується в набагато старшу працівницю залізниці, у них починаються стосунки.

У другій частині зустрічаємо Міхаеля, який присутній на судовому процесі над п'ятьма колишніми наглядачками концтабору Освенцим. Ганну та інших наглядачок звинувачують у тому, що вони під час бомбардування та пожежі, що почалась після нього, не відкрили двері 300 єврейським жінкам, які ховалися у церкві, де живцем згоріли. Міхаель відразу впізнає Ганну і всі моменти з минулого стають для нього зрозумілими. Нарешті Міхаель знаходить відповідь на головне питання: «Чому Ганна раптово зникла?». Впродовж цієї частини Берг намагається зрозуміти і пояснити для себе, чому Ганна так вчинила і роздумує над тим, що допомогти їй, але так і не наважується на це.

У третій частині Ганна перебуває у в'язниці, Міхаель надсилає туди касети, на яких запис читання книг. Це допомагає Ганні навчитися читати та писати. Після 18 років ув'язнення суд звільняє Ганну, за тиждень до її звільнення, колишні закохані зустрічаються у в'язниці. Ганну хвилює ставлення Міхаеля до неї, а чоловіка – її каяття у злочині проти людства. За день до виходу на свободу Ганна покінчує життя самогубством у камері, залишивши зароблені в ув'язненні гроші колишній ув'язненій Освенцима.

Роман «Читець» підіймає багато тем, які довго залишалися поза увагою людей через їхню складність і делікатність. У творі йдеться про ті сторони людського життя, які часто були табу через моральні, культурні чи історичні упередження. Розглянемо основні теми роману:

а) **Тема внутрішнього конфлікту так званого «другого покоління»** – генерації молоді, що намагається розібратися, зрозуміти, а також засудити страшні злочини нацизму, зроблені поколінням батьків.

Ця тема активно проявляється в другій частині твору. Оповідач, Міхаель Берг, згадує, як

бувши студентом юриспруденції, він разом зі своїми одногрупниками відвідував судові засідання, які стосувались справи у обвинуваченні 5 наглядачок концтабору. Вони під час пожежі у церкві, яка виникла після бомбардування, не відкрили двері 300 єврейським жінкам, які так і згоріли живцем. Відвідування залу засідань викликає в студентів неймовірний ентузіазм, викликаний бажанням порвати з ганебним минулим своїх батьків: *«Aufarbeitung! Aufarbeitung der Vergangenheit! Wir Studenten des Seminars sahen uns als Avantgarde der Aufarbeitung. Wir rissen die Fenster auf, ließen die Luft herein, den Wind, der endlich den Staub aufwirbelte, den die Gesellschaft über die Furchtbarkeiten der Vergangenheit hatte sinken lassen. Wir sorgten dafür, daß man atmen und sehen konnte. Auch wir setzten nicht auf juristische Gelehrsamkeit. [...] Die Generation, die sich der Wächter und Schergen bedient oder sie nicht gehindert oder sie nicht wenigstens ausgestoßen hatte, als sie sie nach 1945 hätte ausgestoßen können, stand vor Gericht, und wir verurteilten sie in einem Verfahren der Aufarbeitung und Aufklärung zu Scham»* (Schlink, 1995, с. 87).

Учасники семінару хотіли зрозуміти минуле своєї країни, а для цього їм необхідно було розкрити всі його жахи, тим самим засудивши і змусивши до каяття покоління своїх батьків. Бажання молодих людей, які ніколи не чули про нацизм, дізнатися про приховані злочини минулого було підтримано старшим поколінням. Слід зазначити, що для багатьох німців питання минулого, безпосередньо пов'язані з їхніми батьками, залишаються не тільки актуальними, а й чутливими. Тому вони постійно наголошують на негативному ставленні до злочинів старшого покоління, яке, на їхню думку, закладає підґрунтя для можливості повторення безкарності.

б) Проблема взаємин батьків і дітей

У Міхаеля були дуже своєрідні стосунки з батьками і різне ставлення як до матері, так і до батька. Він вважав, що мама його дуже розпестила. Це також підтверджується через спогади про дитинство Берга: *«Ich erinnere mich an die warme Küche und den heißen Herd, [...] Vor den Herd hatte meine Mutter einen Stuhl gerückt, auf dem ich stand, während sie mich wusch und ankleidete. Ich erinnere mich an das wohlige Gefühl der Wärme und an den Genuß, [...] Ich erinnere mich*

auch, daß, wann immer mir die Situation in Erinnerung kam, ich mich fragte, warum meine Mutter mich so verwöhnt hat.[с. 28] Однак, як можна побачити, Міхаель вважав, що це все, що робить для нього мама не просто так, що за цим, може стояти щось неприємне та важке: „*Hatten die Geschwister etwas bekommen, was ich nicht bekommen hatte? Stand für den weiteren Verlauf des Tages Unangenehmes, Schwieriges an, das ich bestehen mußte?*» (Schlink, 1995, с. 29).

Стосунки з батьком були ще складнішими. Більшість спогадів Міхаеля були з його роботою як професора. Як згадує сам оповідач: «*Wie jedesmal fragte ich mich, ob er tatsächlich über die Frage meiner Mutter nachdachte oder über seine Arbeit. Vielleicht versuchte er auch, über die Frage meiner Mutter nachzudenken, konnte aber, einmal ins Nachdenken verfallen, nicht anders als an seine Arbeit denken. Er war Professor für Philosophie, und Denken war sein Leben, Denken und Lesen und Schreiben und Lehren*» (Schlink, 1995, с. 31– 32]. Навіть коли комусь з дітей, або ж самому Міхаелю потрібно було поговорити з батьком і почути якусь пораду від нього, у відповідь вони отримували лише припущення або гіпотези від професора філософії. Фактично можна сказати, що для Берга його батько був більше професором, аніж татом. Це також підкріплюється через ще один спогад Міхаеля: «*Wenn wir Kinder unseren Vater sprechen wollten, gab er uns Termine wie seinen Studenten.*“: „*Wir selbst warteten nicht im Flur, wenn unser Vater uns einen Termin gegeben hatte. Aber auch wir klopfen zum festgesetzten Zeitpunkt an die Tür seines Arbeitszimmers und wurden hereingerufen*» [Schlink, с. 134–135].

в) Голокост та нацистський режим

Ця тема є однією з головних та важливих аспектів роману. Один з фактів Голокосту, а також нацизму можна зустріти безпосередньо в другій частині твору. Адже, саме в цій частині стає відомо, що Ганна була наглядачкою в концтаборі під час Другої світової війни. Її участь у нацистських злочинах стає центральним моральним питанням роману. Її неграмотність відображує «сліпоту» щодо моралі та наслідків своїх дій. Судовий процес, на якому був присутній Міхаель, стосувався справи, в якій 5 наглядачок концтабору, в тому числі і Ганна, звинувачувалися що вони під час бомбардування та пожежі, яка почалась після нього, не

відчинили двері 300 єврейським жінкам, які ховалися у церкві, де вони згоріли живцем. Під час самого слухання, Ганна бере всю вину на себе, а саме те, що вона писала звіт: «*Haben Sie den Bericht geschrieben?*» , «*Wir haben uns zusammen überlegt, was wir schreiben sollen. Wir wollten denen, die sich davongemacht hatten, nichts anhängen. Aber daß wir was falsch gemacht hätten, wollten wir uns auch nicht anziehen*». [...] *Dann sagte sie: «Sie brauchen keinen Sachverständigen holen. Ich gebe zu, daß ich den Bericht geschrieben habe*» (Schlink, 1995, с. 121).

Однак, вона все ще намагається себе захистити і стверджує, що лише виконувала прикази «зверху». Як останню надію на захист себе, вона запитує в судді, що б він зробив на її місці, хоча звинувачений не має права взагалі щось запитувати. «*Ich habe... ich meine... Was hätten Sie denn gemacht?*», «*Das war von Hanna als ernste Frage gemeint.* [...] *Es gehört sich in deutschen Strafverfahren nicht, daß Angeklagte Richtern Fragen stellen. Aber nun war die Frage gestellt, und alle warteten auf die Antwort des Richters*» (Schlink, 1995, с. 107).

г) Стосунки між людьми з великою різницею у віці

Після того, як Ганна допомогла Міхаелю, коли йому стало зле на вулиці, він прийшов їй подякувати. Саме з того моменту між ними виникають почуття та починається роман. Такий короткочасний роман в послідовності мав великий вплив на життя та майбутнє Міхаеля. Їхні стосунки розпочались, коли Бергу було лише 15, а Ганні вже було 35 років. Між ними була прірва у вигляді 20 років різниці. Ця прірва надалі стала в деякому сенсі причиною непорозуміння та сварок між ними. Їхні стосунки були далекі від гармонії та ідеалу. Ганна, як старша й досвідчена, постійно маніпулює Міхаелем, змушуючи його повністю підкорятися. Вона не давала бажаного для юнака емоційного зближення, залишаючись при цьому самозаглибленою не лише у свій внутрішній світ, а й у своє тіло: «*Auch wenn wir uns liebten, nahm sie selbstverständlich von mir Besitz*» (Schlink, 1995, с. 33]. Усвідомлення цього прийде до Міхаеля лише згодом, через декілька десятків років. Однак, якщо подивитися на це під іншим кутом, любовний зв'язок зі старшою жінкою надав Міхаелю впевненості та відчуття змужніння: «*Ich staune, wieviel Sicherheit Hanna mir*

gegeben hat. Mein Erfolg in der Schule ließ meine Lehrer aufmerken und gab mir die Sicherheit ihres Respekts. Die Mädchen, denen ich begegnete, merkten und mochten, daß ich keine Angst vor ihnen hatte. Ich fühlte mich in meinem Körper wohl» (Schlink, 1995, с. 41].

д) Неписьменність

За допомогою другої головної героїні – Ганни Шміц, Бернгард Шлінк підіймає тему неписьменності (Analphabetismus). В другій частині роману стає чітко зрозумілим, що Ганна належить до тих людей, які не вміють ні читати, ні писати. Однак вона завжди намагалась приховати цей факт не тільки від Міхаеля, а й від усіх. Цей момент допомагає прояснити, зрозуміти та обґрунтувати всі попередні вчинки Ганни. Чому вона вибрала роботу як наглядка в концтаборі замість підвищення в «Siemens»? Чому Ганна вибирала слабших в концтаборі і заставляла їх читати для себе, а потім повідомляла, що скоро їх повезуть до Освенцима? Чому вона завжди просила Міхаеля читати їй, навіть коли він цього не хотів? Чому вона так гостро відреагувала на те, що Міхаель одного ранку хотів принести їй сніданок в ліжку, попередньо залишивши записку, що він скоро повернеться? Чому Ганна так розізлилася, коли Міхаель сказав, що не дуже любить школу і не хоче навчатися? Відповідь тому була одна – Ганна Шміц не вміла читати і соромилась цього. *«Hanna konnte nicht lesen und schreiben. Deswegen hatte sie sich vorlesen lassen. Deswegen hatte sie mich auf unserer Fahrradtour das Schreiben und Lesen übernehmen lassen und war am Morgen im Hotel außer sich gewesen, als sie meinen Zettel gefunden, meine Erwartung, sie kenne seinen Inhalt, geahnt und ihre Bloßstellung gefürchtet hatte.[...]Deswegen hatte sie sich der Beförderung bei Siemens entzogen und war Aufseherin geworden. [...]Weil sie das Buch der Tochter wie auch die Anklage nicht hatte lesen, die Chancen ihrer Verteidigung nicht hatte sehen und sich nicht entsprechend hatte vorbereiten können? Hatte sie deswegen ihre Schützlinge nach Auschwitz geschickt? Um sie, falls sie was gemerkt haben sollten, stumm zu machen? Und hatte sie deswegen die Schwachen zu ihren Schützlingen gemacht? Deswegen? Daß sie sich schämte, nicht lesen und schreiben zu können, und lieber mich befremdet als sich bloßgestellt hatte, verstand ich»* (Schlink, 1995, с. 126–127).

Різноманітність тематики твору та її майстерна подача є результатом наративних технік, які Б. Шлінк використовує у романі «Читець», а саме:

1. Я-натор (Ich-Erzähler). Роман написаний від першої особи, від імені головного героя – Міхаеля Берга. Цю стратегію називають «Я поза світом персонажів», саме автор-оповідач передає свої знання, не беручи участі в самій дії. Персонаж-оповідач умовно звертається до слухача або аудиторії слухачів, рідше – до читацької аудиторії і вказує на власну активність у процесі оповіді (Moenning, 2004). Ця стратегія створює інтимність і довіру між читачем і оповідачем; передає внутрішній конфлікт героя, його сумніви, провину, сором, кохання; дає змогу читачеві пережити минуле разом із Міхаелем, бути свідком його дорослішання та морального становлення. В. Марценішко вважає, що «оповідач записує свою історію, інколи розтягуючи час, інколи ущільнюючи його. Особливо заважає цілісному сприйняттю сюжету те, що оповідач постійно коментує дію, втручається в неї. У творі травматичний наратив подається нелінійно, фрагментарно, оскільки сюжет поділяється на три нерівномірні частини (знайомство Міхаеля й Ганни 1958 р., суд над Ганною 1964 р., її смерть 1984 р.)» (Марценішко, 2018, с.169].

2. Ретроспективне оповідання (Rückblick-Erzählung). Міхаель розповідає про події, що сталися в минулому – з позиції людини, яка вже все пережила. Цей прийом оказує, як пам'ять змінюється з часом – що забувається, що болить більше з роками.

3. Хронологічний поділ (тричастинна структура). Роман чітко поділений на три частини, які відповідають етапам життя героя: юність та перші стосунки з Ганною; студентські роки та судовий процес; доросле життя та післясмак усього, що сталося.

4. Мовна стриманість (nüchterner Stil). Мова твору – стримана, чітка, без надмірної емоційності. Це підсилює об'єктивність та довіру до розповіді.

5. Інтертекстуальність (Intertextualität).

Роман містить посилання на літературні твори, які Міхаель читає Ганні (зокрема Гомера «Одисею»). Це створює глибину розповіді, надає символічного значення їхнім стосункам, посилює тему осмислення людської природи через літературу.

Висновки. Роман Бернгарда Шлінка «Читець» є багатограним твором, який досліджує не лише особисту драму, а й колективний досвід нації. Автор порушує питання осмислення минулого, зокрема періоду нацистської Німеччини. Майстерне переплетіння різноманітних наративних стратегій оповіді допома-

гає зрозуміти глибину історичної провини, яка й досі хвилює німецьку націю, за яку соромно й дотепер. Перспективи подальших літературознавчих розвідок вбачаємо у дослідженні кризи маскулінності та розквіту фіміністичних проявів у романі Бернгарда Шлінка «Читець», які спостерігаємо в образах головних героїв твору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Марценішко В. Історія і травматична пам'ять у романі Бернгарда Шлінка «Читець». *Літературознавство. Фольклористика. Культурологія*. 2018. Вип. 27-28. С. 167-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lfk_2018_27-28_16
2. Таратута С. Втілення ідеї розлюднення в образній системі роману Б.Шлінка «Читець». *Journal of Cross-Cultural Education*. 2023. № 2. Р. 63–74.
3. Третьєвич М. Зміна меморіальної парадигми у суспільно-історичному та літературному дискусії Німеччини 90-х-2000-х років. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Філологічні науки*. 2016. № 2. С. 239–244.
4. Gries B. Die Grass-Debatte. Die Vergangenheit in in der Wahrnehmung von drei Generationen. Marburg, 2008. S. 23.
5. MacKinnon, John E. «Law and Tenderness in Bernhard Schlink's «The Reader» *Law and Literature*. Vol. 16, No. 2, 2004. P. 179–201.
6. Metz J. «Truth Is a Woman»: Post-Holocaust Narrative, Postmodernism, and the Gender of Fascism in Bernhard Schlink's «Der Vorleser». *The German Quarterly*. Vol. 77, No. 3, 2004. P. 300–323.
7. Moenning U. Die Erzählung von Alexander und Semiramis : kritische Ausgabe mit einer Einleitung, Übersetzung und einem Wörterverzeichnis. Berlin, 2004.
8. Niven B. Bernhard Schlink's «Der Vorleser» and the Problem of Shame. *The Modern Language Review*. Vol. 98, No. 2, 2003. P. 381-396.
9. Schlink B. Der Vorleser. Bern. 1995, 207 S.
10. Welzer H. Kumulative Heroisierung. Nationalsozialismus und Krieg im Gespräch zwischen den Generationen. Mittelweg 36. 2001. S. 57–73.

REFERENCES:

1. Martsenishko, V. 2018. Istoriia i travmatychna pamiat u romani Bernharda Shlinka «Chytets» [History and Traumatic Memory in Bernhard Schlink's The Reader]. *Literaturoznavstvo. Folklorystyka. Kulturolohiia*. Vyp. 27-28, 167-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lfk_2018_27-28_16 [In Ukrainian].
2. Taratuta, S. 2023. Vtilennia idei rozliudnennia v obraznii systemi romanu B.Shlinka «Chytets» [The embodiment of the idea of dehumanisation in the figurative system of B. Schlink's novel The Reader]. *Journal of Cross-Cultural Education*. № 2, 63–74. [In Ukrainian].
3. Tretevyh, M. 2016. Zmina memorialnoi paradyhmy u suspilno-istorychnomu ta literaturnomu dyskusii Nimechchyny 90-kh-2000-kh rokiv [Changing the Memorial Paradigm in the Social, Historical, and Literary Debate in Germany in the 1990s and 2000s]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriiia: Filolohichni nauky*. № 2, 239–244. [In Ukrainian].
4. Gries, B. 2008. Die Grass-Debatte. Die Vergangenheit in in der Wahrnehmung von drei Generationen. Marburg, 23.
5. MacKinnon, John E. 2004. «Law and Tenderness in Bernhard Schlink's «The Reader» *Law and Literature*. Vol. 16, No. 2, 179–201.
6. Metz, J. 2004. «Truth Is a Woman»: Post-Holocaust Narrative, Postmodernism, and the Gender of Fascism in Bernhard Schlink's «Der Vorleser». *The German Quarterly*. Vol. 77, No. 3, 300–323.
7. Moenning, U. 2004. Die Erzählung von Alexander und Semiramis : kritische Ausgabe mit einer Einleitung, Übersetzung und einem Wörterverzeichnis. Berlin.
8. Niven, B. 2003. Bernhard Schlink's «Der Vorleser» and the Problem of Shame. *The Modern Language Review*. Vol. 98, No. 2, 381-396.
9. Schlink, B. 1995. Der Vorleser. Bern. 207 S.
10. Welzer, H. 2001. Kumulative Heroisierung. Nationalsozialismus und Krieg im Gespräch zwischen den Generationen. Mittelweg 36, 57–73.

УДК 811.111+811.161.2]25'374.2 : 33 (045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-11>

Юрій СИЛОВАНЮК

аспірант кафедри германської філології, Київський національний лінгвістичний університет,
вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, Україна, 03150

ORCID: 0009-0005-0250-7264

Бібліографічний опис статті: Силованюк, Ю. (2025). Розвиток англійсько-української економічної лексикографії: аналіз здобутків, принципи укладання та перспективи вдосконалення перекладних словників. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 72–79, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-11>

РОЗВИТОК АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ: АНАЛІЗ ЗДОБУТКІВ, ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕКЛАДНИХ СЛОВНИКІВ

Стаття присвячена комплексному аналізу підходів до укладання двомовних словників економічних термінів, їхньої структури, змістового наповнення та значення для розвитку української економічної лексикографії. У центрі уваги дослідження – теоретичні й практичні аспекти організації мікро- та макроструктури словника, що сприяють забезпеченню користувачів ефективними засобами для розуміння та перекладу економічних термінів. Еволюція української економічної лексикографії досліджена крізь призму ключових етапів, починаючи з перших спроб укладання термінологічних довідників у радянський період і до сучасних досягнень після здобуття незалежності України.

Автор здійснює ґрунтовний аналіз досліджень і здобутків у галузі англійсько-української економічної лексикографії. Особлива увага приділена роботам таких дослідників, як І. Анікеєнко, який уперше поєднав тематичний і алфавітний підходи до організації перекладного економічного словника, та А. Шимків, яка створила спеціалізований англо-український економічний словник, що став інструментом не лише для перекладу, а й для гармонізації термінології у межах української економічної науки. У статті детально розглядаються принципи, що лежать в основі укладання перекладних словників, зокрема описові та функціональні підходи, організація термінів за тематичними категоріями та необхідність культурної адаптації термінів в контексті міжмовного перекладу.

Автор також обговорює сучасні тенденції в лексикографії, зокрема підкреслено значення мікроструктури словника, зокрема чіткість і некруговість визначень термінів, а також функціональність прикладів, які ілюструють правильне використання термінів. Автор акцентує увагу на необхідності вдосконалення методів укладання словників, зокрема щодо інтеграції нових термінів, адаптації до змінюваного економічного контексту та потреб користувачів. Особлива увага приділяється перспективам подальшого розвитку української економічної лексикографії, зокрема необхідності лексикографічної стратифікації економічних термінів за мікро- та макросферами, враховуючи виклики сучасної глобалізації, технологічних змін та потребу в оновленні словників для більш точного відображення нових економічних реалій.

Ключові слова: економічна термінологія, перекладні словники, лексикографічний аналіз, мовна стандартизація, фахова термінологія, тлумачні словники, стратифікація термінів.

Yuriy SYLOVANYUK

PhD student, Department of German Philology, Kyiv National Linguistic University 73 Velyka Vasylkivska St, Kyiv, Ukraine, 03150

ORCID: 0009-0005-0250-7264

To cite this article: Sylovanyuk, Yu. (2025). Rozvytok anhliisko-ukrainskoi ekonomichnoi leksykohrafii: analiz zdobutkiv, pryntsyipy ukladannia ta perspektyvy vdoskonalennia perekladnykh slovnykiv [Development of English-Ukrainian economic lexicography: Analysis of achievements, principles of compilation, and prospects for improving translation dictionaries]. *Current Issues of Foreign Philology*, 20, 72–79, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-11>

DEVELOPMENT OF ENGLISH-UKRAINIAN ECONOMIC LEXICOGRAPHY: ANALYSIS OF ACHIEVEMENTS, PRINCIPLES OF COMPILATION, AND PROSPECTS FOR IMPROVING TRANSLATION DICTIONARIES

The article is dedicated to a comprehensive analysis of approaches to compiling bilingual dictionaries of economic terms, their structure, content, and significance for the development of Ukrainian economic lexicography. The study focuses on theoretical and practical aspects of organizing the micro- and macrostructure of dictionaries, which provide users with effective tools for understanding and translating economic terms. The evolution of Ukrainian economic lexicography is examined through the lens of key stages, starting from the first attempts to compile terminological guides during the Soviet period to the contemporary achievements following Ukraine's independence.

The author conducts a thorough analysis of research and contributions in the field of English-Ukrainian economic lexicography. Special attention is given to the works of researchers such as I. Anikeienko, who first combined thematic and alphabetical approaches to organizing a bilingual economic dictionary, and A. Shymkiv, who created a specialized Anglo-Ukrainian economic dictionary that became a tool not only for translation but also for harmonizing terminology within Ukrainian economic science. The article also examines the principles underlying the compilation of bilingual dictionaries, particularly descriptive and functional approaches, the organization of terms by thematic categories, and the necessity of cultural adaptation of terms in the context of interlingual translation.

The author also discusses contemporary trends in lexicography, emphasizing the importance of the dictionary's microstructure, particularly the clarity and non-circularity of definitions, as well as the functionality of examples that illustrate the correct use of terms. Attention is drawn to the need to improve dictionary compilation methods, particularly with respect to integrating new terms, adapting to the changing economic context, and addressing the needs of users. Special attention is paid to the prospects for further development of Ukrainian economic lexicography, specifically the need for lexicographical stratification of economic terms according to micro- and macro-spheres, taking into account the challenges of modern globalization, technological changes, and the need to update dictionaries to more accurately reflect new economic realities.

Key words: economic terminology, translation dictionaries, lexicographic analysis, language standardization, professional terminology, explanatory dictionaries, term stratification.

Актуальність проблеми. Розвиток англійсько-української економічної лексикографії є важливим завданням у контексті глобалізації та інтеграції України в міжнародну економіку. Створення якісних перекладних словників є необхідним для точного відтворення новітніх економічних термінів і концепцій, що виникають через розвиток економічної науки. Незважаючи на досягнення української лексикографії після здобуття незалежності, досі існують проблеми, зокрема вибір реєстрових слів, принципи укладання словників і забезпечення точності перекладу. В. Дубічинський виділяє складність вибору лексики та узгодження значень між мовами (Дубічинський, 2011, С.12). П. Горецький наголошує на проблемі семантичних відповідників (Горецький, 1951, С.19), а С. Головащук на доборі реєстрових слів (Головащук, 1976, С.38). Є. Карпіловська зазначає важливість орієнтації на потреби користувачів (Карпіловська, 2012, С.4), а Л. Паламарчук підкреслює значення актуальності лексики для суспільства та акцентує на адаптації нових слів до літературної норми (Паламарчук, 1973, С.9). Розв'язання цих проблем є ключовим для вдосконалення лексикографії та забезпечення точності перекладу економічної термінології.

Вивчення еволюції економічних перекладних словників сприятиме інтеграції української економічної лексики в міжнародний контекст та відповіді вимогам сучасної науки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Під час дослідження проведено аналіз лексикографічних робіт основних українських авторів та дослідників, починаючи від перших англо-українських словників загальної лексики до сучасних англійсько-українських тлумачних словників економічної термінології. Проведено аналіз процесу становлення та розвитку української перекладної лексикографії за роботами М. Балли, Л. Бербенця, В. Бусела, В. Єрмоленка, С. Єрмоленка, О. Кілієвича, В. Рудницького, С. Юрія та інших. Особлива увага приділена роботам І. Анікеєнко «Англо-український тематичний словник для ділового спілкування. Менеджмент, маркетинг, банківська справа» (Анікеєнко, 2003) та А. Шимків «Англо-український тлумачний словник економічної лексики» (Шимків, 2004). Також досліджено застосовані принципи та методи укладання перекладних словників відповідно до підходів С. Головащука, П. Горецького, В. Дубічинського, А. Дякова, О. Кияка, В. Atkins, Н. Bergenholtz, R. Hartmann, G. James,

R. Moon, M. Rundell, S. Tarp, H. Wiegand, L. Zgusta P. та інших. Незважаючи на значний внесок цих досліджень у розвиток англійсько-української економічної лексикографії, ряд важливих питань залишаються недостатньо висвітленими. Зокрема, потребує подальшого вивчення процес адаптації існуючих принципів та методів до нових економічних реалій, що виникають унаслідок глобалізації та економічних трансформацій. Це відкриває необхідність для більш глибокого аналізу сучасних підходів до відбору термінів, організації словникових статей та ефективного відображення економічних концепцій у перекладних словниках, що, у свою чергу, потребує подальших досліджень у цій сфері.

Мета і завдання статті. Метою даної статті є аналіз еволюції англійсько-українських економічних перекладних словників, а також дослідження основних принципів і методів їх укладання, що сприяють удосконаленню перекладу економічних термінів в умовах глобалізації. Стаття спрямована на виявлення здобутків вітчизняної лексикографії економічної термінології та пошук шляхів удосконалення існуючих підходів для забезпечення точності, ефективності та відповідності вимогам сучасної економічної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток англійсько-українських економічних словників має складну історію, що значною мірою залежала від мовної політики. У радянський період, через домінування російської мови, україномовна лексикографія залишалася на периферії, а спеціалізовані економічні словники не створювалися. Перші англо-українські словники, здебільшого охоплювали загальноживану лексику. Наприклад, «Англо-український словник загальноживаної лексики» (Лев & Вербяний, 1947), «Англо-український словник» (Подвезько, 1948), «Англо-український словник загальноживаної лексики» обсягом 120 000 слів (Балла, 1996) та «Англійсько-український словник» обсягом 500 000 слів (Бусел, 2010). Проте фахові економічні словники з'явилися лише після здобуття незалежності України. Зростаюча інтеграція до глобальної економіки стимулювала створення перших спеціалізованих англо-українських словників, які хоч і були невеликими, але відіграли важливу роль у становленні національної економічної термінології.

За період, що на сьогодні охоплює 33 роки незалежності України, за підрахунками автора, було опубліковано майже 100 англійсько-українських словників. Найбільша кількість перекладних словників містить загальноживану лексику – 22 видання, на другому місці економічна лексика – 18 видань, на третьому – юриспруденція та право – 7 видань. Варто зазначити, що 18% всіх фахових перекладних словників становили багатомовні словники, в яких використовувалось три і більше мов.

Англійсько-українські словники економічної сфери, створені у 1990-х роках, мали характерні риси, пов'язані з соціолінгвістичною ситуацією того часу та загальними тенденціями лексикографічної практики. В умовах пострадянського простору домінував принцип спадкоємності, що забезпечував використання радянських лексикографічних традицій із водночас прагненням уникнути впливу російської мови. Як зазначали А. Д'яков і Т. Кияк, важливо було позбутися «полону» російського посередництва, щоб уникнути механічного відтворення помилок. Принцип прагматизму спрямовував укладання словників на потреби студентів, викладачів і фахівців, що працювали з економічною документацією або вивчали економічну термінологію (Д'яков & Кияк, 1995).

Ці видання орієнтувалися на термінологічний мінімум обсягом 400-1000 слів і були здебільшого дво- або тримовними, використовуючи російську як посередницьку мову. Більшість словників мали друкований формат, були одномовними й структурували матеріал в алфавітному порядку для зручності пошуку. Принцип нормативності визначав добір термінів, спрямованих на закріплення нових економічних понять в українській мові, а суб'єктивний чинник впливав на вибір термінів та подання матеріалу, що відображало індивідуальний підхід кожного укладача. Наприклад, Л. Бербенець орієнтувався на базову термінологію для студентів, акцентуючи увагу на доступності та простоті викладу (Бербенець, 1992), тоді як О. Качура та Г. Пастернак-Таранушенко робили акцент на адаптації термінів до нових економічних реалій та міжнародної практики (Качура & Пастернак-Таранушенко, 1993). Н. Петренко і С. Олійник додали базові терміни й термінологічні словосполучення, призначені для студентів та фахівців у сфері економіки (Петренко & Олійник, 1999).

Таким чином, словники цього періоду відзначалися прагматичною спрямованістю, функціональністю, адаптивністю до умов перехідної економіки та були важливим кроком у становленні української економічної термінології.

У 2000-х роках, із розвитком економіки України та поглибленням міжнародних зв'язків, значно зросла кількість англо-українських словників економічної тематики, що відображало потребу в точній термінології для бізнесу, фінансів і міжнародних відносин. Пік цього періоду припав на 2003 рік, коли було видано 4 спеціалізовані словники, зокрема найбільший обсягом 20 000 слів. Принцип спадкоємності залишався важливим, виявляючись у розширенні реєстрів і включенні термінології з нових галузей, таких як маркетинг, банківська справа та аудит.

Словники «Англо-український словник ділових термінів» (Юрій, 2003) та «Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки» (Кілієвич, 2003), базувалися на попередніх виданнях, зокрема на словниках 90-х років, розвиваючи їхні концепції і збільшуючи обсяг термінології. Принцип суб'єктивності проявлявся у новаторських підходах, зокрема у тематично-понятійному упорядкуванні термінів (Анікеєнко, 2003) і додаванні семантичних маркерів та стилістичних позначок (Шимків, 2004).

Загалом, другий етап розвитку економічної лексикографії характеризувався розширенням обсягів словників, функціональною спеціалізацією та інтеграцією сучасних технологій у лексикографічну практику.

З 2010 року та по наші дні, спостерігається вдосконалення економічної термінологічної системи. Словники цього періоду пережили декілька видань, уточнюючи й доповнюючи матеріал. Наприклад, у «Англо-українському економічному словнику» (Хом'яков & Ільченко, 2010) додано нові категорії, такі як скорочення бізнес-лексики та системи вимірів. «Англо-український словник сучасної банківської термінології» (Черняк, 2013) відзначився дериваційним підходом до термінології банківської справи.

Цей період характеризується переважанням вузькоспеціалізованих словників із середнім обсягом термінів. Серед новацій – електронний доступ та додаткові розділи, як-от «Тлумачний

англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики» (Яковенко, 2015), який містить навчальні та тестові завдання. Словники орієнтовані на практичне застосування, забезпечуючи точність і стандартизованість термінів у реальних текстах. Алфавітний порядок подання зберігається, але доповнюється тлумачними і практичними компонентами.

Кількісне та якісне зростання словників спостерігалось в міру накопичення знань та вдосконалення перекладацьких практик. Згодом збільшувалася кількість заголовних слів, підвищувалася точність відтворення значень термінів, а також поглиблювалася аналітична робота над тлумаченням понять, що робило словники більш корисними для фахівців. Це супроводжувалося розширенням додаткової інформації для користувачів, яка допомагала краще орієнтуватися у специфіці термінів.

Особливу увагу варто приділити кільком лексикографічним роботам. Перша з них – «Англо-український тематичний словник для ділового спілкування. Менеджмент, маркетинг, банківська справа» (Анікеєнко, 2003). Це видання охоплює близько 16 000 термінів і спрямоване на широкий спектр користувачів: від студентів до фахівців у галузях менеджменту, маркетингу та банківської справи. Крім економічної термінології, словник включає загальноповсякденну лексику, необхідну для ділового спілкування. Це допомагає розвивати комплексне розуміння не лише професійних термінів, а й повсякденної ділової лексики, що є важливим для ефективного комунікаційного процесу. Укладач застосував тематично-понятійний принцип упорядкування лексичних одиниць, що дозволяє групувати терміни за логічними тематичними блоками, полегшуючи їх засвоєння. В межах кожної групи терміни розташовано за алфавітним принципом, що значно полегшує процес пошуку. Рішення автора організувати терміни в алфавітному порядку в межах тематичних груп сприяє кластеризації споріднених термінів, що узгоджується з твердженням Н. Bergenholtz і S. Tarp про те, що тематична організація сприяє розумінню користувачами концептів (Bergenholtz & Tarp, 2003). Важливим досягненням укладача є врахування стилістичних та прагматичних аспектів, таких як частотність термінів та їх відповідність мовленнєвим ситу-

аціям, а також відмінності між британським та американським варіантами англійської мови. Це робить словник універсальним для міжнародного контексту. Проте класифікація термінів за галузями не завжди є достатньо обґрунтованою, що може вплинути на точність побудови термінологічної структури. Врахування ієрархії економічних термінів могло б полегшити розуміння взаємозв'язків між термінами та їх роль у загальній економічній системі.

Друга ґрунтовна робота – це «Англо-український тлумачний словник економічної лексики» за редакції А. Шимків, що вийшов друком у 2004 році (Шимків, 2004). Словник містить 20 000 термінів, що охоплюють ключові поняття у таких галузях, як маркетинг, менеджмент, економіка, банківська справа, біржова діяльність, бухгалтерський облік, аудит, фінанси, страхування, оподаткування, виробництво, промисловість, різні види торгівлі, реклама тощо.

Особливість цього словника полягає у його комплексності: він не лише перекладає, а й детально пояснює терміни та надає приклади їхнього використання, що є корисним для глибшого розуміння економічної лексики. Доступність словника в інтернеті забезпечує зручність для широкої аудиторії, включаючи студентів, викладачів та всіх, хто працює у сфері міжнародної економіки.

З точки зору лексикографії та лексикології, даний словник відображає як описові, так і функціональні принципи, розроблений для задоволення практичних та академічних потреб студентів, перекладачів та професіоналів. Описовий характер роботи узгоджується з принципами описової лексикографії, сформульованими S. Atkins і M. Rundell, які підкреслюють важливість документування мови у специфічних сферах (Atkins & Rundell, 2008). Включення етимологій, історичних термінів та контекстно відповідних еквівалентів демонструє відданість ретельному документуванню, що узгоджується з принципом, що лексикографи повинні сумлінно фіксувати реальне використання термінів у спеціалізованих галузях.

Значною перевагою цього словника є його функціональність, орієнтована на потреби користувача. Для забезпечення максимальної точності перекладу авторка використовує низку

лексичних одиниць, включаючи багатозначні терміни та стійкі вирази, такі як «bull market» та «bear market». Ці фразеологічні одиниці перекладаються як «бичачий ринок» і «ведмежий ринок», але їх адаптоване значення у статтях також роз'яснюється через опис типових економічних умов: ринок із тенденцією до зростання або спадання. Такий підхід акцентує важливість фразеології, на чому також наголошує R. Moon. Для користувачів цей аспект є критично важливим, оскільки надає чітке розуміння термінів, поширених у професійному економічному дискурсі (Moon, 1998).

Мікроструктура, або дизайн окремих статей, підвищує доступність і зрозумілість. Визначення термінів є короткими, уникають надмірностей і сприяють швидкому засвоєнню, що узгоджується з думкою H. Wiegand акцентувати увагу на чіткості та некругових визначеннях термінів (Wiegand, 1987). Додатково, використання прикладів у словнику надає контексту, ілюструючи застосування термінів у реальних ситуаціях. S. Atkins і M. Rundell підкреслюють значення прикладів у спеціалізованих словниках для кращого розуміння правильного використання термінів, і приклади, наведені авторкою, ефективно виконують цю функцію, не перевантажуючи користувачів надмірною деталізацією (Atkins & Rundell, 2008).

Етимологічна інформація для окремих термінів також збагачує розуміння користувачів, надаючи історичний і міжмовний контекст економічної термінології. Як зазначав L. Zgusta, етимологія в спеціалізованих словниках може покращити концептуальне розуміння, особливо коли терміни зазнали впливу різних мов (Zgusta, 1971). Включаючи латинські та французькі корені для деяких термінів, А. Шимків розміщує термінологію в ширшому мовному контексті, допомагаючи двомовним користувачам краще зрозуміти основні значення технічних економічних термінів.

З точки зору двомовної термінографії, словник Анни Шимків відіграє важливу роль у стандартизації української економічної термінології. Її підхід вирішує проблеми, описані M. Cabré, яка підкреслює труднощі збереження семантичної точності у двомовних словниках (Cabré, 1999). Дослідниця обережно дотримується балансу між точністю і культурною адаптацією, уникаючи прямих кальок з англійської

на українську і замість цього надає функціональні еквіваленти.

Структура словника і типографічна чіткість також покращують доступність, відображаючи рекомендації Н. Bergenholtz і S. Tarp щодо читабельності у спеціалізованих словниках (Bergenholtz & Tarp, 2003). Використання жирного шрифту для заголовних слів, чіткі інтервали та стислий формат сприяють швидкому огляду і легкому орієнтуванню. Крім того, перехресні посилання в статтях допомагають користувачам навігації по мережі термінів, що дозволяє їм досліджувати пов'язані концепти і альтернативні терміни, що підтримує думку R. Hartmann про те, що взаємопов'язана лексика сприяє розумінню та запам'ятовуванню (Hartmann, 1983).

Робота А. Шимків вирізняється особливою увагою до культурної адаптації, що надає їй значення у розвитку української лексикографії. Зокрема, включення термінів, збережених у мовному середовищі української діаспори. Така інтеграція підтверджує важливість поєднання історичних і сучасних елементів, що підтримує національну ідентичність у термінології. Цей підхід узгоджується з концепцією, яку розвивав Т. Кияк, наголошуючи на необхідності врахування культурної значущості термінів та їх адаптації до національного мовного контексту (Кияк, 2002). Як результат, словник виконує роль не лише двомовного довідника, а й мовно-культурного інструменту, що сприяє гармонізації економічної термінології в Україні.

Така багатофункціональність словника дозволяє зберегти національні мовні традиції, одночасно задовольняючи сучасні потреби

користувачів у галузі економічного дискурсу. Це відповідає поглядам J. Lukszyn та W. Zmarzer, які підкреслювали важливість відображення національних реалій у лексикографії (Lukszyn & Zmarzer, 2006).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток української економічної лексикографії, після тривалого періоду обмежень за радянських часів, отримав новий імпульс після здобуття незалежності. Важливими етапами цього процесу стали праці І. Анікеєнка, який вперше поєднав тематичну та абеткову організацію термінів, та А. Шимків, що здійснила значну роботу з перекладу й тлумачення економічних термінів за галузями. Ці здобутки важливі для формування сучасної української термінології.

Попри значні здобутки, подальші дослідження та вдосконалення залишаються актуальними, зокрема з огляду на необхідність врахування ієрархічної структури економічної терміносистеми та стратифікації економічних термінів за мікро- і макросферами на основі спеціальних критеріїв. Такий підхід дасть можливість розкрити ієрархічну природу та системні зв'язки між термінами, порівнювати економічні поняття, що відображають різні рівні деталізації економічних процесів, явищ та об'єктів, а також визначати їхнє місце й роль у економічному житті суспільства. Таким чином, стратифікація перетворюється на ефективний науково-методологічний інструмент для дослідників, економістів, лінгвістів і перекладачів-практиків, що дозволяє встановлювати зв'язки між термінами різних функцій економічної системи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анікеєнко І. Г. (ред.). *Англо-український тематичний словник для ділового спілкування. Менеджмент, маркетинг, банківська справа: бл. 16 000 слів та словосполучень*. Київ: Ленвіт, 2003.
2. Балла М. І. *Англо-український словник: у 2 т.* Київ: Освіта, 1996.
3. Бербенець Л. І. *Англо-український тлумачний словник фінансових та економічних термінів для студентів зовнішньоекономічних та комерційних спеціальностей*. Київ, 1992.
4. Бусел В. *Англо-український словник, українсько-англійський словник: близько 500 000 одиниць перекладу*. Київ: Перун, 2010.
5. Дубічинський В. В. *Лексикографія: навчально-методичний посібник*. Харків: НТУ "ХПІ", 2011.
6. Д'яков А. С., Кияк Т. Р. *Роль етимології при прямому запозиченні нових термінів та терміноелементів // Проблеми зіставної семантики. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. – Київ, 1995.
7. Єрмоленко С. Я., Єрмоленко В. І. *Англійсько-український словник: Економіка. Фінанси. Банки. Інвестиції. Кредити: понад 12500 термінів*. Київ: Школа, 2002.
8. Головащук С. І. *Перекладні словники і принципи їх укладання: (на лексичному матеріалі російської та української мов)*. Київ: Наукова думка, 1976.

9. Горещкий П. *Методологічні принципи складання загальних двомовних перекладних словників*. Лексикографічний бюлетень, 1951, № 1.
10. Качура О. В., Пастернак-Таранушенко Г. А. *Тлумачний англо-український словник зовнішньоекономічних термінів*. Київ, 1993.
11. Карпіловська Є. А. *Стратифікація лексики у тлумачному словнику*. Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леоніду Сидоровичу Паламарчукові / Інститут української мови НАН України; відп. ред. І. С. Гнатюк. Київ: КММ, 2012, С. 134–139.
12. Кілієвич О. *Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки*. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003.
13. Лев В., Вербяний І. *Англійсько-український словник*. Нюрнберг-Байройт: Видавництво «Час», 1947.
14. Паламарчук Л. С. *Про принципи добору лексичного інвентаря для загальнономовного словника*. Мовознавство, 1973, № 3, С. 3–11.
15. Петренко Н. М., Олійник С. Є., Пилипчук Л. В. *Словник фінансово-економічних термінів. Англо-українсько-російський*. Київ, 1999.
16. Подвезько М. Л., Григоренко К. І. *Англо-український словник*. Київ, 1948.
17. Рудницький В. С. *Англо-український тлумачний словник термінів бухгалтерського обліку*. Київ, 2001.
18. Шимків А. *Англо-український тлумачний словник економічної лексики*. Київ: Києво-Могилянська академія, 2004.
19. Юрій С. І., та ін. *Англо-український словник ділових термінів: понад 20 000 слів [з додатками]: для економістів, бізнесменів, фахівців фінансово-кредитної сфери, банківської справи, студентів, викладачів, перекладачів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Тернопіль: Карт-бланш, 2003.
20. Atkins B.T., Rundell M. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
21. Bergenholtz H., Tarp S. *Two opposing theories: On the function of lexicographic and terminographic works*. Lexikos, 2003.
22. Cabré, M.T. (1999). *Terminology: Theory, Methods, and Applications*.
23. Hartmann R.R.K. *Teaching and Researching Lexicography*. London: Pearson Education, 2001.
24. Lukszyn J., Zmarzer W. *Teoretyczne podstawy terminologii*. Warszawa, 2001.
25. Moon R. *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-based Approach*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
26. Wiegand H.E. *On the Structure and Contents of a General Theory of Lexicography*. Lexikos, 1987.
27. Zgusta L. *Manual of Lexicography*. The Hague: Prague Academia, 1971. 360 p.

REFERENCES:

1. Anikeienko, I. H. (Ed.). (2003). *Anhlo-ukrainskyi tematychnyi slovnyk dlia dilovoho spilkuvannia. Menedzhment, marketynh, bankivska sprava: bl. 16 000 sliv ta slovopoluchen* [English-Ukrainian thematic dictionary for business communication: Management, marketing, banking: approx. 16,000 words and phrases]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
2. Balla, M. I. (1996). *Anhlo-ukrainskyi slovnyk: u 2 t.* [English-Ukrainian dictionary: in 2 volumes]. Kyiv: Osvita [in Ukrainian].
3. Berbenets, L. I. (1992). *Anhlo-ukrainskyi tлумачnyi slovnyk finansovykh ta ekonomichnykh terminiv dlia studentiv zovnishnoekonomichnykh ta komertsiiynykh spetsialnostei* [English-Ukrainian explanatory dictionary of financial and economic terms for students of international economic and commercial specialties]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Busel, V. (2010). *Anhlo-ukrainskyi slovnyk, ukrainsko-anhliiskyi slovnyk: blyzko 500 000 odyntys perekladu* [English-Ukrainian and Ukrainian-English dictionary: approx. 500,000 translation units]. Kyiv: Perun [in Ukrainian].
5. Dubichynskyi, V. V. (2011). *Leksikohrafiia: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Lexicography: Educational-methodological manual]. Kharkiv: NTU "KhPI" [in Ukrainian].
6. Diakov, A. S., & Kyiak, T. R. (1995). *Rol etymolohii pry priamomu zapozychenni novykh terminiv ta terminois elementiv* [The role of etymology in the direct borrowing of new terms and term elements]. In *Problemy zistavnoi semantyky. Materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii* [Problems of comparative semantics. Proceedings of the All-Ukrainian scientific conference]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Yermolenko, S. Ya., & Yermolenko, V. I. (2002). *Anhliisko-ukrainskyi slovnyk: Ekonomika. Finansy. Banky. Investytsii. Kredyty: ponad 12500 terminiv* [English-Ukrainian dictionary: Economics. Finance. Banks. Investments. Credits: over 12,500 terms]. Kyiv: Shkola [in Ukrainian].
8. Holovashchuk, S. I. (1976). *Perekladni slovnyky i pryntsypy yikh ukladannia: (na leksychnomu materialy rosiiskoi ta ukrainskoi mov)* [Translation dictionaries and principles of their compilation: (based on lexical material of Russian and Ukrainian languages)]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

9. Horetskyi, P. (1951). *Metodolohichni pryntsypy skladannia zahalnykh dvomovnykh perekladnykh slovnykiv* [Methodological principles of compiling general bilingual translation dictionaries]. *Leksikohrafichnyi biuletyn*, (1) [in Ukrainian].
10. Kachura, O. V., & Pasternak-Taranushenko, H. A. (1993). *Tlumachnyi anhlo-ukrainskyi slovnyk zovnishnoekonomichnykh terminiv* [Explanatory English-Ukrainian dictionary of foreign economic terms]. Kyiv [in Ukrainian].
11. Karpilovska, Ye. A. (2012). *Stratyfikatsiia leksyky u tlumachnomu slovnyku* [Lexical stratification in an explanatory dictionary]. In Ukrainian and Slavic explanatory and translation lexicography. Dedicated to Leonid Sydorovych Palamarchuk / Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine; Ed. I. S. Hnatiuk (pp. 134–139). Kyiv: KMM [in Ukrainian].
12. Kiliievych, O. (2003). *Anhlo-ukrainskyi hlosarii terminiv i poniat z analizu derzhavnoi polityky ta ekonomiky* [English-Ukrainian glossary of terms and concepts for public policy and economic analysis]. Kyiv: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko “Osnovy” [in Ukrainian].
13. Lev, V., & Verbianyi, I. (1947). *Anhliisko-ukrainskyi slovnyk* [English-Ukrainian dictionary]. Nuremberg-Bayreuth: Chas [in Ukrainian].
14. Palamarchuk, L. S. (1973). *Pro pryntsypy doboru leksychnoho inventaria dlia zahalnomovnoho slovnyka* [On principles for selecting lexical inventory for a general language dictionary]. *Movoznavstvo*, (3), 3–11 [in Ukrainian].
15. Petrenko, N. M., Oliinyk, S. Ye., & Pylypchak, L. V. (1999). *Slovnyk finansovo-ekonomichnykh terminiv. Anhlo-ukrainsko-rosiyskyi* [Dictionary of financial-economic terms. English-Ukrainian-Russian]. Kyiv [in Ukrainian].
16. Podvezko, M. L., & Hryhorenko, K. I. (1948). *Anhlo-ukrainskyi slovnyk* [English-Ukrainian dictionary]. Kyiv [in Ukrainian].
17. Rudnytskyi, V. S. (2001). *Anhlo-ukrainskyi tlumachnyi slovnyk terminiv bukhhalterskoho obliku* [English-Ukrainian explanatory dictionary of accounting terms]. Kyiv [in Ukrainian].
18. Shymkiv, A. (2004). *Anhlo-ukrainskyi tlumachnyi slovnyk ekonomichnoi leksyky* [English-Ukrainian explanatory dictionary of economic lexicon]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy [in Ukrainian].
19. Yurii, S. I., et al. (2003). *Anhlo-ukrainskyi slovnyk dilovykh terminiv: ponad 20 000 sliv [z dodatkami]: dlia ekonomistiv, biznesmeniv, fakhivtsiv finansovo-kredytnoi sfery, bankivskoi spravy, studentiv, vykladachiv, perekladachiv* [English-Ukrainian dictionary of business terms: over 20,000 words (with appendices): For economists, businessmen, finance and credit specialists, bankers, students, teachers, translators]. Ternopil: Kart-blansh [in Ukrainian].
20. Atkins, B. T., & Rundell, M. (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
21. Bergenholtz, H., & Tarp, S. (2003). Two opposing theories: On the function of lexicographic and terminographic works. *Lexikos*.
22. Cabré, M.T. (1999). *Terminology: Theory, Methods, and Applications*.
23. Hartmann, R. R. K. (2001). *Teaching and Researching Lexicography*. London: Pearson Education.
24. Lukszyn, J., & Zmarzer, W. (2001). *Teoretyczne podstawy terminologii* [Theoretical foundations of terminology]. Warszawa [in Polish].
25. Moon, R. (1998). *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-based Approach*. Oxford: Oxford University Press.
26. Wiegand, H. E. (1987). On the Structure and Contents of a General Theory of Lexicography. *Lexikos*.
27. Zgusta, L. (1971). *Manual of Lexicography*. The Hague: Prague Academia.

УДК 821.111*:81'373.612.2]:[7.049.1:17.026.3]

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-12>

Ольга СТОВБУР

аспірант кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, 69063

ORCID: 0000-0001-5448-4264

Бібліографічний опис статті: Стовбур, О. (2025). Актуалізація образного складника емоційного концепту JOY в творчості Г. К. Честертон. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 80–88, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-12>

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗНОГО СКЛАДНИКА ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ JOY В ТВОРЧОСТІ Г. К. ЧЕСТЕРТОНА

Стаття є спробою визначення образного складника емоційного концепту joy в творчості відомого англійського письменника Г. К. Честертон. До дослідження було залучено різножанровий матеріал значного обсягу (філософсько-релігійні трактати, художня література, публіцистика) для уможливлення проведення детального аналізу образної складової концепту. Проблема емоційних концептів досить активно розробляється у зарубіжній та вітчизняній лінгвістиці, однак питання вивчення концепту joy у творах письменника ставиться вперше. У статті було розглянуто зміст концепту joy та виявлено, що його характер зумовлений не тільки самою суттю відповідної емоції, але й своєрідним світобаченням автора, яке базувалось на християнських традиціях радості та любові. Було також уточнено осмислення когнітивної метафори як ідеалізованої когнітивної моделі, яка відтворює бачення певного об'єкту як образу, структурованого через мовний знак.

У ході розвідки було встановлено, що концепт joy у творах Г. К. Честертон об'єктивується перш за все лексемою joy та її 29 синонімами, що є прямими номінаціями концепту. До номінативних засобів мовної репрезентації цього концепту відносяться також прикметники у функції означення до лексеми joy, словосполучення (іменникові та дієслівні) із словом joy і його синонімічними відповідниками та низкою когнітивних метафор, які констатують образний зміст концепту. Головна увага у дослідженні була зосереджена на виявленні метафоричних моделей, за допомогою яких об'єктивується концепт joy в творах Г. К. Честертон. Вони наступні: joy – essence of being, joy – spiritual value, joy – power, joy – cause of faith, joy – foundation of faith, joy – creativity. З'ясовано, що концепт joy є одним з базових у світосприйнятті та творчості письменника, стверджується також індивідуально-авторське значення концепту joy для визначення та осмислення інших базових концептів письменника – christianity, faith та god.

Ключові слова: Г. К. Честертон, когнітивна лінгвістика, когнітивна метафора, метафорична модель, індивідуально-авторське світобачення, образна складова концепту.

Olha STOVBUR

PhD student at the Department of English Translation Theory and Practice, Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska St, Zaporizhzhia, 69063

ORCID: 0000-0001-5448-4264

To cite this article: Stovbur, O. (2025). Aktualizatsiia obraznoho skladnyka emotsiinoho kontseptu JOY v tvorchosti H. K. Chestertona [Actualisation of the figurative component of the emotional concept JOY in G. K. Chesterton's works]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 80–88, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-12>

ACTUALISATION OF THE FIGURATIVE COMPONENT OF THE EMOTIONAL CONCEPT JOY IN G. K. CHESTERTON'S WORKS

The present article constitutes an attempt to define the figurative component of the emotional concept joy in the works of G. K. Chesterton, renowned English writer. The study is based on a large corpus of diverse genre materials, including philosophical religious treatises, fiction, and journalistic writings, allowing for a detailed analysis of the concept's figurative dimension. While the exploration of emotional concepts has been a subject of extensive research in both foreign and domestic linguistics, the study of the concept joy in Chesterton's works is undertaken for the first time. The article examines the content of the concept joy and reveals that its structure is shaped not only by the essence of the corresponding

emotion but also by the author's unique worldview, which is rooted in Christian traditions of joy and love. The study also refines the understanding of cognitive metaphor as an idealised cognitive model that represents the perception of a given object as an image structured through linguistic signs.

The present study sets out to establish that the concept joy in Chesterton's works is primarily verbalised by the lexeme joy and its 29 synonyms, which serve as direct nominations of the concept. Other nominative means of its linguistic representation include adjectives modifying joy, noun and verb collocations involving joy and its synonymous equivalents, as well as a range of cognitive metaphors that constitute the concept's figurative content. The study focuses on identifying the metaphorical models through which the concept joy is objectified in Chesterton's works, including joy – essence of being, joy – spiritual value, joy – power, joy – cause of faith, joy – foundation of faith, joy – creativity. The research also determines the place of the concept joy in the writer's worldview. The study concludes that joy is one of the fundamental concepts in Chesterton's perception of the world and his literary works, and furthermore, it affirms the author's individual significance of the concept joy in defining and comprehending Chesterton's other key concepts—Christianity, faith, and god.

Key words: G. K. Chesterton, cognitive linguistics, cognitive metaphor, metaphorical model, author's individual worldview, figurative component of the concept.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дослідження спрямоване на вивчення концепту JOY у творчості англійського письменника Г. К. Честертон, а саме на аналізі його образного складника, який нарівні з понятійним та ціннісним є важливим засобом виміру концепту. **Актуальність тематики статті** зумовлена по-перше, тією увагою, що приділяється вивченню емоційних концептів у лінгвістиці, і, по-друге, повною відсутністю відповідних філологічних розвідок у сучасному українському мовознавстві. Сама по собі індивідуальність письменника, специфіка й неповторність його літературної спадщини, його християнської картини світу практично не досліджувались в Україні. Винятками складають літературно-філософські розвідки А. Польщак (Польщак, 2024а, 2024b). З огляду функціонування і вираження концепту JOY в його творчості, то подібні дослідження не були виявлені. Все це зумовлює **актуальність цієї статті**.

Об'єктом роботи виступає концепт JOY у межах англійського світогляду письменника Г. К. Честертон, **предметом** – зміст концепту, зокрема його образна сторона та вербальні засоби її об'єктизації через призму когнітивних метафор. **Метою розвідки** є встановити особливості відтворення образної складової концепту JOY у творах Г. К. Честертон та визначити значимість концепту в індивідуально-авторський картині світу письменника.

Матеріалом дослідження слугували твори Г. К. Честертон, а саме художні твори: «The Man Who Was Thursday», «The Return of Don Quixote», «The Ball and the Cross», «The Flying Inn» та нехудожні твори, зокрема есеїстика та літературна критика: «Alarms and Discursions», «Varied Types», «A Miscellany of Men» (а саме «The Priest of Spring»), «Appreciations and Criticisms

of the Works of Charles Dickens», біографії: «Robert Browning», «St. Francis of Assisi», «St. Thomas Aquinas», релігійно-філософські трактати: «Orthodoxy», «Heretics», «The Everlasting Man» (всього 14 од.). Різноманітність художнього матеріалу для аналізу (теологічний трактат, роман, есе тощо) зумовлена необхідністю довести, що наявність концепту JOY є стійкою тенденцією всієї творчості Г. К. Честертон, незалежно від жанру. Джерелами культурологічної інформації слугували тлумачні, етимологічні та релігійні словники англійської мови (Cambridge Dictionary, Oxford English Dictionary, Collins Dictionary, Merriam-Webster Dictionary, Longman Dictionary of Contemporary English), оскільки словникові статті визнаються культурологічно важливим матеріалом для дослідження концептів, особливо тих, що належать до емоційної сфери. Окрім того, було визначено місце концепту JOY у картині світу письменника. Валідність отриманих висновків підтверджується значним обсягом проаналізованого матеріалу (1240 сторінок) і репрезентативністю вибірки (162 текстові фрагменти). **Методами** дослідження слугували: концептуальний аналіз, аналіз словникових дефініцій, аналіз когнітивних метафор.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення теоретичного матеріалу з тематики показує, що концепт «радість» вже ставав предметом дослідження в українській філології. Так, велика дослідницька робота проведена М. Ольхович-Новосадюк, яка в ряді своїх розвідок проаналізувала психологічні аспекти цього концепту, здійснила порівняльний аналіз засобів вербалізації та структур концептосфери *радість* в українській, польській та англійській лінгвокультурах (Olkhovych-Novosadiuk, 2020, с. 44–47). У руслі вивчення вербалізації

емоційного концепту на матеріалі англійської мови американського варіанту виконане дисертаційне дослідження Ю. Шамаєвої (Шамаєва, 2004); в розвідці В. Дорменєва розглянуто понятійний складник відповідного концепту у німецькій та англійській мовах (Дорменєв, 2014, с. 75–79). Щодо особливості відображення та об'єктивації цього концепту в творчості Г. К. Честертон, то такі дослідження в Україні не велися.

Виклад основного матеріалу. Емоції є однією з форм відображення дійсності, вони складають невід'ємну частину людського існування та відіграють суттєву роль в житті людини. На сьогоднішній день емоції активно вивчаються різними науками – філософією, психологією, фізіологією та лінгвістикою, в тому числі і когнітивною, що визначає дослідження емоцій у мові однією з своїх важливих завдань, адже саме емоції виступають своєрідними посередниками між реальним світом та його мовним відображенням. Вони виступають мотиваційною основою свідомості й мислення людини. Наряду з такими емоціями як страх, гнів, любов тощо, у категорію фундаментальних входить і емоція радість.

Існують особливі види концептів, ядром яких є основні емоції, так звані емоційні концепти, ментальні конструкти за допомогою яких формується концептуальна картина світу народу, і які є свого роду універсальними. Серед них значне місце посідає концепт радості, який є найбільш значимим емоційним концептом, що входить до національної концептосфери будь-якої мови і якому притаманні всі ознаки, характерні для свідомості носія мови. Зміст цього концепту безсумнівно обумовлений етноспецифікою тієї картини світу, до якої належить мовець, однак з іншого боку, його певною мірою можна вважати індивідуальним конструктом.

Відомо, що характеристика образного компонента будь-якого емоційного концепту, зокрема і концепту JOY, представляє труднощі через його абстрактний характер та малодоступність безпосереднього спостереження. Як правило, вивчення образного складника концепту та його відповідних ознак ґрунтується на теорії когнітивної метафори, введеної в науковий обіг представниками американської школи когнітивної лінгвістики Дж. Лакоффа

й М. Джонсона. Відповідно до їхнього вчення, концепт – це ідеалізована когнітивна модель, що відображає цілісне уявлення про об'єкт у формі образу, структурованого через мовний знак (Lakoff, 1987, с. 68; Lakoff, Johnson, 2003, с. 4). Когнітивна метафора при цьому виконує ключову роль, оскільки дозволяє концептуалізувати абстрактні поняття через більш конкретні й доступні для сприйняття категорії. Саме завдяки цьому механізму метафоризації мова відображає не лише реальність, а й ментальні процеси її осмислення, закріплюючи в семантичній системі певні культурні й когнітивні моделі.

Однак вибір концепту JOY у цьому дослідженні зумовлений не стільки його універсальністю та значимістю в цілому, скільки тим, що він також може бути вивченим та оціненим на індивідуально-авторському рівні. У цій статті аналіз концепту JOY, на нашу думку, допоможе виявити вузлові характеристики індивідуально-авторської картини світу письменника. Звісно, більшість ознак його концепту співпадає з традиційними, національними ознаками відповідного концепту, однак в творчості цього самобутнього митця вони зазнають певного індивідуально-авторського переосмислення, а, відтак, по-різному об'єктивуються в художньому тексті.

Протягом всього свого життя та творчого шляху Г. К. Честертон намагався погоджувати свій художній світ з християнськими релігійними орієнтирами, а сама християнська мораль була для нього критерієм та взірцем людського буття. Філософсько-релігійна спрямованість авторського світобачення письменника зумовлює домінуючу роль Біблії у формуванні всіх ключових концептів його творчості, концепту JOY зокрема. Сама концепція радості Г. К. Честертон заснована на християнській традиції, яка виходить за рамки того чи іншого художнього твору. Про це свідчить, в першу чергу, схожість проблематики його художньої прози (романів та оповідань) та його есе і теологічних трактатів, з іншої – факти всього його життя.

Концепт JOY є одним з найбільш значимих емоційних концептів будь-якої лінгвокультури, де він репрезентується як на національному рівні (відтворюється лексикографічними джерелами), так і на індивідуально-авторському (в літературних творах, де він одержує назву

художнього). Вибір концепту joy у цьому дослідженні зумовлений не стільки його універсальністю та значимістю в цілому, скільки тим, що він також може бути вивченим та оціненим на індивідуально-авторському рівні. У статті аналіз цього концепту, на нашу думку, допоможе виявити вузлові характеристики індивідуально-авторської картини світу Г. К. Честертон. Звісно, більшість ознак його концепту співпадає з традиційними, національними ознаками відповідного концепту joy, однак, у творчості цього самотнього митця вони зазнають певного авторського переосмислення, а, відтак, по-різному об'єктивуються в тексті.

Протягом всього творчого шляху Г. К. Честертон узгоджував свій художній світ із християнськими релігійними орієнтирами. Християнська мораль була для нього критерієм і взірцем людського буття, а радість – основою світосприйняття. Вона стала одним з домінантних концептів його картини світу, і тому присутня в його творчості на всіх рівнях: як побутовому, так і на духовно-релігійному. Як зазначається в статті «Chesterton on Joy» Товариства Г. К. Честертон: «Радість самого Честертон була однією з найхарактерніших і найпривабливіших рис його особистості... Передусім ця радість народжувалася з вдячності за все – починаючи з незасланого дару життя та самого існування» (The Society of G. K. Chesterton).

Для вивчення **образного компоненту концепту joy** було проаналізовано його мовну репрезентацію, оскільки ця складова об'єктивується лексикою, що входить у номінативне поле концепту та когнітивними метафорами, які створюють базу для типових метафоричних висловлювань.

У першій частині дослідження було проведено аналіз словників і тезаурусів англійської мови з тим щоб визначити концептуальні ознаки концепту. Самі по собі вони є незмінними незалежно від характеру матеріалу дослідження, однак їх змістовне наповнення є специфічним.

За нашими даними було встановлено, що концепт joy об'єктивується в творах Г. К. Честертон лексемою *joy* (n.) та її 29 синонімами, що є прямими номінаціями концепту: *joy, joyfulness, joyousness, jubilation, jubilation, bliss, beatitude, gladness, glee, gaiety, gratification, delight, delectation, ecstasy, exultation, exaltation, elation, hilarity, cheer, felicity, festivity,*

exhilaration, mirth, pleasure, rapture, ravishment, rejoicing, revelry, satisfaction (Cambridge Dictionary, Longman Dictionary of Contemporary English, Collins Dictionary, Merriam-Webster Dictionary, Oxford's English Dictionary). До **номінативних засобів** мовної репрезентації концепту joy відносяться також **прикметники** у функції означення (*joy: austere, wholesome, sacred, passionate, fierce, surging, unuttered, tragic, eternal, primeval; happiness: unreasonable, hand to mouth, solemn, violent, uncountable, painful, throbbing, aggressive; delight: undwelling, unimaginable, indescribable, mystical, senseless, childlike; pleasure: never failing, gloomy, dramatic, desperate, quivering, supernatural, insane; ecstasy: timid, inexplicable, overwhelming; felicity: startling, endless; mirth: irresistible, lonely, mysterious; merriment: boyish, evening; gladness: intensive; triumph: illogical; wonder: spiritual, overwhelming; rapture: prophetic, sacred; gaiety: superb, subconscious.*

Оскільки концепт joy наповнений сильними емоціями, він часто знаходить своє відображення у метафоричному вигляді, де важливе місце займають **метафоричні епітети**, функції яких і виконують вищезазначені прикметники-означення до лексеми *joy* та її синонімів. Такі метафоричні епітети, як *sacred, fierce, eternal, primeval, throbbing, quivering, irresistible, prophetic* містять емоційно-оцінні конотації, посилюють або уточнюють семантику іменника *joy*, а відтак і надають особливу образність відповідному концепту.

Образну сферу концепту також формують **словосполучення** з лексемою *joy* та її синонімічними відповідниками (конструкція *joy + of + noun*): *joy of life, joy of eternity, joy of God, joy of the soul; happiness of mankind, happiness of hippopotamus; pleasure of toil, pleasure of appreciating a work of art; mirth of youth; exaltation of childhood, delight of possibilities, delight of expectations, delight of being conventional, sense of wonder*; а також **словосполучення** типу (*noun + of/for + joy*): *cries of joy, screams of joy, literature of joy; need for happiness, spectacle of happiness, reason for happiness, shouts of happiness, pursuit of happiness, eternity of happiness, intensity of happiness; pursuit of delight, quiver of delight*, та **сполучення** типу *to smb's delight, to be a delight to an eye*, які виконують певну стилістичну функцію.

Теж саме можна сказати й про дієслівні конструкції, які у сполученнях з ключовим словом та його синонімами у тій чи іншій мірі констатують образний зміст концепту. Так, у конструкціях *to do smth. in / with joy* використаних Г. К. Честертоном, вживаються дієслова на позначення діяльності органів відчуття (*to cry with joy, to shout for joy, to yell with delight, to flush with triumph, to exclaim in rapture*), дієслова на позначення руху (*to dance with delight, to run for pleasure*), дієслова на позначення дії (*to share joy, to find happiness, to get used to happiness, to obtain pleasure, to sharpen pleasure, to give pleasure, to take pleasure, to have delight in, to sharpen an ecstasy, to share cheerfulness*) та дієслова на позначення стану (*to be sick of happiness, to go mad with joy, to be indulged in pleasure, to be overjoyed*). Всі дієслівні конструкції використовуються, як правило, в переносному смислі, виражаючи вищий ступінь проявлення емоції. Метафоричні дієслівні конструкції типу *to flush with triumph, to exclaim in rapture, to sharpen pleasure, to creep (about cheerfulness), to explode (about gaiety)* посилюють метафоричне значення одиниць, служать потужними інструментами передачі емоційно-образної експресивності концепту JOY.

Як видно з проведеного аналізу, концепт JOY значною мірою описується за допомогою мовних одиниць, що входять в його номінативне поле, однак, це не єдиний спосіб. Реалізація образного складника концепту виходить за межі суто мовних одиниць і охоплює інші форми образної репрезентації мови. Як було зазначено вище, важливою формою об'єктивації образної складової концепту є метафоричні моделі, що містять ключову лексему чи її синонімічні відповідники.

Розглянемо деякі приклади текстових фрагментів з іменем концепту, що були одібрані методом суцільної вибірки з творів Г. К. Честертон та зробимо спробу надати відповідний аналіз текстових даних з огляду концепту JOY та його образної складової. Для Г. К. Честертон та його персонажів властива радість самого буття у всіх його проявах: *...I dance with joy to think that my part of England is being built over, so long as it is being built over in a human way...; There are some very clever people who cannot enjoy the joy unless they understand it. There are other and even cleverer people who say that they*

lose the joy the moment they do understand it. Thank God I was never clever, and I could always enjoy things when I understood them and when I didn't (Chesterton, 1911); *Then there began to grow upon him, as upon a man slowly waking from a healthy sleep, a pleasure in everything* (Chesterton, 2021b, с. 897). Г. К. Честертон запевняє, що життя і є єдиним, що вартує радості: *the only thing really worthy of enjoyment* (Chesterton, 2024), як і радість очікування щастя: *the greatest delight that is possible to a human being, the delight of expectation* (Chesterton, 2024), що до кожного приходить по своєму: *This happiness he finds, as every man must find happiness, in his own way* (Chesterton). Він стверджує максимум радості як через своїх персонажів, так і своїми висловлюваннями; саме в радості зазначає Г. К. Честертон і є призначення людини: *Man is more himself, man is more manlike, when joy is the fundamental thing in him* (Chesterton, 2021b, с. 2139). З наданих прикладів логічно витікає висновок про те, що в них об'єктивується метафорична модель JOY - ESSENCE OF BEING.

Однак існує для нього і інший, вищий смисл радості, який він вкладає в уста своєї героїні: *Rosamund, there really is joy. Not rejoicing but joy; not rejoicing at this or that; but the thing itself* (Chesterton, 2013). Письменник практично надає свою індивідуальну трактовку емоції, привносячи нові відтінки в словникові значення лексеми *joy*. У його протиставленні відповідних лексем у фрагменті автор показує, що для нього поняття радості – це не лише емоція задоволення та щастя і не те, що приносить в життя людини певні радощі та втіху, а емоція справжньої неземної радості. Таке семантичне наповнення радості як вищої цінності він і вкладає у своє всеосяжне, суто честертонівське бачення, саме його він і намагався донести читачу своїм життям і творчістю.

У наступному фрагменті Г. К. Честертон пояснює, що радість це не специфічний стан, що може з'являтися в певні моменти людського буття, а це осмислений людиною результат її життєвого шляху: *Great joy does, not gather the rosebuds while it may; its eyes are fixed on the immortal rose which Dante saw. Great joy has in it the sense of immortality* (Chesterton, 2021b, с. 1748). Як бачимо з прикладу, у письменника радість – це не стільки захоплення від споглядання пуп'янка троянди повесні, скільки світло

божественної благодаті, яке в образі квітки побачив Данте, пройшовши всі кола пекла та чистилища і потрапивши нарешті до раю. Тут автор вживає найбільш продуктивний для емоційних концептів прийом **антропоморфної** метафори (*збирати квіти, уважно дивитися на щось, мати щось*). З трояндою він ототожнює ту емоцію щастя, що виявила себе у всій красі наприкінці життя поета, і саме це й підкреслює її особливу вічну цінність (*sense of immortality*). Очевидно, що в наданих фрагментах авторські концептуальні ознаки є маркером **метафоричної моделі** JOY - SPIRITUAL VALUE. У першому прикладі вона не розшифрована автором і лише відчувається на імпліцитному рівні, у другому – ця модель описана більш детально з використанням цілого ряду стилістичних прийомів та алюзії на Божественну комедію і її автора.

Г. К. Честертон вважає радість настільки потужною **енергією**, що може спричинити будь-які чудесні перетворення на землі та весело реагувати на них: *the joy that only hails the reversals of all things in the world* (Chesterton, 2013). Як бачимо, в цьому реченні наявна концептуальна ознака радості як духовної сили; письменник також наголошує на щоденній праці над собою, світом, оточуючою дійсністю: *joy is the uproarious labour by which all things live* (Chesterton, 2021b, с. 2139); ця ж сила надихати немолодого поета писати з завзятістю школяра: *when he was nearly eighty was destined to write with the hilarity of a schoolboy* (Chesterton). Так, в цих прикладах різними мовними засобами об'єктивується метафорична модель JOY - POWER.

Відомо, що концепти не існують ізольовано, а знаходяться у відношеннях взаємозалежності в межах певної концептосфери, що особливо відчутно при аналізі концепту JOY. Головним смислом життя і творчості письменника завжди залишалася його віра в Бога. Саме тому радість у нього нерозривно пов'язана з концептом CHRISTIANITY і саме у взаємодії з ним концепт JOY у Г. К. Честертон одержує особливе індивідуально-авторське наповнення. Так, автор стверджує, що віра людини основана на радості: *the joy of life is a cause of faith* (Chesterton, 2021b, с. 3950), як у поета Р. Браунінга, наприклад: *faith was founded upon joyful experience, not in the sense that he selected his joyful experiences and ignored his painful ones, but in the sense that his joyful experiences selected themselves*

and stood out in his memory by virtue of their own extraordinary intensity of colour (Chesterton). Так прийшов до Бога його персонаж Святий Фома Аквінський: *rooted in the primeval joy of God and finding its fruition in the final happiness of humanity* (Chesterton, 2006). Більш того, Г. К. Честертон заявляє, що саме через радість і він прийшов до християнства, і радість була не результатом віри, як трактують богослови, а навпаки, її причиною, першоосновою. Таким чином об'єктивується метафорична модель JOY – CAUSE OF FAITH.

Митець не втомлюється ілюструвати і доказувати своє бачення **релігії та віри**. Він робить це у запеклих дискусіях з критиками, які безпідставно звинувачували християнство за відсутність позитивних емоцій (*its alleged enmity to human joy* (Chesterton, 2021b, с. 1741)), і доказує, що саме християнство і є вищою та чистою радістю (*pure joy* (Chesterton, 2021b, с. 2138)), що саме в ньому зберіглася втіха первобутньої людини, і саме в ньому вона набула домінуючого смислу: *Joy, which was the small publicity of the pagan, is the gigantic secret of the Christian* (Chesterton, 2021b, с. 2141). Як бачимо, в радості як особливій енергії письменник вбачає **секрет християнства**, його справжню силу та міць. Як віру радості та оптимізму він і характеризує християнство: *Nothing so stamps the soul of Christendom as the strange subconscious gaiety* (Chesterton, 1911).

Концептуальна ознака **радості як сутності християнського буття** особливо яскраво відображена в образі його іншого персонажа Святого Франциска Ассізького, людини, обдарованої вищим щастям, яка живе в гармонії з собою, навколишнім світом, з Богом: *The truth is that the joy of St. Francis and his Jongleurs de Dieu was not merely an awakening. It was something which cannot be understood without understanding their own mystical creed* (Chesterton, 2021b, с. 3896); *...I doubt if there was ever in all the marvellous manhood of antiquity a man who was happy as St. Francis was happy* (Chesterton, 2021b, с. 4164). В іншому творі письменника це старий православний монах, який пізнав повноту радості Божої присутності у своєму скиті: *The old monk ... had made himself quite happy while he was in a mountain hermitage in the society of wild animals* (Chesterton, 2021a). Як бачимо, ознака радості християнського буття може бути вербалізована

не тільки ключовою лексемою, а й рядом інших засобів – метафорою *Jongleurs de Dieu*, низкою епітетів: *mystical, marvellous, happy*.

Наповнені радістю у Г. К. Честертоні і християнські свята, наприклад радість Різдва чи Воскресіння Христа: *The Christmas Carol owes much of its hilarity to our second source – the fact of its being a tale of winter* (Chesterton, 2007); *I know in my inmost bones that my joy is not solely in the spring ... and my pleasure is in some promise yet possible and in the resurrection of the dead* (Chesterton, 2008).

Невичерпним джерелом радості в християнстві є і сам Бог Г. К. Честертоні; про це він стверджує останньою фразою «Ортодоксії»: *There was some one thing that was too great for God to show us when He walked upon our earth; and I have sometimes fancied that it was His mirth* (Chesterton, 2021b, с. 2141). Синонім лексеми *joy mirth* означає веселощі, добрий гумор, сміх. Як бачимо, ідея Г. К. Честертоні полягає в тому, що щастя християнина це радість Бога, якою він ділиться із своїм творінням. Тож можливо констатувати, що радість у Г. К. Честертоні також є концептуальною ознакою Бога, саме тому християнство, на його думку, виконало своє чи не найбільше призначення – надало людині відчуття радісної вірності свого вибору: *Christianity satisfies suddenly and perfectly man's ancestral instinct for being the right way up; satisfies it supremely in this; that by its creed joy becomes something gigantic and sadness something special and small* (Chesterton, 2021b, с. 2140).

Вища місія християнства за Г. К. Честертоні – дати людині розуміння, що вона є Божим творінням і Всевишній опікується нею. Про це він і засвідчує з притаманним йому гумором: *Christianity came into the world firstly in orderto behold with astonishment and enthusiasm a divine company and a divine captain. The only fun of being a Christian was that a man was not left alone...* (Chesterton, 2021b, с. 2011); *But God does mean a man to have a little Fun* (Chesterton, 2021b, с. 974). Лексема *fun* як семантичний відповідник радості в цьому випадку надає фрагментам гумористичного забарвлення, характерного для стилю письменника. З проаналізованих фрагментів очевидно, що найважливіше в них авторське семантичне наповнення концепту JOY як сутності християнського буття об'єктивує

метафоричну модель JOY – FOUNDATION OF FAITH.

І, нарешті, є ще одна важлива ознака концепту JOY, що була зафіксована при дослідженні. Письменник розмірковує над словами іншого свого літературного героя францисканця про те, що єдиною власністю має бути арфа, тобто в широкому розумінні пісня, пісня хвали Богу, радості створення світу: *the song of the joy of the Creator in His creation and the beauty of the brotherhood of men* (Chesterton, 2021b, с. 3979). В авторському баченні очевидним стає семантичне наповнення радості як творчої діяльності. Його персонажі, нерідко зображені як знедолені безхатченки, позбавлені взуття та їжі, все ж раділи, розділяючи з Богом чудо творення світу: *with the morning stars singing together and the sons of God shouting for joy* (Chesterton, 2021b, с. 3952). У цьому випадку виражається емоція творчої радості, яку однаково відчують і Творець, і Його творіння. До того ж, наділена творчим духом людина відчуває і невимовну красу природи (*The whole universe is pouring headlong to the happiness of the night* (Chesterton, 1911)), і вишуканість готичної архітектури (*the gaiety of Gothic...the joy and energy of the gargoyles* (Chesterton, 2008)), і поезії (*Poetry can tell us whether the happiness is the happiness that sends a man to a restaurant, or the much richer and fuller happiness that sends him to church* (Chesterton)); що й робить її щасливою. У зазначених вище фрагментах втілена метафорична модель JOY – CREATIVITY.

Кількість наданих фрагментів з творів Г. К. Честертоні обмежена форматом статті, однак вони дають змогу зробити відповідні висновки та узагальнення.

Висновки та перспективи подальших розробок. У результаті проведеного дослідження було встановлено наступне:

– Образний компонент емоціонального концепту JOY у сучасній англійській мові загалом, та в творчості Г. К. Честертоні зокрема, об'єктивується лексикою, що входить у номінативне поле концепту та низкою когнітивних ознак, які створюють базу для метафоричних висловлювань і констатують його образний зміст.

– Встановлення шляхів об'єктивації образної складової концепту JOY за допомогою лексикографічного аналізу відповідної ключової лексеми, вивчення її мовної репрезентації (лек-

сичної сполучуваності та основних когнітивних ознак що їх автор вкладає в зміст концепту), а також дослідження значної кількості текстових фрагментів з різножанрових творів Г. К. Честертон дозволив виявити базу для типових метафоричних моделей, що об'єктивують концепт JOY у творчості Г. К. Честертон, найбільш продуктивними з яких є: JOY – ESSENCE OF BEING, JOY – SPIRITUAL VALUE, JOY – POWER, JOY – CAUSE OF FAITH, JOY – FOUNDATION OF FAITH, JOY – CREATIVITY.

– У силу того, що жоден концепт не існує ізольовано, було встановлено, що концепт JOY осмислюється також за допомогою інших ключових концептів християнської картини світу Г. К. Честертон, а саме через концепти FAITH,

CHRISTIANITY, GOD, які значно доповнюють зміст основного концепту. Це надає певного теологічного характеру концепту JOY і посилює його релігійну смислову.

– Оскільки вся філософія радості Г. К. Честертон заснована на християнській традиції, що є основою його світобачення, концепт JOY не притаманний лише певному жанру письменника, він виходить за рамки того чи іншого художнього твору і стає наскрізним у всій його творчості.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у порівняльному вивченні змісту та структури концепту JOY в англійському та українському художньому дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дорменєв В. Понятійний складник концепту "радість" у німецькій та англійській мовах. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2014. № 5. С. 75–79.
2. Польщак А. Л. Вічні цінності у книзі Г. К. Честертон «Ортодоксія». *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство*. 2024. № 2 (102). С. 43-61.
3. Польщак А. Символізм і алегорія в романі Г. К. Честертон «Людина, яка була четвергом». *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство*. 2024. № 2 (104). С. 7-28.
4. Шамаєва Ю. Ю. Когнітивна структура концепту «радість» (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Харків. 2004. 20 с.
5. Cambridge Dictionary. Joy. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/joy>.
6. Longman Dictionary of Contemporary English Online. Joy. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/joy>.
7. Chesterton G. K. A Miscellany of Men. Project Gutenberg. 2008. URL: http://www.gkc.org.uk/gkc/books/misc.html#2H_4_0014
8. Chesterton G. K. Alarms and Discursions. Dodd, Mead and Company. 1911. URL: http://www.gkc.org.uk/gkc/books/alarms_and_discursions.html
9. Chesterton G. K. Appreciations and Criticisms of the Works of Charles Dickens. Project Gutenberg. 2007. URL: <https://www.gutenberg.org/files/22362/22362-h/22362-h.htm>
10. Chesterton G. K. Robert Browning. Project Gutenberg. URL: <https://www.gutenberg.org/files/13342/13342-h/13342-h.htm>
11. Chesterton G. K. St. Thomas Aquinas. Project Gutenberg Australia. 2006. URL: <https://gutenberg.net.au/ebooks01/0100331.txt>
12. Chesterton G. K. The Ball and The Cross. Project Gutenberg. 2021. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/5265/pg5265-images.html>
13. Chesterton G. K. The Collected Works of G. K. Chesterton. Illustrated. Київ : Мультимедійне видавництво Стрельбицького, 2021. 4431 с.
14. Chesterton G. K. The Return of Don Quixote. Project Gutenberg Australia. 2013. URL: <https://gutenberg.net.au/ebooks09/0900401h.html>
15. Chesterton G. K. Varied Types. Project Gutenberg. 2024. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/14203/pg14203-images.html>
16. Chesterton on Joy. The Society of G. K. Chesterton. URL: <https://www.chesterton.org/chesterton-on-joy>
17. Collins Dictionary. Joy. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/joy>;
18. Lakoff G. Women, fire and other dangerous things. What categories reveal about mind. Chicago : University of Chicago Press, 1987. 614 p.
19. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. London : University of Chicago Press, 2003. 277 p.
20. Merriam-Webster Dictionary. Joy. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/joy>;

21. Olkhovych-Novosadiuk M. The conceptsphere JOY in paremia of the English, Ukrainian and Polish languages. *Science and Education a New Dimension*. 2020. V. 230. I. VIII (38). P. 44–47
22. Oxford's English Dictionary. Joy. URL: <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=joy>.

REFERENCES:

1. Dormeniev, V. (2014). Poniatiinyi skladnyk kontseptu "radist" u nimetskii ta anhliiskii movakh [The notional component of the concept of "joy" in German and English]. *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo*, 5, 75–79 [in Ukrainian].
2. Polshchak, A. L. (2024a). Vichni tsinnosti u knyzi G. K. Chestertona «Ortodoksiia» [Eternal Values in G. K. Chesterton's "Orthodoxy"]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Literaturoznavstvo*, 2 (102), 43–61 [in Ukrainian].
3. Polshchak, A. (2024b). Symvolizm i alehoriia v romani G. K. Chestertona «Liudyna, yaka bula chetverhom» [Symbolism and allegory in G. K. Chesterton's "The Man Who Was Thursday"]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Literaturoznavstvo*, 2 (104), 7–28 [in Ukrainian].
4. Shamaieva Yu. Yu. (2004). Kohnityvna stuktura kontseptu «radist» (na materialy anhliiskoi movy) [The cognitive structure of the concept "joy" (based on the English language)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: V. N. Karazin KhNU [in Ukrainian].
5. Cambridge Dictionary. Joy. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/joy>.
6. Longman Dictionary of Contemporary English Online. Joy. URL: [https://www.ldoceonline.com/dictionary/joy](https://www.ldoceonline.com/dictionary/joy;);
7. Chesterton, G. K. (2008). A Miscellany of Men. Project Gutenberg. URL: http://www.gkc.org.uk/gkc/books/misc.html#2H_4_0014
8. Chesterton, G. K. (1911). Alarms and Discursions. Dodd, Mead and Company. URL: http://www.gkc.org.uk/gkc/books/alarms_and_discursions.html
9. Chesterton, G. K. (2007). Appreciations and Criticisms of the Works of Charles Dickens. Project Gutenberg. URL: <https://www.gutenberg.org/files/22362/22362-h/22362-h.htm>
10. Chesterton, G. K. Robert Browning. Project Gutenberg. URL: <https://www.gutenberg.org/files/13342/13342-h/13342-h.htm>
11. Chesterton, G. K. (2006) St. Thomas Aquinas. Project Gutenberg Australia. URL: <https://gutenberg.net.au/ebooks01/0100331.txt>
12. Chesterton, G. K. (2021a) The Ball and The Cross. Project Gutenberg. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/5265/pg5265-images.html>
13. Chesterton, G. K. (2021b). The Collected Works of G. K. Chesterton. Illustrated. Kyiv : Kyiv, Strelbytskyy Multimedia Publishing. 4431.
14. Chesterton, G. K. (2013). The Return of Don Quixote. Project Gutenberg Australia. URL: <https://gutenberg.net.au/ebooks09/0900401h.html>
15. Chesterton, G. K. (2024). Varied Types. Project Gutenberg. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/14203/pg14203-images.html>
16. Chesterton on Joy. The Society of G. K. Chesterton. URL: <https://www.chesterton.org/chesterton-on-joy>
17. Collins Dictionary. Joy. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/joy>;
18. Lakoff G. (1987). Women, fire and other dangerous things. What categories reveal about mind. Chicago : University of Chicago Press, 1987. 614.
19. Lakoff G., Johnson M. (2003). Metaphors we live by. London: University of Chicago Press. 277.
20. Merriam-Webster Dictionary. Joy. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/joy>;
21. Olkhovych-Novosadiuk M. (2020). The conceptsphere JOY in paremia of the English, Ukrainian and Polish languages. *Science and Education a New Dimension*, 230, VIII (38), 44–47.
22. Oxford's English Dictionary. Joy. URL: <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=joy>.

UDC 811.112.2'342.415

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-13>

Volodymyr TYMOFIEIEV

Oberlehrer am Lehrstuhl für fremdsprachliche Philologie und Übersetzung Nationale Universität für Lebens- und Umweltwissenschaften der Ukraine, 15, Heroiv Oborony Str., Kyiv, Ukraine, 03041

ORCID: 0000-0001-6977-6454

Um zu zitieren: Tymofieiev, V. (2025). Mittelhochdeutsch und moderne oberdeutsche Mundarten: phonetisch-phonologischer Aspekt. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 89–97, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-13>

MITTELHOCHDEUTSCH UND MODERNE OBERDEUTSCHE MUNDARTEN: PHONETISCH-PHONOLOGISCHER ASPEKT

Das Ziel der Arbeit ist es, die Eignung der modernen oberdeutschen Mundarten dazu zu prüfen, die phonologisch-phonetischen Eigenheiten und die Aussprachekonventionen der klassischmittelhochdeutschen Sprache zu rekonstruieren. Das Objekt unserer Forschung sind die modernen oberdeutschen Mundarten und das Literaturmittelhochdeutsche. Das Subjekt unserer Forschung ist der Phonembestand der modernen oberdeutschen Mundarten aus diachronischer Sicht. Zu den verwendeten Methoden gehören: Studium der Fachliteratur zur deutschen Dialektologie, Untersuchung der Phonetik des Mittelhochdeutschen anhand der dichterischen Texte Walthers von der Vogelweide und des Nibelungenliedes, Analyse der Lautlehre des Neuhochdeutschen. Die Aktualität der Arbeit ist dadurch erklärbar, dass die phonetisch-phonologische Struktur des Mittelhochdeutschen unlösbar bleibt, was durch Auseinandersetzungen und Zweifel bei der Darstellung der mhd. Aussprache nachweisbar ist. Wir stellen die Hypothese auf, dass zur Auflösung des Problems eine tiefere Studie im Bereich der Dialektologie beitragen dürfte. Zusammenfassung. Der Phonembestand der Sprache Walthers von der Vogelweide und des Nibelungenliedes widerspiegelt insgesamt die oberdeutschen phonematischen Merkmale, die die Folgeentwicklung des phonetisch-phonologischen Zustandes im Neuhochdeutschen bestimmen. Zur gleichen Zeit widersteht die mhd. Sprache bairischen dialektalen Veränderungen und weist die ahd. phonetisch-phonologischen Eigenheiten weiter auf. Dabei wird der Status quo durch die alemannische Mundart unterstützt, die sich konservativer als die anderen oberdeutschen Idiome ergibt. Die Zusammenstellung des klassischen Mittelhochdeutschen zu den oberdeutschen Mundarten bestätigt eine genetische Verbindung dazwischen, im Einzelnen mit dem alemannischen Idiom. Einerseits aber verwendet die klassische „Dichtersprache“ die alemannischen gedehnten Monophthonge <û>, <î> und <iu>, andererseits pflegt diese eine Verbindung zu den im Althochdeutschen etablierten ostfränkischen Konventionen und weist keine Lautverschiebung des [k] zu [kx] auf.

Stichwörter: Mittelhochdeutsch, moderne oberdeutsche Mundarten, Phonetik, Phonologie, Walther von der Vogelweide, das Nibelungenlied.

Володимир ТИМОФЄЄВ

старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, Україна, 03041

ORCID: 0000-0001-6977-6454

Бібліографічний опис статті: Тимофєєв, В. (2025). Середньовісхньонімецька мова та сучасні південнонімецькі діалекти: фонетично-фонологічний аспект. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 89–97, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-13>

СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНИМЕЦЬКА МОВА ТА СУЧАСНІ ПІВДЕННОНИМЕЦЬКІ ДІАЛЕКТИ: ФОНЕТИЧНО-ФОНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Мета цієї роботи – дослідити придатність сучасних верхньонімецьких діалектів для реконструкції фонетично-фонологічних характеристик та вимови класичної середньовісхньонімецької мови. Об'єктом нашого дослідження є сучасні верхньонімецькі діалекти та літературна середньовісхньонімецька мова. Предметом дослідження є фонемний склад сучасних верхньонімецьких діалектів у діакронічному аспекті. Методи дослідження включають: вивчення спеціальної літератури з німецької діалектології, дослідження фонетики середньовісхньонімецької мови на матеріалі поетичних текстів Вальтера фон дер Фогельвайде та «Пісні про Нібелунгів», аналіз фонетики сучасної верхньовісхньонімецької мови. Актуальність роботи пояснюється тим, що

фонетико-фонологічна структура середньовисхіднонімецької мови залишається нерозв'язаною, про що свідчать суперечки та сумніви у відтворенні середньовисхіднонімецької вимови. Ми припускаємо, що більш поглиблене дослідження в галузі діалектології може сприяти розв'язанню цієї проблеми. Висновок. Фонематичний інвентар мови Вальтера фон Фотельвайде та «Пісні про Нібелунгів» відображає давньовисхіднонімецькі фонематичні особливості, які визначають подальший розвиток фонетико-фонологічного стану сучасної висхіднонімецької мови. Водночас середньовисхіднонімецька мова відтворює баварські діалектні особливості і продовжує демонструвати фонетико-фонологічні характеристики давньовисхіднонімецької мови. Статус-кво підтримується алеманським діалектом, який є більш консервативним, ніж інші середньовисхіднонімецькі наріччя та говори. Порівняння класичної середньовисхіднонімецької мови з висхіднонімецькими діалектами підтверджує генетичний зв'язок між ними, зокрема з алеманським діалектом. Однак, з одного боку, класична «поетична мова» використовує алеманські довгі монофтонги <û>, <î> та <iu>, а з іншого боку, вона зберігає зв'язок зі східнофранкськими фонетичними особливостями, закріпленими у давньовисхіднонімецькій мові, і не відображає звукового зсуву [k] в [kχ].

Ключові слова: середньовисхіднонімецька мова, сучасні висхіднонімецькі діалекти, фонетика, фонологія, Вальтер фон дер Фотельвайде, «Пісня про Нібелунгів».

Volodymyr TYMOFIEIEV

Senior Teacher at the Foreign Philology and Translation Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 15, Heroiv Oborony St, Kyiv, Ukraine, 03041

ORCID: 0000-0001-6977-6454

To cite this article: Tymofieiev, V. (2025). Mittelhochdeutsch und moderne oberdeutsche Mundarten: phonetisch-phonologischer Aspekt [Middle High German and Modern South German Dialects: Phonetic and Phonological Aspects]. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 89–97, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-13>

MIDDLE HIGH GERMAN AND MODERN SOUTH GERMAN DIALECTS: PHONETIC AND PHONOLOGICAL ASPECTS

The aim of this work is to examine the suitability of modern High German dialects for reconstructing the phonetic-phonological characteristics and pronunciation conventions of the classical Middle High German language. The object of our research is the modern High German dialects and literary Middle High German. The subject of our research is the phonemic inventory of modern High German dialects from a diachronic perspective. The methods used include: study of the specialised literature on German dialectology, research into the phonetics of Middle High German using the poetic texts of Walther von der Vogelweide and the Song of the Nibelungs, analysis of the phonetics of Modern High German. The topicality of the work can be explained by the fact that the phonetic-phonological structure of Middle High German remains unresolvable, which can be demonstrated by disputes and doubts in the presentation of Middle High German pronunciation. We hypothesise that a more in-depth study in the field of dialectology may contribute to the resolution of the problem. Conclusion. The phonemic inventory of Walther von der Vogelweide's language and the Song of the Nibelungs reflects the High German phonemic features that determine the subsequent development of the phonetic-phonological state in Modern High German. At the same time, the Middle High German language resists Bavarian dialectal features and continues to exhibit the phonetic-phonological characteristics of the Old High German language. The status quo is supported by the Alemannic dialect, which is more conservative than the other High German idioms. The comparison of classical Middle High German to the High German dialects confirms a genetic connection between them, in particular with the Alemannic idiom. On the one hand, however, the classical 'poetic language' uses the Alemannic long monophthongs <û>, <î> and <iu>, while on the other hand it maintains a connection to the East Franconian phonetic conventions established in Old High German and does not exhibit a sound shift of [k] to [kχ].

Key words: Middle High German, modern High German dialects, phonetics, phonology, Walther von der Vogelweide, the Song of the Nibelungs.

Problemstellung. Die Aktualität der Arbeit ist dadurch erklärbar, dass die phonetisch-phonologische Struktur des Mittelhochdeutschen unlösbar bleibt, was durch Auseinandersetzungen und Zweifel bei der Darstellung der mhd. Aussprache nachweisbar ist. Wir stellen die Hypothese auf, dass zur Auflösung des Problems eine tiefere Studie im Bereich der Dialektologie beitragen dürfte.

Analyse der neuesten Forschungsergebnisse und Veröffentlichungen. Die bairisch-österreichischen Mundarten werden von vielen heimatlichen Sprachwissenschaftlern geforscht, z. B. O. Bereznjak, N. Bondar, I. Kulyna, N. Maksymenko, T. Pochytun, J. Riznyk, V. Sulym u.a. In der fremden Sprachwissenschaft gehört der oberdeutsche Sprachraum zu den Forschungsgegenständen

von H. Christen, R. Harnisch, G. Koch, Alexandra N. Lenz, T. Streck u. a. Der Ausgangspunkt unserer Erforschung lautet: «Aus diesem Streben heraus entwickelt sich die mittelhochdeutsche Dichtersprache, bei der die oberdeutschen Mundarten insofern eine Vorbildfunktion einnehmen, als mundartliche Besonderheiten, die hiervon abweichen, vermieden werden» (Roelcke, 2018, S. 27). Eine besondere Rolle dabei kommt der alemannischen Gruppe der oberdeutschen Mundarten zu: «...erlangte besonders die südwestliche Variante (auf Grund des alemannischen Dialekts) ein hohes Prestige; die anderen Dichter waren bemüht diese Variante nachzuahmen» (Lewizkij, 2010, S. 140). B. Siebenhaar verweist darauf, dass die umfangreichen Veränderungen, die das Vokalsystem des Neuhochdeutschen erfahren hat, die schweizerdeutschen (alemannischen) Dialekte nicht erfasst haben, u. zw.:

1) die mhd. Langvokale <î>, <û> und <iu> wurden zu <ei>, <au> und <eu> nicht diphthongiert;

2) die mhd. fallenden Diphthonge <ie>, <uo> und <üe> wurden zu [i:], [u:] und [y:] nicht monophthongiert;

3) die mhd. Kurzvokale wurden nicht gedehnt: mhd./alem. *siben* – nhd. *sieben* (Siebenhaar, 1997, S. 36).

Das **Objekt** unserer Forschung sind die modernen oberdeutschen Mundarten und das Literaturmittelhochdeutsche.

Das **Subjekt** unserer Forschung ist der Phonembestand der modernen oberdeutschen Mundarten aus diachronischer Sicht.

Das **Ziel** ist es, die Eignung der modernen oberdeutschen Mundarten dazu zu prüfen, die phonologisch-phonetischen Eigenheiten und die Aussprachekonventionen der klassischmittelhochdeutschen Sprache zu rekonstruieren.

Methoden. Zu den verwendeten Methoden gehören: Studium der Fachliteratur zur deutschen Dialektologie, Untersuchung der Phonetik des Mittelhochdeutschen anhand der dichterischen Texte Walthers von der Vogelweide und des Nibelungenliedes, Analyse der Lautlehre des Neuhochdeutschen.

Bei der Bestimmung der Ursachen für diachronischen phonetisch-phonologischen Wandel verwenden wir die Ansätze der von T. I. Dombrovan entwickelten *diachronischen linguistischen Synergetik*, die auf den Prinzipien der synergetischen Linguistik von R. Kohler beruht (Домбро-

ван, 2017). Nach der synergetischen Linguistik ist Sprache ein dynamisches, offenes, nichtlineares und selbstorganisierendes System. «Wie andere selbstorganisierende Systeme ist die Sprache durch das Vorhandensein von kooperierenden und konkurrierenden Prozessen gekennzeichnet, die zusammen mit den von außen auf die Sprache wirkenden (psychologischen, biologischen, physikalischen, soziologischen etc.) Kräften die Dynamik des Systems ausmachen» (Köhler, 1990, S. 101).

Präsentation des Hauptmaterials. Das Mittelhochdeutsche ist eine Sprache der Periode von unabhängigen Feudalländern in Deutschland. Die Gesellschaft war damals zersplittert und die Hochkultur wurde ausschließlich von der herrschenden Klasse unterstützt. «Die Gesellschaft des hohen Mittelalters ist durch die Ständeordnung und das Feudalsystem geprägt und lässt den Adel als Träger der sprachlichen Entwicklung erscheinen» (Roelcke, 2018, S. 105). Die Sprache existierte demnach unter zwei heterogenen Hauptformen, u. zw. der „literarischen“ Sprache der Feudalen und den Dialekten (Idiomen) von Bürgern und Bauern. Das war ein sprachexternes Kriterium, das die pragmatische Bestrebung der „Elite“ darauf bestimmte, ihre kulturelle Kontinuität zu besorgen, d. h. die horizontale Ebene der Sprachentwicklung.

Unter diesen Umständen war der neue Stand „Rittertum“ entstanden, wozu einer der berühmtesten Vertreter *Walther von der Vogelweide* gehörte und in dessen Kanonen *das Nibelungenlied*, eines der bedeutendsten Denkmäler dieser Periode, gefasst wurde. Die Ritterpoesie hat «die höchste Blüte im Süden Deutschlands erreicht» (Lewizkij, 2010, S. 140), wo die ersten mittelalterlichen Ritterdichter ihre Werke am Wiener Hof schufen: «*Ze Oesterrîch lernde ich singen unde sagen*» (Walther, 2012, S. 76). Dies ist der einzige Hinweis auf eine wahrscheinliche Herkunft Walthers von der Vogelweide. Und da die Dichter auf dem Idiom ihres Mutterlandes und ihrer Wanderschaften beruhten, waren die Grundlage ihres Minnesanges die schwäbisch-alemannischen, bairisch-österreichischen und ostfränkischen oberdeutschen Dialekte. «Da die wandernden mittelalterlichen Dichter bemüht waren, dass ihre als Lieder gestalteten Werke in ganz Deutschland verstanden wurden, ist in der Ritterliteratur eine bemerkenswerte Tendenz zur Glättung von Dialektunterschieden und zu einer stärkeren literarischen Bearbeitung der Sprache zu beobachten» (Lewizkij, 2010, S. 140). Zur Ausbil-

derung einer *überdialektalen Literaturkoiné* konnte nur eine Mischung von normierten alten (althochdeutschen) und entstehenden neuen (regionalen) Formen dienen. «Erste Ansätze zu einer überregionalen Literatursprache und damit auch zu einer überregional gültigen Lautung finden sich bereits in der mittelhochdeutschen Dichtung um 1200, die nur selten gelesen, sondern in der Regel vorgetragen und gehört wurde. So zogen die Dichter des Mittelalters (wie zum Beispiel Hartmann von Aue oder Walther von der Vogelweide) von Hof zu Hof und hatten ein lebhaftes Interesse daran, von allen Zuhörern (und nicht nur von denen aus einer bestimmten Region) gut verstanden zu werden» (Roelcke, 2018, S. 27).

Auf diese Weise entsteht «eine überlandschaftliche Literatursprache, die auch höfische Dichtersprache genannt werden kann» (Mettke, 2000, S. 23). Im großen und ganzen hat man hier mit dem vertikalen Faktor der Sprachherausbildung zu tun. Diese mhd. „*Dichtersprache*“ bzw. „*überland-schaftliche Literatursprache*“ bzw. „*Hofsprache*“ ist gerade die *Koiné*, die die Sprachwissenschaftler als klassisches „Normalmittelhochdeutsch“ zu rekonstruieren versuchen und die «zur nachfolgenden Ausbildung der heutigen deutschen Literatursprache beitrug» (Lewizkij, 2010, S. 140).

Da die betreffende mhd. Literatursprache sowohl die ahd. Tradierungen pflegte, als auch durch regionale (oberdeutsche) Verkehrssprachen gefärbt wurde, ist unser nächstes Ziel, eine phonetisch-phonologische Verbindung zwischen dem klassischen Mittelhochdeutschen und den oberdeutschen Mundarten zu verfolgen und aufzuzeichnen.

Die oberdeutschen Mundarten sind ein Cluster von drei süddeutschen mundartlichen Gruppen, die die ostfränkischen, schwäbisch-alemannischen und bairisch-österreichischen Mundarten umfassen. Ihrerseits sind die Gruppen in kleinere territoriale Idiome gegliedert. Darum wählen wir darunter die typischsten phonetisch-phonologischen Merkmale aus, die einen Zusammenhang mit dem mhd. Phonembestand veranschaulichen und zur Rekonstruktion der mhd. Lautlehre beitragen können.

Es wird festgestellt, dass die Sprache in Österreich nicht einheitlich ist und verschiedene Dialekte enthält. Die wichtigsten davon sind: mittelbayerisch (u. a. Wienerisch), südbayerisch (u. a. Tirolisch) und alemannisch (Vorarlberg). «Австрія

завжди вважала себе важливим носієм німецької мови, навіть у Середньовіччі, коли фокус мовного розвитку був на півдні» («Österreich hat sich immer als wichtiger Sprecher der deutschen Sprache verstanden, auch im Mittelalter, als der Schwerpunkt der Sprachentwicklung im Süden lag») (Березняк, 2023, S. 274).

Ferner schauen wir auf sowohl gesamtbairische als auch ausgewählte (tirolische) phonetisch-phonologische Merkmale des Deutschen in Österreich.

In Grundzügen «gehört der österreichische Sprachraum zu den Regionen des deutschsprachigen Raums, in denen die 2. Lautverschiebung am konsequentesten durchgeführt wurde» (Lenz, 2019, S. 329): germ. **p* > ahd. [pf], z. B. bair. *Apfel* ['ɔbfɐ], germ. **k* > ahd. [kh]/[kχ], z. B. bair. *Knecht* [kχnɛχt].

Wie bekannt ist, besitzt heute der bairische Dialekt drei *a*-Qualitäten:

1) ein offenes helles <à>, das aus dem mhd. <æ>, bzw. den Diphthongen <ou>/<öu> oder <ei> (im Kärntnerischen und Wienerischen) entstanden ist, z. B. mhd. *wêre* – bair. *wààr*, mhd. *ouch* – bair. *àà*, mhd. *stein* – wien. *Sta* (Schikola, 1954, S. 39);

2) ein mittleres <a> [ɐ], das regional variiert wird;

3) ein dunkles <â> [ɒ], das in der Regel dem mhd. langen <â> entspricht, z. B. mhd. *hân* – bair. *hâm*.

Fassen wir alle Angaben zusammen.

1. Die mhd. <ä> und <æ> sind als althochdeutsches [a:] reflektiert, z. B. germ. **mējan* > ahd. *māen* > mhd. *mæjen* – bair. [ma:n].

2. Die mhd. <a> und <â> erscheinen in den bair. Dialekten Österreichs als kurze oder lange [ɔ]/[o], z. B. germ. **flaskō* > ahd. *flasca* > mhd. *vlasche* – bair. [flɔʃn]/[floʃn].

3. Die mhd. <e> [ɛ] und <ë> [ɐ] sind in Österreich und Bayern zusammengefallen, werden verwirrt und lexikalisch nicht verteilt.

4. Die umgelauteten mhd. <ü> (<iu>) und <ö> (<œ>) sind hauptsächlich entrundet und weitgehend mit <i> bzw. <e> zusammengefallen: germ. **stukkja*- > ahd. *stukki* > mhd. *stücke* – bair. [ʃtikʰ], germ. **furi* > ahd. *furi* > mhd. *vür* – bair. [fiɐ], germ. **leudi*- > ahd. *liut* > mhd. *liute* – wien. [lœ:d], mhd. *græsser* – bair. [grɛ:sɐ]/[grɛ:sɐ].

5. Die mhd. Diphthonge <ei>, <ou> und <öu> überöffnen sich oder monophthongieren sich in Österreich: germ. **twai* > ahd. *zwei* > mhd. *zwei* – bair. [tʃvɔɐ], germ. **bauma*- > ahd. *boum* > mhd.

boum – bair. [ba:m], germ. **hawja-* > ahd. *houwi* > mhd. *höi* (54, 9) – bair. [hæ(:)ɛ]/[ha(:)ɛ].

6. Die mhd. Diphthonge <ie>, <uo> und <üe> wurden nicht monophthongiert, sondern entrundet: mhd. *liebe* > [liɐb], mhd. *guot* > [gʊɔt], mhd. *müede* – bair. [miɐd].

7. Im Gegensatz zum alemannischen Vorarlberg wurden die mhd. Langvokale <î> und <û> wie im Hochdeutschen zu jeweils [ai]/[æi] und [ao] diphthongiert: mhd. *bîzen* – bair. [bæ(:)ɛsn]/[ba(:)ɛsn], mhd. *hûs* – bair. [ha(:)ɔs].

8. Die Anlautverhärtung von stimmhaften Konsonanten wird erhalten, insbesondere <s> [s]: germ. **sitjan* > ahd. *sizzen* > mhd. *sitzen* – bair. [siɕsn].

9. Das <ch> wird immer durch den velaren Frikativlaut [χ] realisiert und nimmer durch den palatalen [ç] allophoniert: *euch* [œχ].

10. Das Suffix *-ig* wird als [ik] artikuliert: *wichtig* [vrɪχtik].

11. Die Affritisierung des germ. [k] (< germ. **kwik-*) erfolgt im Auslaut zu [kχ]: *keck* [kekχ].

12. Der liquide Laut <l> wird mehrfach durch <a> beeinflusst und vokalisiert: *Wald* > [waɪd].

13. Fortislaute werden im Mittelbairischen lenisiert: *Pech* [beɕ]/[beç].

14. Das <st> wird zum [ʃt] gesamtbairisch und alemannisch auch im Inlaut palatalisiert: mhd. *ist* – bair. [ift].

Aus der Sicht der diachronischen linguistischen Synergetik werden die Veränderungen im bairischen Vokalismus durch eine Nichtlinearität charakterisiert, d. h. fallen gewisse Entwicklungen mit den germanischen oder althochdeutschen Zuständen. In der Erhaltung aller fallenden mhd. Diphthonge ist ein „kooperierender Prozess“ des Systems zu beobachten.

Die neuhochdeutsche Standardsprache hat meistens den mhd. Vokalismus ererbt: *mähen*, *Flasche*, *Stück*, *Heu*. Der Konsonantismus hingegen bleibt in der Regel diachronischen Veränderungen resistenter. Auf dieser Grund nehmen wir an, dass die oberdeutschen Mundarten den mhd. Konsonantismus weitgehend reflektieren, u. a. was die stimmlose Aussprache des <s> in vorvokalischer Stellung oder des *-ig* im Auslaut anbetrifft.

Im Allgemeinen wird die Aussprache in Österreich durch eine Tendenz zu Reduzierungen charakterisiert: «Auch wenn Österreicher Schriftdeutsch spricht, bekundet er wie sein Volksdialekt einen Hang zum Verschlucken von

Lauten und Silben, damit zur Kürzung und starken Konzentration des Ausdrucks beitragend» (Goerlich, 1956/57, S. 86). «Im gesamten österreichischen Dialektraum [...] sind Ausfälle von plosivischen und frikativischen Konsonanten am Wortende zu beobachten, besonders häufig bei *-b*, *-g* und *-ch*», z. B. *genug* [gnʊv], *dich* [di:] (Lenz, 2019, S. 331).

In direktem Bezug auf die bairisch-österreichischen Mundarten, die wie alle regionalen Idiome untereinander erheblich variieren, möchten wir auf den tirolischen Dialekt verweisen (Schatz, 1903).

1. Die gesamtbairische Diphthongierung der langen Vokale <î>, <û> und <iu> der mhd. Sprache ist vollständig durchgeführt: mhd. *zît* – tir. [tsait], mhd. *hûs* – tir. [haus], mhd. *hiuser* – tir. [hɔiser].

2. Die mhd. Diphthonge <ei> und <ou> sind im größten Teil des Landes (insbesondere Kärnten) durch [ā] vertreten: mhd. *alein* – tir. [alān], mhd. *loub* – tir. [lāb].

3. Die mhd. Diphthonge <ie> und <üe> sind gewahrt geblieben: mhd. *tief* – tir. [tiɔf], der <uo> wurde zur <ue> (<ui>) reduziert: mhd. *guot* – tir. [guet] / [guɪt].

4. Im Gegensatz zum Mittelbairisch sind die mhd. <ê> und <ô> südbairisch zu <ea> und <oa> diphthongiert: mhd. *snê* – tir. [schnea], mhd. *rôt* – tir. [roat].

5. Die Verschiebung des germ. [k] zu [kχ] tritt auch im Anlaut auf: mhd. *kint* (<germ. **kinda-*) – tir. [kχind].

6. Totaler Abfall des reduzierten auslautenden <e> [ə]: mhd. *hitze* – tir. [hits].

7. Die Fortes <p>, <t>, <k> sind von den Lenes , <d>, <g> akustisch kaum unterscheidbar und werden als Allophone angesetzt.

8. In gewissen Stellungen ist das [b] als zwischenvokalisches bilabiales <w> [β] oder labiodentales [v] hörbar (insbesondere in Kärnten): mhd. *balke* – tir. [βɔlkχn], mhd. *selp* – tir. [sæ:vɐ].

9. Das Zungenspitzen-*r* [R] überwiegt.

12. Das <r> im Suffix *-er* ist öfters zu <o> vokalisiert: mhd. *bruoder* – tir. [pruido].

Die phonetisch-phonologische Analyse ergab geringe Unterschiede zwischen mittel- und südbairischen Dialekten, z. B. eine Diphthongierung der mhd. <ê> und <ô>.

Im nördlichsten Teil des Tirols liegt Vorarlberg, wo man Alemannisch spricht, das sich weiter nach der Schweiz erstreckt. Das alemannische Idiom (Schwaben, Elsaß und die Schweiz) entfremdete

sich der deutschen Sprache um 16. Jh. und demonstriert seitdem einen Reliktcharakter. Seine Altertümlichkeit und Einzigkeit heben es bedeutsam von anderen süddeutschen Mundarten ab.

Im alemannischen Westen Österreichs sind die alten mittelhochdeutschen Hochzungenvokale <î>, <û>, <iu> (im Standarddeutschen diphthongiert zu jeweils <ei>, <ou>, <eu>) weitgehend erhalten, z.B.: mhd. *swîgen* – alem. *schwüige* – nhd. *schweigen*, mhd. *hûs* – alem. *Huus* – nhd. *Haus*, mhd. *liute* – alem. *Lüüt* – nhd. *Leute*.

Die umfangreichen Veränderungen, denen das Neuhochdeutsche um 14.-16. Jh. im Vokalsystem unterlag, haben die schweizerdeutschen (alemannischen) Dialekte nicht erfasst.

Im alemannischen Vorarlberg ist insgesamt eine große Variationsbreite des mhd. <ei> [ei] zu beobachten, z. B. mhd. *zwei* [tsuēi] – alem. [tsvæe]/[tsvæe].

Im Alemannischen je nach der Region finden sich neben o-haltigen Monophthongen auch ou/au-Diphthonge, z. B. mhd. *boum* – alem. *Boum/Baum/Boom* (Westen)/*Bom* (Osten).

Die mhd. fallenden Diphthonge <ie>, <uo>, <üe> wurden im Neuhochdeutschen zu langen einfachen Vokalen <i>, <u>, <ü>, während das Alemannische diese erhalten hat: mhd. *liep* – alem. [ˈliep] – nhd. *lieb* [ˈli:p], nhd. *guot* – alem. *guet* – nhd. *gut*, mhd. *blüete* – alem. *Blüete* – nhd. *Blüte*.

«Zudem haben die meisten schweizerdeutschen Mundarten auch die Kurzvokale des Mittelhochdeutschen beibehalten, welche in der Standardsprache gedehnt wurden» (Siebenhaar, 1997, S. 36), z. B. mhd. *sagen* – alem. *sagen* [sagen] – nhd. *sagen* [za:gən], mhd. *tac* – alem. *Tag* [tak] – nhd. *Tag* [ta:k].

Eine etymologische Analyse stellt den historischen Ursprung der phonetisch verschiedenen <e> im Zürichdeutschen fest:

zd. *Bett* [bɛt] – mhd. *bette* < ahd. *betti* < goth. *badi*

zd. *Herbscht* [hɛrpsɪt] – mhd. *herbest* < ahd. *herbist* < idg. **kerp*

zd. *Wäschpi* [væʃpi] – mhd. *wefse* < ahd. *wafsi* < germ. **wabesa*

Daraus ist zu ersehen, dass oberdeutsche (insbesondere alemannische) Mundarten mhd. phonetische Besonderheiten historisch bedingt beibehalten haben und deshalb als Quelle der linguistischen Rekonstruktion für das Mittelhochdeutsche dienen.

Es gibt aber ein paar Unterschiede im Konsonantismus. Im Gegensatz zum Ostfränkischen (Grundlage für Neuhochdeutsch) hat die zweite Lautverschiebung im Alemannischen auch **k* (> *ch/kch*) betroffen (entweder zu einem Frikativ oder zu einer Affrikate), z. B. mhd./nhd. *kalt* (< germ. **kalda*-) – alem. *chalt*, mhd. *künic*/nhd. *König* (< germ. **kununga*-) – alem. *Kchönig*.

«Die Übereinstimmung zwischen dem mittelhochdeutschen und dem schweizerdeutschen Lautstand ist auffällig. Sie verleiht dem Schweizerdeutschen einen altertümlichen Klang in den Ohren aller, die einmal mit älterer deutscher Literatur zu tun hatten» (Siebenhaar, 1997, S. 37).

Z. Z. fährt die Unifizierung der Mundarten, die in mhd. Zeit angefangen hat, fort. Die Idiome werden in Deutschland regionalisiert: «aus einer Vielzahl von lokalen Dialekten wird ein regionaler Dialekt erwachsen [...]. Die Konvergenz geht sowohl in Richtung Standardsprache als auch in Richtung anderer alemannischer Dialekte der Schweiz, immer aber in Richtung der Koiné» (Eckhardt, 2017, S. 32). Diese dialektische Koiné bezeichnen wir als „Basisdialekt“ und benutzen für Beschreibung von allgemeinen Merkmalen dialektischer Gruppen.

Zur Grundlage für das Neuhochdeutsche wurde das Ostfränkische. Ferner betrachten wir seine gegenwärtigen phonetisch-phonologischen Merkmale (Harnisch, 2019).

Im Vokalismus weisen die ostfr. Idiome eine starke Divergenz auf.

1. Die mittelhochdeutschen zentrierenden Diphthonge *ie* [iə], *uo* [uə] und *üe* [yə] wurden im Norden Mittelfrankens (wie im Standarddeutschen) monophthongiert, im Süden dagegen (wie im Alemannischen und im Bairisch-Österreichischen) wurden sie beibehalten.

2. Im Osten Oberfrankens wurden die mhd. <ö>, <ü> und <eu>/<äü> (wie in vielen anderen hochdeutschen Mundarten) zu jeweils <e>, <i> und <ei>/<ai> entrundet (entlabialisiert).

3. Die mhd. Diphthonge <ei> [ei], <ou> [ɔu] und <öu> [œu] wurden zu [e:] / [ɛ:] / [a:] monophthongiert.

4. Am verschiedensten entwickelten sich in den ostfr. Idiomen die mhd. <ô> [o:] und <ê> [e:], vgl. mhd. *strô* – ostfr. *Stroo*, *Stroa*, *Struu*, *Strue*, *Strou* und mhd. *snê* – ostfr. *Schnnee*, *Schnea*, *Schnii*, *Schnia*, *Schnäi*.

5. Das mhd. <â> ist in vielen ostfr. Idiomen zu [ɔ:] erhoben (verdumft), vgl. das Bairische.

6. Die mhd. langen Monophthonge *î* [i:], *û* [u:] und *iu* [y:] wurden wie im Bairischen überall diphthongiert.

Zu den markanten Besonderheiten im Konsonantensystem des Ostfränkischen gehören:

1. Als Ergebnis der zweiten Lautverschiebung verwendet man in allen ostfränkischen Idiomen die Affrikate [pf], das germ. [k] aber wurde im ostfr. Dialekt zu [kch] (im Gegensatz zum Alemannischen und zum Bairisch-Österreichischen) nicht verschoben.

2. Die stimmlosen aspirierten Konsonanten [t], [k], [p] wurden zu [d], [g], [b] geschwächt (lenisiert).

3. In vielen ostfr. Idiomen werden zwischenvokalische [g] und [b] zu jeweils [χ] und [β] spiran-

tisiert (fortisiert): mhd. *vogel* – ostfr. *Vochel*, mhd. *gabel* – ostfr. *Gawel*.

4. Das intervokalisches [d] wird dem Rhotazismus zum stimmhaften alveolaren [r] unterzogen: nhd. *Bruder* > ostfr. *Brurer* [ˈbru:rɐ].

5. Der Konsonant <ch> kann im Auslaut ganz getilgt werden, z. B. mhd. *endelich* – ostfr. *endli* [ˈɛndli], mhd. *ich* – ostfr. *i* [i].

In der folgenden Tabelle setzen wir fragmentarisch die phonetisch-phonologischen basisdialektale Merkmale im Vokalismus entgegen, der den erheblichsten Veränderungen historisch unterliegen ist (s. Tab. 1).

Tabelle 1

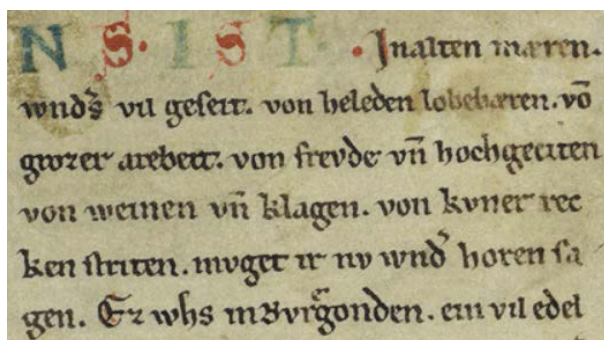
Das phonetisch-phonologische Verhältnis des Mittelhochdeutschen zu den gegenwärtigen oberdeutschen Mundarten im Vergleich

Mittelhochdeutsch	Bairisch-Österreichisch	Schwäbisch-Alemannisch	Ostfränkisch
<a> [a]: <i>tac</i>	[dɔ:k] (bair.)	[tak] (alem.)	[dɔ:k]
<ê> [ɛ:]: <i>snê</i>	[fne:] (bair.)	[fneə] (schw.)	[fneə]
<ô> [o:]: <i>strô</i>	[ftrɔu] (bair.)	[ftrɔə] (schw.)	[ftrɔə]
<œ> [œ:]: <i>schaene</i>	[fe:] (bair.)	[fēā] (schw.)	[fe:(n)]
<î> [i:]: <i>zît</i>	[tsait] (bair.) / [tsæt] (wien.)	[tsi:t] (alem.)	[tsait]
<û> [u:]: <i>hûs</i>	[haɔs] (bair.)	[hous] (schw.) / [hu:s] (alem.)	[haus]
<ei> [ɛi]: <i>steine</i>	[fɪa] (bair.)	[fiei] (alem.)	[fia:(n)]
<ou> [ɔu]: <i>boum</i>	[ba:m] (bair.)	[boum] (alem.)	[ba:m]
<ie> [iɛ]/[iə]: <i>lieb</i>	[liap] (bair.)	[liap] (alem.)	[li:p]
<uo> [uo]/[uə]: <i>guot</i>	[kuat] (bair.)	[guət] (alem.)	[gu:t]

Zur Rekonstruktion einer hypothetischen klassischmittelhochdeutschen Aussprache bauen eine phonetische Transkription auf. Zu diesem Zweck verwenden wir einen Ausschnitt des Nibelungenlieds. Nach offenen Quellen ist es bekannt, dass eine der ältesten Handschrift, in der dieses Denkmal der mhd. Literatur überliefert

wurde, auf das zweite Viertel des 13. Jh.s zurückgeht und „Donaueschinger“ heißt. Die Sprachmerkmale weisen auf den alemannisch-bairischen Raum (Südtirol oder Vorarlberg) hin (s. Abb. 1).

In den mitteloherdeutschen Mundarten dürfte der Text wie folgt (wahrscheinliche Differenzen sind fettgedruckt) ausgesprochen werden (s. Tab. 2).

Uns ist in alten mæren · wunders vil geseit. von helden lobebæren · von grôzer arebeit, von vreude und hôchgezîten · von weinen und klagen, von küener recken strîten · muget ir nu wunder hœren sagen.

Abbildung 1. Die Donaueschinger Nibelungenhandschrift und normalisierter Abdruck

Tabelle 2

Transkription der mitteloherdeutschen Mundarten

Bairisch	Alemannisch	Ostfränkisch
[uns 'iɛt in 'altən 'mæɾən 'vundərs 'fil gə'sait fon 'hɛldən 'lobəb'æɾən fon 'gro:s:ər 'arə'bait fon 'froid'unt 'ho:χgə'tsɪ:tən fon 'vaim'unt 'kʰla:gən fon 'kʰuənər 'rɛkʰən 'ɛtraɪtən 'mugət 'ir nu 'vundər 'ho:rən 'sa:gən]	[uns 'iɛt in 'altən 'mæɾən 'vundərs 'fil gə'sait fon 'hɛldən 'lobəb'æɾən fon 'gro:s:ər 'arə'bait fon 'frœid'unt 'ho:χgə'tsɪ:tən fon 'vɛɪn'unt 'kʰlagən fon 'kʰyənər 'rɛkʰən 'ɛtrɪ:tən 'mugət 'ir nu 'vundər 'hœ:rən 'sagən]	[uns 'ist in 'altən 'mæɾən 'vundərs 'fil gə'zait fon 'hɛldən 'lobəb'æɾən fon 'gro:s:ər 'arə'bait fon 'froid'unt 'ho:χgə'tsɪ:tən fon 'vaim'unt 'kla:gən fon 'kuənər 'rɛkən 'ɛtraɪtən 'mugət 'ir nu 'vundər 'ho:rən 'za:gən]

Für die mhd. sekundärumgelauteten Vorderzungenvokale [u] und [o] sind im gesamtbairischen Bereich Entrundungsprozesse zu beobachten. Diese Besonderheit umfasst auch den niederalemannischen Raum. «Umgekehrt bleiben im Hochalemannischen nicht nur die gerundeten Vokale erhalten, sondern mitunter werden auch etymologisch nicht gerundete Vokale gerundet, wie z. B. in *Schwöschter* 'Schwester'» [Christen, 2019, S. 219]. Das macht uns nachdenklich, dass der mhd. Sekundärumlaut in den oberdeutschen Regionen ursprünglich nicht konsequent stattfand. Dazu liegen auch Belege von Reimen *oren* : *gihoren* (248a, 5-6) in mhd. bairischen Handschriften vor [Hahn, 1840, S. 64]. Unter diesem Gesichtspunkt dürften die handschriftlichen nichtumgelauteten Schreibungen *schône* (98, I, 5) oder *hōret* (94b, III, 5) „richtig“ sein [Vogelweide, 2012].

Die klassischmittelhochdeutsche Aussprache, in die außer alemannischen auch ahd. Gewohnheiten inkorporiert wurden, dürfte wie folgt aussehen: [uns 'ist in 'ɛltən 'mæɾən | 'ɥundərs 'fil gə'sait || fon 'hɛldən 'lobəb'æɾən | fon 'gro:s:ər 'vɛrə'bait || fon 'frœid'unt 'ho:χgə'tsɪ:tən | fon 'ɥɛɪn'unt

'kʰlagən || fon 'kyənər 'rɛk:ən 'strɪ:tən | 'mugət 'ir nu 'vundər 'hœ:rən 'sagən].

Zusammenfassung. Der Phonembestand der Sprache Walthers von der Vogelweide und des Nibelungenliedes widerspiegelt insgesamt die oberdeutschen phonematischen Merkmale, die die Folgeentwicklung des phonetisch-phonologischen Zustandes im Neuhochdeutschen bestimmen. Zur gleichen Zeit widersteht die mhd. Sprache bairischen dialektalen Veränderungen und weist die ahd. phonetisch-phonologischen Eigenheiten weiter auf. Dabei wird der Status quo durch die alemannische Mundart unterstützt, die sich konservativer als die anderen oberdeutschen Idiome ergibt. Die Zusammenstellung des klassischen Mittelhochdeutschen zu den oberdeutschen Mundarten bestätigt eine genetische Verbindung dazwischen, im Einzelnen mit dem alemannischen Idiom. Einerseits aber verwendet die klassische „Dichtersprache“ die alemannischen gedehnten Monophthonge <û>, <î> und <iu>, andererseits pflegt diese eine Verbindung zu den im Althochdeutschen etablierten ostfränkischen Konventionen und weist keine Lautverschiebung des [k] zu [kχ] auf.

LITERATURNACHWEIS:

1. Березняк О. П. Німецька мова в Австрії: етапи формування і розвитку, тенденції в сучасному суспільстві. *XIV Міжнародна науково-практична конференція «People and the world: global problems of human development»*. Philology. (December 18-20). Prague, 2023. С. 274-277.
2. Домброван Т. І. Діахронічна лінгвосинергетика: перші здобутки та вектори подальшого розвитку. *Нова філологія*. 2016. № 68. С. 154–160.
3. Christen H. Alemannisch in der Schweiz. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Band. 30.4. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH. 2019. S. 246–278.
4. Das Nibelungenlied: Mittelhochdeutsch und übertragen von Karl Simrock. Berlin: Die Tempel-Klassiker, 1964. 641 S.
5. Eckhardt O. Alemannisch im Churer Rheintal. Von der lokalen Variante zum Regionaldialekt. *Schweizerisches Idiotikon*. Jahrebericht. 2017. S. 21-32.
6. Goerlich E. J. Ferdinand Sauter und die Wiener Dichtung. *Leuvense Bijdragen. Tijdschrift voor Moderne Filologie*. Nrs 1-2, Leuven, 1956/57. S. 85-95.
7. Hahn K. A. Gedichte des XII. und XIII. Jahrhunderts. Quedlinburg/ Leipzig: Gottfried Basse, 1840. 217 S.
8. Harnisch R. Ostfränkisch. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Band. 30.4. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH. 2019. S. 363–406.

9. Hennig B. Kleines Mittelhochdeutsches Wörterbuch. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2007. 499 S.
10. Köhler, R. Synergetik und sprachliche Dynamik [Synergetics and language Dynamics]. *Natürlichkeit der Sprache und Kultur*. Bochum: Brockmeyer, 1990. S. 96-112.
11. Lenz Alexandra N. Bairisch und Alemannisch in Österreich. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Band. 30.4. Berlin/Boston: Walther de Gruyter GmbH, 2019. S. 318–362.
12. Lewizkij V., Heinz-Dieter Pohl. Geschichte der deutschen Sprache. Winnyzia: Nowa Knyha Verlag, 2010. 256 S.
13. Mettke H. Mittelhochdeutsche Grammatik. Max Tübingen: Niemeyer Verlag, 2000. 271 S.
14. Roelcke Th. Geschichte der deutschen Sprache. München: Verlag C. H. Beck, 2018. 128 S.
15. Schatz J. Die Tirolische Mundart. *Ferd. Zeitschrift*. III. Folge. 47. Heft. 1903. S. 1-94.
16. Schikola H. Schriftdeutsch und Wienerisch. Wien: Österr. Bundesverlag, 1954. 50 S.
17. Siebenhaar B. Dialekt und Hochsprache in der deutschsprachigen Schweiz. Zürich: Edition "Pro Helvetia", 1997. 57 S.
18. Walther von der Vogelweide. Gedichte (Mittelhochdeutsch / Neuhochdeutsch). Stuttgart: Philipp Reclam, 2012. 314 S.

REFERENCES:

1. Berezniak, O. (2023). Nimetska mova v Avstrii: etapy formuvannia i rozvytku, tendentsii v suchasnomu suspilstvi [The German language in Austria: stages of evolution and development, tendencies in modern society]. *14th International scientific and practical conference «People and the world: global problems of human development»*. *Philology*. (December 18-20). Prague. C. 274-277. [in Ukrainian].
2. Christen, H. (2019). Alemannisch in der Schweiz [Alemannic in Switzerland]. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Band. 30.4. Berlin/Boston: Walther de Gruyter GmbH. S. 246–278. [in German].
3. Dombrovan, T. (2016). Diachronichna linhvosynerhetyka: pershi zdobutky ta vektory podalshoho rozvytku. *Nova filolohiia*, No. 68. 2016. 154–160. [in Ukrainian].
4. Das Nibelungenlied: Mittelhochdeutsch und übertragen von Karl Simrock. (1964). Berlin: Die Tempel-Klassiker. 641 S. [in German].
5. Eckhardt, O. (2017). Alemannisch im Churer Rheintal. Von der lokalen Variante zum Regionaldialekt [Alemannic in the Chur Rhine Valley. From the local variant to the regional dialect]. *Schweizerisches Idiotikon*. Jahreibericht. S. 21-32. [in German].
6. Goerlich, E. J. (1956/57). Ferdinand Sauter und die Wiener Dichtung. *Leuvense Bijdragen. Tijdschrift voor Moderne Filologie*. Nrs 1-2, Leuven, S. 85-95. [in German].
7. Hahn, K. A. (1840). Gedichte des XII. und XIII. Jahrhunderts [Poems of the 12th and 13th century]. Quedlinburg/Leipzig: Gottfried Basse, 217 S. [in German].
8. Harnisch, R. (2019). Ostfränkisch [East Franconian]. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Band. 30.4. Berlin/Boston: Walther de Gruyter GmbH. S. 363–406. [in German].
9. Hennig, B. (2007). Kleines Mittelhochdeutsches Wörterbuch [Small Middle High German Dictionary]. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 499 S. [in German].
10. Köhler, R. (1990). Synergetik und sprachliche Dynamik [Synergetics and language Dynamics]. *Natürlichkeit der Sprache und Kultur*. Bochum: Brockmeyer. S. 96-112. [in German].
11. Lenz, Alexandra N. (2019). Bairisch und Alemannisch in Österreich [Bavarian and Alemannic in Austria]. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Band. 30.4. Berlin/Boston: Walther de Gruyter GmbH, S. 318–362. [in German].
12. Lewizkij, V., Heinz-Dieter, P. (2010). Geschichte der deutschen Sprache [History of the German language]. Winnyzia: Nowa Knyha Verlag. 256 S. [in German].
13. Mettke, H. (2000). Mittelhochdeutsche Grammatik [Middle High German Grammar]. Max Tübingen: Niemeyer Verlag. 271 S. [in German].
14. Roelcke, Th. (2018). Geschichte der deutschen Sprache [History of the German language]. München: Verlag C. H. Beck. 128 S. [in German].
15. Schatz J. (1903). Die Tirolische Mundart [The Tyrolean Dialect]. *Ferd. Zeitschrift*. III. Folge. 47. Heft.. S. 1-94. [in German].
16. Schikola H. (1954). Schriftdeutsch und Wienerisch [Written German and Viennese]. Wien: Österr. Bundesverlag. 50 S. [in German].
17. Siebenhaar, B. (1997). Dialekt und Hochsprache in der deutschsprachigen Schweiz [Dialect and Standard Language in the German-speaking Switzerland]. Zürich: Edition "Pro Helvetia". 57 S. [in German].
18. Vogelweide, Walther v. d. (2012). Gedichte (Mittelhochdeutsch / Neuhochdeutsch) [Poems (Middle High German / New High German)]. Stuttgart: Philipp Reclam. 314 S. [in German].

УДК 81'432.1/004.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-14>

Марина ХАУСТОВА

старший викладач кафедри історії зарубіжної літератури і класичної філології, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Майдан Свободи, 4, м. Харків, Україна, 61000

ORCID: 0000-0001-5011-8179

Юлія КОВАЛЕНКО

доцент, доктор філософії, доцент кафедри української та іноземних мов, Харківська державна академія фізичної культури, вул. Клочківська, 99, м. Харків, Україна, 61000

ORCID: 0000-0002-5736-4249

Scopus ID: 57208439934

Web of Science ResearcherID: JDD-7807-2023

Бібліографічний опис статті: Хаустова, В., Коваленко, Ю. (2025). Цифрові рішення у викладанні ділової англійської мови. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 98–104, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-14>

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ У ВИКЛАДАННІ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття актуалізує питання діджиталізації навчальної, навчально-методичної літератури під час викладання англійської мови. Мета дослідження – оцінити ефективність використання електронного практикуму з ділової англійської мови студентами немовних спеціальностей у дистанційному форматі, а також визначити найбільш привабливі завдання та недоліки матеріалів для подальшого вдосконалення. У дослідженні взяли участь студенти 3 курсу Харківської державної академії фізичної культури, які навчаються за спеціальністю «Фізична культура і спорт». Методи дослідження включали аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та анкетування, яке охоплювало 50 здобувачів освіти бакалаврського рівня. Анкета містила питання закритого та відкритого типів щодо досвіду використання електронного практикуму Practical E-Course «Business English». Результати дослідження показали, що переважна більшість студентів позитивно оцінила якість практикуму та його зручність. 80% респондентів визнали матеріали практикуму корисними, а 56% відзначили його високу зручність. Аудіо- та відеоматеріали отримали схвальні відгуки (96% задоволених студентів). Основні недоліки включали обмежену інтерактивність платформи Canva, складність завдань для студентів із нижчим рівнем володіння англійською мовою та необхідність більш детальних інструкцій українською мовою. На основі отриманих результатів запропоновано вдосконалити практикум шляхом доповнення інтерактивними елементами, активним словником для підтримки лексичних навичок та більш різноманітними форматами завдань. Отримані дані підтверджують доцільність використання цифрових інструментів у навчанні ділової англійської мови, а також підкреслюють важливість подальшого розвитку електронних освітніх ресурсів для підвищення мотивації студентів та ефективності навчального процесу.

Ключові слова: електронний посібник, електронні засоби навчання, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні завдання, медіафайли, гіперпосилання.

Maryna KHAUSTOVA

Senior Lecturer, Department of History of Foreign Literature and Classical Philology, V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Square, Kharkiv, Ukraine, 61000

ORCID: 0000-0001-5011-8179

Yuliya KOVALENKO

Associate Professor, PhD in Educational, Pedagogical Sciences, Docent of the Ukrainian and Foreign Languages Department at the Kharkiv State Academy of Physical Culture, 99, Klochkivska St, Kharkiv, Ukraine, 61000

ORCID: 0000-0002-5736-4249

Scopus ID: 57208439934

Web of Science ResearcherID: JDD-7807-2023

To cite this article: Khaustova, M., Kovalenko, Yu. (2025). Tsyfrovi rishennia u vykladanni dilovoi anhliiskoi movy [Digital Solutions in Teaching Business English]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 98–104, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-14>

DIGITAL SOLUTIONS IN TEACHING BUSINESS ENGLISH

The article deals with the issue of digitalization of educational, educational and methodological literature while teaching English. The purpose of the study is to evaluate the effectiveness of using a business English e-practicum by non-language major students in a distance learning format and to identify the most appealing tasks and material drawbacks for further improvement. The research involved third-year students of Kharkiv State Academy of Physical Culture, majoring in «Physical Culture and Sports», who chose a variable discipline – Business English. The research methods included analysis, synthesis, generalization, comparison, and a questionnaire survey covering 50 undergraduate students. The questionnaire contained both closed and open-ended questions regarding the experience of using the Practical E-Course «Business English» e-practicum. The study results showed that the majority of students positively evaluated the quality and convenience of the practicum. Eighty percent of respondents found the practicum materials useful, and 56% noted its high convenience. Audio and video materials received favorable feedback (96% of satisfied students). The main disadvantages included the limited interactivity of the Canva platform, the complexity of tasks for students with lower levels of English proficiency, and the need for more detailed instructions in Ukrainian. Based on the obtained results, it is suggested to improve the practicum by adding interactive elements, an active glossary to support lexical skills, and more diverse task formats. The collected data confirm the relevance of using digital tools in teaching business English and emphasize the importance of further developing digital educational resources to enhance student motivation and the overall effectiveness of the learning process.

Key words: electronic textbook, electronic learning tools, information and communication technologies, interactive tasks, media files, hyperlinks.

Вступ. Впровадження електронних підручників та посібників у закладах вищої освіти є відображенням загальної тенденції до цифровізації освітнього простору. Дистанційне навчання сприяло зміні ставлення до електронних видань з факультативного на пріоритетний ресурс, що спричинило трансформацію когнітивних стратегій як викладачів, так і студентів. Перед викладачами постала проблема актуалізації контенту навчальних дисциплін з урахуванням новітніх наукових досягнень у відповідних галузях знань, а також пошуку інноваційних методологічних підходів та ефективних комунікативних стратегій у взаємодії зі студентами (Семенов Є., 2022).

Інтенсифікація використання електронних підручників у освітньому процесі зумовлена активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Електронні підручники дозволяють створити розширену презентацію навчального матеріалу за допомогою мультимедійних засобів та здатні зберігати значні обсяги інформації. Мультимедійні можливості електронних видань сприяють активізації різних каналів сприйняття інформації, що оптимізує процеси її обробки та запам'ятовування. Це, в свою чергу, підвищує рівень зацікавленості та залученості студентів до навчальної діяльності.

Електронний підручник чи посібник, завдяки своїй цифровій природі, вирізняється розширеним функціоналом. На відміну від паперових видань він забезпечує мультимодальне представлення інформації за допомогою анімації та гіперпосилань, надає можливість оперативного контролю знань, зокрема самоконтролю, відповідає сучасним психолого-педагогічним вимогам до організації навчального процесу, стимулює полісенсорне сприйняття інформації, активізує когнітивні процеси завдяки інтерактивним завданням та забезпечує індивідуалізацію навчання, а також характеризується зручністю розповсюдження та зберігання в цифровому форматі (Криворучко І., 2023; Kovalenko Yu., 2024; Marchenko O. et al, 2024).

Поряд із перевагами електронних підручників та посібників існують і певні недоліки: обмежені можливості групової та колективної роботи, незвичність, нетрадиційність електронної форми подання інформації, складні способи подання інформації, що можуть стати причиною відвернення студента від матеріалу та інші (Єсіна О.Г., Лінгур Л.М., 2012, С. 185). У зв'язку із цим було вирішено здійснити апробацію електронного практикуму з ділової англійської мови, який було створено викладачами Харківської державної академії фізичної культури, та визначити недоліки з метою їх усу-

нення та удосконалення матеріалів практичних занять, а також підвищення вмотивованості студентів.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні дослідження підтверджують ефективність використання електронних засобів навчання (ЕЗН) в освіті, особливо у вищій школі. Однак, тривають дискусії щодо їхнього змісту, форми та місця в навчальному процесі. Різноманітність технічних і програмних платформ сприяє появі нових педагогічних підходів. Визначенням дидактичних основ в процесі створення електронних підручників займалися Гризун Л. та Білоусова Л. (Білоусова Л., Гризун Л., 2012). У роботі Мадзігон, Дорошенка та Лапінського розглядаються педагогічні аспекти створення та використання ЕЗН (Мадзігон В.В., Лапінський В.М., Дорошенко Ю.О., 2003). Надія Фіголь звертає увагу на проблеми визначення електронного навчального посібника чи підручника (Фіголь Н., 2012). Безуглий Д. описує інтерактивні аплети у створенні підручника (Безуглий Д., 2016). У своїх дослідженнях останніх років Семенов Є. пропонує розглядати електронний підручник як складову глобальної онлайн-освіти, а також класифікує користувачів за їхніми потребами та способами сприйняття інформації (Семенов Є., 2022). У роботі Криворучко І. аналізуються не тільки методичні вимоги, а й програмне забезпечення, яке використовується в процесі розробки електронних навчальних посібників; цей творчий та дослідницький процес, на думку автора, вимагає від педагога наявності інформаційно-цифрової та дослідницької компетенцій (Криворучко І., 2023).

Після вивчення робіт українських науковців стає очевидним, що реалізація електронних підручників чи посібників, як і інших електронних навчальних матеріалів, може здійснюватися з використанням різноманітного програмного забезпечення та вимагає значних трудовитрат в процесі їх створення.

Мета дослідження – дослідити ефективність використання електронного практикуму з вивчення ділової англійської мови студентами немовних спеціальностей на заняттях в режимі online з використанням технологій дистанційного навчання, а також, враховуючи відгуки студентів, визначити завдання, які викликали найбільший рівень зацікавленості здобувачів

вищої освіти, та недоліки, які слід виправити для покращення якості навчальних матеріалів.

Матеріали та методи дослідження. У дослідженні взяли участь здобувачі вищої освіти 3 курсу Харківської державної академії фізичної культури. Використано методи аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння та методи соціологічного опитування (анкетування). У анкетуванні взяло участь 50 здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт». Використовувалася анкета комбінованого (закритого/відкритого) типу, у який містилися запитання щодо оцінювання досвіду використання електронного практикуму з ділової англійської мови Practical E-Course «Business English».

Результати дослідження. У навчально-педагогічній роботі Харківської державної академії фізичної культури функціонує система управління навчанням LMS Moodle (Learning Management Systems Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment, що в перекладі з англійської означає система управління «Модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище»), де використовуються електронні версії методичних рекомендацій «Business Foreign Language», створених викладачами кафедри української та іноземних мов (Гнатенко та ін., 2021), та інших підручників, що містять основні теми, які передбачені навчальною програмою, а також вправи для практичного засвоєння матеріалу. Здійснивши подібну апробацію, дійшли висновку, що в умовах інформатизації електронних версій підручників та методичних вказівок недостатньо використовувати лише паперовий матеріал або у форматах docx., pdf. на заняттях, треба вчасно реагувати та встигати за швидкоплинними змінами сучасного діджиталізованого світу задля забезпечення високого рівня мотивації студентів. Тож викладачі кафедри української та іноземних мов ХДАФК створили електронний практикум. Оскільки метою створення електронного практикуму було підвищення зацікавленості, швидкість засвоєння матеріалу та результативність, було проведено опитування здобувачів освіти щодо вибору платформи зі зручним та зрозумілим для студентів інтерфейсом, де студенти зазначили, що хотіли бачити в навчальному процесі медіафайли та інтерактивні завдання,

та більше 70% опитаних відповіли, що віддають перевагу хмарній платформі для графічного дизайну Canva, де можна створювати не лише статичні сторінки, але й інтерактивні елементи. Слід зазначити, що Canva не є повноцінною платформою для створення завдань з автоматичною перевіркою, але при перевірці відповідей викладач має можливість вказати на помилку, виправити її та прокоментувати. Цей онлайн-сервіс дозволяє створювати візуальні компоненти для різних видів вправ, наприклад, картки для перетягування, інтерактивні таблиці або графічні органайзери, крім того, підтримує експорт у різних форматах (PDF, JPG, PNG). Враховуючи те, що електронні видання, як і паперові, розробляються з урахуванням державних освітніх стандартів та навчальних програм, було створено електронний практикум відповідно до вимог упорядкування навчальних видань (структура, зміст, якість, достовірність інформації тощо) із додаванням медіафайлів, гіперпосилань та інтерактивних сторінок.

Під час вивчення вибіркової дисципліни «Ділова іноземна мова» протягом 2023-2024 навчального року студенти 3 курсу спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» Харківської державної академії фізичної культури виконували завдання в електронну практикумі Practical E-Course «Business English». По завершенню курсу користувачі заповнили анкету оцінювання досвіду використання практикуму з метою покращення якості матеріалів та підвищення ефективності навчання. Отримані результати дозволили нам оцінити якість, зручність та ефективність електронного практикуму Practical E-Course «Business English».

Питання та відповіді у відсотках представлені на рисунку 1, де зеленим кольором (вар.1) показано відсоток найбільш позитивних відповідей, жовтим (вар.2) – позитивні відповіді, червоним (вар.3) – менш позитивні, але не негативні (негативні відповіді склали 0%).

Таким чином було визначено, що переважна більшість студентів оцінила практикум на найвищому та високому рівнях. Але для визначення найбільш ефективних завдань та подальшого усунення недоліків студентам було запропоновано під час проходження опитування додати коментарі до кожного з питань за бажанням.

Перше питання, на яке студенти давали відповідь, стосувалося загальної якості практикуму: 80% студентів оцінили його позитивно («відмінно» – 15 осіб, «добре» – 25 осіб); в коментарях студенти зазначили, що Practical E-Course «Business English» загалом допоміг засвоїти навчальний матеріал, задовільнив їх вимоги та очікування.

На друге питання щодо зручності використання 56% (28 осіб) відзначили, що користуватися практикумом було «дуже зручно», а 44% (22 особи) – «зручно», на це вплинув і той факт, що більшість з них активно користуються платформою Canva для створення власних презентацій.

Інструкції (третє питання анкети) для 88% респондентів виявились повністю або здебільшого зрозумілими; хоча слід зауважити, що студенти з нижчим рівнем володіння англійської мови висловили побажання додати інструкції українською мовою, але, на думку авторів, це не матиме позитивний вплив на підвищення рівня знань, тому розглядається створення активного

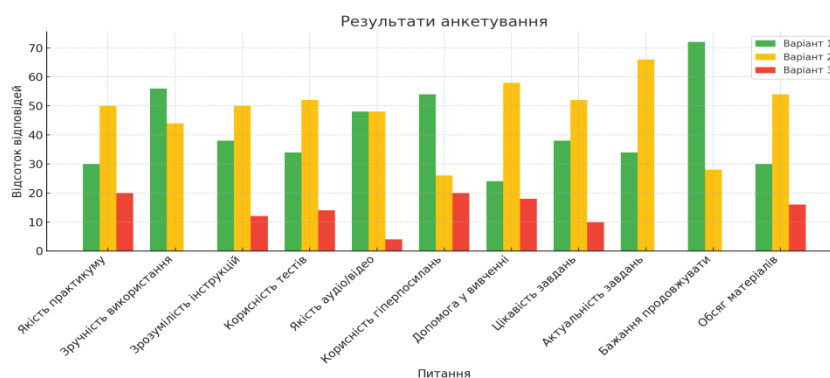

Рис. 1. Результати опитування щодо зручності та ефективності використання електронного практикуму Practical E-Course «Business English»

словника до кожного розділу, який допоможе студентам розширити свій лексичний запас.

У четвертому питанні 86% студентів назвали тестові завдання «дуже корисними» або «корисними»; окрім коментарів щодо вдалої добірки запитань у тестах перевагою, на думку опитуваних, є опція, за допомогою якої викладач може прокоментувати і пояснити неправильну відповідь, відповідно кожен студент індивідуально отримує пояснення окремих правил.

Всі аудіо- та відеоматеріали були представлені з офіційних джерел, тож на п'яте питання отримали 96% відповідей «повністю задоволений» або «здебільшого задовільнений» якістю аудіо- та відеоматеріалів. Однак у коментарях були побажання щодо збільшення їх кількості, оскільки студенти вважають такі завдання найцікавішими та ефективними.

На думку науковців гіперпосилання можуть відволікати від основного матеріалу та призводити до інформаційного перевантаження, а «використання нелінійної структури інформації створює ризик того, що студенти втратять фокус на основному матеріалі, відволікаючись на численні посилання» (Єсіна О.Г., Лінгур Л.М., 2012, С. 185). Тож метою шостого питання було зрозуміти ставлення студентів до гіперпосилань: 80% опитуваних визнали корисність гіперпосилань нашого практикуму «дуже корисними» або «корисними», зазначивши, що ця опція значною мірою допомогла їм повторити вивчений на лекціях матеріал. Відповідно стала альтернативою такого педагогічного прийому, як рефлексія.

Сьоме запитання анкети – допомога у вивченні ділової англійської мови, де 82% визнали, що практикум допоміг покращити знання; в коментарях студенти написали, що електронний практикум став для них потужним інструментом для вивчення англійської мови, який поєднав у собі переваги традиційних методів навчання з можливостями сучасних технологій, допоміг засвоїти правила граматики на практиці.

У восьмому питанні студенти оцінювали цікавість завдань: 90% опитуваних вважають завдання «цікавими» або «дуже цікавими». Студенти вподобали групові завдання (підготовку презентацій, переговорів, розробку бізнес-планів), які вони потім обговорювали, використовуючи комунікативні методи, такі як «Брейнштормінг», «Кейс стаді», «Рольова

гра», «Сторітелінг», «Симуляція», «Інтерв'ю» та інші. Для забезпечення ефективної роботи використовувалася функція «breakout rooms» у Zoom (оскільки навчання здійснювалося виключно онлайн, то контроль виконання відбувався через захист проєкту індивідуально або мінігрупою). Усі подібні завдання отримали найвищу оцінку здобувачів вищої освіти.

Актуальність завдань та обсяг завдань практикуму оцінювалися в дев'ятому та одинадцятому запитаннях, де майже 100% опитуваних поставили позитивну оцінку. Студенти визнали добір і кількість вправ та лексичного мінімуму такими, що відповідають їх вимогам щодо розвитку навичок ведення переговорів, презентацій, ділового листування, телефонних розмов та інших форм ділової комунікації.

Дослідження було спрямовано, в першу чергу, на «споживача», тобто здобувача вищої освіти, тож головним питанням було бажання продовжувати використання подібних практикумів. Аналіз відповідей щодо продовження використання електронного практикуму (Рис.2) показав, що 72% здобувачів вищої освіти хочуть продовжувати використовувати електронний практикум, в той час як 28% відповіли «можливо», що може свідчити про необхідність незначного покращення або адаптації матеріалів.

Рис. 2. Аналіз відповідей щодо продовження використання електронного практикуму Practical E-Course «Business English»

Висновки та обговорення результатів дослідження. Електронний практикум «Practical E-Course Business English» містить достатню кількість практичних завдань, вправ, ситуацій з інтерактивними елементами, аудіо та відео контентом. Практикум може бути використаний як для аудиторної роботи під керівни-

цтвом викладача, так і для самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Студенти позитивно оцінили опцію перевірки знань та коментування помилок, вказали, що їх навички володіння діловим стилем мовлення покращилися. Окремо студенти зауважили, що виконувати завдання Reading/Listening Comprehension таким чином набагато зручніше та ефективніше, ніж у паперовому підручнику, а також їх мотивація вивчати англійську мову зростає.

Результати дослідження свідчать, що для покращення якості та ефективності використання електронного практикуму на заняттях з Ділової іноземної мови необхідно: додати більше інтерактивних елементів для залучення

студентів; звернути увагу на побажання тих, хто зазначив часткову зрозумілість або корисність; провести додаткове опитування серед студентів, які відповіли «можливо», щоб уточнити їхні очікування.

Коментарі студентів допомогли нам визначити переваги практикуму для підтримання його актуальності в подальшому, а також недоліки, які автори планують усунути в «Practical E-Course Business English» та врахувати в процесі створення наступних ЕЗН.

Таким чином, електронний практикум Practical E-Course «Business English» є ефективною альтернативою друкованому підручнику і має потенціал для подальшого використання та удосконалення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безуглий Д. Технологія створення електронного підручника із вбудованими інтерактивними аплетами. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2016. № 2 (8). С. 23–28.
2. Білоусова Л., Гризун Л. Науково-практичні аспекти створення і впровадження електронного підручника для вищої школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2012. Т. 28, №2. Doi: <http://dx.doi.org/10.33407/itlt.v28i2.657>.
3. Бондаренко Т. В. Інтерактивні онлайн-словники для збагачення лексичного запасу у процесі вивчення англійської мови. *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти* : матеріали II Всеукр. наук.-практ.конф., м. Кам'янець-Подільський, 9 квітня 2020 р. Кам'янець-Подільський, 2020. С. 192–194.
4. Гнатенко К.В., Коваленко Ю.М., Соїна І.Ю. Business Foreign Language. Методичні рекомендації з курсу «Ділова іноземна мова для студентів ХДАФК». Харків : ХДАФК, 2021. 105 с.
5. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній професійній освіті. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи*. Київ : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. 2011. Вип. 1. С. 41–50.
6. Криворучко І. Електронний посібник як інструмент формування дослідницької компетентності в умовах інформатизації освіти. *Věda a perspektivy*. 2023. № 11(30). С. 179–190.
7. Мадзігон В.В., Лапінський В.М., Дорошенко Ю.О. Педагогічні аспекти створення і використання електронних засобів навчання. *Проблеми сучасного підручника*. Київ : Педагогічна думка. 2003. Вип. 4. С. 70–81.
8. Про затвердження Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України / Наказ від 17.06.2008 N 537.
9. Семенов Є. К. Використання в підготовці педагогів професійного навчання соціальних мереж та освітніх платформ. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 43. С. 194.
10. Семенов Є. К. Тенденції розвитку електронних підручників в системі вищої освіти України. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 63. С. 58–65.
11. Ткачук Г. В. Хмарні технології: аналіз, перспективи, реалізації. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2015. № 2 (122). С. 40–44.
12. Фіголь Н. Електронний навчальний посібник чи підручник: до проблеми визначення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2012. № 733. С. 53–56.
13. Marchenko, O., Fedorenko, O., Kovalenko Yu., Pavlyk, O., Lukin, B. Influence of educational environment on the formation of skills among future professionals. *Amazonia Investiga*, 13(73), 2024. PP. 123-133. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.73.01.10>
14. Yuliya Kovalenko Effective Techniques for Developing Advanced Vocabulary Skills in English Language. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2024. Вип. 44. С. 60–76 DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2024-44-04>

REFERENCES:

1. Bezuhlyi, D. (2016). Tekhnolohiia stvorennia elektronnoho pidruchnyka iz vbudovanymy interaktyvnymy apletamy [Technology of creating an electronic textbook with embedded interactive applets]. *Fyzyko-matematychna osvita: naukovi zhurnal*, No. 2(8), 23–28. [in Ukrainian].
2. Bilousova, L., & Hryzun, L. (2012). Naukovo-praktychni aspekty stvorennia i vprovadzhennia elektronnoho pidruchnyka dlia vyshchoi shkoly [Scientific and practical aspects of creating and implementing an electronic textbook for higher education]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, Vol. 28, No. 2. <https://doi.org/10.33407/itlt.v28i2.657> [in Ukrainian].
3. Bondarenko, T. V. (2020). Interaktyvni onlain-slovnky dlia zbahachennia leksychnoho zapasu u protsesi vyvchennia anhliiskoi movy [Interactive online dictionaries for enriching vocabulary in learning English]. In *Mova ta movlennia: linhvokulturolohichni, komunikativnyi ta dydaktychni aspekty: materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf., Kam'ianets-Podilskyi*, April 9, 2020 (pp. 192–194). Kam'ianets-Podilskyi. [in Ukrainian].
4. Fihol, N. (2012). Elektronnyi navchalnyi posibnyk chy pidruchnyk: do problemy vyznachennia [Electronic study guide or textbook: on the issue of definition]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika". Seriiia "Problemy ukrainskoi terminolohii"*, No. 733, 53–56. [in Ukrainian].
5. Hnatenko, K. V., Kovalenko, Yu. M., & Soina, I. Yu. (2021). Business Foreign Language: Metodichni rekomendatsii z kursu "Dilova inozemna mova dlia studentiv KhDAFK" [Methodological guidelines for the course "Business Foreign Language for Students of KhDAFK"]. Kharkiv: KhDAFK. [in Ukrainian].
6. Hurevych, R. S., & Kademiia, M. Yu. (2011). Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v suchasni profesiiinii osviti [Information and communication technologies in modern professional education]. In *Modernizatsiia profesiinoi osvity i navchannia: problemy, poshuky i perspektyvy*, Issue 1, 41–50. Kyiv: Instytut profesiino-tekhnicnoi osvity NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].
7. Kovalenko, Y. (2024). Effective techniques for developing advanced vocabulary skills in English language. *Vykkladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky*, Issue 44, 60–76. <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2024-44-04>
8. Kryvoruchko, I. (2023). Elektronnyi posibnyk yak instrument formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti v umovakh informatyzatsii osvity [Electronic textbook as a tool for developing research competence in the conditions of education informatization]. *Věda a perspektivy*, No. 11(30), 179–190. [in Ukrainian].
9. Madzihon, V. V., Lapinskyi, V. M., & Doroshenko, Yu. O. (2003). Pedagogichni aspekty stvorennia i vykorystannia elektronnykh zasobiv navchannia [Pedagogical aspects of creating and using electronic learning tools]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, No. 4, 70–81. [in Ukrainian].
10. Marchenko, O., Fedorenko, O., Kovalenko, Yu., Pavlyk, O., & Lukin, B. (2024). Influence of educational environment on the formation of skills among future professionals. *Amazonia Investiga*, 13(73), 123–133. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.73.01.10>
11. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2008). Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia navchalnii literaturi, zasobam navchannia i navchalnomu obladnanniu hryfiv ta svidotstv Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [On the approval of the procedure for granting educational literature, learning tools, and educational equipment the approvals and certificates of the Ministry of Education and Science of Ukraine] (Nakaz vid 17.06.2008 No. 537). [in Ukrainian].
12. Semenov, Ye. K. (2020). Vykorystannia v pidhotovtsi pedahohiv profesiinoho navchannia sotsialnykh merezh ta osvitnikh platform [Using social networks and educational platforms in the training of professional education teachers]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukraiinskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, Issue 43, 194. [in Ukrainian].
13. Semenov, Ye. K. (2022). Tendentsii rozvytku elektronnykh pidruchnykiv v systemi vyshchoi osvity Ukrainy [Trends in the development of electronic textbooks in the higher education system of Ukraine]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, Issue 63, 58–65. [in Ukrainian].
14. Tkachuk, H. V. (2015). Khmarni tekhnolohii: analiz, perspektyvy, realizatsii [Cloud technologies: analysis, prospects, implementations]. *Kompiuter u shkoli ta sim'i*, No. 2(122), 40–44. [in Ukrainian].

УДК 811.581'276-057.36

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-15>

Світлана ЦИМБАЛ

кандидат філологічних наук, доцент кафедри китайської мови і перекладу, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Левка Лук'яненка, 13-Б, м. Київ, Україна, 04212

ORCID: 0000-0002-7367-5354

Наталія НАДТОЧЕЙ

студентка магістратури кафедри китайської мови і перекладу, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Левка Лук'яненка, 13-Б, м. Київ, Україна, 04212

ORCID: 0009-0005-4922-3816

Валерій ВАН

старший викладач кафедри китайської мови і перекладу, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Левка Лук'яненка, 13-Б, м. Київ, Україна, 04212

ORCID: 0009-0004-3184-7594

Бібліографічний опис статті: Цимбал, С., Надточей, Н., Ван, В. (2025). Крилаті вислови китайських військових льотчиків у контексті військового дискурсу. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 105–112, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-15>

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ КИТАЙСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ЛЬОТЧИКІВ У КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядаються крилаті вислови китайських військових льотчиків як складова сучасного військового дискурсу на прикладах цитат відомих пілотів КНР та їх висловів про військову службу. Головне завдання полягає в тому, щоб проаналізувати роль крилатих висловів військових у професійному спілкуванні, формуванні військової культури та передачі професійного досвіду. У статті вислови досліджено з точки зору їхньої функціональності, семантики та стилістичних особливостей. Визначено основні чинники, що впливають на формування військового дискурсу, а також їхній вплив на професійну комунікацію та мотивацію льотного складу. Результати дослідження показали, що крилаті вислови є невід'ємною складовою професійної культури китайських військових льотчиків. Крім цього, важливим постає той факт, що подібні вислови характеризуються яскравою метафоричністю, що відображає сутність сучасного китайськомовного військового дискурсу, який базується на традиційному китайському світогляді. У статті також підкреслюється, що крилаті вислови є важливим інструментом підтримки морального духу військових льотчиків, сприяючи зміцненню взаємодії між ними та підвищенню колективного духу. Часто ці вислови мають на меті не лише мотивацію, але й виявлення традиційних китайських культурних цінностей, таких як повага до старших, дисципліна, готовність до самопожертви, прагнення до досконалості. Вони є не лише інструментом для вираження індивідуальних почуттів льотчика, але й способом підтримки командної єдності, що є важливим аспектом військової служби. Одним із важливих аспектів, який було вивчено, є те, як ці вислови взаємодіють із загальними принципами китайської філософії, зокрема даосизмом і конфуціанством. Вони відображають глибоке розуміння балансу між індивідуальними досягненнями та необхідністю працювати в колективі на благо спільної мети. Вислови військових льотчиків не є лише зовнішніми словами, вони втілюють у собі моральні орієнтири, що керують діями та рішеннями пілотів у критичних ситуаціях. Ці крилаті вислови виконують також комунікативну функцію, допомагаючи військовим льотчикам передавати свій досвід молодшим поколінням. Вони стають важливою частиною військової традиції, яка передається через покоління. Під час навчання молодих пілотів використовуються ці вислови, щоб показати їм важливість дисципліни, витривалості та вміння тримати спокій навіть у найскладніших ситуаціях. Ще однією важливою характеристикою крилатих висловів китайських військових льотчиків є їхня здатність зберігати чіткість і точність висловлювань у контексті військової справи. Це особливо важливо в умовах військових навчань та реальних бойових дій, коли кожне слово має значення. Висновки дослідження свідчать, що крилаті вислови китайських військових льотчиків є важливим елементом військової культури, який об'єднує традиційні цінності і сучасні вимоги до військового професіоналізму.

Ключові слова: крилаті вислови, військові льотчики, китайськомовний військовий дискурс, професійна комунікація, метафора.

Svitlana TSYMBAL

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Chinese Language and Translation, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 13-B Levka Lukyanenko St, Kyiv, Ukraine, 04212
ORCID: 0000-0002-7367-5354

Nataliia NADTOCHEI

Master's student at the Department of Chinese Language and Translation, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 13-B Levka Lukyanenko St, Kyiv, Ukraine, 04212
ORCID: 0009-0005-4922-3816

Valery VAN

Senior Lecturer, Department of Chinese Language and Translation, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 13-B Levka Lukyanenko St, Kyiv, Ukraine, 04212
ORCID: 0009-0004-3184-7594

To cite this article: Tsymbal, S., Nadtochei, N., Van, V. (2025). Krylati vyslovy kytais'kykh viys'kovykh l'otchykiv u konteksti viys'kovoho dyskursu [Winged sayings of Chinese military pilots in the context of military discourse]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 105–112, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-15>

WINGED SAYINGS OF CHINESE MILITARY PILOTS IN THE CONTEXT OF MILITARY DISCOURSE

The article examines the catchphrases of Chinese military pilots as a component of modern military discourse using examples of quotes from famous pilots of the PRC and their statements about military service. The main task is to analyze the role of military catchphrases in professional communication, the formation of military culture and the transfer of professional experience. The article examines the catchphrases from the point of view of their functionality, semantics and stylistic features. The main factors influencing the formation of military discourse are identified, as well as their impact on professional communication and motivation of flight personnel. The results of the study showed that catchphrases are an integral part of the professional culture of Chinese military pilots. In addition, it is important to note that such expressions are characterized by vivid metaphoricity, reflecting the essence of modern Chinese-language military discourse, which is based on the traditional Chinese worldview. The article also emphasizes that catchphrases are an important tool for maintaining the morale of military pilots, contributing to strengthening interaction among them and boosting collective spirit. Often, these expressions aim not only at motivation but also at reflecting traditional Chinese cultural values such as respect for elders, discipline, readiness for self-sacrifice, and the pursuit of perfection. They are not just a means of expressing individual feelings of a pilot but also a way to support team unity, which is a crucial aspect of military service. One of the key aspects examined is how these expressions interact with the general principles of Chinese philosophy, particularly Daoism and Confucianism. They reflect a deep understanding of the balance between individual achievements and the necessity to work in a team for the common goal. The sayings of military pilots are not merely external words; they embody moral guidelines that guide pilots' actions and decisions in critical situations. These catchphrases also perform a communicative function, helping military pilots pass on their experience to younger generations. They become an important part of the military tradition, passed down through generations. During the training of young pilots, these sayings are used to show them the importance of discipline, endurance, and the ability to remain calm even in the most challenging situations. Another important feature of Chinese military pilots' catchphrases is their ability to maintain clarity and precision in expression in the context of military matters. This is particularly important in military training and real combat situations when every word matters. The conclusions of the study suggest that catchphrases used by Chinese military pilots are a crucial element of military culture, combining traditional values with modern demands for military professionalism.

Key words: catchphrases, military pilots, Chinese-language military discourse, professional communication, metaphor.

Актуальність проблеми. Мовна культура військових льотчиків є важливим елементом професійного спілкування, що сприяє підвищенню ефективності комунікації в умовах виконання бойових завдань. У контексті військового дискурсу крилаті вислови викону-

ють не лише комунікативну, а й мотиваційну, виховну та регулятивну функції. Особливе значення вони мають у Військово-повітряних силах КНР, де поєднуються традиційні китайські мовні практики з військовою термінологією та професійним жаргоном. Однак, у науко-

вій літературі досі бракує комплексного аналізу цих висловів як елементу військового дискурсу, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні дослідження та публікації, присвячені крилатим висловам китайських військових льотчиків, є досить обмеженими. Однак існують роботи, які аналізують військовий дискурс Китаю та роль крилатих висловів у формуванні професійної культури військовослужбовців. Зокрема, дослідники звертають увагу на те, що крилаті вислови відображають традиційні китайські цінності, такі як відданість, дисципліна та колективізм, і використовуються для підвищення морального духу та мотивації особового складу. У статті Н. В. Коломієць досліджуються особливості вербальної репрезентації концепту «війна» в китайськомовному політичному та військовому дискурсі. Автор аналізує виступи Генерального секретаря ЦК КПК, голови КНР Сі Цзіньпіна за 2018 рік, виокремлюючи лексичні одиниці, що містять лексеми-номени «війна». Результати дослідження дозволяють побудувати лексико-семантичну структуру концепту «війна» в сучасному китайськомовному дискурсі (Коломієць, 2019). У роботі Т. Корольової та О. Попової розглядаються психолінгвістичні аспекти відтворення китайськомовного військово-політичного дискурсу українською мовою. Автори досліджують варіативність інтерпретації та лінгвокультурну адаптацію концептуальної бази, що представляє детермінанти китайського військового та політичного дискурсу, акцентуючи увагу на семантичному наповненні світогляду, відображеного етнічними групами Сходу (Корольова, Попова, 2019). О. Нестуля у своїй статті аналізує застосування стратегічного мислення Сунь-цзи в сучасному менеджменті, що може бути корисним для розуміння військової стратегії та тактики (Нестуля, 2011). О. Ю. Карпенко, О. В. Попова, Д. І. Безай також досліджують особливості китайськомовного військового дискурсу та його адекватне відтворення засобами української мови. Вони розглядають підходи до вивчення військового дискурсу та пропонують власне тлумачення поняття «китайськомовний військовий дискурс», що дозволяє глибше зрозуміти його мовні та культурні особливості (Карпенко, Попова, Безай, 2018).

Мета та задачі дослідження. Метою статті є дослідження крилатих висловів видатних китайських військових льотчиків у контексті військового дискурсу, їхнього впливу на професійну комунікацію та військову культуру КНР. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати історичні постаті китайських військових льотчиків, які зробили значний внесок у розвиток авіації КНР;
- дослідити їхні крилаті вислови, визначити значення та функціональну роль висловів у військовій комунікації;
- порівняти специфіку крилатих висловів китайських льотчиків із аналогічними явищами у військовій авіації інших країн.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Крилаті вислови військових льотчиків є важливим елементом професійного мовлення, що сприяє формуванню спільної ідентичності, передаванню бойового досвіду та підтримці морального духу в умовах служби. Військовий дискурс авіації КНР відзначається поєднанням традиційних китайських культурних концептів із сучасною військовою термінологією та специфічними мовними особливостями. Дослідження свідчать, що крилаті вислови китайських військових льотчиків часто містять метафоричні образи, що відображають філософські та моральні принципи китайської армії. Наприклад, широко використовуються поняття, пов'язані з небом, вітром, швидкістю, перемогою, що символізують як технічні аспекти польотів, так і особисті якості військових: відвагу, самопожертву, дисципліну. Особливістю крилатих висловів китайських пілотів є їхній зв'язок із традиційною китайською мудрістю. Крилаті вислови в цьому контексті – це фрази або афоризми, навіть цитати, які стали популярними завдяки їхній мудрості, виразності або значущості. Вони часто є частиною культури або філософії певної країни. У випадку китайських пілотів, йдеться про те, що їхні вислови можуть бути впливом на традиційну китайську мудрість, яка часто має глибокі моральні або філософські значення. Ці вислови можуть відображати принципи, як-то баланс, гармонія чи шлях досягнення мети, що притаманні китайській культурі та філософії, зокрема конфуціанству чи даосизму. Багато з них перегукуються з висловами відомих історичних стратегів,

таких як Сунь-цзи, що вказує на глибоку інтеграцію військової спадщини у сучасний військовий дискурс. Наприклад, фраза з трактату «Мистецтво війни» «Контролюй небо – контролюй перемогу» перегукується з класичними стратегічними ідеями китайської військової науки. Крім того, важливу роль у формуванні військового дискурсу відіграють події новітньої історії КНР, зокрема війни та збройні конфлікти, що впливали на еволюцію військового мислення та професійної комунікації. Вислови відображають досвід реальних бойових операцій і закріплюються у військовій культурі через навчання, тренування та офіційну риторичку.

Військові льотні фахівці (军事飞行人员) – це професіонали, які безпосередньо керують бойовими, розвідувальними або транспортними літаками, забезпечуючи виконання стратегічних і тактичних завдань у повітряному просторі. Їхня діяльність охоплює управління літальними апаратами, навігацію, бойове застосування, озброєння, повітряні маневри та підтримку зв'язку. Пілоти та штурмани проходять тривалу й виснажливу підготовку, яка включає теоретичне навчання, тренувальні польоти та симуляційні місії. Від їхньої майстерності залежать успішність операцій і безпека екіпажу. Сучасні військові льотчики використовують передові технології, зокрема системи штучного інтелекту, автоматизовані навігаційні системи та новітні аеродинамічні розробки. Крім пілотів, до екіпажу входять авіаційні інженери, механіки та радисти, які забезпечують справність техніки та безперебійний зв'язок. Залежно від типу місії льотчики можуть виконувати завдання з повітряного патрулювання, перехоплення ворожих літаків, підтримки наземних військ або стратегічних перевезень. Їхня робота вимагає високої фізичної витривалості, психологічної стійкості та миттєвої реакції в екстремальних ситуаціях. Військова авіація пройшла довгий шлях розвитку: від перших біпланів до сучасних надзвукових винищувачів і безпілотних літальних апаратів. Разом із розвитком технологій змінюються й вимоги до льотного складу – сьогодні пілот має бути не лише вправним керманічем, а й технічно освіченим спеціалістом, здатним працювати з найсучаснішими бортовими системами та озброєнням. Таким чином, військові льотчики є не лише елітою збройних сил, а й ключовими фігурами

в забезпеченні національної безпеки, повітряного контролю та стратегічного домінування у військових конфліктах (军事飞行人员, 2023).

Крилаті вислови китайських льотчиків є не просто словами – вони відображають дух мужності, самопожертви та прагнення до підкорення неба. У цих висловах закладено глибокий метафоричний зміст, що поєднує мрію про польоти з життєвими викликами та відданістю батьківщині. Льотчики КНР, починаючи від героїв минулого до сучасних асів, використовують традиційні для китайського світогляду образи неба, хмар, зірок і вітру, щоб передати ідею боротьби, честі й нескінченного розвитку. Кожне слово відображає не лише професійну майстерність, а й філософію життя, яка надихає майбутні покоління.

«我们一手托着飞行员的生命，一手托着国家财产的安全。」 – «Ми однією рукою підтримуємо життя пілотів, а іншою – безпеку державного майна» – ці слова належать п'ятирозрядному сержанту ВПС Китаю Чжану Сіньюаню (张新员) – людині, яку військові пілоти називають «хранителем бойових соколів». Його історія – це приклад того, як наполегливість, науковий підхід і відповідальність можуть змінювати долю цілої авіаційної частини. Почавши службу простим механіком, Чжан Сіньюань пройшов шлях від юнака з середньою освітою до експерта, здатного обслуговувати сім типів бойових літаків. Він став не просто спеціалістом, а людиною, якій довірили найскладніші завдання, особливо у сфері обслуговування гальмівних систем літаків – одного з найуразливіших вузлів авіаційної техніки. Завдяки його «золотим рукам» проблеми, які могли призвести до вибуху шин при посадці чи втрати ефективності гальм, зникли за лічені хвилини. Колеги жартома називали його «монархом гальм», бо він отримав неофіційне право регулювати цю систему у всій частині. Чжан Сіньюань вірив у те, що «自主创新不可言‘小’» – «Самостійні інновації не можна недооцінювати». Саме тому він неодноразово знаходив прості, але ефективні рішення складних технічних проблем. За роки служби він забезпечив 1900 годин безаварійних польотів і 4000 успішних вильотів. Але сам Чжан Сіньюань не вважає це подвигом – для нього це просто частина роботи, де «在履行使命中科学精神和责任意识一个都不能少!» – «У вико-

нанні місії не можна нехтувати ні науковим підходом, ні почуттям відповідальності!» (申进科, 阎瑾, 温曦东, 2007).

Лі Чжунхуа, Ван Анг і Ван Вень'ї (李中华, 王昂, 王文毅) – три льотчики, що стали символами розвитку китайської авіації та її військової потужності. Лі Чжунхуа народився в 1961 році в провінції Ляонін. Він є одним із найкращих випробувальних льотчиків Китаю, здобувши славу завдяки своїм досягненням, зокрема, успішному випробуванню винищувача J-10 у 2003 році. Протягом своєї кар'єри Лі виконав понад 3150 годин безпечного польоту та став першим китайським льотчиком, який досяг рекорду швидкості 1453 км/год на висоті 12000 м. Він брав участь у тестуванні більш ніж 26 типів літаків, таких як J-10, J-11, J-16 і J-20. Лі став нагородженим орденами за бойові заслуги та двічі здобув нагороди за науково-технічний прогрес. Його відомі вислови про відданість службі та національній безпеці китайської авіації втілюють принципи професіоналізму та сили волі (李中华, 2025).

«我喜欢试飞, 喜欢这种刺激的感觉, 中国空军只要还剩下一名试飞员, 那一定是我。」 – «Мені подобається випробовувати літаки, мені подобається це відчуття адреналіну. Якщо в китайській авіації залишиться лише один випробувальний льотчик, це буду я». Цей вислів підкреслює глибоку відданість Лі своєму покликанню. Він не просто льотчик, він вважає свою роль в авіації важливою та незамінною. Образ «єдиного льотчика» втілює людину, яка готова нести відповідальність за безпеку та розвиток авіації навіть у найважчих умовах. «一个真正的军人, 必须把使命看得高于一切, 尽自己的最大努力, 为国家、为军队的强大而拼搏。」 – «Справжній військовий повинен ставити місію вище за все, докладаючи максимальних зусиль для зміцнення країни та армії». Тут Лі акцентує на самовіддачі та жертвності для служби батьківщині. Вислів підкреслює важливість національної місії, що вимагає від військових ставити інтереси держави вище за особисті. Вираз «ставити місію вище за все» створює образ солдата, чиє життя – це втілення служіння країні.

Ван Анг – ще одна значуща фігура в китайській авіації. Народившись у 1979 році, він став пілотом китайських повітряних сил, володіє величезним досвідом у складних бойових

місіях. Його майстерність у керуванні новітніми бойовими літаками та здатність вдосконалювати техніку польотів роблять його одним з найкращих пілотів сучасності. Ван Анг став основним учасником багатьох військових навчань, удосконалюючи тактику ведення бою в небі (王昂, 2024). «每一次复盘研讨, 都是对飞行技术的砥砺。」 – «Кожен раз, коли ми аналізуємо тренування, це вдосконалює наші технічні навички пілотування». Цим висловом Ван Анг підкреслює значення постійного самовдосконалення. Ідея «вдосконалювати навички» акцентує увагу на необхідності ретельного аналізу та роботи над помилками для досягнення найвищого рівня майстерності. «学习力就是战斗力。只有勤学苦练, 才能尽快驾驭新装备。」 – «Здатність до навчання – це сила в бою. Лише через важку працю та постійне навчання можна швидко освоїти нове обладнання». Ван Анг вважає, що навчання є основною складовою успіху в бойових умовах. Вислів «здатність до навчання – це сила в бою» означає, що теоретичні та практичні знання є рівноцінними бойовим навичкам, без яких неможливий ефективний захист. Це також один із різновидів китайської метафори 比喻 – 隐语 (приховане порівняння), бо у складі вислову міститься сполучник 就是 (Цимбал, 2024, С. 17-18). Крім того, використання «就是» не лише надає вислову категоричності, а й створює чіткий причинно-наслідковий зв'язок між здатністю до навчання та успіхом у бойових умовах. Це робить вислів не просто метафорою, а своєрідною військовою доктриною, що відображає сучасні підходи до підготовки військових кадрів у КНР.

Ван Вень'ї, молодий пілот нової генерації, народився у 1990 році. Як представник нового покоління льотчиків, він зосереджений на впровадженні новітніх технологій і методик у військову підготовку. Ван Вень'ї активно бере участь у тренуваннях і вдосконалює свої навички управління сучасними винищувачами, такими як J-20. Він також є депутатом Народного Конгресу і активно працює над покращенням умов для військових авіаторів (Li Jianwen, Yue Yutong, 2025). «作为新时代飞行员, 驾驶先进战机很幸运, 我们一定练强本领、枕戈待旦, 守卫好祖国空天!» – «Бути пілотом нового покоління – велика удача. Ми повинні зміцнити свої навички, бути готовими до будь-якої ситуації і захищати небо та космос нашої

батьківщини». Цей вислів Ван Венї підкреслює значення професіоналізму і готовності до боротьби. Вислів «бути готовими до будь-якої ситуації» символізує незламну рішучість у захисті батьківщини, що є важливою складовою військової служби нового покоління.

Протягом часу, що минув від випробувань льотчиків-першопрохідців до сьогодення, ми можемо спостерігати великий розвиток у китайській авіації, що символізує не тільки технічні досягнення, але й еволюцію цінностей і патріотизму, які передаються через кожне покоління. Вислови пілотів стають відображенням не лише їхнього професійного рівня, а й національної гідності, самовідданості та невпинного прагнення до вдосконалення, яке втілюється у боротьбі за гідність своєї країни. Це продовження традицій тих, хто служив в авіації на початку її історії, і закладає міцний фундамент для майбутніх поколінь.

Вислови китайських пілотів – це не лише слова, а й відображення глибоких переконань і життєвих принципів, що лежать в основі їхньої професії. Кожен вислів, який ми розглянемо, є метафорою для сили духу, відданості та прагнення до досконалості. Вони закликають до сміливості, впертості і націленості на успіх, надаючи великого значення як мрії, так і реальному її досягненню. Пілоти, через свої вчинки, надихають не тільки на кар'єрні звершення, але й на глибоке розуміння власної місії. «在蓝天的舞台上，你勇敢追逐飞翔的梦想，每一步都闪耀着光芒。」 – «Блакитне небо є символом нескінченних можливостей, а кожен політ – це світло, яке випромінює мрія». Цей вислів описує кожен крок пілота на шляху до досягнення великої мети. До того ж даний вислів є одним із прикладів метафори. Символ блакитного неба пояснюється як нескінченні можливості, а політ – світло, яке випромінює мрія. У цьому контексті кожен крок пілота на шляху до великої мети представлений як щось, що сяє, що підкреслює важливість наполегливої праці та прагнення досягти своїх цілей.

«不畏高空挑战，他的坚持是最美的风景，让梦想在云端绽放。」 – «Кидаючи виклик великій висоті, своєю наполегливістю – це найкрасивіший пейзаж, нехай мрія розквітає у хмарах». Це визнання того, що пілоти не бояться високих труднощів, а їхня рішучість і сила духу надихає інших. «你的梦想在蓝天之上，勇敢去

飞，无畏挑战，未来可期。」 – «Твої мрії в блакитному небі, лети сміливо, не боючись викликів, адже твоє майбутнє – світле». Вислів закликає до сміливого і рішучого руху вперед, навіть у труднощах, бо майбутнє наповнене безліччю можливостей. Цей вислів виражає віру в те, що кожен пілот має можливість подолати будь-які виклики на своєму шляху, щоб здійснити свою мрію. «飞行员，不仅是职业，更是使命与荣耀的象征，勇往直前吧。」 – «Пілот – це не лише професія, але й символ місії та честі, йди уперед». Тут пілот розглядається не тільки як професія, але й як місія, що несе в собі гідність і відповідальність. Цей вислів підкреслює, що бути пілотом – це більше ніж просто робота, це служіння своїй країні і висока відповідальність, до якої треба прагнути. «追逐蓝天，让梦想起航，飞行员的路不平凡却光彩夺目。」 – «У гонитві за блакитним небом, за мрією, шлях пілота не просто звичайний, сповнений розкоші». Цей вислів надихає на те, щоб не зупинятися на шляху до мрії, адже кар'єра пілота – це завжди особлива подорож. Його шлях наповнений перешкодами, але водночас і величчю, що робить кожен його політ унікальним. «勇敢飞翔，不畏挑战，每一次升空都是对梦想的致敬。」 – «Літайте сміливо, не бійтеся викликів, кожен зліт – це шана твоєї мрії». Вислів підкреслює важливість сміливості перед труднощами. Кожен політ – це не тільки рух по небу, а й данина тим мріям і прагненням, які надихають на досягнення великих цілей. «在蓝天翱翔的你，梦想如星辰般璀璨。」 – «У синьому небі ти летиш, твої мрії яскраві, як світила». Образне співставлення мрій пілота із зірками, які сяють у небі, у фразі відбувається за допомогою порівняльного сполучника 如, що є яскравим показником явного порівняння (明喻) – ще одним різновидом китайської метафори 比喻 (Цимбал, 2024, С. 17). Це визнання того, що кожен політ – це можливість для пілота не лише досягти висот, але й залишити свій слід у небі. Ці вислови мають глибокий метафоричний зміст, який не лише відображає прагнення та мужність пілотів, але й наголошує на тому, що їхні мрії та цілі сяють і надихають інших. Через свою роботу та життєві принципи вони прагнуть передати своїм нащадкам важливість відваги, відданості та бажання рухатися вперед, незважаючи на будь-які труднощі (飞行员励志语录, 点燃你的梦想, 2024).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, крилаті вислови китайських військових льотчиків відіграють важливу роль у формуванні професійної культури авіації, зміцненні морального духу пілотів та передачі військових традицій. Вони є не лише яскравими мовними зворотами, а й глибокими філософськими висловами, що відображають сутність військової авіації, її виклики, небезпеки та прагнення до досконалості.

Через ці вислови простежується вплив китайської культури, зокрема стратегічного мислення, заснованого на працях таких видатних мислителів, як Сунь-цзи. У них відображаються концепти гармонії, дисципліни, тактики та майстерності, які мають ключове значення у військовій справі. Багато з цих висловів передаються з покоління в покоління, стаючи частиною професійного кодексу військових льотчиків. Діяльність таких видатних особистостей, як Чжан Сіньюань, Лі Чжунхуа, Ван Анг і Ван Вень'ї, підтверджує, що крилаті вислови – це не просто слова, а відображення реального бойового досвіду, відповідальності та прагнення до самовдосконалення. Вони формують образ ідеального пілота – сміливого, дисциплінованого, рішучого та відданого своїй справі. Наведені приклади демонструють, що ці вислови дійсно є крилатими, тому що вони є поширеними та використовуються у військовій авіації, де подібні вирази часто зустрічаються в мотиваційних матеріалах, навчальних програмах та внутрішній комунікації серед льотчиків. Вони мають глибоке змістове навантаження, адже кожен із висловів несе в собі важливі ідеї про мужність, відданість професії та прагнення до досконалості. Крім того, ці вислови побудовані за принципом яскравих образних метафор і порівнянь, що робить їх легко запам'ятовуваними та надихаючими. Вони відображають основні цінності військової авіації, такі як дисципліна, сміливість і відповідальність, а також містять у собі традиційні китайські уявлення про гармонію, стратегічне мислення та роль особистості у великій місії. Завдяки своїй стійкості у використанні та значущості для професійної культури вони передаються з покоління в покоління, стаючи важливим елементом моральної підготовки військових льотчиків. Тому їх можна вважати справжніми крилатими висловами, які не лише

мотивують, а й формують професійну ідентичність військових пілотів.

Окрім цього, крилаті вислови відіграють важливу роль у популяризації авіації серед молодого покоління, заохочуючи майбутніх пілотів до освоєння професії. Вони створюють своєрідний міст між минулим і майбутнім, забезпечуючи безперервність традицій і передаючи головні цінності військової служби. Сучасна військова авіація КНР продовжує свій динамічний розвиток, інтегруючи новітні технології та удосконалюючи методи підготовки пілотів. Разом із цим еволюціонують і мовні засоби комунікації, що адаптуються до нових умов, але зберігають свою суть – передачу бойового досвіду та моральних орієнтирів. Крилаті вислови залишаються невід'ємною частиною професійної культури військових льотчиків, допомагаючи формувати їхню особистість, зміцнювати бойовий дух і мотивувати до досягнення нових висот у військовій справі.

Перспектива подальших досліджень у цій темі може охоплювати кілька напрямів. По-перше, можна детальніше проаналізувати джерела виникнення крилатих висловів китайських військових льотчиків, простежити їхній історичний розвиток і вплив традиційної китайської культури, зокрема стратегічного мислення, військової філософії та конфуціанських цінностей. По-друге, перспективним є порівняльний аналіз цих висловів із подібними фразами, що використовуються у військовій авіації інших країн. Це допоможе виявити спільні та відмінні риси професійної комунікації військових пілотів у різних культурах. По-третє, важливим напрямом є вивчення впливу таких висловів на формування морального духу, мотивації та професійної ідентичності пілотів. Це може бути реалізовано через соціологічні або психологічні дослідження, які оцінять роль крилатих висловів у процесі навчання, бойової підготовки та адаптації військових льотчиків. Крім того, можна дослідити, як сучасні технології (штучний інтелект, цифрові комунікації) змінюють використання таких висловів у військовому середовищі. Наприклад, чи трансформуються вони під впливом нових викликів, чи залишаються сталими, зберігаючи традиційні риси.

Таким чином, ці вислови є не просто риторичними фразами, а важливим еле-

ментом військової традиції та засобом підтримки морально-психологічної стійкості льотчиків. Вони відображають єдність минулого, сучасного та майбутнього китайської

військової авіації, нагадуючи, що справжня майстерність досягається лише через наполегливу працю, сміливість і відданість своїй країні!

ЛІТЕРАТУРА:

1. 军事飞行人员. 2023. URL: https://baike.baidu.com/item/%E5%86%9B%E4%BA%8B%E9%A3%9E%E8%A1%8C%E4%BA%BA%E5%91%98/4511415?fr=ge_al (дата звернення: 27.01.2025).
2. 申进科, 阎瑾, 温曦东. 我们一手托着飞行员的生命, 一手托着国家财产的安全. 中国青年报. 2007. URL: https://zqb.cyol.com/content/2007-04/13/content_1732011.htm (дата звернення: 27.01.2025).
3. 李中华. 2025. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E6%9D%8E%E4%B8%AD%E5%8D%8E/35550> (дата звернення: 27.01.2025).
4. 王昂. 2024. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E7%8E%8B%E6%98%82/6273?fr=aladdin> (дата звернення: 27.01.2025).
5. 李建文, 岳雨彤. 全国人大代表王文毅: 苦练精飞卫空天. 解放军报. 2025. URL: http://www.mod.gov.cn/gfbw/gfjy_index/16371533.html (дата звернення: 27.01.2025).
6. 飞行员励志语录, 点燃你的梦想. 2024. URL: https://mbd.baidu.com/news_page/data/dtlandingsuper?nid=dt_5359789990040426943&sourceFrom=search_a (дата звернення: 27.01.2025).
7. Коломієць Н. В. Вербалізація концепту «війна» у китайському політичному дискурсі. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2019. VII (63). Вип. 212. С. 19-21.
8. Корольова Т., Попова О. Психолінгвістичні аспекти відтворення китайськомовного військово-політичного дискурсу українською мовою. *Psycholinguistics*. 2019. Vol. 25. Iss. 2. С. 92-116.
9. Нестуля О. О. Лідерство від Сунь-Цзи. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2011. №1 (45). С. 65-72.
10. Карпенко О. Ю., Попова О. В., Безай Д. І. Особливості відтворення китайськомовного військового дискурсу українською мовою. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : Лінгвістичні науки : зб. наук. праць*. 2018. № 26. С. 89-100.
11. Цимбал С. Стилістика китайської мови : навч. посіб. Київ : Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка, 2024. 116 с.

REFERENCES:

1. Jūnshì fēixíng rényuán. (2023). *Military pilots*. Retrieved from https://baike.baidu.com/item/%E5%86%9B%E4%BA%8B%E9%A3%9E%E8%A1%8C%E4%BA%BA%E5%91%98/4511415?fr=ge_al
2. Shen, J., Yan, J., & Wen, X. (2007). *Zhang Xinyuan*. *China Youth Daily*. Retrieved from https://zqb.cyol.com/content/2007-04/13/content_1732011.htm
3. Li, Z. (2025). *Li Zhonghua*. Retrieved from <https://baike.baidu.com/item/%E6%9D%8E%E4%B8%AD%E5%8D%8E/35550>
4. Wang, A. (2024). *Wang Ang*. Retrieved from <https://baike.baidu.com/item/%E7%8E%8B%E6%98%82/6273?fr=aladdin>
5. Li, J., & Yue, Y. (2025). *National People's Congress Representative Wang Wenyi: Practicing Hard to Defend the Air and Space*. Retrieved from http://www.mod.gov.cn/gfbw/gfjy_index/16371533.html
6. *Inspirational Quotes on Chinese Aviation*. (2024). Retrieved from https://mbd.baidu.com/newspage/data/dtlandingsuper?nid=dt_5359789990040426943&sourceFrom=search_a
7. Kolomiets, N. V. (2019). *Verbalization of the concept «war» in Chinese-language political discourse*. Retrieved from <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Verbalization-of-the-concept-war-in-Chinese-language-political-discourse-N.-V.-Kolomiets>
8. Korolova, T., & Popova, O. (2019). *Psycholinguistic aspects of reproducing the Chinese military and political discourse in Ukrainian*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/332611006_Psycholinguistic_Aspects_of_Reproducing_the_Chinese_Military_and_Political_Discourse_in_Ukrainian
9. Nestulia, O. (2011). *Leadership from Sun Tzu*. Retrieved from <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/5704/1/%D0%9B%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D1%81%D1%83%D0%BD%D1%8C-%D1%86%D0%B7%D0%B8>
10. Karpenko, O. Yu., Popova, O. V., & Bezai, D. I. (2018). *Peculiarities of reproducing Chinese-language military discourse in Ukrainian*. Retrieved from <https://www.lingstud.od.ua/archive/2018/26/pv26-89-100>
11. Tsybmal, S. (2024). *Stylistyka kytays'koyi movy [Stylistics of the Chinese language]*. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University [in Ukrainian].

**РЕЦЕНЗІЯ НА КОЛЕКТИВНУ МОНОГРАФІЮ «МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ
ОБРІЇ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОСТІ: ЛІНГВІСТИКА – ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО –
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО» (ЗА РЕД. О. ВОРОБІЙОВОЇ, Р. САВЧУК, Л. ТАРАНЕНКО.
КИЇВ : ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ», 2024. 392 С.)**

Останніми роками спостерігаємо доволі стрімку розбудову інтермедіальності як однієї з фундаментальних дисциплін філологічного спрямування, що цілком закономірно вписується у новітній міждисциплінарний формат мовознавчих, літературознавчих і перекладознавчих студій, зорінтований на розкриття взаємодії мови та мислення у відгомонах інших видів мистецтв.

Колективна монографія «Міждисциплінарні обрії інтермедіальності: лінгвістика – літературознавство – перекладознавство» пропонує цікавий, науково-обґрунтований і мультивекторний погляд на інтермедіальність як явище постпарадигмального характеру, що може розглядатися в усьому комплексі своїх виявів, які маркують зміни у способі художнього мислення та синкретичності мистецького сприйняття.

У цьому сенсі, наукові розвідки низки відомих вітчизняних (Ольга Воробйова, Наталія Висоцька, Руслана Довганчина, Світлана Жаботинська, Ганна Кривенко, Тетяна Крисанова, Оксана Левицька, Тетяна Луньова, Світлана Маценка, Наталія Мочернюк, Тетяна Некряч, Олександр Ребрій, Руслана Савчук, Тетяна Сасенко, Лариса Тараненко, Ярослав Федорів, Наталія Чабан, Ірина Шевченко) і закордонних (Мікеле Ванджі, Ельжбета Кшановська-Ключевська) науковців, фахівців у різних галузях мистецтва, мови і літератури, є, на наше переконання, однією із вдалих спроб наблизитися до теоретичного та методологічного осмислення універсальності явища інтермедіальності, його витлумачення як результату тих парадигмальних змін і трансформації способів смислотворення, якими характеризуються сучасне мистецтво, мова і культура загалом.

Актуальність такої наукової праці є безсумнівною. На нашу думку, її визначають декілька важливих чинників. По-перше, відсутність спеціальних праць подібного гатунку, які були б настільки розлогими та охоплювали б про-

блематику інтермедіальності, розглянуту в контексті міждисциплінарних студій з акцентом на трьох сферах філології: мовознавстві, літературознавстві та перекладознавстві. По-друге, монографія спрямована на популяризацію напрацювань великого авторського колективу у сфері виявлення специфіки взаємодії літератури і мистецтв з позицій когнітивно-семіотичних і культурологічних студій мови, художнього дискурсу, кінодискурсу, політичного дискурсу та художньо переосмислених мистецьких артефактів. Таким чином, монографія виступає, по суті, справжнім дороговказом для тих, хто цікавиться проблематикою взаємодії мистецтв.

У першій частині монографії, що має назву «Лінгвопоетика інтермедіальності», зібрано студії, які сфокусовані на дослідженні питання взаємодії різних медіа, зокрема художнього дискурсу й кінематографу через синергію засобів різних знакових систем – слова, зображення і звуку, релігійно-архітектурного дискурсу в образно-тропологічному аспекті, а також на окресленні проблематики художнього тексту в ракурсі мелопоетики, есеїстики й візуальних мистецтв. Привертає увагу методологія студіювання політичного дискурсу в його мультимодальних виявах й алгоритми побудови стратегічних наративів у Європейському контексті.

Друга частина монографії – «Інтермедіальність у літературознавчих студіях» – пропонує заглиблення в царину взаємодії літератури й театру, зокрема в аспекті перформативності художніх творів, літератури й кінематографу, літератури й образотворчого мистецтва, у тому числі крізь призму живописної цитати й інтермедіальної імагології. Інтермедіальна проблематика увиразнюється також у зверненні до відображення в літературі досвіду відомих художників, репрезентованого через інтерпретацію біографічного матеріалу або/і малярства митців. У цій частині монографії вагоме місце відведене фотографії, що потрактовується не

лише як художній, а й як політичний інструмент.

До третьої частини монографії під назвою «Інтермедіальність з погляду перекладознавства» увійшли дві наукові розвідки, виконані на перетині художньої літератури й театру в ракурсі інтерсеміотичного перекладу, а також дитячої літератури, розглянутої з позицій відтворення ілюстрацій у перекладі.

Ознайомлення з текстом наукової праці дає можливість стверджувати, що колективна монографія «Міждисциплінарні обрії інтермедіальності: лінгвістика – літературознавство – перекладознавство» є першою системною й комплексною роботою у цьому напрямі. Вона написана на вимогу часу, має надзвичайно велике теоретичне та практичне значення, відкриває широку дорогу для здійснення подаль-

ших філологічних досліджень у новому та перспективному напрямі сучасної науки.

Без сумніву, рецензовану колективну монографію можна віднести до ґрунтовних праць фундаментального і водночас прикладного характеру у сфері вивчення інтерсеміотичної взаємодії різних видів мистецтва, полікодового та мультимодального симбіозу різноманітних мистецьких форм, інтеракції різних культур в аспекті мультикультурності та національної ідентичності, а також культуроспецифічних рис образотворення та наративізації художнього бачення.

Рецензент:

Станіслав Ольга Вадимівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романської філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЗМІСТ

Ольга АЛИМЕНКО, Анна ТОГОБИЦЬКА

ПИТАННЯ МОВНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ГОЛОСІНЬ
ЯК ЕЛЕМЕНТІВ ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ У КІНОПЕРЕКЛАДІ КОРЕЙСЬКОЮ МОВОЮ..... 3

Мар'яна БАНЕВИЧ

ТЕМПОРАЛЬНІ МЕТАФОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЧАСУ
ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНУ АРГУМЕНТАЦІЮ.....9

Марина ВОЛКОВА, Майя СЕРГІЄНКО

АНАЛІЗ МОВЛЕННСВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ
НЕ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ.....16

Андрій ВОРНАЧЕВ, Любов КОЛОТ, Вікторія НІКІФОРОВА

ДІДЖИТАЛ-ЛІНГВІСТИКА: ЯК СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЗМІНЮЮТЬ АНГЛІЙСЬКУ МОВУ..... 22

Kateryna HAVRYLENKO, Oksana CHUGAI

QUESTIONS OF INTERNET FOLKLORE STUDIES IN MODERN COMMUNICATION.....30

Ольга ЛИНТВАР

КОНЦЕПТ «ПЕРЕМОГА» КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ
Б. ДЖОНСОНА В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ
«ФАКТОР ЧЕРЧИЛЛЯ. ЯК ОДНА ЛЮДИНА ЗМІНИЛА ІСТОРІЮ»)..... 37

Nataliia LYSETSKA, Liudmyla PASYK, Olena BONDARCHUK

UKRAINISCH-DEUTSCHE ÜBERSETZUNG: LEXIKALISCHE,
STILISTISCHE UND GRAMMATIKALISCHE BESONDERHEITEN
DER ÜBERSETZUNG EINES LITERARISCHEN TEXTES (AM BEISPIEL
DES ROMANS «INTERNAT» VON SERHIY ZHADAN).....43

Тарас ПИЦ

АПЕЛЯТИВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ БОНДАРІВ І СТЕЛЬМАХІВ У НІМЕЦЬКИХ ДІАЛЕКТАХ..... 53

Карина РАЗУМНА, Юлія БАРАБАШУК

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....60

Тетяна СЕМЕНЮК, Еліна МАЛЕЦЬ

НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ВИРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ПОСТТОТАЛІТАРНОГО РОМАНУ
БЕРНГАРДА ШПІНКА «ЧИТЕЦЬ».....66

Юрій СИЛОВАНЮК

РОЗВИТОК АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ: АНАЛІЗ ЗДОБУТКІВ,
ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕКЛАДНИХ СЛОВНИКІВ.....72

Ольга СТОББУР

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗНОГО СКЛАДНИКА ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ JOY
В ТВОРЧОСТІ Г. К. ЧЕСТЕРТОНА.....80

Volodymyr TYMOFIEIEV

MITTELHOCHDEUTSCH UND MODERNE OBERDEUTSCHE MUNDARTEN:
PHONETISCH-PHONOLOGISCHER ASPEKT.....89

Марина ХАУСТОВА, Юлія КОВАЛЕНКО

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ У ВИКЛАДАННІ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ..... 98

Світлана ЦИМБАЛ, Наталія НАДТОЧЕЙ, Валерій ВАН

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ КИТАЙСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ЛЬОТЧИКІВ
У КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ.....105

РЕЦЕНЗІЯ НА КОЛЕКТИВНУ МОНОГРАФІЮ «МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ОБРІЇ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОСТІ: ЛІНГВІСТИКА – ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО – ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО» (ЗА РЕД. О. ВОРОБЙОВОЇ, Р. САВЧУК, Л. ТАРАНЕНКО. КИЇВ : ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ», 2024. 392 С.).	113
---	-----

CONTENTS

Olha ALIMENKO, Anna TOHOBYTSKA

THE ISSUE OF LINGUISTIC ADAPTATION OF UKRAINIAN LAMENTS AS ELEMENTS
OF RITUAL FOLKLORE IN FILM TRANSLATION INTO KOREAN.....3

Mariana BANEVYCH

TEMPORAL METAPHORS AS A TOOL FOR REPRESENTING TIME
AND THEIR IMPACT ON POLITICAL ARGUMENTATION.....9

Maryna VOLKOVA, Maiia SERHIIENKO

SPEECH ACTIVITY ANALYSIS OF NON-PHILOLOGICAL CADETS-INTERPRETERS.....16

Andrii VORNACHEV, Liubov KOLOT, Viktoria NIKIFOROVA

DIGITAL LINGUISTICS:
HOW SOCIAL MEDIA IS CHANGING THE ENGLISH LANGUAGE.....22

Kateryna HAVRYLENKO, Oksana CHUGAI

QUESTIONS OF INTERNET FOLKLORE STUDIES IN MODERN COMMUNICATION.....30

Olha LYNTVAR

THE CONCEPT OF «VICTORY» THROUGH THE PRISM OF B. JOHNSON'S POLITICAL DISCOURSE
IN UKRAINIAN TRANSLATION (BASED ON THE WORK «THE CHURCHILL FACTOR:
HOW ONE MAN MADE HISTORY»).....37

Nataliia LYSETSKA, Liudmyla PASYK, Olena BONDARCHUK

UKRAINIAN-GERMAN TRANSLATION: LEXICAL, STYLISTIC AND GRAMMATICAL FEATURES
OF TRANSLATION OF A LITERARY TEXT (BASED ON THE NOVEL «BOARDING SCHOOL»
BY SERHIY ZHADAN).....43

Taras PYTS

APPELLATIONS FOR DENOTING THE COOPERS AND CARRIAGE BUILDERS
IN THE GERMAN DIALECTS.....53

Karyna RAZUMNA, Yuliia BARABASHUK

ETHICAL ASPECTS OF USING AI SYSTEMS TRANSLATION.....60

Tetiana SEMENIUK, Elina MALETS

NARRATIVE STRATEGIES FOR EXPRESSING THE PROBLEMS
OF BERNHARD SCHLINK'S POST-TOTALITARIAN NOVEL «THE READER».....66

Yuriy SYLOVANYUK

DEVELOPMENT OF ENGLISH-UKRAINIAN ECONOMIC LEXICOGRAPHY: ANALYSIS
OF ACHIEVEMENTS, PRINCIPLES OF COMPILATION,
AND PROSPECTS FOR IMPROVING TRANSLATION DICTIONARIES.....72

Olha STOVBUR

ACTUALISATION OF THE FIGURATIVE COMPONENT
OF THE EMOTIONAL CONCEPT JOY IN G. K. CHESTERTON'S WORKS.....80

Volodymyr TYMOFIEIEV

MIDDLE HIGH GERMAN AND MODERN SOUTH GERMAN DIALECTS:
PHONETIC AND PHONOLOGICAL ASPECTS.....89

Maryna KHAUSTOVA, Yuliya KOVALENKO

DIGITAL SOLUTIONS IN TEACHING BUSINESS ENGLISH.....98

Svitlana TSYMBAL, Nataliia NADTOCHEI, Valery VAN

WINGED SAYINGS OF CHINESE MILITARY PILOTS IN THE CONTEXT OF MILITARY DISCOURSE.....105

REVIEW OF THE COLLECTIVE MONOGRAPH «INTERDISCIPLINARY HORIZONS
OF INTERMEDIALITY: LINGUISTICS – LITERARY STUDIES – TRANSLATION STUDIES»

(EDS. O. VOROBYOVA, R. SAVCHUK, L. TARANENKO. KYIV:

KYIV-MOHYLA ACADEMY PUBLISHING HOUSE, 2024. 392 PP.).....113

НОТАТКИ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Випуск 22

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Юрій Васильович Ковальчук

Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman. Підписано до друку: 27.06.2025.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 13,95. Замов. № 0725/533. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.